

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

FONDATĂ ÎN ANUL 1864 SUB TITLUL „ROMÂNIA MILITARĂ”
- SERIE NOUĂ, ANUL XXXI -

2/2020

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ MILITARĂ ȘI STUDII DE SECURITATE EDITATĂ DE STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

CONSILIUL EDITORIAL

Președinte

general-maior Vasile TOADER

Membri

academician dr. Dan BERINDEI
general-maior Gheorghită VLAD
general-maior ing.dr. Teodor INCICAȘ
general-maior Corneliu POSTU
general de brigadă Claudiu-Mihail SAVA
general de brigadă Ciprian MARIN
general de brigadă ing.dr. Constantin NEGREA
general de brigadă Mircea GOLOGAN
general de brigadă ing. Nicolae MARIA-ZAMFIRESCU
general de brigadă Marian BOTEA
general de brigadă dr. Gheorghe DIMA

Referenți științifici

colonel prof.univ.dr. Daniel GHIBA
comandor dr. Gheorghe-Cristian BOGDAN
colonel (r.) prof.univ.dr. Ion GIURCĂ
colonel (r.) prof.univ.dr. Petre OTU
colonel (r.) lect.univ.dr. Sebastian FLOȘTOIU
colonel (r.) dr. Mircea TĂNASE
comandor conf.univ.dr. Marius ȘERBESZKI
colonel prof.univ.dr. Cristian Octavian STANCIU
colonel dr. Vasile MARINEANU
colonel dr. Florin ȘPERLEA
comandor conf.univ.dr.ing. Toma ALECU
colonel Constantin SPĂNU
colonel (r.) dr. Olivian STĂNICĂ
colonel conf.univ.dr. Cosmin OLARIU
colonel prof.univ.dr. Adrian LESENCIUC
locotenent-colonel conf.univ.dr. Neculai-Tudorel LEHACI
locotenent-colonel conf.univ.dr. Cătălin POPA
dr. Alexandra SARCINSCHI
dr. Șerban CIOCULESCU

COLEGIUL DE REDACȚIE

Șef Secție Publicații Militare

locotenent-colonel Mircea BARAC
mbarac@mapn.ro

Secretar de redacție

Alina PAPOI
apapoi@mapn.ro

Redactori

Iulia SINGER
Diana Cristiana LUPU

DTP

Adelaida-Mihaela RADU

ADRESA REDACȚIEI

București, str. Izvor nr. 110, sector 5
Cod poștal: 050564
Telefon: +4021.410.40.40/1001731;1001732
Tel./fax: +4021.319.56.63
E-mail: gmr@mapn.ro
Web: gmr.mapn.ro

Tiparul a fost executat
la Centrul tehnic-editorial al armatei
sub comanda 197/2020 B 0207

EDITOR STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

ÎNALTUL DECRET REGAL NR. 3663

PRIN CARE „ROMÂNIA MILITARĂ”

DEVINE REVISTA OFICIALĂ

A MARELUI STAT MAJOR

„Art. I - Se înființează la Marele Stat Major, cu începere de la 1 Ianuarie 1898, revistă oficială sub denumirea de „România Militară”, în care toți ofițerii din armată vor găsi studii militare, care să intereseze instrucțiunea lor.

Prin organul acestei reviste toți ofițerii, de toate armele, aflați în activitate de serviciu, își vor putea publica lucrările lor personale și cari interesează armata”.

Carol - Regele României

Dat în București la 8 decembrie 1897

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Revistă de știință militară și studii de securitate
editată de Statul Major al Apărării

Fondată în anul 1864 sub titlul „România Militară”
– serie nouă, anul XXXI –

ISSN Print: 1454-0460

ISSN Online: 1842-8231

Revista *Gândirea Militară Românească* este revistă științifică
cu prestigiu recunoscut din domeniul
„Științe militare, informații și ordine publică”, potrivit evaluării
făcute de către Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare în anul 2011
(<http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/reviste-militare1.pdf>)

Revista *Gândirea Militară Românească* este inclusă în bazele de date
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL, EBSCO,
domeniul International Security & Counter-Terrorism Reference Center,
și Catalogul ROAD

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate
revine în exclusivitate autorilor, în conformitate cu prevederile
Legii nr. 206 din 27.05.2004

**COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente,
cu condiția indicării precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.**

MOȘTENIRE DE LA 1864

Drumul spre modernitate al Oștirii Române a început în 1859, odată cu instituirea Corpului de Stat Major General al Principatelor Unite, actualmente Statul Major al Apărării.

La numai câțiva ani, în 1864, un grup de nouă căpitani, absolvenți ai celei dintâi promoții a Școlii de cadeți din București, a avut inițiativa creării unei „reviste de știință, artă și istorie militară”, cu denumirea „România Militară”.

Inițiatorii acestui demers publicistic – **G. Slăniceanu** (căpitan, șeful Batalionului de Geniu), **A. Gramont** (căpitan de stat major), **G. Borănescu** (căpitan de geniu), **G. Angheliescu** (căpitan de stat major), **A. Angheliescu** (căpitan de artilerie), **E. Arion** (căpitan de artilerie), **E. Boteanu** (căpitan de stat major), **E. Pencovici** (căpitan de stat major) și **C. Barozzi** (căpitan de geniu) –, educați nu doar în România, ci și în străinătate, erau animați de necesitatea dezvoltării, și în Armata Română, a unei activități teoretice consistente.

Programul¹ revistei, inclus încă din primul număr, apărut la 15 februarie 1864, conținea idei și demersuri novatoare, cu scopul de:

„- a lucra la organizarea sistemului nostru militar, ce Camera legiuitoare este chemată în curând a-l hotări;

- a aduna și a cerceta instituțiile vechi militare ale Patriei, instituții ce au făcut atâtea veacuri gloria României și ne-au asigurat existența;

- a trata, în lipsă de orice uvraje militare, tot ce se raportă la instrucția Oastei, baza cea mai solidă a armatei;

- a întreține pe Oșteanul Român cu cunoștința evenimentelor militare ce se petrec în lume;

- a veni să lucrăm împreună și din toată inima la înălțarea și consolidarea edificiului ce este menit să asigure viitorul patriei noastre”².

Publicație independentă, dar aflată sub egida Ministerului de Război, „România Militară” și-a încetat apariția în 1866, din lipsă de fonduri și de abonați. Va reapărea după un sfert de veac, în 1891, tot la inițiativa unui grup de ofițeri din Marele Stat Major, care își propuneau „reproducerea studiilor serioase de organizare, de strategie, de arta de a conduce trupele în orice circumstanțe”³. La scurt timp, prin Înaltul Decret Regal nr. 3663 din 8 decembrie 1897, „România Militară” a devenit, de la 1 ianuarie 1898, „organul oficial de publicitate al Marelui Stat Major”.

¹ Din trecutul României Militare cu prilejul aniversării a 75 de ani de la apariția ei în viața armatei. 1864-1939, București, 1939, p. 31.

² Ibidem, p. 32.

³ România Militară, nr. 1, 1891, p. 6.

C. Barozzi
(căpitan de geniu)

E. Pencovici
(căpitan de stat major)

E. Boteanu
(căpitan de stat major)

G. Angheliescu
(căpitan de stat major)

G. Slăniceanu
(căpitan,
șeful Batalionului
de Geniu)

G. Borănescu
(căpitan de geniu)

E. Arion
(căpitan
de artilerie)

A. Angheliescu
(căpitan
de artilerie)

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

**Premiile revistei
GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ**
se acordă în fiecare an,
de către Statul Major al Apărării,
celor mai valoroase lucrări din domeniul
științei militare, editate în anul precedent

Premiul
„General de brigadă
Constantin Hîrjeu”

Premiul
„General de divizie
Ștefan Fălcoianu”

Premiul
„Locotenent-colonel
Mircea Tomescu”

Premiul
„General de corp
de armată
Ioan Sichițiu”

Premiul
„Mareșal
Alexandru Averescu”

CUPRINS

Petre OTU	6	ARMATA ROMÂNĂ – STUDII ISTORICE / EDITORIAL
Ion GIURCĂ	10	STRUCTURI DE CONDUCERE LA NIVEL STRATEGIC ÎN PERIOADA CAMPANIEI PENTRU APĂRAREA MARI UNIRI
Silviu-Daniel NICULAE	30	SITUAȚIA ARMATEI LA REINTRAREA ROMÂNIEI ÎN RĂZBOI LA 28 OCTOMBRIE/10 NOIEMBRIE 1918
Ion RÎȘNOVEANU	50	CONCEPȚIA STATULUI MAJOR GENERAL AL ARMATEI PRIVIND APĂRAREA DOBROGEI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA
George UNGUREANU	72	FILE DIN GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ. VIZIUNEA POLITICO-STRATEGICĂ ASUPRA DOBROGEI (DE NORD) ÎN PERIOADA 1878-1913
Anatolie LEȘCU	96	REGIMENTUL 2 GERMAN DE INFANTERIE DIN CADRUL ARMATEI REPUBLICII DEMOCRATICE MOLDOVENEȘTI (1917-1918)
Marius-Laurențiu ROHART	104	OFIȚERII DE MARINĂ ROMÂNI TRIMIȘI LA STUDII ÎN STRĂINĂTATE (1925-1928)
Alin SPĂNU	114	COLABORAREA INFORMATIVĂ EXTERNĂ ÎN TIMPUL DICTATURII REGELUI CAROL AL II-LEA (1938-1940)
Gabriel-George PĂTRAȘCU	124	GHEORGHE DABIJA – MILITAR, DIPLOMAT ȘI SCRITOR
Florian BICHIR	136	GENERALUL IOAN DUMITRACHE, PORTRETUL UNEI LEGENDE. COMANDANTUL DIVIZIEI 2 MUNTE – „DIVIZIA DE CREMENE”
Liviu CORCIU	158	GENERALUL ALEXANDRU IOANIȚIU – DE LA SERVICIUL ISTORIC LA MARELE STAT MAJOR
Jănel TĂNASE Cristian MANOLACHI	182	GENERALUL AVIATOR ALEXANDRU SAHINI – DOCTRINAR AL AERONAUTICII MILITARE ROMÂNE
Constantin SCURTU	200	EVOLUȚIA GRANIȚELOR ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII SECURITĂȚII DURABILE ÎN ZONA DE SUD-EST A EUROPEI (1853-2018)
Constantin HLIHOR Andi BĂNCILĂ	216	„VECHIUL” SAU UN NOU TIP DE RĂZBOI ÎN CONFRUNTĂRILE VIITOARE DIN POLITICA INTERNAȚIONALĂ? O PERSPECTIVĂ ISTORICĂ ȘI GEOPOLITICĂ

ARMATA ROMÂNĂ – STUDII ISTORICE

Colonel (r.) prof. univ. dr. Petre OTU

Istoriografia militară românească s-a constituit ca disciplină la mijlocul secolului al XIX-lea, în contextul refacerii forțelor militare ale țării și al luptei pentru unitatea națională. Și aceasta nu întâmplător, deoarece generația pașoptistă și cea a unirii a văzut în oștire un instrument al rededeptării naționale. O spune cât se poate de clar Nicolae Bălcescu, întemeietorul acestei discipline: „Țara românilor, de își va recăpăta vreodată rangurile ce a avut între popoarele Europei, aceasta o va fi ea datorare mai mult regenerației vechilor ei instituții ostășești”. Viziunea marelui istoric, mesianică, optimistă, reprezenta, în primul rând, un apel la adâncirea cunoașterii tradițiilor militare ale românilor, pe baza cărora să se purceadă urgent la întărirea organismului ostășesc.

În lipsa unor instituții specializate, ce s-au înființat mai târziu, respectiv la începutul secolului al XX-lea, această sarcină foarte complexă a revenit cu deosebire revistelor militare. Din acest punct de vedere, revista „România Militară”, apărută, precum se știe, la 15 februarie 1864, a realizat o operă de pionerat. Inițiatorii publicației, cadre tinere ale celei dintâi promoții a școlii militare, înființată de domnitorul Barbu Știrbei, parte dintre ei cu studii în străinătate, erau convingși de necesitatea unei intense activități teoretice în domeniul militar. De altfel, revista era definită ca având un profil de „știință, artă și istorie militară”. Colectivul redacțional preciza că un obiectiv important era acela de „a aduna și a cerceta instituțiile vechi militare ale patriei, instituții ce ne-au făcut atâtea veacuri gloria României...”.

În cei 155 de ani de existență, revista „România Militară” și continuatoarea ei de astăzi, „Gândirea Militară Românească”, au onorat, cu „asupra de măsură”, obiectivul de a cerceta istoria militară românească.

Cine parcurge publicația, de la începuturi și până astăzi, poate constata varietatea subiectelor de istorie militară, mergând de la epoca veche la cea denumită îndeobște „imediată” sau „recentă”. Mai este de semnalat faptul că nu s-au ocolit temele de istorie universală, ceea ce denotă că revista a promovat un principiu fundamental al analizei istorice, și anume acela că, numai integrată în universalitate, istoria națională, inclusiv dimensiunea sa militară, poate fi înțeleasă la adevăratele dimensiuni.

*P*lecând de la aceste idei generale privind rolul și locul istoriei militare în profilul editorial al revistei „Gândirea Militară Românească”, salut inițiativa Colectivului redacțional de a publica o ediție specială în care sunt prezentate secvențe din istoria armatei române. Ea conține parte din comunicările prezentate la Secțiunea de istorie militară din cadrul Conferinței internaționale: „Securitatea și apărarea între istorie, teorie și politici publice” (6-7 noiembrie 2019), organizată de Statul Major al Apărării în contextul împlinirii a 160 de ani de la crearea acestei structuri esențiale pentru profilul organismului militar românesc și a 155 de ani de existență a revistei „Gândirea Militară Românească”.

Subiectele incluse în ediția specială a revistei sunt diverse, pornind de la organizarea Marelui Cartier General și a Marelui Stat Major în timpul campaniei armatei române din anii 1918-1919 până la creionarea portretelor unor lideri militari mai puțin cunoscuți publicului larg, precum: generalul de brigadă Gheorghe Dabija, generalul Ioan Dumitrache, generalul Alexandru Ioanițiu, generalul aviator Alexandru Sabini. Articolele ce compun sumarul revistei oferă, astfel, cititorului detalii interesante privind tradiția și istoricul armatei române în prima jumătate a secolului trecut, scoțând în evidență nivelul leadershipului militar corespunzător respectivei perioade.

Din lectura articolelor se desprinde ca idee de bază faptul că, în evoluția ei, armata română a trecut prin diferite stadii organizatorice

și de pregătire, cu o vădită tendință de diversificare a specialităților și a genurilor de arme. Armata română nu a fost, așa cum nu este nici în prezent, un sistem rigid, static, ci s-a dezvoltat în raport atât cu evoluția generală a țării de la un anumit moment istoric, precum și în raport cu dinamica sistemelor de arme și realitatea câmpului de luptă generată de permanenta revoluție tehnologică.

În concluzie, vă invit la lectură, pentru a descoperi informații și interpretări relevante asupra unei problematice de real interes științific pentru toți cei interesați de trecutul militar național! Nu în ultimul rând, adresez felicitări atât autorilor, pentru travaliul și contribuțiile lor notabile, cât și redacției revistei „Gândirea Militară Românească”, pentru inițiativă, care reflectă consecvență și determinare în materializarea unui obiectiv asumat încă de la începutul publicației.

STRUCTURI DE CONDUCERE LA NIVEL STRATEGIC ÎN PERIOADA CAMPANIEI PENTRU APĂRAREA MARI UNIRI

Prof.univ.dr. Ion GIURCĂ

Universitatea Hyperion, București

Campania armatei române din anii 1918-1919 este ultima din Războiul de Întregire a României, desfășurată în contextul geopolitic și geostrategic post-Primul Război Mondial, având ca obiectiv principal apărarea Marii Uniri din anul 1918. A fost o campanie desfășurată, sub anumite aspecte și în diferite momente, în colaborare și cooperare cu structuri de conducere și trupe din armatele Puterilor Aliate și Asociate angajate împotriva forțelor militare bolșevice ruse, ucrainene și ungare.

Marele Cartier General și Marele Stat Major, ca structuri de concepție, organizare, planificare și conducere a operațiilor militare, au avut o organizare și atribuții adaptate la cerințele situației, au îndeplinit atribuțiile care le reveneau în acord cu cerințele situațiilor create: atacurile bandelor bolșevice ruse și ucrainene la Nistru, necesitatea cooperării militare cu Polonia, luarea sub control a teritoriului Transilvaniei, respingerea armatei bolșevice ungare în Munții Apuseni și la Tisa, ocuparea Budapestei și a celei mai mari părți a teritoriului Ungariei.

În majoritatea situațiilor, factorii de decizie din Marele Cartier General s-au conformat deciziilor Consiliului Suprem Aliat de la Paris și au colaborat cu structurile de conducere aliate aflate la Belgrad și București.

Curvinte-cheie: armată, bolșevism, campanie, cooperare, decizie.

INTRODUCERE

Analiza importanței evenimentelor politice și militare din anul 1919, când se împlineau 60 de ani de la constituirea Statului Major General al armatei române, dar și centenarul glorioasei campanii finalizate cu ocuparea Budapestei, trebuie să aibă în vedere conținutul scopului intrării României în conflagrația mondială, formulat în planul de campanie elaborat de către Marele Stat Major, cunoscut și sub denumirea de „Ipoteza Z”: „Scopul războiului ce vom întreprinde este realizarea idealului nostru național, adică întregirea neamului”¹.

Anul 1919 este cel în care, în pofida tuturor restricțiilor politice și militare impuse de către reprezentanții statelor care constituiau Consiliul Suprem al Conferinței de Pace de la Paris, armata română a obținut succese strălucite la Nistru (în Basarabia și Bucovina) și în Pocuția, dar mai ales în Transilvania și Ungaria, ajungând ca, la jumătatea lunii august, să aibă sub control și administrare un teritoriu care depășea 350.000 km².

Succesul campaniei armatei române din anul 1919 a fost rezultatul conjugării efortului decidenților politici și militari, al structurilor de concepție, planificare și conducere a operațiilor și luptelor la nivel strategic și tactic. Între acestea, Marele Cartier General, Marele Stat Major și Comandamentul Trupelor din Transilvania au avut un loc și rol incontestabil, recunoscut în epocă, în perioada interbelică și în ultimele trei decenii, subliniat în diferite lucrări și studii recente.

Organizarea, planificarea și conducerea operațiilor militare în cadrul a ceea ce în epocă se numea *marea și mica strategie* a fost rezultatul activității personalului din cele trei structuri, remobilizate, reorganizate și constituite în contextul geopolitic și geostrategic creat în Europa în cursul lunilor noiembrie și decembrie ale anului 1918.

Succesul campaniei armatei române din anul 1919 a fost rezultatul conjugării efortului decidenților politici și militari, al structurilor de concepție, planificare și conducere a operațiilor și luptelor la nivel strategic și tactic. Între acestea, Marele Cartier General, Marele Stat Major și Comandamentul Trupelor din Transilvania au avut un loc și rol incontestabil.

¹ Marele Stat Major, *România în războiul mondial 1916-1919, Documente-Anexe*, vol. I, *Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului*, Imprimeria Națională, București, 1934, p. 111.

MOBILIZAREA ARMATEI ROMÂNIE

Momentul decisiv al toamnei anului 1918 în privința situației internaționale l-a constituit victoria aliaților pe frontul occidental, astfel că, după o serie de discuții tensionate între delegații SUA, Marii Britanii și Franței, în privința condițiilor de capitulare care urmau a fi impuse Germaniei, la 29 octombrie/11 noiembrie, în pădurea de la Compiègne, a fost semnat armistițiul, marcându-se, astfel, încheierea Primului Război Mondial, prin care, în ceea ce privea și interesele României, s-a impus Germaniei să renunțe la prevederile Tratatului de la București din 24 aprilie/7 mai 1918. Pe fondul evoluțiilor geopolitice și geostrategice din Europa, bine cunoscute la Iași, decidenții politici și militari români au acționat prompt și în acord cu interesele României: la Paris, Victor Antonescu a avut o serie de discuții cu premierul francez Georges Clemenceau, finalizate și concretizate prin ordinul transmis de către guvernul francez generalului Henri M. Berthelot de a pregăti „*misiunea militară destinată să determine intrarea din nou a României în război de partea puterilor Antantei*”²; la Iași, generalul Constantin Cristescu, previzionând corect evoluția situației militare, a dispus măsuri pregătitoare pentru punerea în aplicare a planului de mobilizare a armatei, la 28 septembrie/3 octombrie 1918 ordonând ca „*militarii detașați să revină la unitățile lor până la 1/14 octombrie*”³; în ziua de 26 octombrie/8 noiembrie 1918, regele Ferdinand I a hotărât declanșarea activităților pentru reîntrirea României în război, pentru ca, a doua zi, să fie adresat un ultimatum feldmareșalului August von Mackensen pentru părăsirea, de către trupele Puterilor Centrale, a teritoriului României în 24 de ore.

În acea zi, concomitent cu continuarea supravegherii și apărarea liniei Nistrului în Basarabia de către unitățile Corpului 5 armată, Divizia 8 infanterie „*a pășit pe pământul Marelui Voievod Ștefan, pentru a ocroti viața, avutul și libertățile locuitorilor de orice neam și credință împotriva bandelor de criminali, care au început opera lor de distrugere în frumoasa noastră țară*”⁴. Chiar în ziua în care, la Compiègne, se semna armistițiul între Puterile Aliate și Asociate,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

trupele române au intrat în Cernăuți, pentru ca, în perioada următoare, să asigure libertatea de acțiune membrilor Consiliului Național din Bucovina⁵. Hotărârea regelui Ferdinand I de intrare în acțiune a armatei române împotriva trupelor inamice care ocupau teritoriul românesc s-a concretizat în „*Înaltul Decret nr. 3179*” din 27 octombrie/9 noiembrie 1918, care a fost pus în aplicare la 28 octombrie/10 noiembrie și a avut o importanță istorică pentru destinul României, fiind decisiv pentru admiterea României la Conferința de Pace de la Paris. Mobilizarea armatei a inclus și constituirea, din nou, a Marelui Cartier General, în fruntea căruia, prin „*Înaltul Decret nr. 3185*” din 29 octombrie/11 noiembrie 1918, generalul Constantin Prezan a fost numit șef al Statului Major General al Armatei. Structura Serviciului de Stat Major General (*Anexa nr. 1*) a fost concepută și stabilită astfel încât să răspundă cerințelor operaționale previzibile, fiind sesizate modificările survenite față de organizarea stabilită în decembrie 1917, pe care o consider relevantă pentru analiza comparativă. Din punctul de vedere al efectivelor în organizarea din noiembrie 1918, Statul Major General avea 9 generali, 163 de ofițeri și 12 civili. Ordinea de bătaie evidențiază, ca aspect benefic, scăderea numărului de ofițeri de rezervă, în special la birourile și serviciile cu rol important în organizarea, planificarea și conducerea acțiunilor militare sau în asigurarea suportului logistic al acestora. Cei 20 de ofițeri în rezervă încadrați în Statul Major General își desfășurau activitatea în birouri și servicii care necesitau specialiști în domeniul aviației și aerostației, justiției, intendenței ș.a. Se remarcă faptul că, la Secția 1 Operații, se mai afla doar un ofițer în rezervă, iar la Biroul Informațiilor – doi, astfel că se asigurau condițiile unei mai bune activități a birourilor și serviciilor. Subșefi de Stat Major General au fost numiți generalii de brigadă Ioan Ghinescu și Nicolae Alevra, ambii cu experiență în activitatea acestei structuri de conducere la nivel strategic.

Elementul de absolută noutate l-a constituit încadrarea funcției de șef al Secției 1 Operații prin nominalizarea locotenent-colonelului Ioan Sichițiu, care se remarcă prin activitatea desfășurată în cadrul cabinetului generalului Constantin Prezan în cursul anului 1917.

Din punctul de vedere al efectivelor în organizarea din noiembrie 1918, Statul Major General avea 9 generali, 163 de ofițeri și 12 civili. Ordinea de bătaie evidențiază, ca aspect benefic, scăderea numărului de ofițeri de rezervă, în special la birourile și serviciile cu rol important în organizarea, planificarea și conducerea acțiunilor militare sau în asigurarea suportului logistic al acestora.

În ziua de 26 octombrie/8 noiembrie 1918, regele Ferdinand I a hotărât declanșarea activităților pentru reîntrirea României în război, pentru ca, a doua zi, să fie adresat un ultimatum feldmareșalului August von Mackensen pentru părăsirea, de către trupele Puterilor Centrale, a teritoriului României în 24 de ore.

² Apud general de brigadă dr. Vasile Apostol, locotenent-colonel dr. Ion Giurcă, locotenent-colonel dr. Mircea D. Chiriac, colonel (r.) ing. Corneliu Baltă, *Comandamentele strategice române în acțiune (1859-1947)*, Editura Tipo-Light, București, 2000, p. 94.

³ Arhivele Militare Naționale Române (AMNR), *fond Microfilme*, rola PII 1.530, c.64-65

⁴ AMNR, *fond Marele Stat Major (M.St.M.)*, Secția Studii istorice, dosar nr. 835, f. 13.

⁵ Pe larg în Ion Giurcă, *Generalul Iacob Zadik – loc și rol în realizarea și apărarea unirii Bucovinei cu Țara*, în *Înfrățirea și apărarea României Mari*, Editura Mad Linotype, Buzău, 2017; *Armata română în Bucovina la sfârșitul anului 1918*, în *Centenarul Unirii Bucovinei cu România*, Editura ALPHA MDN, Buzău, 2018.

În noiembrie 1918, mai ales în perioada următoare, situația a devenit din ce în ce mai complexă, acțiunile armatei desfășurându-se cu o intensitate diferită, pe trei fronturi: în Basarabia – pe linia Nistrului; în Bucovina și, apoi, în Pocuția; în Transilvania și, apoi, în Ungaria. A fost o arie spațială mare în privința acțiunilor în curs de desfășurare, care genera probleme complexe în privința manevrei de forțe și mijloace, asigurării resurselor și conducerii unităților și marilor unități.

Numirea a fost oarecum surprinzătoare, deoarece locotenent-colonelul Ion Antonescu condusese practic această secție în perioada decembrie 1916 – aprilie 1918. Apreciez ca benefică și corectă ideea constituirii Secției II Informații, cu o structură bine gândită, încadrată cu ofițeri care acumulasera suficientă experiență în activitatea lor, chiar dacă aceasta nu era la nivelul cerințelor operaționale ale armatei. Organizarea Statului Major General din noiembrie 1918 evidențiază revenirea în cadrul acestei structuri a Comandamentului General al Etapelor, într-o organizare suplă, cu siguranță mai eficientă și mai bine recordată la cerințele operaționale.

Față de ianuarie 1917, efectivul Statului Major General al Armatei era mai mic cu 17 ofițeri, ceea ce nu a avut efecte negative în privința îndeplinirii sarcinilor care-i reveneau. Subliniez, totuși, că, în anul 1916, Marele Cartier General a condus operațiile militare pe două fronturi, iar din luna octombrie 1916 până în septembrie 1917, activitatea s-a concentrat pe conducerea acțiunilor pe un singur front. În noiembrie 1918, mai ales în perioada următoare, situația a devenit din ce în ce mai complexă, acțiunile armatei desfășurându-se cu o intensitate diferită, pe trei fronturi: în Basarabia – pe linia Nistrului; în Bucovina și, apoi, în Pocuția; în Transilvania și, apoi, în Ungaria. A fost o arie spațială mare în privința acțiunilor în curs de desfășurare, care genera probleme complexe în privința manevrei de forțe și mijloace, asigurării resurselor și conducerii unităților și marilor unități. Conducerea forțelor din Basarabia și Bucovina, mai târziu și din Pocuția, a revenit comandamentelor corpurilor 4 și 5 armată, subordonate nemijlocit Marelui Cartier General. Pentru conducerea forțelor destinate să acționeze în Transilvania, inițial Divizia 7 infanterie și Divizia 2 vânători, apoi Divizia 6 infanterie, Divizia 2 vânători și Divizia 2 cavalerie, a fost constituit și instalat la Sibiu, la 11/24 decembrie 1918, acolo unde se afla și sediul Consiliului Dirigent, Comandamentul Trupelor din Transilvania (Anexele 2, 3), găsindu-se, astfel, o soluție în acord cu nevoile operaționale din acea parte a țării, care și-a dovedit viabilitatea în campania din anii 1918-1919. Realizarea unei structuri similare cu comandamentul la Iași, pentru conducerea trupelor din Basarabia, Bucovina și Pocuția, așa cum propusese, încă din februarie 1918, colonelul Toma Dumitrescu, atunci șeful de stat major al Corpului 5 armată, ar fi fost, poate, benefică și eficientă pentru simplificarea conducerii de ansamblu a operațiilor și luptelor armatei române

în această perioadă. Posibil ca atât puținătatea ofițerilor de stat major, cât și faptul că cele două comandamente de corp de armată, dislocate la Iași și Chișinău, rezolvau cu succes situațiile operaționale să fi determinat stabilirea structurilor de conducere pe cele două teatre de operații ale armatei române.

MARELE CARTIER GENERAL ȘI MARELE STAT MAJOR – COLABORARE ȘI PROMPTITUDINE

Mutarea Marelui Cartier General de la Iași la București, în clădirea Cercului Militar⁶, în noiembrie 1918, executată conform prevederilor din „*Ordinul circular 904*” din 16/29 noiembrie 1918, a fost o necesitate politică și militară. Prezența în București a acestei structuri, precum și revenirea Casei regale, a Guvernului și a Parlamentului în Capitala oficială a țării, aveau o semnificație politică, mai ales că ceremonia intrării liderilor politici și militari s-a desfășurat în ziua în care, la Alba-Iulia, se desfășura Marea Adunare Națională. Regele Ferdinand I, regina Maria și cei destinați a face parte din suita oficială erau însoțiți de către generalul Henri M. Berthelot, iar alături de trupele române se aflau și cele ale aliaților. Prezența structurii de conducere la nivel strategic, la București, avea avantajul unei conlucrări directe și eficiente între Rege, Casa Militară Regală, Cabinetul Militar Regal și Statul Major General, ca și cu reprezentanții statelor care, mai târziu, făceau parte din Consiliul Militar Interaliat și aveau locul și rolul lor în impunerea sau acceptarea unor decizii ale Marelui Cartier General român.

Revenind la componența numerică a Statului Major General, apreciem că reducerea efectivului acestei structuri era nemijlocit legată de către o altă situație creată, aparent nefirească. Spre deosebire de perioada anilor 1916-1918, când a fost constituit și a funcționat Marele Cartier General, după mobilizarea din noiembrie 1918 nu s-a constituit Marele Stat Major – partea sedentară, ci s-a stabilit o organizare complexă a Marelui Stat Major (*Anexa nr. 4*). Prin organizarea stabilită în noiembrie 1918, ordinea de bătaie a Marelui Stat Major prevedea 54 de funcții (2 generali, 32 de ofițeri, 6 subofițeri, 7 sergenți și caporali, 7 civili), care au fost încadrate cu militari activi (o funcție a fost încadrată cu un subofițer în rezervă), mulți dintre aceștia lucrând, în perioadele anterioare, în Statul Major General, Marele Stat Major – partea sedentară sau în statele majore de armată sau divizie.

⁶ AMNR, *fond Microfilme*, rola PII 1.2577, c. 534-537.

Mutarea Marelui Cartier General de la Iași la București, în clădirea Cercului Militar, în noiembrie 1918, executată conform prevederilor din „Ordinul circular 904” din 16/29 noiembrie 1918, a fost o necesitate politică și militară. Prezența în București a acestei structuri, precum și revenirea Casei regale, a Guvernului și a Parlamentului în Capitala oficială a țării, aveau o semnificație politică, mai ales că ceremonia intrării liderilor politici și militari s-a desfășurat în ziua în care, la Alba-Iulia, se desfășura Marea Adunare Națională.

Aspectul hotărâtor al bunei activități a Marelui Stat Major l-a constituit păstrarea la conducerea structurii a generalului de corp de armată Constantin Cristescu, acesta având o mare experiență în privința îndeplinirii atribuțiilor specifice unei asemenea funcții.

Dintre secțiile din structura Marelui Stat Major reține atenția „Secția I B – Mobilizare, Industrii private, Rechiziții”, în special componenta „Industrii private”, apărută din necesitatea inventarierii a ceea ce mai rămăsese în teritoriul ocupat de către trupele Puterilor Centrale, precum și în Basarabia, Bucovina și Transilvania, în vederea continuării producției de război, atât de necesară în condițiile în care armata se confrunta cu mari deficite. De asemenea, în cadrul Secției II A a fost constituit „Biroul 3 Istoric”, încadrat cu patru ofițeri și un salariat civil⁷, care trebuiau să înceapă dificila muncă de adunare a documentelor și de scriere a istoricului campaniilor armatei române. Activitatea Marelui Stat Major s-a desfășurat în această organizare, în condiții bune, avându-se în vedere o relativă stabilitate a ofițerilor. Aspectul hotărâtor al bunei activități a Marelui Stat Major l-a constituit păstrarea la conducerea structurii a generalului de corp de armată Constantin Cristescu, acesta având o mare experiență în privința îndeplinirii atribuțiilor specifice unei asemenea funcții. Marele Stat Major a lucrat în această structură până în primăvara anului 1919, în timp ce Marele Cartier General a rămas în organizarea stabilită în noiembrie 1918 până la 20 martie 1920, când a fost demobilizat. Activitatea celor două structuri, în pofida unor resentimente ale generalului Constantin Cristescu față de generalul Constantin Prezan, s-a caracterizat printr-o bună cooperare, Marele Stat Major răspunzând prompt cerințelor Marelui Cartier General în privința asigurării resurselor.

Privită în ansamblu, activitatea celor două structuri în anii 1918 și 1919 s-a concretizat în rezolvarea unor probleme complexe care au constat în: mobilizarea treptată a unităților și marilor unități, pe măsura asigurării resurselor, elaborarea proiectelor de operații pentru acțiunile din Bucovina, Basarabia și Transilvania; conducerea operațiunilor militare în acord cu situațiile create și dispozițiunile guvernului care era în permanent contact cu delegația de la Conferința de Pace de la Paris, cu Consiliul Militar Interaliat de la Versailles și Comandamentul Armatei de Orient; analiza evoluției militare în zona de interes a României, elaborarea de sinteze și propuneri adresate guvernului pentru a întreprinde demersuri diplomatice sau pentru a-și da acordul asupra unor acțiuni militare preconizate; menținerea

⁷ AMNR, fond Marele Cartier General (MCG), dosar nr. 1041, f. 272.

ordinii militare și sociale în tot teritoriul; reinstalarea organelor militare în Dobrogea, Muntenia și Oltenia; introducerea regimului de administrație militară în teritoriul ungar ocupat de trupele române; evacuarea treptată a teritoriului Ungariei în conformitate cu deciziile guvernului și planurile elaborate; modificarea structurii Marelui Stat Major în acord cu noile mutații produse în organizarea armatei, cu sarcinile complexe de rezolvat, având în vedere: noul teritoriu al țării, pericolele la adresa securității țării și nevoile de apărare imediată și în perspectivă. Semnarea tratatelor de pace cu statele care făcuseră parte din alianța Puterilor Centrale și detensionarea situației la frontiera cu Rusia Sovietică au creat condițiile trecerii armatei române la starea de pace.

FUNCȚIONALITATEA MARELUI STAT MAJOR

Inclus în guvernul condus de Ion I.C. Brătianu (29 noiembrie/ 12 decembrie 1918 – 27 septembrie 1919), generalul Arthur Văitoianu era conștient că, în timp relativ scurt, armatei române, în special conducerii acesteia, trebuia să i se dea o organizare în acord cu realitățile de după Primul Război Mondial. Prima conflagrație mondială generase noi categorii de forțe armate și genuri de armă, concepte, modalități și procedee noi de organizare și conducere a structurilor militare, la pace și război. A fost și motivul pentru care Ministerul de Război a elaborat cadrul legislativ necesar organizării sale, având în vedere că: „În urma dezvoltării luate de diferite servicii din Ministerul de Război conform necesităților actuale ale armatei, vechea lege de organizare a ministerului trebuie completată și, în parte, modificată. S-a simțit nevoia înființării unor noi servicii, precum și de a aduce modificări în împărțirea acestora pe secții și birouri în raport cu noile atribuțiuni”⁸. În urma raportului ministrului de Război către Regele Ferdinand I, la 18 aprilie 1919, suveranul României a semnat „Decretul-lege pentru modificarea și completarea actualei legi de organizare a Ministerului de Război”, care prevedea serviciile și direcțiile organizate atât pentru nevoile întregii armate, cât și pe cele referitoare la anumite arme și servicii. În cadrul „Serviciilor generale pentru nevoile întregii armate” se constituia, alături de serviciile geografice al armatei, personalului, controlului, contabilității și pensiilor,

⁸ Monitorul Oficial, nr. 9 din 27 aprilie 1919, p. 431.

În urma raportului ministrului de Război către Regele Ferdinand I, la 18 aprilie 1919, suveranul României a semnat „Decretul-lege pentru modificarea și completarea actualei legi de organizare a Ministerului de Război”, care prevedea serviciile și direcțiile organizate atât pentru nevoile întregii armate, cât și pe cele referitoare la anumite arme și servicii.

„Diviziunea I, Personal și pregătirea de război a armatei” putea fi condusă de un general sau colonel, care avea și funcția de sub-șef de stat major. Privită și analizată în toată complexitatea și diversitatea sa, Diviziunea I avea ca atribut principal atât proiecția structurilor pentru pace și război, cât și generarea forței pentru unitățile și marile unități care se înființau sau completau la mobilizare.

contencios, intendenței stabilimentelor centrale și remonte, „*Serviciul stat majorului general*”. Demersul ministrului de Război în direcția transformării structurii pe care o conducea a cuprins și „*Raportul nr. 1929*”, în care supunea aprobării Regelui Ferdinand I „*oarecare modificări în regulamentul legii de organizare a Ministerului de Război, fixându-se numărul secțiilor și birourilor diferitelor servicii și direcțiuni, precum și îndatoririle speciale ale fiecăruia din acestea*”⁹. Raportul remis Regelui pentru aprobare includea *Tabela no. 2*, cu organizarea Marelui Stat Major (*Anexa nr. 5*). Funcția de șef al Marelui Stat Major putea fi ocupată de către un general de corp de armată sau divizie, numit de Rege la propunerea ministrului de Război. Față de structura organizatorică anterioară, se constată o creștere a nivelului organizației, în sensul că birourile au fost transformate, în majoritatea cazurilor, în secții.

„*Diviziunea I, Personal și pregătirea de război a armatei*” putea fi condusă de un general sau colonel, care avea și funcția de sub-șef de stat major. Privită și analizată în toată complexitatea și diversitatea sa, Diviziunea I avea ca atribut principal atât proiecția structurilor pentru pace și război, cât și generarea forței pentru unitățile și marile unități care se înființau sau completau la mobilizare.

„*Secția adjutanturii*”, cu birourile personal și cancelaria, avea atribuții pe linie de evidență a cadrelor cu pregătire, încadrate și cu responsabilități pe linie de stat major la toate eşaloanele. În cadrul acesteia, „*Biroul II personal*” avea ca atribuțiuni principale: evidența personalului Marelui Stat Major, controlul ofițerilor de stat major și absolvenților Școlii Superioare de Război, care puteau fi chemați în cadrul serviciului de stat major la diferite eşaloane; planificarea și urmărirea modului de efectuare a stagiilor de către ofițerii de stat major; încadrarea și evidența personalului militar și civil al statelor majore; evidența ordinii de bătaie a serviciului de stat major de la comandamente, la pace și război; evidența ofițerilor trimiși la studii în străinătate și a personalului Școlii Superioare de Război; pregătirea și elaborarea lucrărilor necesare Comitetului consultativ de stat major¹⁰. Cancelaria avea în responsabilitate primirea, distribuirea și expedierea corespondenței, registrele de ordine de zi, păstrarea colecțiilor de legi, *Monitorul Oficial și Monitorul Oastei*.

⁹ Ibidem, p. 435.

¹⁰ AMNR, *fond M.St.M.*, dosar nr. 1041, f. 281.

„*Secția I, recrutare, organizare, materiale de război*” era condusă de către un ofițer de stat major, cu gradul de colonel sau locotenent-colonel. Personalul care încadra „*Biroul 1 recrutare*” avea ca responsabilități elaborarea lucrărilor referitoare la: recrutarea, repartizarea contingentului anual, încorporarea tinerilor, trecerea efectivelor de la o specialitate militară la alta; elaborarea și transmiterea pe linie ierarhică a ordinelor și instrucțiunilor în legătură cu aplicarea legii și a regulamentului privind recrutarea. „*Biroul organizare*” avea în responsabilitate toate problemele și aspectele în legătură cu: organizarea armatei; tabelele cu efective de pace; ordinea de bătaie și dislocarea unităților la pace; proiecția și execuția bugetului la pace; întocmirea situațiilor statistice cu personalul pe contingente, grade militare, încadrarea armatei cu ofițeri și subofițeri. „*Biroul materiale de război*” avea atribuții și responsabilități complexe referitoare la: materialele necesare tuturor armelor, serviciilor, școlilor militare și centrelor de instrucție, la pace și război; rezerva de completare cu materiale la mobilizare; instalațiile stabilimentelor militare, necesare pentru a face față nevoilor la pace și război.

„*Secția 2, mobilizare – rechiziții*” avea responsabilități pe linia generării forței în situație de război, prin mobilizare generală și parțială. Avea în structura sa trei birouri – mobilizarea armatei, mobilizarea pe loc și rechiziții –, cu atribuții clare, bine delimitate, în acord cu modul de înțelegere a planificării și execuției celor trei activități importante în perioada de trecere de la organizarea de pace la cea de război. În cadrul Secției, trebuiau rezolvate chestiunile legate de: mobilizarea și demobilizarea armatei; tabelele cu efective, ordinea de bătaie și anuarul de război; încadrarea unităților cu ofițeri de rezervă; mobilizarea pe loc a autorităților civile, a întreprinderilor statului și private; muncile și concediile agricole; toate aspectele legate de rechizițiile necesare armatei – căi ferate particulare, fabrici, stabilimente industriale și materii prime.

„*Secția a 3-a, instrucție, regulamente, istoric*”, cu atribuții în special pentru activități în timp de pace, avea o organizare complexă, în comparație cu cele la care ne-am referit anterior¹¹. „*Biroul 1*” răspundea de aspectele organizatorice privind: instrucția corpurilor de trupă, în școlile speciale și centrele de instrucție (programe anuale,

„*Secția 2, mobilizare – rechiziții*” avea responsabilități pe linia generării forței în situație de război, prin mobilizare generală și parțială. Avea în structura sa trei birouri – mobilizarea armatei, mobilizarea pe loc și rechiziții –, cu atribuții clare, bine delimitate, în acord cu modul de înțelegere a planificării și execuției celor trei activități importante în perioada de trecere de la organizarea de pace la cea de război.

¹¹ Ibidem, f. 283.

„Diviziunea a II-a”, organizată pe patru secții, constituia componenta „operațională” a Marelui Stat Major, secțiile operații, informații, transporturi, comunicații și etape având atribuții clare și concrete, care vizau nemijlocit întrebuințarea forțelor armate la război. „Secția 4 operații” avea o compunere complexă, cu atribuții referitoare la planificarea acțiunilor militare pentru război, în diferite variante și ipoteze.

concentrări de instrucție, instrucția ofițerilor de rezervă, manevră, inspecții); învățământul în Școala Superioară de Război; călătorii de stat major și instrucție; publicațiile și lucrările din armată; achiziționarea revistelor militare străine necesare instituției; biblioteca; conferințele și studiile ofițerilor din Marele Stat Major. Activitatea sub-birourilor din cadrul „Biroului regulamente” era clar și simplu formulată – elaborarea regulamentelor atât pentru cele trei genuri de armă de bază din cadrul trupelor de uscat, cât și a celor pentru trupele speciale și servicii. „Biroul 3 istoric” avea atribuții complexe, între care: adunarea, clasarea și coordonarea datelor și documentelor istorice operative ale tuturor marilor unități ale armatei, precum și întocmirea acestui istoric; întocmirea istoricului campaniei 1916-1919; elaborarea monografiilor și formularea învățămintelor trase din istoricul campaniei relative la organizare, instrucție și conducere; supravegherea lucrărilor particulare cu caracter istoric, întâmpinări în legătură cu istoricul; studiul campaniilor mai vechi ale oștirii române; monumentele istorice, tratamentul prizonierilor și lucrările ce decurg; constituirea și păstrarea arhivei istorice. Acest birou era o structură nouă în cadrul Marelui Stat Major, cu atribuții complexe, care prevedeau executarea unor lucrări de amploare, ce necesitau un personal numeros, cu o pregătire și experiență în domeniu.

„Diviziunea a II-a”, organizată pe patru secții, constituia componenta „operațională” a Marelui Stat Major, secțiile operații, informații, transporturi, comunicații și etape având atribuții clare și concrete, care vizau nemijlocit întrebuințarea forțelor armate la război. „Secția 4 operații” avea o compunere complexă, cu atribuții referitoare la planificarea acțiunilor militare pentru război, în diferite variante și ipoteze¹². „Biroul 1 operații” era considerat structura de bază a Marelui Stat Major, sub-birourile din structura sa având atribuții clare pentru situația de pace: operații de război, ipoteze, planuri de concentrare, serviciul de acoperire a frontierelor țării; organizarea zonelor de adunare, recunoașteri și studii pe teren și în birouri relativ la aceste zone; planuri pentru apărarea țării, sistemul de fortificații; manevre regale, studierea măsurilor pentru menținerea ordinii în viitor, în diferite ipoteze; funcționarea serviciului de subzistențe în diferite ipoteze. „Biroul 2 marină” era o structură destinată exclusiv

¹² Ibidem, f. 284.

planificării operațiilor combinate ale trupelor de uscat cu Flotila de Dunăre și Flota de Mare, apărării litoralului românesc al Mării Negre, studiului zonelor de adunare și debarcare în legătură cu operațiile flotei, planificarea și pregătirea manevrelor combinate. „Biroul 3 cifru” constituia structura specializată a secției Operații, abilitată să desfășoare acțiuni în legătură cu: corespondența cifrată; dicționarele cifrate; elaborarea instrucțiunilor pentru întrebuițarea diferitelor metode de corespondență cifrată; studierea metodelor criptografice ale armatelor străine.

Una dintre structurile complexe, racordată pe deplin la realitățile geopolitice și geostrategice din anul 1919, dar și la cele previzibile pe termen scurt, a fost „Secția 5 informații”, organizată pe birouri și sub-birouri, în cea mai mare parte cu destinație și responsabilități pe anumite spații geografice și alte atribuțiuni. „Biroul 1” avea ca sarcină principală studiul armatelor balcanice (bulgară, turcă, sârbă, greacă), maghiară, cehoslovacă, polonă, ucraineană, rusă, germană și austriacă; redactarea și tipărirea buletinului de informații periodice; întocmirea broșurilor cu studiile efectuate asupra armatelor străine și elaborarea unor lucrări pregătitoare relative la cursurile de informații. Structura „Biroului informații directe” și atribuțiile sub-birourilor din compunerea sa evidențiază câteva aspecte care se impun a fi subliniate. Este vizibilă o specializare a sub-birourilor pe studiul armatelor posibil aliate sau adversare, situație rezultată din realitățile anului 1919, când soarta statelor învinse nu era pe deplin hotărâtă, în Rusia Sovietică și Ungaria, dominate de idei bolșevice, situația nu era clarificată în privința atitudinii postbelice față de România. „Biroul 2, Informații secrete și contrainformații” avea drept sarcini operaționale: culegerea și adunarea prin agenți a informațiilor din țările vecine și apropiate; obținerea informațiilor de la armatele occidentale. Un sub-birou se ocupa exclusiv de serviciul de contrainformații și contraspionaj, urmărirea activității agenților de spionaj care lucrau pentru armatele străine; combaterea spionajului în timp de pace, studiul măsurilor pentru contracararea spionajului în timp de război; serviciul propagandei, cenzura presei și a corespondenței particulare.

Primul Război Mondial a făcut dovada extinderii spațiale a acțiunii militare, în mediul terestru, maritim și aerian, în care deplasarea trupelor a fost determinantă în obținerea victoriilor sau înregistrarea înfrângerilor. Este motivul pentru care „Secția 6 transporturi” a cunoscut

Una dintre structurile complexe, racordată pe deplin la realitățile geopolitice și geostrategice din anul 1919, dar și la cele previzibile pe termen scurt, a fost „Secția 5 informații”, organizată pe birouri și sub-birouri, în cea mai mare parte cu destinație și responsabilități pe anumite spații geografice și alte atribuțiuni.

Poziția României de țară străbătută de fluviul Dunărea și riverană la Marea Neagră a impus să se acorde atenție transporturilor pe apă, astfel că biroul constituit în acest scop trebuia să cunoască situația și să realizeze controlul asupra mijloacelor de transport pe apă ale statului și particulare, să planifice întrebuințarea lor pentru transporturi și operațiuni.

o dezvoltare din punctul de vedere al structurii¹³. Fiecare dintre cele patru birouri și sub-birourile din compunere aveau atribuții clar formulate, având în vedere și complexitatea situației în privința infrastructurii de transporturi, rezultată în urma realizării României întregite.

„Biroul 1 mișcare, exploatare, transporturi” avea ca atribuții și responsabilități: elaborarea graficelor și carnetelor cu mersul trenurilor și a planurilor de transport pentru mobilizare și concentrări în diferite ipoteze; asigurarea legăturii cu direcția generală a CFR, în ceea ce privește personalul și materialul necesar transporturilor, îmbarcărilor și debarcărilor; asigurarea circulației, mobilizarea și concentrarea personalului militar de la comandamentele de linii și gări. „Biroul 2” trebuia să desfășoare o activitate laborioasă pe linie de documentare, statistică și chiar operațională, scop în care urma să întocmească sau să actualizeze albumul cu planurile gărilor și dosarele cu instalațiile din gări, harta căilor ferate, să execute recunoașterea liniilor pentru îmbarcări; să stabilească și să planifice lucrările de distrugeri necesare la război, să realizeze o evaluare a situației parcului de material rulant, locomotive și vagoane disponibile în orice moment. „Biroul căi ferate particulare” a fost constituit datorită unei realități a României la acea dată, existența unei importante rețele feroviare în proprietatea persoanelor fizice și juridice. Aceasta impunea studiul și utilizarea lor pentru operațiuni, inclusiv prevederi pentru aducerea de îmbunătățiri în folosul transporturilor militare, asigurarea materialului rulant, stabilirea personalului necesar utilizării lor, precum și a măsurilor de pază și distrugere în caz de forță majoră. Poziția României de țară străbătută de fluviul Dunărea și riverană la Marea Neagră a impus să se acorde atenție transporturilor pe apă, astfel că biroul constituit în acest scop trebuia să cunoască situația și să realizeze controlul asupra mijloacelor de transport pe apă ale statului și particulare, să planifice întrebuințarea lor pentru transporturi și operațiuni.

În sfârșit, „Secția 7 comunicații și etape” era o structură eterogenă, cu două birouri, care aveau atribuții diferite. „Biroul 1 comunicații” avea responsabilitatea organizării și gestionării situației telegrafiei cu și fără fir, telegrafiei optice și telefoniei, utilizarea lor pentru război;

¹³ *Ibidem*, f. 285-286.

organizarea problemelor de mobilizare ale serviciului telegrafo-poștal, personalului direcției generale a poștelor și telegrafelor, cât și elaborarea instrucțiunilor relative la comunicații. Concomitent cu evidența a tot ce era nou în armatele străine pe această linie, în cadrul secției se studia și se analiza modul de utilizare a aerostației, aviației, șoselelor și podurilor pentru operațiunile militare. „Biroul 2 etape” avea ca atribut principal stabilirea formațiunilor de etape și operațiunile lor în legătură cu războiul; studiul regulamentelor de etape, instrucțiuni pentru etape, elaborarea hărților de etape ale României și ale țărilor vecine. Structura Marelui Stat Major, stabilită la sfârșitul lunii aprilie, a fost realizată până în vara anului 1919, când secțiile și birourile au fost încadrate cu generali, ofițeri, subofițeri, personal civil și trupă.

ORDINEA DE BĂTAIE A MARELUI STAT MAJOR

Încadrarea parțială a Marelui Stat Major cu efective s-a realizat abia la 15 iunie, când a fost publicată în *Monitorul Oficial* „Ordinea de bătaie a Ministerului de Război”. În baza unui Înalt Decret-Lege pentru modificarea Legii de organizare a Ministerului de Război, prin „Ordinul de zi nr. 51” din 14 mai 1919 a fost stabilită ordinea de bătaie a Marelui Stat Major, în fruntea căruia a fost reconfirmat generalul de corp de armată Constantin Cristescu. În documentul menționat este prezentată încadrarea personalului Diviziei I cu toate structurile subordonate, inclusiv a Școlii Superioare de Război. Celelalte funcții au fost încadrate astfel: 2 generali de brigadă sau colonei, subșefi de stat major; 8 colonei sau locotenenți-colonei, șefi de secții; 13 maiori sau locotenenți-colonei, șefi de birouri; un căpitan-comandor, șef de birou; un maior, șef de cabinet; 15 maiori, șefi și subșefi de birouri; 36 de căpitani, șefi sau subșefi de birouri; 2 administratori, locotenenți, șefi-registratori. Cei 79 de ofițeri, alături de subofițeri și personalul civil, cărora li se adăugau Escadronul trupeii Marelui Stat Major, trebuiau să rezolve problemele complexe ale armatei într-o perioadă dificilă, când o parte a organismului militar era mobilizat și angajat în operații, lupte sau misiuni de menținere a ordinii în Ungaria, Basarabia și Bucovina, iar o altă parte în realizarea dislocărilor și redislocărilor pe teritoriul aflat sub jurisdicția statului român, în condițiile în care integrarea teritoriilor unite cu țara era într-o fază incipientă.

Ordinea de bătaie a Diviziei a II-a nu apare în niciun ordin emis în primăvara anului 1919, lucru firesc, în condițiile în care această

Încadrarea parțială a Marelui Stat Major cu efective s-a realizat abia la 15 iunie, când a fost publicată în Monitorul Oficial „Ordinea de bătaie a Ministerului de Război”. În baza unui Înalt Decret-Lege pentru modificarea Legii de organizare a Ministerului de Război, prin „Ordinul de zi nr. 51” din 14 mai 1919 a fost stabilită ordinea de bătaie a Marelui Stat Major, în fruntea căruia a fost reconfirmat generalul de corp de armată Constantin Cristescu.

Din primăvara anului 1919 până la demobilizarea Marelui Cartier General român, la 31 martie 1920, Marele Stat Major a avut la dispoziție doar Diviziunea I, fapt ce a impus factorilor de decizie politică și militară să traseze ca sarcină principală acestei structuri: „coordonarea acțiunii de eliberare a Ardealului, ofensiva de la Budapesta și, apoi, lucrările premergătoare tratatului de pace de la Trianon”.

structură se afla cu întreg efectivul, încadrat la 1/13 noiembrie 1918, la remobilizarea Marelui Cartier General.

Din primăvara anului 1919 până la demobilizarea Marelui Cartier General român, la 31 martie 1920, Marele Stat Major a avut la dispoziție doar Diviziunea I, fapt ce a impus factorilor de decizie politică și militară să traseze ca sarcină principală acestei structuri: „coordonarea acțiunii de eliberare a Ardealului, ofensiva de la Budapesta și, apoi, lucrările premergătoare tratatului de pace de la Trianon”¹⁴. Structura Marelui Stat Major din primăvara anului 1919 a adus unele aspecte de noutate față de perioada anterioară Primului Război Mondial, lucru firesc, în condițiile geopolitice și geostrategice ale perioadei. Se remarcă, totuși, că noua organizare era una de tranziție, cu un oarecare caracter de provizorat. Structura preconizată a fi pusă în funcțiune pentru îndeplinirea sarcinilor specifice în condiții de pace a trebuit să lucreze în contextul în care armata se afla în stare de război, în care generarea forței și asigurarea resurselor de toate categoriile pentru trupele mobilizate și cele aflate în organizarea de pace rămăneau în responsabilitatea secțiilor și birourilor care constituiau Diviziunea I.

Demobilizarea Marelui Cartier General s-a realizat în conformitate cu prevederile „Înaltului Decret nr. 1162” din 18 martie 1920 și „Instrucțiunile Marelui Stat Major relative la demobilizarea armatei”, în acest scop, în numele șefului acestei structuri, generalul Henri Cihoski, în calitate de subșef al Statului Major General, a emis „Ordinul de zi nr. 10” din 25 martie 1920, care a prevăzut modul de executare a activităților¹⁵: secțiile și birourile de stat major ale Marelui Cartier General se vor contopi cu cele ale Marelui Stat Major; serviciile din Marele Cartier General se vor contopi cu direcțiile similare din Ministerul de Război; problemele de personal treceau la Ministerul de Război, unde trebuia predată întreaga arhivă; arhiva celorlalte secții, birouri de stat major și servicii urma să fie predată structurilor similare din Marele Stat Major și Ministerul de Război; personalul va fi repartizat secțiilor, birourilor și serviciilor din Marele Stat Major și Ministerul de Război; ofițerii de rezervă combatanți trebuiau demobilizați până la 31 martie 1920, iar ceilalți conform instrucțiunilor Marelui Stat Major. „Ordinul de zi nr. 10” a marcat, practic, încetarea activității unei structuri de conducere la război a armatei, care a funcționat

¹⁴ Ibidem, f. 289.

¹⁵ AMNR, fond MCG, dosar nr. 2261, f. 32-33.

până în momentul în care s-a considerat că situația internațională permitea acest lucru, iar pericolele și amenințările externe la adresa securității țării erau înlăturate, eventualele probleme apărute putând fi rezolvate cu forțele existente la pace.

CONCLUZII

În contextul evoluțiilor geopolitice și geostrategice din anul 1920, dar și al regulilor devenite cutumă în armata română, la 1 noiembrie 1920 a fost stabilită ordinea de bătaie completă a Marelui Stat Major, care a prevăzut și nominalizarea personalului Diviziunii a II-a, precum și a atașajilor militari în unele capitale ale lumii.

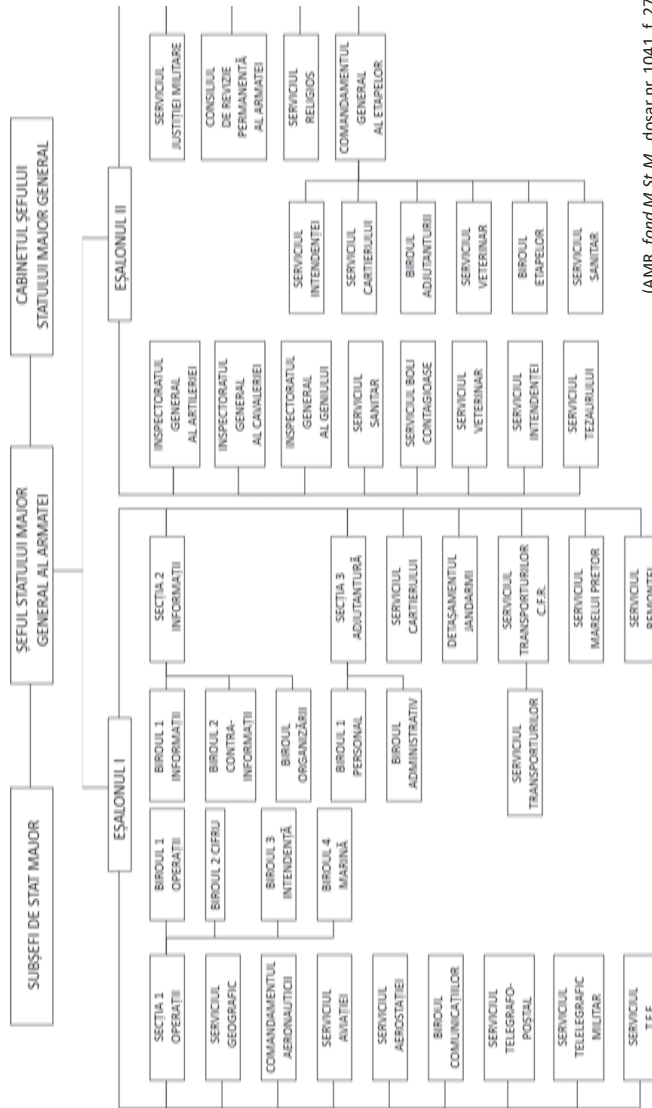
Așadar, toamna anului 1920 a marcat intrarea pe deplin a Marelui Stat Major în organizarea și încadrarea structurilor sale în acord cu cadrul normativ din primăvara anului 1919, începerea desfășurării activităților specifice situației de pace, deși, în Basarabia, continuau să acționeze câteva divizii mobilizate.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Arhivele Militare Naționale Române, fond Microfilme, fond Marele Stat Major, fond Marele Cartier General, Secția Studii istorice.
2. ***, Marele Stat Major, România în războiul mondial 1916-1919, Documente-Anexe, vol. I, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1934.
3. ***, Monitorul Oficial, nr. 9 din 27 aprilie 1919.
4. General de brigadă dr. Vasile Apostol, locotenent-colonel dr. Ion Giurcă, locotenent-colonel dr. Mircea D. Chiriac, colonel (r.) ing. Corneliu Baltă, Comandamentele strategice române în acțiune (1859-1947), Editura Tipo-Light, București, 2000.
5. Ion Giurcă, Generalul Iacob Zadik – loc și rol în realizarea și apărarea unirii Bucovinei cu Țara, în Înfrățirea și apărarea României Mari, Editura Mad Linotype, Buzău, 2017; Armata română în Bucovina la sfârșitul anului 1918, în Centenarul Unirii Bucovinei cu România, Editura ALPHA MDN, Buzău, 2018.

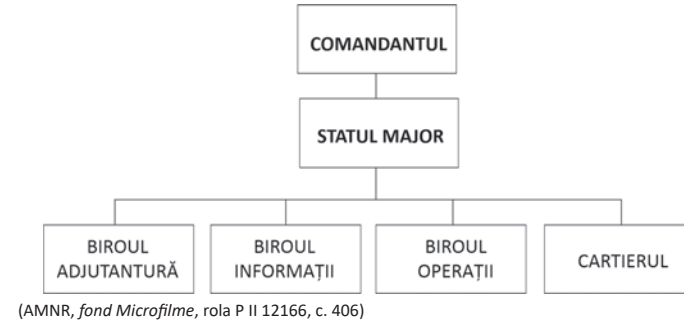

ORGANIZAREA STATUTULUI MAJOR GENERAL LA REMOBILIZAREA ARMATEI ÎN TOAMNA ANULUI 1918

(AMR, *fond M.St.M.*, dosar nr. 1041, f. 275-280)

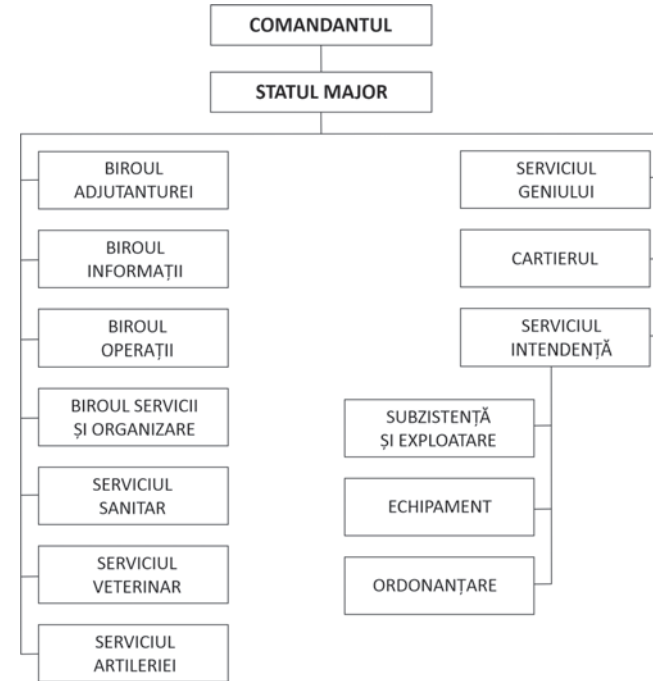
ORGANIZAREA COMANDAMENTULUI TRUPELOR DIN TRANSILVANIA LA 11/ 24 DECEMBRIE 1918

(AMNR, *fond Microfilme*, rola P II 12166, c. 406)

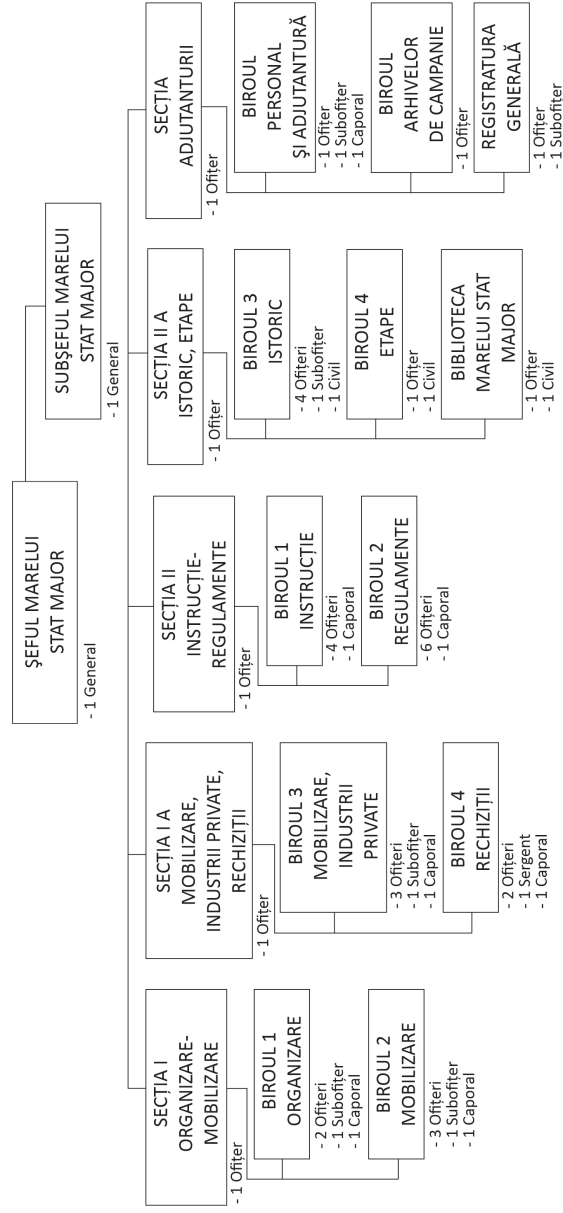
ORGANIZAREA COMANDAMENTULUI TRUPELOR DIN TRANSILVANIA LA 1 APRILIE 1919

(AMNR, *fond Microfilme*, rola P II 1.2166, c. 407)

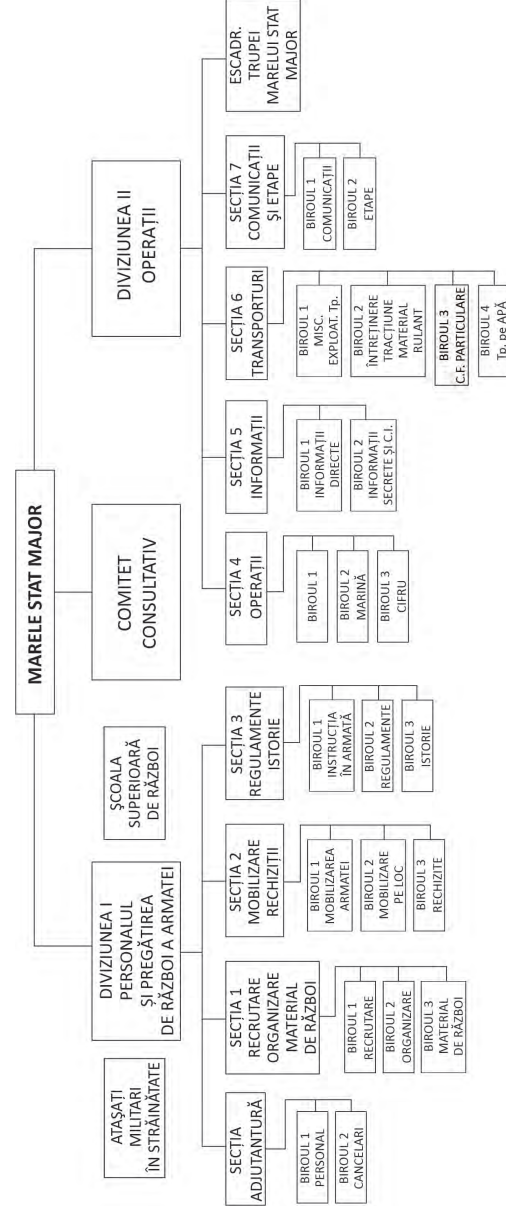

ORGANIZAREA MARELUI STAT MAJOR ÎN NOIEMBRIE 1918

(AMR, fond M.C.G., dosar nr. 1041, f. 271-272)

ORGANIZAREA MARELUI STAT MAJOR STABILITĂ ÎN MAI 1919

(AMR, fond M.St.M., dosar nr. 1041, f. 287-289)

SITUAȚIA ARMATEI LA REINTRAREA ROMÂNIEI ÎN RĂZBOI LA 28 OCTOMBRIE/10 NOIEMBRIE 1918

Silviu-Daniel NICULAE

Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

Situația armatei române în ajunul celei de-a doua mobilizări era cea rezultată din executarea demobilizării impuse de Tratatul de la București din 1918, cu alte cuvinte, la decretarea acesteia armata română avea în stare operativă toate comandamentele superioare, serviciile generale și stabilimentele militare, așa cum erau prevăzute în cel din urmă buget din timpul păcii, adică din anul 1916. Toate aceste comandamente, servicii și stabilimente depindeau de Ministerul de Război, atât din punctul de vedere al conducerii, cât și din punct de vedere administrativ.

Cuvinte-cheie: Primul Război Mondial, reintrarea în război, situația armatei române, a doua mobilizare, executarea mobilizării.

SITUAȚIA GENERALĂ A ARMATEI ROMÂNE ÎN OCTOMBRIE 1918

Situația armatei române în ajunul celei de-a doua mobilizări, în toamna anului 1918, era cea rezultată din executarea demobilizării impuse de tratatul de la București semnat la 24 aprilie/7 mai 1918. În detaliu, această situație era următoarea:

1) Ordinea de bătaie. La decretarea mobilizării a 2-a, armata română avea în funcțiune toate comandamentele superioare, serviciile generale și stabilimentele militare, așa „cum erau prevăzute în cel din urmă buget din timpul păcii” (1916). Toate aceste comandamente, servicii și stabilimente depindeau de Ministerul de Război, atât din punctul de vedere al conducerii, cât și din punct de vedere administrativ. Ca mari unități de luptă, tactice și strategice, armata dispunea de 15 divizii de infanterie (1-15), grupate în 5 corpuri de armată (1-5) și de 2 divizii de cavalerie (1-2). În afară de aceste mari unități, mai dispunea de arme și trupe speciale, constituite în comandamente speciale care depindeau direct de Ministerul de Război ca: artilerie grea, aeronautică, trupe de comunicație, grăniceri, jandarmi și marină¹.

2) Dislocarea. În situația politică și militară în care se afla România la această dată, când Muntenia, Oltenia și Dobrogea erau încă ocupate de trupele germane, austro-ungare și bulgare, întreaga armată era dislocată în teritoriul liber al Moldovei și în Basarabia. În Moldova se găseau comandamentele, trupele și serviciile Corpurilor 1-4 Armată. Dintre acestea, Corpul 4 și 3 Armată (numai partea din Diviziile 6 și 13) își păstrau dislocarea normală de pace, iar Corpurile 1, 2 și 3 Armată (Divizia 5 și parte din Diviziile 6 și 13), care aveau dislocarea normală de pace în Muntenia și Oltenia, se găseau suprapuse și intercalate provizoriu printre unitățile Corpului 4 Armată și Corpului 3 Armată.

La decretarea mobilizării a 2-a, armata română avea în funcțiune toate comandamentele superioare, serviciile generale și stabilimentele militare, așa „cum erau prevăzute în cel din urmă buget din timpul păcii” (1916). Toate aceste comandamente, servicii și stabilimente depindeau de Ministerul de Război, atât din punctul de vedere al conducerii, cât și din punct de vedere administrativ.

¹ Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), Fond Marele Stat Major, dosar nr. crt. 131, f. 90.

În Basarabia, se găsea Corpul 5 Armată (Diviziile 9, 10 și 15), care avea dislocarea normală de pace în Dobrogea și în partea de est a Munteniei, precum și Diviziile 1 și 2 Cavalerie ².

3) Compunerea organică. Corpul de Armată era compus din: 3 divizii infanterie și 1 brigadă de Călărași a 2 regimente. Compunerea organică a diviziilor era diferită, din punctul de vedere al unităților de infanterie componente, și anume: Diviziile 1-10 erau constituite din câte 2 brigăzi de infanterie, fiecare brigadă având 2 regimente (Regimentele 1-40); în plus, fiecare din aceste divizii avea câte un batalion de vânători (1-10 Vânători); Diviziile 11-15 erau constituite din câte 4 brigăzi de infanterie, fiecare brigadă având 2 regimente (41-80). Restul organic, era identic la toate diviziile, fiecare având: 1 brigadă de artilerie, compusă din 1 regiment tunuri de câmp și 1 regiment de obuziere; 1 batalion de pionieri.

❖ Infanteria. Regimentele 1-40 erau constituite fiecare din câte 3 batalioane. Batalionul era compus din 4 companii de infanterie, dintre care 1 de instrucție, iar 3 de cadre și 1 companie de mitraliere (4 piese); batalioanele regimentelor din Diviziile 9 și 10 erau compuse din același număr de companii, cu deosebire că 3 companii de infanterie aveau efectivul de război, iar a 4-a companie era de cadre. Regimentele 41-80 erau constituite dintr-un singur batalion, având 3 companii de infanterie, cu efectiv redus, și o companie de mitraliere (4 piese). Batalioanele de Vânători erau constituite, fiecare, din câte 4 companii de pușcași și o companie de mitraliere (8 piese) ³.

❖ Artileria. Regimentele de artilerie de câmp erau constituite din câte 3 divizioane, fiecare divizion având 3 baterii, dintre care 1 de instrucție și 2 de cadre; în total, 9 baterii. Regimentele de obuziere erau constituite din câte 2 divizioane, fiecare divizion având 1 baterie de instrucție și 1 baterie cadre; în plus, 1 baterie mortiere de tranșee cadre; în total, 5 baterii. Regimentele de artilerie și obuziere din Diviziile 9 și 10 aveau bateriile cu efectiv de război. Regimentele de artilerie de munte erau constituite din câte 2 divizioane, fiecare divizion având

² Ibidem, f. 91.

³ Ibidem, f. 92.

2 baterii cadre și o baterie de instrucție; în total, 6 baterii. Regimentele de artilerie grea erau constituite din câte 3 divizioane, dintre care 2 de câte 3 baterii (1 de instrucție și 2 de cadre), iar al 3-lea de 2 baterii (1 de instrucție, iar a 2-a de cadre); în total, 8 baterii.

❖ Cavaleria. Divizia de cavalerie. Diviziile 1 și 2 cavalerie erau constituite fiecare din câte 3 brigăzi a câte 2 regimente fiecare, în total, 6 regimente; în plus, câte 1 divizion de artilerie călăreață, a câte 3 baterii fiecare și câte 1 companie cicliști. Regimentele de roșiori (1-11) și Regimentul 3 Călărași, care intrau în compunerea Diviziilor 1 și 2 Cavalerie, erau constituite din câte 4 escadroane și un grup de mitraliere fiecare, cu 2/3 din efectivul de război. Regimentele de călărași și Regimentul de Escortă Regală, care intrau în compunerea organică a brigăzilor de călărași ale corpurilor de armată, erau constituite fiecare din câte 4 escadroane cadre și 1 grup de mitraliere (4 piese), afară de Regimentul 10 Călărași, care era constituit din 2 divizioane, ambele cu efectiv întărit și repartizate câte unul la Diviziile 9 și 10 din Basarabia ⁴.

❖ Trupe speciale. Batalioanele de pionieri divizionare erau constituite fiecare din câte 3 companii de pionieri, 1 companie de telegrafie, 1 companie de poduri cadre și 1 companie de depozit; batalionul 2 pionieri avea, în plus, 1 depozit de unelte. Batalionul de pionieri cetate era constituit din 3 companii de pionieri, 2 companii cadre și 1 companie depozit. Regimentul de căi ferate era constituit din 8 companii de cale ferată și 1 companie de depozit. Regimentul de pontonieri era constituit din 2 batalioane, 1 batalion de pontonieri fluvii și altul de pontonieri râuri și o companie depozit. Batalionul de fluvii avea 2 companii de instrucție și 2 de cadre, iar batalionul de râuri avea 3 companii de instrucție și 2 de cadre. Batalionul de Specialități era constituit din: 1 companie telefonie fără fir (T.F.F.), 1 companie proiectoare, 1 companie tehnică și 1 companie de depozit. Corpul de tracțiune automobilă avea: 1 companie conducători autoturisme; 1 companie conducători autocamioane; 2 companii tehnice; 1 grup de automitraliere blindate; 1 companie de motomitraliere; 1 companie de depozit; 1 depozit de materiale și benzină.

⁴ Ibidem, f. 93.

Regimentele de călărași și Regimentul de Escortă Regală, care intrau în compunerea organică a brigăzilor de călărași ale corpurilor de armată, erau constituite fiecare din câte 4 escadroane cadre și 1 grup de mitraliere (4 piese), afară de Regimentul 10 Călărași, care era constituit din 2 divizioane, ambele cu efectiv întărit și repartizate câte unul la Diviziile 9 și 10 din Basarabia.

La demobilizarea armatei, potrivit tratatului de pace de la București (art. 4), Diviziile 9 și 10 Infanterie și Diviziile 1 și 2 Cavalerie, care se aflau în Basarabia, aveau efectivul întărit (2/3 din efectivul de război), iar Diviziile 1-8 aveau efectivul de pace redus; Diviziile 11-15 aveau un efectiv și mai redus, care reprezenta numai 1/3 din efectivul Diviziilor 1-8, deoarece regimentele acestor divizii nu aveau în compunere decât un batalion.

❖ Aeronautica. Corpul de aviație cuprindea: 1 comandament; 1 companie de depozit; 3 grupuri de aviație (1, 2, 3); 1 grup de instrucție – școli (4); rezerva generală a aviației (ateliere și depozitul central). Grupul de aviație era format din 4 escadrile (2 de recunoaștere; 1 de vânătoare; 1 tehnică), a câte 8 avioane fiecare; în total, 24 de avioane (afară de escadrila tehnică). b) Corpul de aerostație avea 25 de baloane⁵.

❖ Grănicerii. Corpul Grănicerilor cuprindea 3 regimente (1, 2, 3). Regimentul de grăniceri era constituit din 3 batalioane de pază (Regimentul 3 Grăniceri avea numai 2 batalioane) și 1 batalion de instrucție.

❖ Jandarmii rurali. Corpul de jandarmi rurali era constituit din 3 brigăzi a câte 2 regimente fiecare. Efectivul regimentelor varia între 4 companii (Regimentul 5) și 11 companii (Regimentul 2). Jandarmii pedestrii. Batalionul de jandarmi pedestri era compus din 2 companii (1 la Iași și alta la București) și 1 secție de depozit.

❖ Marina militară cuprindea: Comandamentul Marinei; Divizia de Dunăre; Divizia de Mare; depozitele generale; Arsenalul Marinei. Divizia de Dunărea avea monitoarele: Alexandru Lahovary, Mihail Kogălniceanu, I.C. Brătianu și Lascăr Catargiu. Divizia de Mare avea numai crucișătorul „Elisabeta”.

4) Efectivele

La demobilizarea armatei, potrivit tratatului de pace de la București (art. 4), Diviziile 9 și 10 Infanterie și Diviziile 1 și 2 Cavalerie, care se aflau în Basarabia, aveau efectivul întărit (2/3 din efectivul de război), iar Diviziile 1-8 aveau efectivul de pace redus; Diviziile 11-15 aveau un efectiv și mai redus, care reprezenta numai 1/3 din efectivul Diviziilor 1-8, deoarece regimentele acestor divizii nu aveau în compunere decât un batalion. Din această situație, care nu diferă de aceea pe care a avut-o armata română în preajma mobilizării 2, rezultă că:

- a) efectivul total real al armatei române era de **163.240** de oameni;
 b) forța combatantă a întregii armate era de: **180 de batalioane;**
260 de baterii; 98 de escadroane⁶.

⁵ *Ibidem*, f. 94.

⁶ *Ibidem*, f. 95.

5) Starea de pregătire pentru război a armatei

❖ Instrucția. Efectivul prezent la corpurile de trupă era foarte redus, din cauza numeroaselor detașări și răspândiri impuse de paza depozitelor de tot felul, de muncile agricole, cultivarea grădinilor de zarzavaturi, strângerea furajelor, îngrijirea marelui număr de animale provenite prin demobilizarea armatei. Astfel fiind, instrucția trupei era aproape în întregime suspendată, afară de instrucția specialiștilor, care și ea era destul de redusă. Instrucția ofițerilor era, de asemenea, redusă; s-a căutat însă a se completa instrucția ofițerilor întorși din captivitate. Instrucția normală în corpurile de trupă era proiectată a începe la 1 noiembrie 1918, când se terminau muncile agricole.

❖ Armamentul și munițiile.

Potrivit convenției de la Focșani, de la 1 martie 1918, materialul de artilerie al Diviziilor 11, 12, 13 fusese trecut în teritoriul ocupat; iar prin tratatul de la București (art. 5) eram obligați a trece în teritoriul ocupat „*tunurile, mitralierele, armele portative, depozitele de muniții și trăsurile*”, care deveneau disponibile prin desființarea unităților și reducerea efectivelor prevăzute în același tratat. Cu toate aceste greutăți, Marele Stat Major a făcut toate eforturile și a reușit să asigure armamentul și munițiile necesare pentru o eventuală mobilizare. Așa, comisia instituită la Marele Stat Major pentru a propune armamentul și munițiile care urmau să fie trecute în teritoriul ocupat, potrivit cu art. 5 din tratatul de la București și cu convenția încheiată în București, la 15/28.08.1918, a stabilit să se trimită, în acest teritoriu, armele, mitralierele, carabinele și gurile de foc, de model și sistem vechi, care nu erau în serviciu sau cu care erau armate trupele de la servicii și etape. În aceste condiții, în ajunul mobilizării a 2-a, armata română dispunea de o cantitate suficientă de armament și muniții, rămase în teritoriul liber al Moldovei, și anume: 160 de baterii de câmp și 65 de baterii de obuziere (calibre 105-150). Acest număr de baterii era capabil să satisfacă necesitățile organice a 18 divizii, considerând dotarea normală în artilerie a unei divizii, la 9 baterii de tunuri de câmp și 3-4 baterii de obuziere; 31 de baterii grele (tunuri de 120, 150 și 155 și obuziere de 120); 100 de mortiere de tranșee de 58 m/m; 15 baterii de munte; mitraliere (maxim 6,5, St. Etienne și Hotsckiss de 8 m/m,

În ajunul mobilizării a 2-a, armata română dispunea de o cantitate suficientă de armament și muniții, rămase în teritoriul liber al Moldovei, și anume: 160 de baterii de câmp și 65 de baterii de obuziere (calibre 105-150).

engleze de 7,7 și ruse de 7,62), puști mitraliere (Gladiator de 8 m/m și engleze de 7,7) și arme portative, erau, de asemenea, suficiente pentru armarea a 18 divizii, cu o dotație medie de 8 mitraliere de batalion și 6 puști mitraliere de companie⁷.

Muniția rămasă în Moldova asigura: 7-10 zile de foc, pentru arme și mitraliere; 4-7 zile de foc, pentru puștile mitraliere; 5 1/2 zile de foc pentru grenade; 9 zile de foc, pentru tunul de câmp; 10-14 zile de foc, pentru obuziere de câmp; 5-15 zile de foc, pentru artileria grea.

Cantitatea de muniții existentă, deși era suficientă pentru începutul unor eventuale operațiuni, totuși limita durata operațiunilor probabile, deoarece nu aveam nici mijloacele și instalațiile necesare pentru fabricarea lor în țară și nici posibilitatea de a ni le procura de la Aliați, de care eram complet izolați la acea dată. Cum, pe de altă parte, România, în situația în care se găsea, nu putea să mobilizeze decât maximum 10 divizii, rezultă că armata română dispunea de armament suficient și de o cantitate de muniții medie de 15-20 zile de foc, ceea ce îndreptăța pe deplin reluarea armelor, sub acest raport⁸.

❖ Subzistențele și echipamentul.

Starea economică în care se găsea Moldova după încheierea păcii de la București crea o situație foarte grea în privința satisfacerii nevoilor de hrană și îmbrăcăminte ale armatei. Instalațiile industriale erau destul de reduse și capacitatea lor de producție era limitată, iar resursele teritoriului erau secătuite de război și de suprapopulația Moldovei. Ministerul de Război și organele sale de aprovizionare nu aveau putința să procure echipamentul și subzistențele necesare armatei aflate sub arme și nici să constituie depozite și rezerve în vederea unei mobilizări, pentru că, în această situație, aprovizionarea armatei și a populației civile se făcea de către Ministerul de Industrie și Direcția Aprovizionării, înființată pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri. Nevoia de a asigura existența populației civile a făcut ca o parte din depozitele de subzistență ale Ministerului de Război, cât și o parte din hrana de rezervă a armatei să fie trecute asupra Direcției

⁷ *Ibidem*, f. 96.

⁸ *Ibidem*, f. 97.

Aprovizionării, care le-a distribuit populației civile. În aceste condiții, chiar trupa aflată sub arme era lipsită de hrană și îmbrăcămintea necesară⁹.

Subzistențe. Cantitățile de subzistențe, aflate asupra corpurilor de trupă și în depozitele Ministerului de Război, erau cu totul departe de nevoile de aprovizionare ale armatei, pentru cazul unei eventuale mobilizări. În țară însă, existau aprovizionamente care puteau hrăni armata cel puțin o lună, iar strângerea lor în depozite necesita 10-15 zile.

Echipamentul. În privința echipamentului, disponibilitățile erau cu totul insuficiente, față de efectivul proiectat a se mobiliza (200.000 de oameni). Dintre principalele efective lipseau din necesar: mantale 50%, vestoane 60%, pantaloni 40%, cizme sau bocanci 15% (încălțăminte existentă era mai toată degradată), cămăși 10%, izmene 25%.

❖ Serviciul sanitar și farmaceutic.

Încă de la demobilizarea armatei, mare parte din corpurile de trupă au rămas fără medici, deoarece, din 149 de corpuri de trupă, numai 77 aveau medici militari, iar restul se foloseau de medici civili, angajați ca diurniști. Personalul inferior sanitar era, de asemenea, insuficient pentru efectivul de pace, deoarece, în timpul campaniei, nu se repartizase la companiile sanitare oamenii din ultimele două contingente, necesari pentru specialitatea sanitară. Formațiunile sanitare de campanie fuseseră în întregime desființate, odată cu demobilizarea armatei, conform tratatului de pace de la București. Materialul sanitar fusese adunat de la corpurile de trupă, care nu aveau unde-l păstra; dar clasarea acestui material nu se terminase încă la data mobilizării a 2-a. Din această cauză, dotarea cu material sanitar a diferitelor formațiuni a întâmpinat dificultăți. Cantitatea de material sanitar existentă era îndestulătoare, cu toate că o parte din materialul sanitar de campanie fusese vărsat la diferitele formațiuni de pace (spitale, sanatorii). Parte din materialul sanitar ca: genți, corturi, trăsuri, pânze, târgi, etuve etc. se găsea în aceeași stare de degradare în care rămăsese la demobilizare, repararea lor neputându-se efectua din lipsă de fonduri, de material și de ateliere¹⁰.

⁹ *Ibidem*, f. 98.

¹⁰ *Ibidem*, f. 99.

Cantitățile de subzistențe, aflate asupra corpurilor de trupă și în depozitele Ministerului de Război, erau cu totul departe de nevoile de aprovizionare ale armatei, pentru cazul unei eventuale mobilizări. În țară însă, existau aprovizionamente care puteau hrăni armata cel puțin o lună, iar strângerea lor în depozite necesita 10-15 zile.

❖ Serviciul veterinar. La demobilizarea armatei, pe lângă medici veterinari militari activi, se mai menționau încă un număr de 70 de medici veterinari de rezervă, sub formă de diurniști și chemați temporar în activitate de serviciu, astfel încât, la a 2-a mobilizare, armata mai avea nevoie de încă un număr de 40 de medici veterinari. Pregătirea infirmierilor de cai și a potcovarilor era completată prin școala specială respectivă, care a funcționat și după demobilizarea armatei. Se completa, de asemenea, și materialul chirurgical și de potcovări, precum și vaccinul necesar la mobilizare.

❖ Serviciul Remontei. Efectivul cailor armatei era foarte redus, deoarece pe lângă numărul de cai trecut în Muntenia odată cu materialul de artilerie, Comandamentul Armatei germane de ocupație ne obligase să-i vindem încă un număr de 3.557 de cai, aleși dintre cei mai buni. Completarea lipsurilor în cai, proiectată a se face prin import din Argentina, nu s-a putut realiza până la mobilizarea a 2-a. La această dată, regimentele de infanterie, regimentele de obuziere și de artilerie grea dispuneau de un număr de cai care întrecea cu puțin efectivul bugetar; iar regimentele de artilerie de câmp și cele de roșiori (aveau circa 100 de cai de escadron) aveau deficite în cai față de efectivul bugetar. În Moldova și Basarabia însă, se găseau caii necesari pentru completarea efectivului de mobilizare al unităților și serviciilor aparținând diviziilor mobilizabile din Corpul 3, 4 și 5 Armată. La demobilizarea armatei, rămăsese un mare număr de cai, care însă erau extrem de slăbiți, prin lipsurile din iarna anului 1917/1918. Pentru îngrijirea lor, corpurile de trupă nu dispuneau nici de oameni, nici de furaje. Râia care devenise cronică și starea de mizerie fiziologică îi făcuseră de neîntrebuințat. Pentru a fi salvați, caii au fost distribuiți gratuit la locuitori, reținându-se la unități numai strictul necesar. Dar, din cauza lipsei de furaje din vara anului 1918, precum și din cauza stării precare în care se găseau la acea dată, o mare parte din cai au murit, iar alții au fost sacrificați la abator. Astfel că, în general, era lipsă de cai¹¹.

¹¹ *Ibidem*, f. 100.

❖ Comunicațiile. La demobilizarea armatei, întregul serviciu telegrafo-poștal a fost trecut asupra Direcției generale a Poștei Telefoniei și a Telegrafului (P.T.T.), iar personalul și materialul fuseseră evacuate la București, sub ocupația germană, fără știrea și avizul Marelui Stat Major. Legăturile telegrafice și telefonice directe între Marele Stat Major și comandamente, precum și birourile telegrafo-telefonice militare de la Iași (Marele Stat Major), Vaslui, Bârlad, Tecuci, Galați, Bacău și Botoșani, precum și acelea ale comandamentelor din Basarabia, fuseseră desființate de guvern. Serviciul Telefoniei Fără Fir, care avea 4 posturi goniometrice (Iași, Chișinău, Bolgrad și Bălți), fusese trecut și el, în septembrie, asupra Direcțiunii Generale P.T.T., astfel încât batalionul de specialități rămăsese fără cadre și personal și în imposibilitatea de a forma noi cadre. Mai existau 4 stații columbofile, la Botoșani, Chișinău, Bălți și Bolgrad. Prin urmare, dispozițiile luate de guvern și de Direcția Generală a Poștelor, pentru executarea condițiilor tratatului de pace de la București, paralizaseră toate măsurile luate de Marele Stat Major în vederea pregătirii de război a comunicațiilor. Din această cauză, la mobilizare, constituirea și încadrarea oficiilor militare s-a făcut cu multă greutate, din cauza lipsei de personal care fusese evacuat la București, iar repararea liniilor distruse de trupele germane în retragere și din cauza intemperțiilor nu s-a putut face decât incomplet, din cauza lipsei de material, care fusese evacuat, de asemenea, la București¹².

❖ Transporturile. La decretarea mobilizării, existau în Moldova un număr de 817 locomotive, dintre care numai 163 erau în stare de funcționare și circa 14.000 de vagoane. Din cauza numărului redus al locomotivelor în funcțiune, posibilitățile de transport cu calea ferată erau destul de reduse. Repararea materialului rulant, defectat sau degradat, nu se putuse executa din cauza lipsei de materii prime, a atelierelor și a pieselor de schimb. Situația combustibilului era, de asemenea, precară. Rezerva de combustibil, proiectată de Marele Stat Major, care destinase în acest scop 4 batalioane de lucrători-etape, pentru tăiatul lemnului în diferite păduri, nu se înfăptuise pe deplin, deoarece, deși în păduri se găseau 90.000 m.c. (4.500 de vagoane) lemne tăiate,

¹² *Ibidem*, f. 101.

Dispozițiile luate de guvern și de Direcția Generală a Poștelor, pentru executarea condițiilor tratatului de pace de la București, paralizaseră toate măsurile luate de Marele Stat Major în vederea pregătirii de război a comunicațiilor. Din această cauză, la mobilizare, constituirea și încadrarea oficiilor militare s-a făcut cu multă greutate, din cauza lipsei de personal care fusese evacuat la București.

totuși transportul în gări nefiind organizat, criza persista. În octombrie 1918, Direcția Generală a Căilor Ferate obținuse de la Comandamentul german de ocupație câte 90 de vagoane de păcură zilnic, aduse din teritoriul ocupat. În aceste condiții, exista în depozite, la această dată, combustibil numai pentru 5-6 zile și numai pentru 8-9 garnituri zilnic.

EXECUTAREA MOBILIZĂRII

1) Dispozițiile luate pentru trecerea pe picior de război a armatei Înalțului Decret relativ la mobilizarea armatei a fost dat de Regele Ferdinand în ziua de 27 octombrie 1918 la Iași și prevedea: „Art. I. Toate comandamentele, corpurile și serviciile armatei trec pe picior de război. Prima zi de mobilizare: ziua de 28 octombrie 1918. Art. II. Efectivele de război se vor completa cu oameni de la vatră din contingentele de completare, rezervă și miliții, până la contingentul 1894 inclusiv”.

Pentru executarea Înalțului Decret, Marele Stat Major a dat în aceeași zi ordin tuturor comandamentelor ca mobilizarea să se execute în conformitate cu instrucțiunile date de Marele Stat Major în iulie 1918. Graba însă cu care trebuia să se facă mobilizarea, pentru a ajuta armata aliată de Dunăre, în operațiunile de trecere a Dunării, precum și dificultățile de ordin tehnic, au făcut ca instrucțiunile de mobilizare să sufere de la început modificări. Astfel, chiar în prima zi de mobilizare - 28 octombrie 1918, Marele Stat Major a modificat prima dispoziție din aceste instrucțiuni, dispunând, în ordinul pe care l-a dat, chemarea de la vatră mai întâi a oamenilor din contingentele de completare, respectiv contingentul 1912-1916, din Moldova. Pentru chemarea contingentelor din rezervă și miliții, se așteptau ordinele ulterioare.

În ceea ce privește chemarea ofițerilor de rezervă, Marele Stat Major a hotărât, tot la 28 octombrie 1918, ca, „dintre ofițerii inferiori de rezervă, vor fi reținuți ca mobilizați numai sublocotenenții și locotenenții cei mai tineri, necesari pentru încadrarea efectivelor ce rezultă din tabelul oamenilor de sub arme și a contingentelor 1916-1912, ce sunt chemate”¹³.

¹³ Ibidem, f. 102.

Tot în prima zi de mobilizare, Marele Cartier General preciza numărul unităților de mobilizat și efectivele, astfel:

a) Nu se mai mobilizează: cartierele de armată; divizioanele de artilerie grea; unitățile din grupa II-a¹⁴. Rămăneau deci a se mobiliza: Diviziile 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 1 și 2 Vânători; 1 și 2 Cavalerie; cartierele de corp de armată; divizioanele de munte; divizionul apărării antiaeriene; posturile de telegrafie fără fir; grupele aeronautice; companiile de pontonieri; secțiile de autoturisme, autosanitare, autocamioane; detașamente de jandarmi pedestri și rurali. Regimentele de grăniceri s-au mobilizat, fără însă a se mai constitui Divizia de grăniceri¹⁵.

b) Efectivele

Trupe. Infanteria a mobilizat contingentele 1912-1916 inclusiv și numai pentru regimentele de infanterie și vânători, care intrau în constituirea diviziilor arătate mai sus. Pentru companiile de infanterie s-a prevăzut efectivul de 100-120 de oameni, inclusiv gradații, iar pentru companiile de mitraliere, efectivul de 126 de oameni. S-a desființat compania 4 din batalion, completându-se cu ea efectivul celorlalte companii din batalion. Unitățile de marș nu s-au mai organizat.

Cavaleria a mobilizat regimentele de roșiori și Regimentul 3 Călărași, care intrau în compunerea celor 2 divizii de cavalerie, precum și câte un escadron din regimentele: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9 și 10 Călărași, destinate a forma cavaleria divizionară a diviziilor mobilizate. Atât la diviziile de cavalerie, cât și la cavaleria divizionară se fixa pentru un escadron efectivul de circa 100 de oameni. Pentru completarea efectivelor, s-au mobilizat contingentele 1914 și 1915¹⁶.

Artileria. Regimentele de artilerie și obuziere ale diviziilor mobilizate au chemat contingentele 1908-1915 inclusiv. Bateria a rămas

¹⁴ Instrucțiunile date de Marele Stat Major la 1 iulie cu privire la mobilizarea armatei prevedea că se va face în 2 mari grupe: Grupa I care cuprindea unitățile și serviciile, care, prin dislocarea lor normală, aveau puțința a se mobiliza într-un timp relativ scurt, și anume: Diviziile 6, 7, 8, 13, 14, care aveau majoritatea rezerviștilor în Moldova; Diviziile 9, 10 și 12 Cav., care se aflau în Basarabia și aveau efectivele întărite; Diviziile 1, 2 Vânători și Grănicerii, care se formau din batalioanele de vânători (care aveau efectiv mai mare ca regimentele de Inf.) și din regimentele de grăniceri (care aveau aproape efectivele de mobilizare). Grupa II cuprindea restul de mari unități, corpuri de trupă și servicii care intrau în compunerea armatei, ai căror rezerviști se aflau în teritoriul ocupat.

¹⁵ A.M.R., Fond Marele Stat Major, dosar nr. crt. 131, f. 103.

¹⁶ Ibidem, f. 104.

Infanteria a mobilizat contingentele 1912-1916 inclusiv și numai pentru regimentele de infanterie și vânători, care intrau în constituirea diviziilor.

tot cu 4 tunuri și 6 chesoane. Artileria de munte și apărarea antiaeriană au mobilizat aceleași contingente.

Trupele de pionieri și comunicații. Batalioanele 6, 7, 8, 13 și 14 Pionieri au mobilizat fiecare: 1 companie de pionieri, 1 secție de poduri ușoare și 2 secții de telegrafie. Batalioanele 9 și 10 Pionieri au mobilizat: câte 1 companie de pionieri, 1 secție de poduri ușoare și 1 secție telegrafie. Pentru trupele de pionieri și comunicații s-au mobilizat contingentele 1915-1912 inclusiv.

Aeronautica trebuia să mobilizeze contingentele 1914-1915, iar jandarmii pedestri și rurali trebuiau să mobilizeze contingentele 1912-1915.

2) Servicii.

a) Coloanele de muniții.

Fiecare divizie a mobilizat o singură coloană de muniții, compusă din 3 semi-coloane, dintre care una de artilerie, a doua de obuziere și a treia de infanterie. Coloanele de muniții ale Diviziilor 1 și 2 Vânători au fost mobilizate de regimentele de artilerie și obuziere ale Diviziei 8, respectiv Divizia 7. Oamenii necesari coloanelor de muniții ale Diviziilor 9 și 10 au fost dați de regimentele de artilerie și obuziere ale Diviziei 8, respectiv Divizia 13.

b) Ambulanțele divizionare.

Pentru fiecare divizie s-a mobilizat câte o secție de ambulanță, cu o secție de brancardieri. Secțiile de ambulanță ale Diviziilor 1 și 2 Vânători s-au mobilizat de către compania 4 sanitară. Pentru secțiile de ambulanță divizionare s-au mobilizat contingentele 1912-1915 inclusiv.

c) Coloanele subzistență divizionare au fost constituite fiecare din: 1 stat major coloană; 2 secții de subzistență, mobilizate de către divizionul de tren al corpului de armată; 1 grup de exploatare, cu cireada de vite, format prin îngrijirea companiilor de subzistență ale corpurilor de armată. Pentru completarea efectivelor coloanelor de subzistență, Divizioanele 3, 4 și 5 tren au mobilizat oamenii din contingentele 1915-1912 inclusiv.

d) Brutăriile de campanie divizionare au fost organizate fiecare astfel: 1 stat major de brutărie de campanie; 5 secții fiecare a câte 2 cuptoare. Pentru completarea efectivelor, companiile de subzistență 3, 4 și 5, s-au mobilizat oameni din contingente 1915-1912 inclusiv.

Părțile sedentare.

Fiecare corp de trupă mobilizat trebuia să-și formeze și o parte sedentară, constituită din compania (la infanterie), escadronul (la cavalerie) și secția (la artilerie) de depozit. Comandantul unității de depozit era și comandantul părții sedentare. Prisosul de oameni, rămas de la părțile active, peste efectivul stabilit mai sus, urma să fie întrebuințat pentru paza diferitelor depozite și gospodăria corpurilor. Pentru organizarea comandamentelor părților sedentare urma să se dea ordin ulterior¹⁷.

Caii. Completarea cailor la unități și servicii trebuia să se facă astfel: din caii proprietatea unităților, aflați în păstrarea locuitorilor, trebuiau să fie aduși la corp numai 2/3 din numărul celor aflați într-o comună, și anume caii cei mai buni; restul de 1/3 erau lăsați în păstrarea locuitorilor. Pentru regimentele de artilerie din garnizoana Bacău și Roman nu se mai aduce din Basarabia numărul de 2.000 de cai, care fusese prevăzut în instrucțiunile date pentru completarea cailor necesari unităților din grupa I-a. La data de 2/15 noiembrie 1918, Marele Cartier General, apreciind că, în situația dată, diviziile care se mobilizau nu mai aveau nevoie de serviciile divizionare complete, a hotărât următoarele: 1) Coloanele de muniții nu se mai organizează. Diviziile dispuneau deci numai de munițiile aflate asupra corpurilor de trupă și, în consecință, oamenii aparținând acestor formațiuni erau lăsați la vatră. 2) Secțiile de ambulanță nu mai utilizau trăsurile și furgoanele de ambulanță. Ele dispuneau numai de personalul necesar pentru spitalizare și 2 autocamioane sanitare. Efectivul unei secții de ambulanță organizată pe această bază era: 8 ofițeri, 97 trupă, 8 animale și 4 trăsuri. 3) Coloanele de subzistență nu se mai organizau, dar, în schimb, fiecărei divizii i se pune la dispoziție o secție de 2-5 autocamioane. 4) Brutăria de campanie a mobilizat numai 6 cuptoare. Compania de subzistență a dat personalul specializat (brutării) și divizionul de tren respectiv a dat conductorii. Divizionul de tren mai pune la dispoziția fiecărei brutării de campanie câte 50 de căruțe înhămate cu cai sau boi. Efectivul unei brutării de campanie era: 2 ofițeri, 149 trupă, 243 de animale și 64 trăsuri¹⁸.

¹⁷ *Ibidem*, f. 105.

¹⁸ *Ibidem*, f. 106.

Fiecare corp de trupă mobilizat trebuia să-și formeze și o parte sedentară, constituită din compania (la infanterie), escadronul (la cavalerie) și secția (la artilerie) de depozit. Comandantul unității de depozit era și comandantul părții sedentare.

Unitățile mobilizate.

Din numărul total de 15 divizii de infanterie și 2 divizii de cavalerie de care dispunea armata română în starea de pace, România nu poate mobiliza decât: 5 divizii (6, 7, 8, 13 și 14), care aveau dislocarea de pace în teritoriul liber al Moldovei; 2 divizii (9 și 10), care, deși aveau dislocarea de pace în teritoriul ocupat, dispuneau totuși de efective întărite, la data decretării mobilizării; 2 divizii de vânători care iau ființă la mobilizare; 2 divizii de cavalerie. S-au mobilizat în total 9 divizii de infanterie și 2 divizii de cavalerie, mai mult decât jumătate din efectivul întregii armate. Din aceste mari unități mobilizate, 2 divizii de infanterie (9 și 10) și cele 2 divizii de cavalerie se găseau dislocate și imobilizate în Basarabia, prin situația politică și militară a acestui ținut românesc, ca atare ele nu erau disponibile pentru operațiuni în Transilvania sau în teritoriul ocupat. De asemenea, nu era disponibilă nici Divizia 8, care opera în Bucovina. Rămâneau deci disponibile pentru operațiunile de la vest numai 6 divizii de infanterie (6, 7, 13, 14, 1 și 2 Vânători)¹⁹.

3) Modul cum s-a executat mobilizarea.

Mobilizarea marilor unități a decurs în modul următor: Mobilizarea Diviziei 6 s-a făcut cu oarecare greutate și întârziere din cauză că, la decretarea mobilizării, o parte din teritoriul acestei divizii, și anume acela care corespundea unităților cu reședința la Focșani, era ocupat de trupele germane. Întârzierea a mai fost provocată și de faptul că, la acea dată, toate unitățile Diviziei 6, cu efectivele prevăzute, au primit ordin să pătrundă în teritoriul ocupat pentru a asigura ordinea și a pune stăpânire pe depozitele părăsite de inamic. Operațiunile pentru completarea efectivelor de mobilizare stabilite au continuat până pe la începutul lunii decembrie 1918, când Divizia 6 a primit ordin să se transporte în Transilvania²⁰.

Divizia 7, având toate elementele mobilizabile în teritoriul liber, a putut să mobilizeze în bune condiții. Cu toată vremea rea, oamenii au răspuns la chemare, astfel că, la datele prescrise prin instrucțiunile

¹⁹ Ibidem, f. 107.

²⁰ Ibidem, f. 108.

de mobilizare, trupele și serviciile acestei divizii, afară de artilerie, au fost gata constituite, cu efectivele complete în oameni, cai și trăsurii. Artileria însă, din cauza lipsei de cai mari, nu a putut să mobilizeze toate unitățile hotărâte, astfel că nu toate bateriile au putut fi gata la data când divizia a început operațiunile în Transilvania. Divizia n-a putut mobiliza, la început, decât 2 baterii din Reg. 4 Artilerie, iar restul s-a completat ulterior. În privința artileriei, Divizia 7 a întâmpinat aceeași dificultate ca și Divizia 6.

La decretarea mobilizării, situația unităților Diviziei 8 era următoarea: Regimentul 13 Infanterie și 25 Infanterie se găseau în garnizoanele de reședință; Regimentele 29 Infanterie și 37 Infanterie se găseau în Bucovina, în marș spre Cernăuți.

Regimentele 12 Artilerie și 17 Obuziere aveau câte o baterie în Bucovina, organizate din întreg efectivul disponibil al regimentului, iar restul rămăsese în garnizoanele de reședință, din cauza lipsei de cai și hamuri. Corpurile aveau în garnizoanele de reședință pe ajutorul șefului de corp cu un personal redus, care era insuficient pentru a pregăti și desăvârși lucrările de mobilizare. Comandamentul diviziei era în curs de mutare de la Burdujeni la Cernăuți, deci departe de reședințele de mobilizare ale unităților în subordine, cărora trebuia să le comunice ordinele și instrucțiunile de mobilizare și, în același timp, ocupat în conducerea operațiunilor din Bucovina. Din aceste cauze, mobilizarea Diviziei 8 s-a făcut în condiții grele²¹.

La decretarea mobilizării, Diviziile 9 și 10 se găseau în Basarabia și ocupau sectoare pe Nistru. Ele aveau efective întărite, aproximativ câte 10.000 de oameni fiecare divizie, efectiv care satisfacea cu prisosință condițiile de efectiv stabilite pentru mobilizarea 2.

Mobilizarea Diviziilor 13 și 14 nu se putea executa în mod efectiv din cauză că aveau majoritatea efectivelor de mobilizare în contingentele din elementul rezervei, așa încât completarea efectivelor devenea imposibilă numai din contingentele de completare hotărâte a fi chemate. În afară de insuficiența efectivelor, s-au adăugat următoarele piedici pentru mobilizarea acestor divizii: Divizia 13 avea în teritoriul

²¹ Ibidem, f. 109.

La decretarea mobilizării, situația unităților Diviziei 8 era următoarea: Regimentul 13 Infanterie și 25 Infanterie se găseau în garnizoanele de reședință; Regimentele 29 Infanterie și 37 Infanterie se găseau în Bucovina, în marș spre Cernăuți.

La decretarea mobilizării, Diviziile 9 și 10 se găseau în Basarabia și ocupau sectoare pe Nistru. Ele aveau efective întărite, aproximativ câte 10.000 de oameni fiecare divizie, efectiv care satisfacea cu prisosință condițiile de efectiv stabilite pentru mobilizarea 2.

ocupat 1/2 din regimentele de infanterie (Regimentele 47/72 și Regimentele 48/49) și regimentele de artilerie (23 Artilerie și 28/3 Obuziere); unitățile Diviziei 14 trebuiau să organizeze și să satisfacă totalitatea serviciilor de gardă al penitenciarelor de pe întreg teritoriul Corpului 4 Armată. Față de situația militară și politică, creată prin încheierea armistițiului general, Marele Cartier General, încă din ziua 4 de mobilizare, a hotărât ca regimentele acestor divizii, care urmau să se întrunească în a 8-a zi de mobilizare, să rămână pe loc în garnizoanele lor și să continue mobilizarea. De fapt însă, aceste divizii, neluând parte la operațiuni, nu au mai fost mobilizate.²²

Divizia 1 și 2 Vânători.

Aceste divizii iau ființă la mobilizare, prin transformarea în regimente a batalioanelor de vânători care intrau în componerea organică de pace a diviziilor de infanterie și gruparea acestor regimente în divizii de vânători, astfel: Divizia 1 Vânători a fost constituită din Regimentele 1, 5, 4 și 6 Vânători, provenite din transformarea batalioanelor de vânători cu același număr, care aparținuseră respectiv Diviziilor 1, 2, 7 și 4. Divizia 2 Vânători a fost constituită din Regimentele 2, 3, 9 și 10 Vânători, provenite din transformarea batalioanelor de vânători cu același număr, care aparținuseră respectiv Diviziilor 3, 5, 9 și 10. Completarea efectivelor de mobilizare, prescrise pentru regimentele diviziilor de vânători, s-a făcut din resursele și cu concursul diviziilor de infanterie, cărora aparținuseră organic batalioanele de vânători respective. Acest procedeu a fost determinat, pe de o parte, de situația teritoriului țării, în mare parte ocupat de trupele inamice, iar pe de altă parte, de graba cu care trebuia executată mobilizarea. Artileria diviziilor de vânători s-a format prin preluări de la diviziile de infanterie existente și anume: Divizia 1 Vânători, care s-a constituit și a pătruns cea dintâi în Transilvania, a dispus la început numai de 1 baterie din Regimentul 11 Artilerie, iar în cursul operațiunilor din Transilvania a mai primit câte o baterie din Regimentul 12 Artilerie, Regimentul 17 Artilerie/obuziere și Regimentul 1 Artilerie Munte; Divizia 2 Vânători, care a intrat mai târziu în Transilvania, a dispus la început de câte 1

²² *Ibidem*, f. 110.

baterie din Regimentul 4 Artilerie, Regimentul 24 Artilerie, Regimentul 8 Obuziere și Regimentul 2 Artilerie Munte²³.

La decretarea mobilizării, Diviziile de cavalerie 1 și 2 se găseau dislocate în Basarabia și dispuneau de efective întărite, aproximativ câte 3.000 de oameni fiecare divizie. Completarea efectivelor în oameni a întâmpinat dificultăți, din cauză că o parte din oamenii demobilizați se aflau în teritoriul ocupat, în special cei ai Diviziei 2 Cavalerie. Dar, greutățile cele mai mari au provenit din lipsa cailor și starea lor de slăbiciune, care-i făcea în bună parte de neîntrebuințat.

4) Greutăți și lipsuri întâmpinate

Durata mobilizării a depășit cu mult timpul prescris prin instrucțiunile de mobilizare, atât din cauza vremii, întrucât iarna începuse deja, a greutăților de transport, dar mai ales din cauza lipsurilor de ordin material arătate. Cu deosebire, lipseau echipamentul, subzistențele, precum și caii necesari artileriei și cavaleriei. Lipsa cailor a fost așa de mare, încât diviziile n-au putut să-și completeze efectivul în cai, la începutul mobilizării, decât numai pentru una sau cel mult 2 baterii de fiecare regiment de artilerie sau de obuziere. În privința transporturilor, la decretarea mobilizării, căile ferate au fost în măsură să execute toate transporturile de afluire, menținând și trenurile de persoane în circulație. De îndată însă ce teritoriul ocupat a devenit liber, criza transporturilor a început să se resimtă și să se accentueze din ce în ce mai mult, pe de o parte, din cauza lipsei de locomotive și material rulant, al căror număr nu mai putea satisface complet întinderea rețelei, precum și din cauza lipsei de combustibil, iar pe de altă parte, din cauza distrugerilor făcute de inamic în teritoriul ocupat²⁴.

Cu toate aceste greutăți de ordin material, moralul populației atât în teritoriul liber, cât și în teritoriul ocupat, care respira acum liber, după aproape 2 ani de teroare, a fost înălțător, populația a răspuns cu avânt la chemarea celei de-a doua mobilizări²⁵.

²³ *Ibidem*, f. 111.

²⁴ *Ibidem*, f. 112.

²⁵ *Ibidem*, f. 113.

La decretarea mobilizării, Diviziile de cavalerie 1 și 2 se găseau dislocate în Basarabia și dispuneau de efective întărite, aproximativ câte 3.000 de oameni fiecare divizie.

CONCLUZII

Acțiunea, în întregul ei, nu poate fi considerată ca o mobilizare propriu-zisă, deoarece din cauza situației politice și militare, ea nu s-a făcut decât parțial, atât ca număr de mari unități cât și ca efective. Într-adevăr dacă la data când s-a decretat mobilizarea a 2-a, atât situația militară, cât și cea politică impuneau reintrarea României în război și deci mobilizarea tuturor forțelor sale, apoi după încheierea armistițiului general, o mobilizare generală propriu zisă nu mai era justificată și de aceea, Marele Cartier General român a procedat numai la o reorganizare a marilor unități și la operațiuni de sporirea și completarea efectivelor, în raport cu situația mai mult sau mai puțin amenințătoare a vecinilor. Această sporire de efective era cerută de nevoi operative imperioase, și anume:

1) Garantarea frontierei Nistrului, în contra oricărei acțiuni din partea trupelor sau a bandelor bolșevice ruse. Aceasta se impunea cu atât mai mult acum, după încheierea armistițiului general, când trupele austro-germane de ocupație din Ucraina se retrăgeau în patrie.

2) Ocuparea și menținerea ordinii în Dobrogea, unde bandele bulgare terorizau autoritățile și populația română.

3) Protejarea populației românești din Transilvania, în contra crimelor și jafurilor armatelor regulate și neregulate ungare, precum și pentru a pune frâu provocațiilor ungurești. În aceste condiții, doar faza inițială – pregătirea și decretarea ei – poate fi considerată ca o mobilizare, iar faza care urmează după încheierea armistițiului general trebuie considerată numai ca o operațiune de sporire a efectivelor²⁶.

Această sporire de efective a continuat tot timpul, pe măsură ce nevoile operative din Transilvania și Ungaria au impus-o până la înfăptuirea aspirațiilor noastre naționale și teritoriale.

²⁶ Vezi, pe larg, Daniel Silviu Niculae, 1918. *Reintrarea României în Război*, Editura Mii de cărți, Bragadiru, 2018.

SURSE BIBLIOGRAFICE:

1. ***, Arhivele Militare Române, Fond Marele Stat Major, dosar nr. crt. 131.
2. Daniel Silviu Niculae, 1918. *Reintrarea României în Război*, Editura Mii de cărți, Bragadiru, 2018.

CONCEPȚIA STATULUI MAJOR GENERAL AL ARMATEI PRIVIND APĂRAREA DOBROGEI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

Dr. Ion RÎȘNOVEANU

Cercetător științific III, Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”

La începutul secolului al XX-lea, ofițerii de stat-major din cadrul Statului Major General al Armatei au elaborat doctrina de apărare a României. Aceștia au avut în vedere, în primul rând, situația în care țara noastră ar fi trebuit să adopte o politică militară defensivă. Astfel, planificatorii militari români, având ca instrumente de lucru și rapoartele atașailor militari ai României de la Petersburg și Sofia, au identificat, pentru ținutul dintre Dunăre și Marea Neagră, doi posibili agresori, respectiv Rusia imperială și Bulgaria. De aceea, teoreticienii militari de la București au realizat planuri detaliate prin care se urmărea pregătirea aliniamentelor defensive în Delta Dunării și în zona de coastă a Mării Negre, în cazul unei agresiuni din partea Rusiei, dar și în sudul Dobrogei, zonă devenită deosebit de sensibilă după intrarea în vigoare a prevederilor Păcii de la București din 1913, în urma căreia României i-au revenit județele Durustor și Căliacra sau Cadrilaterul, așa cum apare această regiune pe hărțile militare românești, în cazul unui posibil atac al armatei bulgare.

Cuvinte-cheie: Primul Război Mondial, armata română, doctrină militară, atașai militari, aliniament defensiv.

PRIMELE MĂSURI MILITARE LUATE DE STATUL MAJOR GENERAL AL ARMATEI ROMÂNE PENTRU APĂRAREA DOBROGEI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

Studiile întocmite în perioada 1878-1913 au evidențiat faptul că, din punct de vedere militar, Dobrogea, fără Silistra și pozițiile sale fortificate, reprezenta o povară pentru sistemul defensiv al României moderne care necesita lucrări genistice și concentrări de forțe ce ar fi slăbit apărarea circumscrisă conceptului multizonal¹. Totuși, chiar și în aceste condiții, Statul Major General al Armatei Române concepea organizarea apărării integrității teritoriale a țării într-un sistem unitar, în care Dobrogea juca rolul unui avanpost strategic ce ar fi testat, în cadrul unei confruntări militare de amploare, potențialul militar al al armatei și statului român².

Înainte de Primul Război Mondial, în concepția Statului Major General al Armatei Române, Dobrogea de Sud era privită ca o eventuală zonă de concentrare a armatei bulgare și ca aliniament de plecare la ofensivă a acesteia în cazul unei agresiuni asupra ținutului dintre Dunăre și Marea Neagră³.

Apărarea Dobrogei a fost concepută de către stat-majoriștii români prin dispunerea în acoperirea frontierei, pe lângă marile unități existente, și a trupelor de grăniceri, infanterie și cavalerie, cu misiuni de supraveghere și recunoaștere. O primă poziție de apărare, cu caracter relativ insular, cuprindea aliniamentele fortificate Turtucaia, Silistra și Bazargic, situate la distanțe apreciable, măsurând în linie dreaptă, în lungul frontului, 113 km. Cea de-a doua poziție trecea pe aliniamentul situat între partea centrală a Podișului Dobrogei

Apărarea Dobrogei a fost concepută de către stat-majoriștii români prin dispunerea în acoperirea frontierei, pe lângă marile unități existente, și a trupelor de grăniceri, infanterie și cavalerie, cu misiuni de supraveghere și recunoaștere.

¹ Locotenent-colonel Ioan Munteanu, *Cadrilaterul – istoria unei controverse*, în *Anuarul de studii de politică de apărare și istorie militară*. 1997, Editura Pro Transilvania, București, 1997, p. 185.

² Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), fond Microfilme, P.II 1922, c. 418.

³ Arhivele Naționale Române (în continuare A.N.R.), fond Casa Regală, vol. I, dosar nr. 2/1913, ff. 2-12.

de Sud spre Canlia (imediat în nord-estul lacului Bugeac) și Mangalia, în timp ce a treia poziție urma aliniamentul Rasova, Cobadin, Topraisar. În final, a patra poziție includea *capul de pod* de la Cernavoda, apoi se continua pe aliniamentul Medgidia-Agigea.

La începutul secolului al XX-lea, în opinia unor cercetători militari, precum colonelul Marin Ionescu-Dobrogeanu, apărarea Dobrogei se caracteriza prin existența unor deficiențe majore cel puțin în fața unui atac ce ar fi venit dinspre sud sau de pe mare. De aceea, bun cunoscător al realităților din teren, renumitul istoric militar propunea un sistem de pază a frontierei mai economic și mai eficace. Organizarea în teren, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în ceea ce privește apărarea frontierei de sud a Dobrogei, era pusă în slujba a opt companii de infanterie permanente și nepermanente, desfășurate inegal pe o distanță de 131 km. Acestea erau poziționate la anumite pichete ce scrutau linia frontierei în mod neregulat, distanțele dintre ele fiind destul de mari, fără mijloace de legătură. Mai mult, relieful accidentat din zonă se constituia într-un factor potrivit ce limita și mai mult eficacitatea apărării. Astfel, un batalion permanent era așezat la Ostrov, cu trei companii dislocate în această localitate, și una la Asarlîc, la nu mai puțin de 69 km distanță de frontieră.

Dacă paza frontierei în imediata vecinătate a orașului susmenționat până la pichetul 14 era realizată rarefiat de soldații celor trei companii amintite, de la pichetul 28 spre Asarlîc dispozitivul era asigurat de Compania a IV-a a batalionului. Intercalat, pichetele 22-28 erau asigurate de o altă companie a Regimentului 34 Infanterie.

Rezumând acest sector, rezulta că cei 68,4 km erau ocupați de cinci companii, problema cea mai mare fiind că, în afara pichetelor din Regimentul 34 Infanterie, restul erau nepermanente, soldații fiind, de cele mai multe ori, conștrâși din satele învecinate, majoritatea de etnie bulgară. Aprovizionarea era proastă, văile ce întretăiau frontiera se lăsau, apoi, spre cursul Dunării, obligând mijloacele de transport să facă ocolșuri mari. La răsărit de Asarlîc, spre Mangalia, paza era efectuată de alte trei companii, inclusiv cea din orașul de la malul mării. Din nou, o companie a Regimentului 34 Infanterie se intercala cu o companie de la graniță pe parcursul pichetelor 29-40, adică pe o porțiune de 37 km. În Mangalia, serviciul de pază era efectuat de o companie permanentă

care asigura cinci pichete, de la 41 la 45, acoperind o distanță de 27 de km până la mare⁴.

Dezavantajele acestui sistem constau, după cum remarcă și colonelul Ionescu-Dobrogeanu în studiul său, în dificultățile apărute la nivel de comunicare și aprovizionare între pichete, ce se datora reliefului potrivit, frontiera fiind brăzdată de văi fără drumuri amenajate, acest lucru pricinuind greutate și la schimbarea oamenilor în cadrul trupei. De asemenea, se remarcă, încă de pe atunci, faptul că, în spatele acestei linii de pichete, nu mai exista nici un alt stabiliment sau concentrare de forțe care să întâmpine o grupare inamică sau un grup restâns ce ar fi reușit să treacă de unul din punctele de supraveghere a frontierei. În acest sens, acesta propunea un sistem radial de dispunere a trupelor în apropierea graniței, din care să se poată ajunge mai ușor la orice punct de supravegheat de pe frontiera de sud, în condițiile în care cele două companii ale Regimentului 34 Infanterie ar fi trebuit aduse la Cuzgun și Enghez pentru instrucție.

Tot aici ar fi trebuit să se afle și centrele de concentrare pentru cele două batalioane în compunerea cărora intrau celelalte companii dispuse pe graniță. Ele ar fi supravegheat frontiera împărțită în mod aproape egal, de la Cuzgun pe o rază de 67 km și de la Enghez până la Marea Neagră pe o rază de 64 km. Batalionul de la Cuzgun ar fi trebuit să trimită o companie la Ostrov dispusă pe o distanță de 14 km, o alta la Cuiugiuk păzind frontiera pe 12 km, o a treia la Parachioi pe o lungime de alți 19 km, ultima având sectorul de acțiune tot în interior, la Asarlîc, fiindu-i destinați 15 km de frontieră.

Cel de-al doilea batalion, de la Enghez, avea o companie la Bairam-Dede pentru a supraveghea o zonă de 16 km, a doua la Caraormer pe 21 km de frontieră, o a treia la Sarighiol avea să păzească granița pe 21 de km, în timp ce companiei dispusă la Mangalia îi erau arondați ultimii 10 km rămași până la litoral. Comparativ cu așezarea din teren, unei companii nu-i erau arondați mai mult de 18 km față de 36, cât era la momentul respectiv. Grație sistemului de concentrare radial, legătura între companii s-ar fi realizat mai lesne. În plus,

Dezavantajele acestui sistem constau, după cum remarcă și colonelul Ionescu-Dobrogeanu în studiul său, în dificultățile apărute la nivel de comunicare și aprovizionare între pichete.

În acest sens, acesta propunea un sistem radial de dispunere a trupelor în apropierea graniței, din care să se poată ajunge mai ușor la orice punct de supravegheat de pe frontiera de sud.

⁴ Marin Ionescu Dobrogeanu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, Atelierele Grafice „I.V. Socecu”, București, 1904, p. 913.

cele două centre se puteau constitui în o a doua linie de apărare în spatele frontierei. Se propunea și crearea unei linii telefonice care să conecteze pichetele și, pe viitor, era necesară conceperea unui plan care să lege aceste puncte de pe frontieră cu o șosea modernă și practică.

PREGĂTIRI DOCTRINARE ȘI PRACTICE PENTRU APĂRAREA LINIEI DUNĂRII ÎN FAȚA UNUI ATAC EXECUTAT DINSPRE NORD

În deschiderea analizei pe care o făcea sistemului defensiv și planurilor tactice de deplasare și acțiune în Dobrogea în funcție de atacurile ce ar fi putu veni din nord, din sud sau dinspre litoral, colonelul Marin Ionescu-Dobrogeanu realiza o interesantă asemănare metaforic-antropologică a Dobrogei, descriindu-o ca pe *un trunchiu de care se sprijină corpul întregii noastre Țări*⁵. Din observațiile asupra războaielor ruso-turce care au avut loc în secolul al XIX-lea, în urma analizei manevrelor executate de marile formațiuni militare ale celor două imperii pe teritoriul dobrogean, autorul trasează liniile generale din care reiese valoarea acestui ținut atunci când se concepe un plan strategic de operațiune în zona carpato-danubiano-pontică. Importanța formațiunilor morfologice prezente în Dobrogea, caracterul de fortăreață impregnat de mărginirea provinciei de către fluviul Dunărea, pe care aceasta i-l conferă, constituiau elemente de luat în seamă atunci când se realiza o analiză geostrategică a relevanței teritoriului în discuție.

Așa cum reiese din aceeași comparație plastică amintită mai devreme, „...linia de apărare Focșani-Nămoloasa-Galați este ca o cingătoare de oțel cu care maiorul Schumman a înzestrat Țara noastră, această cingătoare neservind la nimic, câtă vreme nu vom căuta să păstrăm neatins trunchiul de reazim, Dobrogea...”⁶. Tendința țărilor de a transforma Marea Neagră într-un lac rusesc, în marșul lor către Constantinopol, a conferit provinciei trans-danubiene o importanță sporită în războaiele pe care aceștia le-au dus împotriva turcilor și aliaților lor până la 1877.

⁵ *Ibidem*, p. 915.

⁶ *Ibidem*.

Din această cauză, rușii au trecut Dunărea cu grosul trupelor în Dobrogea, nu în Muntenia sau Oltenia. Într-adevăr, războiul din 1854-1855 era plănuț a se da în Dobrogea, unde armata țarului își concentrase grosul trupelor, și, cel mai sigur, așa s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi intervenit holera. Direcția de atac a rușilor, pentru a scoate din circuit prețiosul aliat român într-un potențial război cu Europa de Apus, ar fi fost eliminarea liniei Focșani-Nămoloasa printr-un atac în ariergardă dinspre Hârșova, însă acest lucru nu ar fi fost posibil fără trecerea Dunării de la Gura Prutului până la Marea Neagră. O altă observație a ilustrului strateg și istoric român era aceea că, odată ajunși în Dobrogea, stăpâni pe Gurile Dunării, rușii ar fi anulat Comisia Europeană a Dunării, astfel încât, în aceste condiții, apărarea acestei provincii devenea o misiune ce cădea nu numai în sarcina României, ci și a întregii Europe⁷.

La sfârșit de secol XIX și început de secol XX, Dunărea forma frontiera Dobrogei cu Rusia pe o lungime de 29,5 Mm, de la Gura Prutului până la Ceatal-Ismail. De aici, frontiera urma cursul brațului Chilia și gura Stari-Stambul până la Marea Neagră. Într-adevăr, datorită lățimii fluviului de până la 1.500 de metri, primul segment menționat reprezenta un obstacol serios care, cu greu, putea fi trecut fără pregătiri minuțioase de geniu. Mai mult decât atât, natura malului dobrogean este stâncoasă, iar în spatele malurilor, terenul, pe o bună bucată, este mlăștinos, nelăsând pământul ferm să se apropie de albia fluviului⁸. În fața trecerii pe care rușii ar fi încercat-o la Reni, se opuneau terenurile mlăștinoase de la Cotul Pisica, zonă cu multe lacuri destul de mari. O încercare pe la dealul Bugeacului ar fi fost zădărnicită de înălțimile de pe malul românesc care constituie puncte ideale de poziționare a unor baterii de artilerie de calibru greu. În fața celei mai posibile treceri a Dunării pe la Cartal și Teraponti, se afla importanta poziție a Isacsei, dar aici fluviul are o lărgime de 1.000-1.250 m. De pe înălțimile dintre Isaccea și Rachel, trupele rusești ar fi fost atunci întâmpinate de o ploaie de obuze și gloanțe de la pozițiile românești amplasate în acest sector⁹.

⁷ *Ibidem*, p. 916.

⁸ *Ibidem*, p. 917.

⁹ *Ibidem*, p. 919.

Războiul din 1854-1855 era plănuț a se da în Dobrogea, unde armata țarului își concentrase grosul trupelor, și, cel mai sigur, așa s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi intervenit holera.

La sfârșit de secol XIX și început de secol XX, Dunărea forma frontiera Dobrogei cu Rusia pe o lungime de 29,5 Mm, de la Gura Prutului până la Ceatal-Ismail.

În cazul în care rușii ar fi reușit să treacă Dunărea, frontul românesc fiind mutat în spatele fluviului, strategii români considerau că direcția principală de atac a grosului trupelor inamice ar fi fost orașul Babadag, vechea fortăreață-capitală turcească, în timp ce patru baterii amplasate pe înălțimile din preajma orașului ar fi bătut șoseaua din nord și podul Toprak-Kiopu.

În acest sens, colonelul Marin Ionescu-Dobrogeanu propunea focalizarea atenției forurilor militare asupra fortificării în acest punct a poziției de la Eski-Kale. O altă observație de luat în seamă, făcută în urma analizei campaniei rusești de trecere în Dobrogea din 1828, era supravegherea atentă a populației rusești din Deltă. În aval de Isaccea, malurile fluviului nu erau favorabile unei treceri în masă. Promotoriul pe care se afla vechea cetate Tulcea, distrusă în 1828, se constituia într-o poziție ideală pentru amplasarea unor baterii puternice românești de artilerie de coastă care să întâmpine flota rusă ce ar încerca să urce Dunărea. Lacurile și mlaștinile de pe malul opus o făceau și mai greu de amenințat de inamic. Tot în scopul apărării fluviului contra vaselor inamice, la Ceatal se propunea amplasarea unui baraj de mine.

Deși era puțin probabil, se lua în calcul și o debarcare inamică pe teritoriul dobrogean prin gura brațului Sfântu-Gheroghe. În acest sens, pentru rocada trupelor trebuia protejată și întreținută șoseaua ce făcea legătura între Mahmudia și Azaclău. În cazul în care rușii ar fi reușit să treacă Dunărea, frontul românesc fiind mutat în spatele fluviului, strategii români considerau că direcția principală de atac a grosului trupelor inamice ar fi fost orașul Babadag, vechea fortăreață-capitală turcească, în timp ce patru baterii amplasate pe înălțimile din preajma orașului ar fi bătut șoseaua din nord și podul Toprak-Kiopu. Obiectivele de primă importanță ale rușilor în Dobrogea ar fi fost, însă, cele două puncte de trecere către pozițiile din spatele liniei Focșani-Nămoloasa, și anume Hârșova și Cernavodă¹⁰.

PLANURI ROMÂNEȘTI DE APĂRARE A LINIEI DUNĂRII ÎNTRE PUNCTELE OSTROV ȘI AZACLĂU

În cazul în care rușii ar fi reușit să forțeze linia Dunării, după căderea orașului Babadag, trupele inamice și-ar fi concentrat atenția asupra Hârșovei și Cernavodei, lăsând orașul Constanța în flancul stâng. Datorită faptului că fluviul face un cot la dreapta, în zona Brăila-Galați, malul stâng domină malul drept. Mai mult, datorită terenului mlăștinos din jurul Măcinului, o trecere a trupelor prin acest sector ar fi fost foarte anevoiasă. În nord, în amonte, se afla

¹⁰ *Ibidem*, p. 921.

În campania din 1806-1812, rușii au stabilit la Vadul Oii, lângă Hârșova, un pod la capătul căruia au construit fortificații și alte lucrări de geniu pentru apărare. Acest fapt a atras din partea turcilor hotărârea de a întări poziția cetății Hârșova cu uvraje separate în afara zidului ce formau sistemul defensiv de la Hârșova¹³.

cetatea Hârșova, un important punct de trecere folosit și în secolele anterioare. În scopul împiedicării sosirii flotei rusești pentru a susține trupele de uscat deja aflate pe sol dobrogean, se propunea amplasarea unei baterii de coastă pe dealurile din jurul Bărelei, precum și un baraj de torpile la Azalcău.

Punctul de trecere a fluviului pe aici era recunoscut ca fiind favorabil în ambele sensuri încă din războaiele secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea. Mareșalul Helmut von Moltke cel Bătrân aprecia, în acest sens, că „*Hârșova era un cap de pod stabil împotriva Turcilor*”¹¹.

În campania din 1806-1812, rușii au stabilit la Vadul Oii, lângă Hârșova, un pod la capătul căruia au construit fortificații și alte lucrări de geniu pentru apărare. Acest fapt a atras din partea turcilor hotărârea de a întări poziția cetății Hârșova cu uvraje separate în afara zidului ce împrejmua fortul. Tocmai de aceea, același mare strateg și lider militar german aprecia că Hârșova era o fortăreață puternică „*ce putea rezista contra unui atac venit din Dobrogea, aici putându-se opune o rezistență viguroasă*”¹².

Luând în considerare formațiunea terenului, și anume ramificațiile dealului Ciobanu ce coborau înspre cetate, ajungând spre gârla Băroiu la cota de 84 m, exista posibilitatea de construire a unor uvraje similare, suplimentare, care să aibă menirea de a spori capacitatea defensivă a fortului împotriva unui atac venit dinspre est și sud-est. Lucrările genistice s-ar fi continuat cu realizarea unui pod pe la Vadul Oii sau prin ostrovul Gâsca Mare, care să realimenteze trupele ce formau sistemul defensiv de la Hârșova¹³.

În aceste condiții, poziția Cernavodei nu ar mai fi făcut obiectul defensivei românești în cazul unui atac executat dinspre nord sau est. Odată ce Hârșova ar fi căzut, linia Focșani-Nămoloasa-Galați, obiectivul principal al trupelor ruse, ar fi fost ușor de atins.

¹¹ Mareșal Helmut von Moltke, *Campaigns des Russes dans la Turquie d'Europe en 1828 et 1829*, Paris, 1854, I-er volume, p. 76.

¹² *Ibidem*.

¹³ Marin Ionescu-Dobrogeanu, *op. cit.*, p. 922.

MĂSURI LUATE DE AUTORITĂȚILE ROMÂNE PENTRU APĂRAREA LITORALULUI MARITIM

Tot comandorul Marin Ionescu-Dobrogeanu aprecia că, datorită cotelor batimetrice scăzute, singurele porturi utilizabile de navele de război ar fi Sulina și Constanța. Totuși, datorită poziției sale, dar și a lacului care ar fi putut adăposti ambarcațiuni mai mici, în planurile defensive la litoral ale Marinei Române ar fi putut intra și poziția Mangaliei din sudul Dobrogei. Ea iese, însă, din discuție în cazul unui atac executat dinspre mare de forțele navale ruse. Sulina, protejată de prevederile Comisiei Europene a Dunării, ar fi putut garanta libera trecere a navelor ruse, care, după cum s-a amintit mai sus, s-ar fi lovit de fortificațiile din jurul Tulcei. Rămânea în discuție defensivă orașului Constanța, care se constituia ca obiectiv de primă importanță atât strategică, precum și tactică la litoralul românesc al Mării Negre.

În urma lucrărilor ce se executau încă de la începutul secolului al XX-lea, capacitățile bazinului portuar fiind prelungite până la circa 1,5 km înspre mare, creștea și vulnerabilitatea orașului și a portului în fața unui atac din larg. Aprecierile generale erau că orașul nu ar fi putut rezista mai mult de câteva ore împotriva unui atac puternic al unei flote de crucișătoare și distrugătoare, fiind descoperit pe 2/3 din perimetrul său. Astfel, pentru sporirea capacității de apărare, autorul studiului citat propunea construirea unei baterii de coastă formată din tunuri grele, amplasate în zona hotelului Carol și în punctul Vii, promotorii ale orașului.

Lucru interesant, aici apare pentru prima și singura dată, de altfel, propunerea construirii, după model danez și francez, a unei linii defensive în largul mării, la mai bine de 2,5 km de coastă, formată dintr-un dig care să măsoare 1.377 m, unde adâncimea apei nu ar fi mai mare de 20 m, cu o formă de linie frântă la 140°, prevăzut în centru cu un fort puternic, flancat în laturi de alte două forturi secundare, care să facă sistem cu bateriile de coastă menționate¹⁴. În plus, pentru apărarea interioară a portului, pe înălțimile de lângă Spitalul Militar, conform propunerilor generalului Henri Alexis Brialmont¹⁵, ar fi fost indicat

¹⁴ *Ibidem*, pp. 922-923.

¹⁵ General Henri Alexis Brialmont, *Progreses de la defenses des Etats*, Bruxelles, 1898, pp. 189-190.

să se construiască un fort după modelul fortărețelor Spithead din defensivă portului Portsmouth sau Cronstadt pentru Petersburg¹⁶.

DOCTRINA ROMÂNEASCĂ DE APĂRARE A DOBROGEI ÎMPOTRIVA UNUI ATAC EXECUTAT DINSPRE SUD

În primele decenii după reunirea Dobrogei cu România, nu s-a realizat niciun studiu serios care să dezbată defensivă românească la granița de sud a provinciei dintre Dunăre și Marea Neagră¹⁷. Aceasta reprezenta un minus al sistemului de apărare românesc, cu atât mai mult, cu cât linia frontierei, așa cum era ea trasată, era foarte anevoisă de străbătut.

Între principalele puncte unde staționau trupe, anume Arab-Tabia, Asarlâc, Cafalchioi și Mangalia, erau mai multe zeci de kilometri distanță, văile ce străbăteau granița, destul de abrupte și prăpăstioase, făcând comunicația puțin eficientă în cazul unui atac bulgăresc.

Conform unui alt studiu de la sfârșitul secolului al XIX-lea, semnat de tânărul locotenent Athanasie Napoleon, sub îndrumarea geografului militar locotenent-colonelul Iannescu, anume *Dobrogea și Gurile Dunării*, publicată la București în anul 1896¹⁸, chiar și o a doua linie de apărare a frontierei sus-amintite *s-ar fi găsit destul de dificilă*, întinzându-se pe mai bine de 100 km, între Rasova-Cocargea-Cobadin-Musurat. De asemenea, aceasta traversa valea Diordumgi-Orman și, în opinia colonelului Ionescu-Dobrogeanu, executarea unei asemenea linii de apărare ar fi fost o gravă greșeală strategică, pe aceleași considerente menționate. Tot acesta considera că unghiul frontierei în punctul Asarlâc nu era favorabil defensivei românești, regiunea cuprinsă în triunghiul Asarlâc-Cuzgun-Ostrov fiind redundantă din acest punct de vedere.

Bineînțeles, direcția de înaintare a trupelor bulgărești nu ar fi fost de-a lungul acestei șosele din cauza aceluiași considerente. Eliminând ipoteza unei puerile abordări tactice de a ataca obiectivul¹⁹ în mod direct, în plus lăsând flancul drept al armatei bulgare descoperit, cea mai bună ipoteză de luat în seamă în acest caz ar fi fost o ofensivă

¹⁶ Marin Ionescu-Dobrogeanu, *op. cit.*, p. 923.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Locotenent Ath. Napoleon, *Dobrogea și Gurile Dunării*, București, Tipografiile „I.V. Socecu”, 1896, pp. 69-70.

¹⁹ Este vorba despre poziția Cernavodei, care, odată cucerită, ar fi permis izolarea Constanței și a unei mari părți a Dobrogei de România, precum și înaintarea trupelor inamice către capitală.

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Între principalele puncte unde staționau trupe, anume Arab-Tabia, Asarlâc, Cafalchioi și Mangalia, erau mai multe zeci de kilometri distanță, văile ce străbăteau granița, destul de abrupte și prăpăstioase, făcând comunicația puțin eficientă în cazul unui atac bulgăresc.

Litoralul Mării Negre, între Balcic și Chilia Veche, era încredințat Diviziei de Mare, căreia, în afară de forțele proprii, i se mai subordonau și unele unități din trupele terestre (grăniceri, părți sedentare ale unor regimente, posturi de jandarmi, trupe teritoriale etc.).

inamică din direcția Hagi-Oglu-Bazargic, care să străbată frontiera în zona ei cea mai puțin accidentată, în aria Bairamdede-Cobadin-Medgidia, înlesnind acțiuni de avangardă pe flancul drept, care să amenințe și poziția portului Constanța.

În acest caz, defensiva românească ar fi trebuit să se bazeze pe formele de relief. Ținând cont și de faptul că bulgarii ar fi putut desfășura câteva detașamente și în dificila zonă din vestul provinciei, anume la Asarlâc, obiectivul de apărare, respectiv poziția Cernavodei, ar fi fost amenințată pe două direcții, venind dinspre sud și est. De aceea, centrul defensivei românești nu trebuia poziționat cât mai aproape de obiectiv și de fluviul Dunărea. Conform autorului român menționat până acum²⁰, acesta trebuia să se afle înaintea văii Carasu, beneficiind de obstacolele naturale reprezentate de Văile Urluia și Borungea, undeva în zona Enigea, de unde trupele române puteau contraataca spre sud către Chioseler, pentru a face față grosului trupelor bulgare ce înaintau spre Bairamdede-Cobadin. Cuzgunul putea fi ușor de apărare datorită înălțimilor din zonă, detașamentele din sud nereprezentând o amenințare. În cazul în care această primă linie de apărare era pierdută, noul sistem defensiv avea în centru orașul Medgidia pe aliniamentul Peștera-Ikingi-Dere, de unde s-ar putea prelungi spre mare, folosind urmele valului de pământ roman, cunoscut sub numele de *Valul lui Traian*, către orașul Murfatlar.

Litoralul Mării Negre, între Balcic și Chilia Veche, era încredințat Diviziei de Mare, căreia, în afară de forțele proprii, i se mai subordonau și unele unități din trupele terestre (grăniceri, părți sedentare ale unor regimente, posturi de jandarmi, trupe teritoriale etc.)²¹.

În anul 1903, când, pentru prima oară, s-a efectuat un marș de instrucție pe Prut și, apoi, pe Dunăre, până la Turnu Severin²², unul

²⁰ Marin Ionescu-Dobrogeanu, *op. cit.*, p. 924.

²¹ La data de 26 februarie 1896, a fost aprobată *Legea pentru organizarea Flotei de Război*, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 279 din 13 martie 1896, potrivit căreia Comandamentul Flotei de Război i se subordonau Divizia de Mare și Divizia de Dunăre, mari unități nou înființate. În compunerea inițială a Diviziei de Mare intrau Depozitul Echipajelor cu Școala de Cadre, Școala de Torpile (Apărarea Mobilă), Apărarea Porturilor Maritime, crucșătorul ELISABETA, nava-școală MIRCEA, canoniera GRIVIȚA, torpilorul SBORUL și torpilorul NĂLUCA. Vezi și Anton Bejan (coord.), *Dicționar enciclopedic de marină*, Editura Societății Scriitorilor Militari, București, 2006, p. 173 și Olimpiu-Manuel Glodarenco, Andreea Atanasiu-Croitoru, Tanța Mândilă, Ion Rișnoveanu, Florin Stan, Andrei Vochițu, *Istoria Statului Major al Forțelor Navale. 1860-2010. Monografie*, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, p. 56.

²² A.M.R., fond 2568, dosar 345 *Memoriu rezumativ asupra pregătirii de război, ipotezelor de război și principiilor de doctrină între anii 1900-1916*, f. 139.

dintre obiective a fost acela de a fi supuse dezbaterii chestiuni de război necesare coordonării aspectelor ideatice și stabilirea unei doctrine navale oficiale.

Semnificativ este faptul că teoreticienii militari au înțeles caracterul istoric al principiilor unei doctrine care „*trebuie ținută la zi pentru a fi adevărată expresiune a științei militare actuale, pentru că ea nu este dogmă religioasă, care, neschimbată și ad-litteram, trebuie să se aplice în toate părțile și întotdeauna*”²³.

DOCTRINA NAVALĂ ROMÂNEASCĂ LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

Cadrul ideatic doctrinar naval a putut să prindă contur, cu adevărat, și printr-o susținere de natură juridică²⁴. Astfel, începând din mai 1879 și până la sfârșitul secolului al XIX-lea, au apărut *Regulamentul de poliție a porturilor și malurilor dunărene ale României*, *Regulamentul personalului serviciului de navigațiune și al porturilor*, *Legea pentru organizarea Flotei și Serviciul porturilor*, cu *Regulamentul special* al acestei legi. De asemenea, ca în oricare început, au fost înființate instituții noi, de profil²⁵.

Cu toate acestea, generalul Constantin Hârjeu critica, în anul 1907, faptul că Marele Stat Major „*nu a putut să înjghebeze o doctrină [oficială, n.a.], fie sub formă de regulamente, fie sub formă de metode de instrucție, nici să dea o orientare mai bună organizării armatei*”²⁶.

Raportat la sfera maritimă, în România, termenul *doctrină* era perceput drept un sistem al principiilor fundamentale cu care forțele navale își îndeplinesc misiunile lor²⁷. În acest context, Marina de Război, în general, trebuia să acorde un suport eficient pentru protecția

²³ *Revista infanteriei*, an XXX, martie 1913, p. 275.

²⁴ Colonel G. Iannescu, *Studii de organizațiune militară. Armata română. Ce a fost, ce este, ce ar putea să fie*, București, 1906, pp. 416, 418; vezi și *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Editura Militară, București, pp. 305-306.

²⁵ Dr. Carmen Atanasiu, *Problema suveranității României la Dunăre și „Navigația Fluvială Română” (1919-1945)*, Executată la S.C. „Nelmaco” S.R.L., București, 2003, pp. 39-40.

²⁶ General C.N. Hârjeu, *Rostul cuvintelor: Disciplină, Doctrină, Inițiativă*, București, 1907, p. 162.

²⁷ Ion Ionescu, *Primele elemente și principii ale doctrinei navale românești (1878-1916)*, în *Anuarul Muzeului Marinei Române*, tom VIII/2005, Editura Compania Națională Administrația Porturilor Maritime, Constanța, 2005, p. 154.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Raportat la sfera maritimă, în România, termenul doctrină era perceput drept un sistem al principiilor fundamentale cu care forțele navale își îndeplinesc misiunile lor.

În mod firesc, doctrinele navale ar fi trebuit să apară acolo unde existau interese expansioniste, flote mari, diversitate de nave și tradiție navală, însă Marile Puteri maritime nu au simțit, în epoca premodernă, nevoia teoretizării conceptuale excesive, referitor la interesele lor și la consolidarea capacității de apărare a spațiilor naționale ori a celor economice din vecinătatea apropiată sau a teritoriilor de peste mări.

și apărarea integrității teritoriale. Doctrina era cea care determina căile cele mai eficiente în practica utilizării forțelor navale în condițiile existente²⁸.

În mod firesc, doctrinele navale ar fi trebuit să apară acolo unde existau interese expansioniste, flote mari, diversitate de nave și tradiție navală, însă Marile Puteri maritime nu au simțit, în epoca premodernă, nevoia teoretizării conceptuale excesive, referitor la interesele lor și la consolidarea capacității de apărare a spațiilor naționale ori a celor economice din vecinătatea apropiată sau a teritoriilor de peste mări, deoarece acționau discreționar în baza dreptului forței, nefiind obligate să se justifice în fața vreunui organism, cu atât mai puțin în largul oceanului planetar.

Reglementările necesare, atunci când apăreau, se efectuau de către cei mari și puternici prin convenții și tratate, mai mult sau mai puțin transparente la care, de regulă, cei mici nu erau luați în calcul, fără șansa de a deveni parte juridică, subiect de drept al respectivelor acte normative²⁹.

Nevoia de a găsi cea mai bună cale de acțiune pentru afirmarea intereselor pe apă, ca rațiuni de stat, prin ordonarea ideilor *conform timpului și împrejurărilor pentru aplicarea lor inteligentă*³⁰, au simțit-o țările mai mici, numite mai târziu puteri navale secundare, dependente de protectori și de aliați. Odată cu evoluția gândirii, în general, și a evoluției gândirii juridice, în special, impunerea forței dreptului a devenit o consecință a noilor raporturi dintre state.

Aproape în paralel, doctrinele navale au devenit sisteme încheiate de gândire și ca o consecință a învățământului, îndeosebi a celui practicat în Școlile Superioare de Război, devenite, în timp, centre ale elaborării științei și doctrinei, ale răspândirii culturii militare generale³¹, într-o etapă istorică ce coincidea cu ultimele trei decenii ale veacului al XIX-lea.

În România, ca urmare a experienței câștigate în urma aprigului Război de Independență, au apărut păreri, idei și concepte referitor la ducerea acțiunilor de luptă pe apă.

²⁸ Traian Atanasiu (coord.), *Puterea maritimă și diplomația navală*, Editura Militară, București, 1998, p. 59.

²⁹ Ion Ionescu, *op. cit.*, p. 155.

³⁰ *România militară*, an XXX, martie 1913, p. 275.

³¹ Locotenent-colonel Ioan Popovici, *Organizarea armatei române*, Roman, 1900, pp. 116-119.

Astfel, momentul 1877-1878 a reprezentat, cu adevărat, o cotitură în gândirea românească, militară și navală, deoarece:

- nu mai exista niciun instrument militar sau diplomatic care să intervină în favoarea României, prin dispariția puterii protectoare suzerane, cel puțin teoretic;
- independența impunea crearea unor noi entități și organisme statale polilico-militare cu forțe și mijloace specifice, redimensionarea celor existente și care, înglobate, trebuiau să devină funcționale și sistemice;
- apăsarea, fapt nou, un litoral de circa 240 km a cărei sarcină de apărare cădea, în primul rând, în responsabilitatea forțelor navale române;
- accesul la marea liberă crea noi perspective și obliga, oricum, la regândirea conceptului privind noua dimensiune maritim-fluvială a apărării României.

Astfel, au sporit preocupările pentru formarea unor principii doctrinare navale, înregistrându-se unele rezultate pozitive³². Pentru început, lucru firesc, ideatica doctrinară navală principală s-a dovedit a fi insuficient elaborată, pe alocuri confuză, cu tendințe de adoptare simplistă a unor soluții străine. În timp, maniera de abordare s-a modificat, problematica fiind tratată și încheiată gradual, preluată într-o concepție românească reclamată de nevoile naționale specifice de apărare pe mare și fluviu, fapte care s-au produs, mai pregnant, începând cu ultimul deceniu al secolului al XIX-lea.

Ca urmare a acestor realități, la nivel guvernamental, în urma dezbaterilor și analizelor pertinente, impuse de fundamentala idee de păstrare a statalității cu greu câștigată, a apărut, în anul 1881, primul program naval de modernizare a Marinei³³. Au fost create apoi primele modele teoretice, în funcție de situațiile cărora trebuia să li se găsească rezolvare pe fondul diversității de concepții, dar și de unitate de vederi

³² *Istoria gândirii militare românești*, Editura Militară, București, 1974, p. 193.

³³ Ion Ionescu, *Politica navală a României între anii 1919 și 1941*, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime Constanța, 2002, p. 64.

La nivel guvernamental, în urma dezbaterilor și analizelor pertinente, impuse de fundamentala idee de păstrare a statalității cu greu câștigată, a apărut, în anul 1881, primul program naval de modernizare a Marinei.

în aplicarea lor³⁴, „ca toate elementele să lucreze în același sens”³⁵, de convență cu problematica războiului³⁶.

Insuficiența numărului de nave necesar organizării unei flote militare, inexistența unei flote comerciale, maritimă și fluvială, lipsa tradițiilor navigației de lungă distanță, în perioada dintre anii 1860 și 1890, au constituit impedimente esențiale pentru dezvoltarea componentei maritimo-fluviale a economiei românești și, implicit precara stimulare a dezvoltării superioare a gândirii navale.

În aceste condiții, este mai greu ca din documentele de arhivă ori din literatura de specialitate a perioadei 1878-1914 să se desprindă și să se stabilească un cadru doctrinar naval românesc, pentru că maniera de acțiune și acțiunile, în sine, ale Flotei și, din 1898, ale Marinei Militare nu s-au bazat pe o ideatică articulată, *ab initio*, specifică și de esență, ci, de regulă, pe nevoile reclamate de moment. La o analiză atentă se pot exemplifica câteva elemente și principii relative, uneori minimale, de doctrină navală românească³⁷.

Având în vedere configurația geografică atât a zonei vestice³⁸ a Mării Negre, cât și a fluviului Dunărea cu gurile și delta sa, aceste importante întinderi de apă, în condițiile unui conflict armat, s-ar fi transformat în teatre de operații, drept pentru care acțiunile forțelor navale române împotriva unor prezumtivi inamici ori adversari s-ar fi orientat, în mod firesc, spre est și sud.

În eventualitatea unui război spre Răsărit, acesta s-ar fi purtat cu Imperiul rus. Flotila noastră ar fi trebuit să joace, în egală măsură, atât varianta defensivei, cât și pe cea a ofensivei. Comparativ cu potențialul adversar, ea era inferioară în forțe și mijloace și, în acest caz, România

Având în vedere configurația geografică atât a zonei vestice a Mării Negre, cât și a fluviului Dunărea cu gurile și delta sa, aceste importante întinderi de apă, în condițiile unui conflict armat, s-ar fi transformat în teatre de operații, drept pentru care acțiunile forțelor navale române împotriva unor prezumtivi inamici ori adversari s-ar fi orientat, în mod firesc, spre est și sud.

³⁴ Capitaine de vaisseau Gabriel Darrieus, *La guerre sur mer. La doctrine*, Augustin Challamel Editeur, Paris, 1907, pp. 358-361.

³⁵ *Revista armatei*, an XIII, septembrie 1895, p. 642.

³⁶ Ion Ionescu, *Primele elemente și principii...*, p. 156. În acest sens, factorii militari decizionali de la București au concluzionat că poziția central-europeană a României, obținerea ieșirii la Marea Neagră, abia în 1878, neputința de a deveni în istorie o putere economică, militară sau colonială, politica ezitant-selectivă și de lungă așteptare pentru alegerea momentelor prielnice de gărire a aliaților favorizanți, sunt câteva din cauzele care nu au permis țării noastre să capete mentalitate de învingător, însă, tot istoria a demonstrat că asemenea atitudini s-au dovedit soluții la îndemână, potrivite, compatibile, de regulă, cu situația geopolitică, structura mentalului românesc, tipul de țară, demografia și moștenirea istorică.

³⁷ *Ibidem*, p. 158.

³⁸ De la Gura Musura la Vama Veche. După 1913, până la Ecrene, punctul cel mai sudic al Cadrilaterului.

ar fi trebuit să nu aibă în atenție angajarea directă, fiind pusă în situația de a renunța în situații extreme la apărarea Gurilor Dunării, a deltei acesteia, a coastei și a porturilor, forțând-o la o defensivă pasivă sub protecția barajelor de mine și a bateriilor de coastă pe flancul liniei fortificate Focșani-Nămoloasa-Galați. Cu alte cuvinte, Marina Română putea să accepte angajamentul forțelor sale numai în cooperare cu forțele terestre, în subsidiar putându-se face observația că s-a comis o eroare de ordin tactic prin păstrarea, în rezervă, a crucișătorului „ELISABETA”³⁹, considerat elementul de forță cel mai puternic, cu sprijinul căruia să se efectueze retragerea navelor care apărau Cotul Pisicii⁴⁰, în varianta că erau respinse.

În această idee, sub aspect principial tactic, utilizarea unei flote de fluviu, pe flancul forțelor terestre, care s-ar fi sprijinit pe Dunăre spre a împiedica întoarcerea acestui flanc, satisfăcea una din primele nevoi ale unei asemenea armate prin cea mai bună întrebuintare ce se putea acorda Flotei române ca forță navală distinctă.

Trebuia luată în calcul și o ușoară acoperire, către frontul de sud, împotriva unui vecin a cărui atitudine nu era precizată și nici posibilitatea intervenției, pe un front sau altul, prin legătura unei linii fluviale interioare, deoarece aceste aspecte nu reprezentau altceva decât satisfacerea unui principiu strategic elementar⁴¹.

În eventualitatea unui război spre sud, cu Bulgaria, Marina Militară, probabil în cadrul acțiunii forțelor terestre, operând împotriva unui inamic mai slab, trebuia să adopte o atitudine mai ofensivă. De aceea, strategii și tacticienii afirmau că, în practică, principiile și elementele doctrinei navale românești se puteau aplica dacă era considerat a fi

În eventualitatea unui război spre sud, cu Bulgaria, Marina Militară, probabil în cadrul acțiunii forțelor terestre, operând împotriva unui inamic mai slab, trebuia să adopte o atitudine mai ofensivă.

³⁹ Crucişătorul ușor ELISABETA, care purta, simbolic, potrivit tradiției vremii, numele suveranei țării, a fost construit în anul 1888 la Șantierul Naval Armstrong din Newcastle, intrând în serviciul activ al Flotei de Război la 15 noiembrie același an. Avea un deplasament de 1.320 t, lungimea de 72 m, lățimea de 10,25 m și înălțimea totală de 6,68 m. Viteza medie de 18,1 Nd era asigurată de două mașini cu simplă expansiune cu cărbuni, cu o putere maximă de 4.700 CP. Puterea de foc a navei era asigurată de șase tunuri Krupp de 150 mm dispuse lateral, patru tunuri Nordenfeld cu tragere rapidă, două tunuri de 37 mm tip Hotchkiss, două mitraliere de 11,43 mm și patru tuburi lanstorpile Whitehead calibru 381 mm. Vezi și Anton Bejan (coord.), *op. cit.*, p. 195 și Ion Ionescu, Georgeta Borandă, Marian Moșneagu, *Noi contribuții la istoria Marinei Militare române*, Editura Muntenia & Leda, Constanța, 2001, p. 160.

⁴⁰ Punct strategic, prin configurația sa; loc în care Dunărea trece din Muntenia în Dobrogea.

⁴¹ A.M.R., fond 2568, dosar 345 *Memoriu rezumativ asupra programelor de război, ipotezelor de război și principiilor de doctrină între anii 1900-1916*, f. 146.

valabil faptul că atât la Mare, unde, cu ajutorul crucișătorului *ELISABETA* și a celor două crucișătoare auxiliare armate, ar fi putut avea sub control liniile de comunicații, cât și la Dunăre, unde, prin repartizarea unor grupe de nave, pe sectoare, se anticipa întretăierea căii fluviale și împiedicarea inamicului de a se folosi de ea.

În aplicarea acestui principiu ofensiv s-a comis o eroare de organizare tactică în plasarea unui baraj de mine înaintea podului de la Cernavodă și concentrarea tuturor mijloacelor de apărare a acestui principal obiectiv în chiar imediata lui apropiere; e lesne de înțeles din ce cauză cea mai ușoară variație în jocul forțelor putea apropia pe inamic de pod, înainte ca apărătorul să se poată reface ori să primească ajutoare. Apărarea de fond a podului trebuia să se efectueze la frontieră, iar în împrejurimile lui era necesară o apărare împotriva diversivunilor.

Privind aplicabilitatea problematicei navale a epocii, prin prisma criticii, se poate afirma că s-a exagerat în aprecierea mijloacelor și nu s-a recunoscut că o flotilă fluvială nu putea stăpâni (termen întrebunțat în lucrările de mobilizare) Dunărea atunci când inamicul ar fi avut sub control unul din maluri, iar grupările de nave repartizate pe sectoarele cursului de apă puteau doar stingheri utilizarea căii fluviale, fără a ni se permite controlul total.

A rezultat un mare învățământ, și anume că împărțirea navelor pe segmente de responsabilități a dat naștere principiului organizării sectoriale a Dunării, ce s-a dovedit a fi de mare utilitate în războiul fluvial⁴², formă la care nu s-a renunțat nici în ziua de azi.

La începutul veacului al XX-lea, s-a acordat mare atenție ideii ce presupunea rezistența la punctul strategic Cotul Pisicii, sub protecția barajelor și a bateriilor de coastă, în varianta abandonării apărării Deltei. Nici înființarea unei flote de Dunăre nu ar fi adus vreo schimbare în doctrina navală, privind ducerea războiului pe fluviu într-un conflict armat spre est, pentru că punerea în practică a acestei idei presupunea prea multă dependență față de acțiunile forțelor terestre în a căror doctrină proprie nu se regăseau posibilitățile de acțiune ale Marinei Militare, care ar fi putut fi altele, după înființarea Escadrei de Dunăre. Se poate presupune că această stare de fapt reprezintă un asincronism datorat unor raționamente incomplete, prin nestudierea îndeajuns a realităților.

⁴² *Ibidem*, f. 147.

După cel de-Al Doilea Război Balcanic, din 1913, relațiile noastre cu Imperiul rus au permis o relativă și scurtă destindere, având în vedere interesele ambelor state privind politica de perspectivă a alianțelor. Din acest motiv, nu au mai fost studiate posibilitățile unui război cu acest vecin. Dacă, până la această dată, *Ipoteza A* reprezenta varianta unui conflict cu estul, în 1914, *Ipoteza A* se referea la frontul de sud, iar în pregătirile de mobilizare a Marinei Militare nu se mai întrevădea vreo altă ipoteză.

De asemenea, din acțiunea militară a anului 1913 s-au putut trage și unele concluzii majore, care să permită coagularea doctrinei navale privind ducerea ostilităților pe apă.

Astfel, acest război a demonstrat importanța și necesitatea creșterii numărului de nave comerciale, de transport, care au facilitat, în mare măsură, deplasările la mobilizare, concentrarea forțelor și trecerea fluviului, cu condiția ca inamicul să nu controleze unul din maluri. De asemenea, a relevat rolul benefic privind utilitatea podurilor de șlepuri (de vase, așa cum se spunea în epocă)⁴³.

În practică, s-a desprins, ca regulă generală, faptul că podurile de șlepuri nu s-au putut construi decât în punctele în care forțele terestre și navale dețineau controlul pe linia de comunicație fluvială, fapt ce a implica, în permanență, stăpânirea ambelor maluri ale respectivei comunicații. Astfel, a fost întrevăzută posibilitatea construirii unor asemenea poduri și în puncte aflate pe Dunărea de Mijloc, chiar dacă România nu ar fi controlat linii de comunicații, până la aceste puncte. În asemenea variantă, materialele necesare construirii punților de legătură dintre maluri trebuiau concentrate, înainte de declararea războiului, în raioane adiacente acestor puncte, ce trebuiau să îndeplinească anumite condiții de siguranță și care, în același timp, reclamau detașarea unei părți din Escadra de Dunăre pentru paza pe apă, cu toate inconvenientele rezultate din faptul că fracțiunea de escadră rămânea indisponibilă pentru utilizarea ei pe alte fronturi de luptă.

De asemenea, a apărut necesară construirea unor nave speciale, pentru transportul cavaleriei și artileriei, care lipseau cu desăvârșire și pentru realizarea cărora s-a ridicat problema, imediat după Al Doilea Război Balcanic, fapt nerezolvat din cauze multiple.

⁴³ *Ibidem*, f. 167.

Al Doilea Război Balcanic a demonstrat importanța și necesitatea creșterii numărului de nave comerciale, de transport, care au facilitat, în mare măsură, deplasările la mobilizare, concentrarea forțelor și trecerea fluviului, cu condiția ca inamicul să nu controleze unul din maluri.

Era considerată obligatorie organizarea unei poziții de rezistență, pe fluviu, cu câmp minat, cu baterii de coastă și artilerie ușoară, pentru apărarea respectivului câmp, cu nave în măsură să valorifice contribuția unor baterii extra-mobile, stații de pregătire și lansare a torpilelor și a minelor de curent, ce puteau reprezenta apărarea cea mai indicată atunci când o flotilă sau o flotă fluvială inferioară trebuia să opună rezistență unei forțe similare, dar superioară.

Acțiunile flotei austro-germane din timpul Războiului de Întregire, 1916-1918, confirmă acest principiu și, dacă ea ar fi încercat să aibă o atitudine ofensivă, fără îndoială că ar fi avut atâtea pierderi⁴⁴, încât s-ar fi stabilit un echilibru mai solid între ambele forțe navale.

Dinamica unei flote fluviale în misiuni ofensive comporta, în primele două decenii ale veacului al XX-lea, două faze: acțiuni artileristice în staționare (la ancoră), prestate cu focuri de baraj, prin trageri indirecte la distanțe mari, și acțiuni apropiate executate cu navele în mișcare, prin uzitarea tragerilor directe (tir direct)⁴⁵.

Există posibilitatea inamicului de a întrebuița nave ușoare pentru a se opune navelor din defensivă și distrugerea câmpului minat, manevră ce s-ar fi soldat cu mari sacrificii din partea atacatorului. Această variantă, însă, impunea existența unei flote formată din nave ușoare care se pretau acestui gen de atac.

S-a insistat pe adaptarea rapidă a factorului uman la situațiile concrete din teatrul de operații, prin trecerea de la defensivă la ofensivă. Bateriile de coastă fixate pe amplasamente betonate, aflate pe țărmul pe care ar fi manevrat trupele ambelor părți beligerante, rămâneau expuse pierderilor umane și materiale, fie și la cea mai ușoară oscilare a frontului, motiv pentru care a fost adoptată concepția utilizării artileriei mobile. În schimb, artileria aflată pe malul opus avea posibilități de retragere, dar și de tragere până în ultimul moment și se considera necesar a fi instalată în lucrări solide, deoarece cota amplasamentului era joasă și descoperită.

A fost acreditată ideea că un câmp minat și bine organizat, chiar dacă frontul de uscat ar fi căzut, era capabil să dea suficiente posibilități navelor și materialului naval aliat la adăpostul relativ al acestui câmp.

⁴⁴ Ibidem, f. 168.

⁴⁵ Ion Ionescu, *Primele elemente și principii...*, p. 159.

Complementar, necesitatea unui serviciu de informații și supraveghere îndepărtată, prin nave mici, de patrulare, fără valoare militară majoră și prin posturi de observare, pe malul amic, era considerat important și nu trebuia niciodată neglijat în perioada de pregătire și de încordare politică, premergătoare războiului.

Stațiile izolate de pregătire și lansare a torpilelor și a minelor de curent, ce nu făceau parte dintr-o organizare defensivă, se puteau înființa și întrebuița în condițiile nedescoperirii amplasamentelor de către inamic, oricare altă situație făcându-le vulnerabile.

Se avea în vedere faptul că unei flote fluviale care ar fi operat în sprijinul flancului unor forțe terestre trebuia să i se asigure întotdeauna un parc de nave⁴⁶ de transport pe care să poată ambarca, dar și retrace trupele de uscat care, eventual, ar fi fost împinse către Dunăre sau cărora li s-ar fi tăiat retragerea. Din practica ducerii războiului pe apă s-a demonstrat că o organizare de cap de pod asemănătoare celei de la Turtucaia, care a fost un dezastru, trebuia să dispună de un pod ușor de pontoane pentru retragerea de siguranță.

Montarea la Dunăre a unui baraj de mine destinat șederii îndelungate în apă era considerată foarte dificilă și, tocmai de aceea, această problemă a rămas nerezolvată, în primul rând, din motive de natură tehnică⁴⁷. Propunerea de baraje vizibile, cu mine cu flotabilitate redusă, susținute cu floatoare nu era considerată practică de cei mai mulți specialiști pentru simplul motiv că ar fi fost cu ușurință distruse prin împușcare de la distanță. Mai eficientă rămânea combinația de mine cu flotabilitate negativă susținute cu elemente din estacadă. Cel mai operant sistem era reprezentat de montarea barajelor de mine, concomitent cu obiectivul ce trebuia protejat, cu condiția ancorării rapide a fiecărei mine și a demontării barajului, fără pericole.

CONCLUZII

Perioada de neutralitate, 21 iulie/3 august 1914-14/27 august 1916, premergătoare participării la Primul Război Mondial, a stimulat pregătirea forțelor navale românești. Această etapă, de aproximativ doi ani, nu a modificat cadrul ideatic doctrinar naval și a condus,

⁴⁶ A.M.R., fond 2568, dosar 345, f. 169.

⁴⁷ În epocă, nici un tip de mină, oricât de specială ar fi fost, nu putea rămâne multă vreme activă.

Din practica ducerii războiului pe apă s-a demonstrat că o organizare de cap de pod asemănătoare celei de la Turtucaia, care a fost un dezastru, trebuia să dispună de un pod ușor de pontoane pentru retragerea de siguranță.

În același timp, la dezvoltarea conținutului său, constituind, în cea mai mare parte, fundament și rațiune a principiilor de strategie și tactică ce s-ar fi aplicat, fără îndoială.

Trebuie precizat faptul că, existența elementelor și principiilor doctrinare navale, coagulate în timp de decenii, a făcut posibilă desfășurarea forțelor și mijloacelor, pe ipoteza (varianta) inamicului din sud, pregătită multă vreme, încă din timp de pace, prin nenumărate exerciții și aplicații cu trupe. În situația în care nu ar fi existat o concepție unitară, principiile strategice și tactice s-ar fi aplicat precipitat, reclamate în grabă și impuse de situațiile de moment de pe teatrul de operații fluviale.

Se poate aprecia că forțele navale românești, completate cu material flotant divers, rechiziționat de la companiile comerciale ale statului ori private, trebuiau să acționeze de sine stătător, cu misiuni și acțiuni independente, dar complementare forțelor terestre, în cadrul sistemului național de apărare.

BIBLIOGRAFIE:

Surse arhivistice:

1. Arhivele Militare Române.
2. Arhivele Naționale Române.

Lucrări generale:

1. *Istoria gândirii militare* românești, Editura Militară, București, 1974
2. *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Editura Militară, București, 1988.

Lucrări de specialitate:

1. Carmen Atanasiu, *Problema suveranității României la Dunăre și „Navigația Fluvială Română” (1919-1945)*, Executată la S.C. „Nelmaco” S.R.L., București, 2003.
2. Traian Atanasiu (coord.), *Puterea maritimă și diplomația navală*, Editura Militară, București, 1998.
3. Anton Bejan (coord.), *Dicționar enciclopedic de marină*, Editura Societății Scriitorilor Militari, București, 2006.
4. Henri Alexis Brialmont, *Progreses de la defense des Etats*, Bruxelles, 1898.
5. Gabriel Darrieus, *La guerre sur mer. La doctrine*, Augustin Challamel Editeur, Paris, 1907.
6. Olimpiu-Manuel Glodarencu, Andreea Atanasiu-Croitoru, Tanța Mândilă, Ion Rișnoveanu, Florin Stan, Andrei Vochițu, *Istoria Statului Major al Forțelor Navale. 1860-2010. Monografie*, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București.

7. Constantin N. Hârjeu, *Rostul cuvintelor: Disciplină, Doctrină, Inițiativă*, București, 1907.
8. G. Iannescu, *Studii de organizațiune militară. Armata română. Ce a fost, ce este, ce ar putea să fie*, București, 1906.
9. Ion Ionescu, *Primele elemente și principii ale doctrinei navale românești (1878-1916)*, în *Anuarul Muzeului Marinei Române*, tom VIII/2005, Editura Compania Națională Administrația Porturilor Maritime, Constanța, 2005.
10. Ion Ionescu, *Politica navală a României între anii 1919 și 1941*, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime Constanța, 2002.
11. Ion Ionescu, Georgeta Borandă, Marian Moșneagu, *Noi contribuții la istoria Marinei Militare române*, Editura Muntenia & Leda, Constanța, 2001.
12. Marin Ionescu Dobrogeanu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, Atelierele Grafice „I.V. Socecu”, București, 1904.
13. Helmut von Moltke, *Campagnes des Russes dans la Turquie d'Europe en 1828 et 1829*, Paris, 1854, I-er volume.
14. Ioan Munteanu, *Cadrilaterul – istoria unei controverse*, în *Anuarul de studii de politică de apărare și istorie militară. 1997*, Editura Pro Transilvania, București, 1997
15. Athanasie Napoleon, *Dobrogea și Gurile Dunării*, Tipografiile „I.V. Socecu”, București, 1896.
16. Ioan Popovici, *Organizarea armatei române*, Roman, 1900.

Periodice:

1. *Revista Armatei*, an XII, octombrie, 1895, p. 782.
2. *Revista Infanteriei*, an XVIII, iulie-august 1914, p. 56.
3. *România Militară*, an XIII, decembrie 1896, p. 355.

Existența elementelor și principiilor doctrinare navale, coagulate în timp de decenii, a făcut posibilă desfășurarea forțelor și mijloacelor, pe ipoteza (varianta) inamicului din sud, pregătită multă vreme, încă din timp de pace, prin nenumărate exerciții și aplicații cu trupe.

FILE DIN GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ. VIZIUNEA POLITICO-STRATEGICĂ ASUPRA DOBROGEI (DE NORD) ÎN PERIOADA 1878-1913

Dr. George UNGUREANU

Arhivele Militare Naționale Române, Depozitul Central de Arhivă Pitești

Pornind de la caracterul complex al domeniului apărării și securității naționale, articolul de față, bazat pe contribuții istoriografice românești, occidentale, bulgare și turce, completate cu documente militare de arhivă, are ca subiect problematica apărării teritoriului din dreapta Dunării obținut după Congresul de la Berlin, în 1878, și până la obținerea Dobrogei de Sud (Cadrilaterului), în 1913. Articolul prezintă succint percepțiile românești inițiale asupra obținerii Dobrogei, apoi măsurile luate de către autorități, la două niveluri și anume cel politico-diplomatic și militar, respectiv cel etno-politic, incluzând aspecte economice, sociale și culturale. Concluzia este că măsurile militare propriu-zise s-au soldat cu rezultate limitate, în principal din cauze obiective; acest fapt a fost compensat însă prin opțiuni și alianțe politico-diplomatice adecvate, dar mai ales de rezultatele remarcabile ale operei de punere în valoare, modernizare și colonizare a teritoriului. O etapă cronologică decisivă în acest sens a fost cea a anilor 1890-1895.

Cuvinte-cheie: granițe, vulnerabilități interne, amenințări externe, proiecte, acțiuni.

File din gândirea militară românească. Viziunea politico-strategică asupra Dobrogei (de Nord) în perioada 1878-1913

După războiul ruso-româno-turc din 1877-1878, teritoriul Dobrogei istorice, locuit de o populație foarte diversă etno-lingvistic și religios, a fost împărțit între România independentă (zonele nordice, inclusiv Delta Dunării, și centrale) și Bulgaria autonomă (partea sudică). După această dată, în mediile românești, cuvântul „Dobrogea” a ajuns să desemneze, cu precădere, acel teritoriu transdanubian intrat în componența României la 1878.

Pentru specialiștii în domeniu este astăzi aproape un truism afirmația că problematica științelor siguranței și apărării naționale nu implică doar aspecte politice, diplomatice, militare și de tip informativ (sau contrainformativ), având o sferă mult mai vastă și complexă. Numeroasele realități și evoluții economico-sociale, culturale, colectiv-mentale și axiologice reprezintă potențiale vulnerabilități sau puncte forte în sistemul național de apărare și siguranță¹.

În privința Dobrogei istorice, limitele sale geografice, în general, acceptate sunt reprezentate de cursul ramificat al Dunării inferioare (cu Balta Ialomiței și Insula Mare a Brăilei), la vest, Marea Neagră la est, linia râurilor Lom-Provadija la sud și respectiv, Delta Dunării la nord². Unii autori exclud însă zona păduroasă din sud (Deliormanul) din ansamblul ținuturilor dobrogene³ pe când o tradiție toponimică locală identifică provincia, exclusiv cu zona centrală de stepă, excluzând atât Deliormanul de Sud, cât și așa-numitul „Deliorman de Nord” (~ dealurile Tulcei)⁴.

După războiul ruso-româno-turc din 1877-1878, teritoriul Dobrogei istorice, locuit de o populație foarte diversă etno-lingvistic și religios, a fost împărțit între România independentă (zonele nordice, inclusiv Delta Dunării, și centrale) și Bulgaria autonomă (partea sudică). După această dată, în mediile românești, cuvântul „Dobrogea” a ajuns să desemneze, cu precădere, acel teritoriu transdanubian intrat în componența României la 1878. Situația s-a perpetuat până în prezent, cu excepția perioadei 1913-1940, când Dobrogea de Sud (Cadrilaterul) s-a aflat în componența statului român. În schimb, în mediile bulgărești, termenul de „Dobrudža” este folosit în accepțiunea

¹ A se vedea, de exemplu, lucrarea lui George Ene, *Eminescu, securitatea și siguranța națională a României*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014, *passim*.

² Joseph V. Poppov, *La Dobroudja et les relations bulgare-roumaines*, Liège, 1935, p. 13; Constantin Brătescu, *Morfologia Cadrilaterului*, Cernăuți, 1938, pp. 1-2.

³ A. Ichirkoff, *Géographié physique de la Dobroudja*, în *La Dobroudja* edité par l'Union de savants, artists et ecrivains bulgares, Sofia, 1918, pp. 2-3.

⁴ Lt.col. Ioan Munteanu, *Cadrilaterul, istoria unei controversă (1878-1919)*, în *Anuarul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară*, București, 1997, p. 181.

În principiu, o creștere a suprafeței și a populației unui stat reprezintă un factor de potențial progres, însă, pentru o evaluare completă, trebuie luați în calcul și alți factori (poziția geografică, resursele naturale, căile de comunicație, nivelul de dezvoltare, posibilitățile și sistemul de integrare al teritoriului obținut).

sa istorică maximală, cu precizarea, uneori, a distincției Dobrogea de Nord (aparținând României) – Dobrogea de Sud (aparținând Bulgariei).

În ceea ce ne privește, în articolul de față, ne propunem să creionăm principalele coordonate ale concepției politico-strategice românești în direcția apărării și integrării teritoriului din dreapta Dunării obținut în urma Congresului de la Berlin (1878). Limita cronologică superioară orientativă a demersului nostru este anul 1913, când, prin Tratatul de la București, România obține de la Bulgaria Dobrogea de Sud (Cadrilaterul). Mai concret, vom prezenta percepțiile românești inițiale (1878) asupra eventualității, apoi a faptului obținerii Dobrogei, precum și, mai ales, măsurile luate de către statul român și instituțiile sale în privința acestei provincii, atât în planul politico-militar propriu-zis, cât și în cel etno-politic.

În principiu, o creștere a suprafeței și a populației unui stat reprezintă un factor de potențial progres, însă, pentru o evaluare completă, trebuie luați în calcul și alți factori (poziția geografică, resursele naturale, căile de comunicație, nivelul de dezvoltare, posibilitățile și sistemul de integrare al teritoriului obținut)⁵.

Prin prisma unei asemenea concepții, dar și din alte motive de principiu și de oportunitate politică, la începutul anului 1878, factorii de decizie români (regele Carol I, guvernul Ion C. Brătianu, Adunarea Deputaților și Senatul), respingeau categoric ideea schimbului teritorial propus de Rusia (Basarabia de Sud contra Dobrogea și Ludogorje, până la linia Ruscink-Varna), fără a exclude total posibilitatea obținerii unor teritorii dincolo de Dunăre⁶.

Pe fondul general de respingere a pretențiilor rusești, s-au făcut auzite și voci ale unor politicieni și publiciști români, care au caracterizat Dobrogea drept „*un fruct otrăvit*” oferit de către marea Rusie miciei României sau chiar un teritoriu bulgăresc⁷. În memoriul adresat de către guvernul român cabinetelor europene, în luna februarie 1878, se solicita rămânerea Basarabiei de Sud în componența României

⁵ Constantin Iordan, *România și relațiile internaționale în sud-estul european (1919-1924). Probleme ale păcii, securității și cooperării*, Editura ALL, București, 1999, p. 12.

⁶ Nichita Adăniloae, *România independentă în Istoria românilor* (tratat academic), vol. VII, T₁; *Constituirea României moderne (1821-1878)*, ediția a II-a revăzută și adăugită, coord.: acad. Dan Berindei, Editura Enciclopedică, București, 2015, pp. 749-750.

⁷ Zezi Antonina Kuzmanova, *Le caractère bulgare de la Dobrodja vu par les Roumains. Propagande et mise en comideration des réalités (1878-1944)*, în *Etudes balkaniques*, 29, nr. 31, 1993, pp. 3-5.

și atribuirea Deltei Dunării, spre a deschide posibilități de dezvoltare economică pentru statul român și a asigura libertatea navigației pe Dunăre, pentru statele europene. Ideea alipirii Dobrogei propriu-zise la România era respinsă cu argumente de tip geo-strategic și geo-economic (izolarea acestei provincii de teritoriile românești din stânga Dunării și urmările acestui fapt pentru dezvoltarea țării)⁸.

În fața refuzului românesc categoric, considerat ofensator, Rusia țaristă și-a înăsprit tonul, micșorând cuantumul teritorial al ofertei compensatorii pentru cedarea Basarabiei meridionale. Astfel, prin Tratatul de la San Stefano (19 februarie/3 martie 1878), frontiera nordică a Bulgariei era fixată în proximitatea liniei strategice Cernavodă-Constanța, trecând prin dreptul localității Rasova⁹, iar Rusia își rezerva dreptul de a menține legătura cu trupele sale din Bulgaria (și) prin teritoriul românesc¹⁰. Totuși, în încercarea de a menaja susceptibilitatea puterilor occidentale, cancelarul rus A.M. Gorceakov afirma: „*Dobrogea românească va separa Imperiul Rus de statul bulgar*”¹¹. Peretele despărțitor invocat de Gorceakov era însă unul subțire și destul de permeabil; în plus, oferta de la San Stefano lăsa României o porțiune îngustă de litoral ferm, necesar pentru dezvoltarea unui port de anvergură.

Oferta inițială, cea din ianuarie 1878, era privită de România cu circumspecție (și) din cauza dificultății sarcinii de a integra un vast teritoriu (peste 25.000 km²), cu populație majoritară turco-tătară musulmană și cu o pondere importantă a etnicilor bulgari. La 27 martie/ 8 aprilie 1878, circa 200 de reprezentanți ai musulmanilor, grecilor, armenilor și evreilor dobrogeni, în frunte cu muftiul turc și arhimandritul grec, au semnat un document prin care solicitau încorporarea la România a Dobrogei întregi și a orașului-port Varna, cu hinterlandul său¹².

⁸ Sorin Liviu Damean, *România și Congresul de Pace de la Berlin (1878)*, Editura Mica Valahie, București, 2011, pp. 55-56.

⁹ Stajko Trifonov, *Dobrudžanskijat vāpros (1878-1944)*, în *Novi očerci po băllgarskata istorija (1878-1948)*, săstavitel: Marija Radeva f.ed., Sofija, f.a., p. 191.

¹⁰ *Istoria politicii externe românești în date* (în continuare: I.P.E.R.D), coord.: Ion Calafeteanu, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 180.

¹¹ Constantin Iordan, *Dobrogea (1878-1940) în istoriografia bulgară post-comunistă*, Editura Academiei Române, 2013, p. 24.

¹² Alexandru P. Arbore, *Noi informații asupra Dobrogei*, în *Analele Dobrogei*, XI, Cernăuți, 1930, pp. 88-89.

O soluție avantajoasă pentru statul român, la momentul 1878, ar fi putut să fie fixarea frontierei pe linia Rusciuk-Varna, dar numai în condițiile unui schimb de populație implicându-i pe etnicii români din zona Vidin și pe bulgarii dobrogeni.

Primele detașamente militare românești au intrat în provincia transdanubiană la 14 noiembrie 1878, când a fost emisă și o proclamație a lui Carol I către localnici.

O soluție avantajoasă pentru statul român, la momentul 1878, ar fi putut să fie fixarea frontierei pe linia Rusciuk-Varna, dar numai în condițiile unui schimb de populație implicându-i pe etnicii români din zona Vidin și pe bulgarii dobrogeni¹³.

Diplomația rusă nu a reușit să tempereze aprehensiunile Marilor Puteri occidentale, astfel încât dispozițiile Tratatului de la San Stefano au fost substanțial revizuite, în urma Congresului de la Berlin. Prin Tratatul încheiat în capitala germană, a fost sancționată re-anexarea Basarabiei de Sud la Rusia, iar România a obținut Insula Șerpilor, Delta Dunării și părțile nordice și centrale ale Dobrogei, până la o linie situată între Silistra și Mangalia, a cărei delimitare „pe teren” era sarcina unei comisii internaționale¹⁴.

Balcanologul britanic William Miller aprecia, la o jumătate de secol de la evenimente, că frontiera dobrogeană terestră stabilită la Berlin fusese „nesatisfăcătoare pentru ambele părți”, fiindcă „dădea Bulgariei puternice fortărețe, cu care domina Dobrogea, iar României, posesiunea acesteia”¹⁵.

Șeful guvernului român, Ion C. Brătianu, își prezenta țara ca pe un avanpost al civilizației occidentale în proximitatea despotismului rusesc și a barbariei post-otomane: „Când ne-a dat Dobrogea, Europa ne-a dat-o dintr-un interes european, fiindcă ne-a crezut că suntem o națiune nu numai bravă, ci una dintre națiunile cele mai civilizatoare din Orient”¹⁶. Decelând rațiunile geopolitice și geostrategice ale deciziei areopagului european, căpitanul Marin Ionescu Dobrogianu (n.1866-d.1938), scria, peste un sfert de secol: „Dacă Rusia ocupă Dobrogea, Comisia Europeană a Dunării devine o insulă cosmopolită, în mijlocul unei mări rusești”¹⁷.

Primele detașamente militare românești au intrat în provincia transdanubiană la 14 noiembrie 1878, când a fost emisă și o proclamație a lui Carol I către localnici, administrația românească s-a instalat începând cu 23 noiembrie, iar ultimele trupe rusești au părăsit

¹³ George Ungureanu, *Problema Cadrilaterului în contextul relațiilor româno-bulgare (1919-1940)*, Editura Istros, Brăila, 2009, p. 39.

¹⁴ I.P.E.R.D..., p. 181.

¹⁵ William Miller, *The Ottoman Empire and its successors (1801-1927)*, Cambridge, 1927, p. 400.

¹⁶ Apud Valentin Ciorbea (coord.), *Dobrogea (1878-2008). Orizonturi deschise prin mandat european*, Editura EX PONTO, Constanța, 2008, p. 17.

¹⁷ Marin Ionescu Dobrogianu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea. Geografia matematică, fizică, politică, economică și militară*, Atelierele Grafice Socec, București, 1904, p. 916.

Cu excepția istoricilor bulgari și bulgarofili, istoriografia străină (occidentală) apreciază că teritoriul obținut de către România în 1878 era un excepțional mozaic etnic, cu o majoritate relativă de turco-tătari, urmași de români și bulgari.

zona în aprilie 1879¹⁸. Insula Șerpilor a intrat efectiv sub control militar românesc la data de 12 aprilie 1879¹⁹. Trasarea „pe teren” a frontierei româno-bulgare s-a făcut cu dificultate, fiind punctată cu momente de tensiune dintre care se detașează incidentul de la Arab Tabia (azi Ostrov, județul Constanța), din ianuarie 1879, între militarii români și cei ruși; finalmente, românii au fost foarte afectați de faptul că Silistra și punctele fortificate Medgidie-Tabia și Ordo-Tabia, din proximitatea acesteia, au rămas la Bulgaria²⁰.

Teritoriul dobrogean obținut de România în 1878, însuma circa 15.600 de km², era dominat strategic de linia Cernavodă-Constanța și de Valea Carasu, având conform recensământului din 1880, o populație de 147.247 de locuitori, dintre care 44.354 (16.448+27.906) de turco-tătari (11,2%+19,0%=30,2%), 40.449 de români (27,5%), 29.440 de bulgari (19,9%), 9.683 de lipoveni și 8.348 de ruși (6,5%+5,6%=12,1%), 6.481 de greci (4,5%), 3.147 de evrei (2,1%), 3.030 de germani (2,0%) etc.²¹. Cu excepția istoricilor bulgari și bulgarofili, istoriografia străină (occidentală) apreciază că teritoriul obținut de către România în 1878 era un excepțional mozaic etnic, cu o majoritate relativă de turco-tătari, urmași de români și bulgari²².

Oricum, diversele etnii erau răspândite într-un mod departe de a fi uniform: bulgarii erau mai numeroși în județul Tulcea (N), unde trăia și marea majoritate a rușilor-lipoveni, turco-tătarii erau net majoritari în județul Constanța (57%), iar etnicii români trăiau cu precădere în proximitatea Dunării și a bălților, brațelor și gurilor acesteia²³.

Nu lipsit de relevanță este faptul că densitatea populației în zonă era una redusă, de nici 10 locuitori pe km², în timp ce în restul teritoriului românesc atinsese nivelul de 34 de locuitori pe km² în urmă cu două decenii²⁴, ceea ce constituia o premisă favorabilă pentru viitoare operă de colonizare.

¹⁸ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Ediția a II-a, Editura EX PONTO, Constanța, 1998, pp. 349-351.

¹⁹ M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, p. 305.

²⁰ Daniela Busă, *Modificări politice și teritoriale în sud estul Europei (1878-1914)*, Editura Paideia, București, 2003, pp. 48-57.

²¹ Robert Stănciugel, Liliana Monica Bălașa, *Dobrogea între secolele VII-XIX. Evoluția istorică*, Editura D.C. Promotions, București, 2005, p. 203.

²² G. Ungureanu, *op.cit.*, p. 38.

²³ R. Stănciugel, L.M. Bălașa, *op.cit.*, p. 203.

²⁴ Keith Hitchins, *România (1866-1947)*, ediția a treia, traducere de George G. Potra și Delia Răzdulescu, Editura Humanitas, București, 2004, p. 163.

Din noiembrie 1878 și până în martie 1880, Dobrogea s-a aflat sub regim regulamentar. La 9 martie 1880 a fost promulgată Legea pentru organizarea Dobrogei, elaborată de către Mihail Kogălniceanu și magistratul Remus Opreanu, Prefectul Constanței²⁵. Conform acestui act, Dobrogea nu avea încă reprezentare în Parlamentul de la București (avea să o dobândească în 1909), consiliile comunale alegeau consiliile județene Constanța și Tulcea, iar acestea înaintau domnitorului (din 1881, regelui), câte o dare de seamă anuală incluzând și doleanțele lor²⁶.

Pentru tânărul stat național-unitar român, imediat după Războiul de Independență, Rusia se impusese drept cel mai mare pericol la adresa suveranității și a integrității sale teritoriale, ceea ce a determinat adeziunea secretă la Tripla Alianță (18/30 octombrie 1883), iar ulterior, constituirea liniei fortificate Focșani-Nămoloasa-Galați, cu participarea directă a maiorului german M. Schumann (1888-1893)²⁷. În privința Dobrogei, temeri românești mai directe erau legate de mica Bulgarie, nemulțumită de clauzele teritoriale ale Tratatului de la Berlin. La votarea Constituției de la Târnovo (1879) luaseră parte și delegați ai bulgarilor nord-dobrogeni²⁸, iar „*asertiunea după care Dobrogea este un teritoriu bulgăresc, locuit înainte de toate de bulgari, care a fost rupt de la Bulgaria și cedat României, în schimbul Basarabiei, figurează, invariabil, în manualele școlare și lucrările de referință bulgare de după 1878*”²⁹.

Rivalitatea teritorială româno-bulgară evolua în cadrul mai larg al raporturilor politico-diplomatice și militare la nivel european. În timp ce România a gravitat, *grosso-modo*, în orbita Puterilor Centrale, caracteristică Bulgariei i-a fost alternanța între cabinete rusofile și rusofobe. Pe cale de consecință, relațiile româno-bulgare au atins un apogeu al cordialității sub guvernarea liderului liberal rusofob Stefan Stambulov (1887-1894), căruia îi sunt atribuite cuvintele: „*Dacă Dobrogea românească nu ar fi existat, ea ar fi trebuit inventată, pentru*

²⁵ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, p. 353.

²⁶ *Ibidem*, p. 354.

²⁷ Dumitru Preda, Alexandru Oșca, Eftimie Ardeleanu, *Proiecte și planuri de operații ale M.St.M. Român (până în anul 1916)*, editată de Comisia Română de Istorie Militară București, 1992, p. 9.

²⁸ Stevan K. Pavlowitch, *Istoria Balcanilor (1804-1945)*, traducere de Andreea Doica, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 134.

²⁹ Blagovest Njagulov, *Les images de l'autre chez les Bulgares et les Romains (1878-1944)*, în *Etudes balkaniques*, 31, nr. 2/1995, p. 5.

a separa Bulgaria de Rusia”³⁰. La polul opus putem cita acțiunile agresive bulgărești la frontieră, din august 1885, încurajate de Rusia³¹, precum și convențiile secrete ruso-bulgare din 1902 și 1909, care consemnau promisiunea Rusiei de a sprijini aspirațiile teritoriale bulgare în Dobrogea de Nord, în cazul plasării României împotriva mării puteri de la răsărit, în cadrul unui conflict general, angajament cunoscut la București³². De altfel, conform istoricilor militari Momčil Ionov și Stančo Stančev, experții militari bulgari considerau la începutul secolului XX, că Dobrogea avea să fie principalul teatru de luptă, în caz de război româno-bulgar³³.

În cele ce urmează, ne vom referi la acțiunile politico-diplomatice și militare întreprinse de România pentru contracararea amenințărilor privind Dobrogea, inclusiv ideea anexării Dobrogei de Sud la statul român.

Principalul instrument politico-diplomatic de apărare a României antebelice, inclusiv a Dobrogei, era alianța secretă cu Germania, Austro-Ungaria și Italia, semnată la 18/30 octombrie 1883 și înnoită succesiv în 1888, 1892, 1902 și 1913³⁴. Actul respectiv privea însă numai Rusia și eventualitatea unei agresiuni neprovocate din partea acesteia, încercările românești de a insera și o clauză bulgară nefiind încununate de succes³⁵. Totuși, era contracarată, cel puțin teoretic, posibilitatea unui act conjugat ruso-bulgar. Evocând o asemenea eventualitate, M. Ionescu Dobrogeanu scria, în anul 1904: „*Am fi copleșiți de forțe și de împrejurări. Dar, în acest caz, problema se complică: avem de partea noastră armatele aliate...*”³⁶.

În luna octombrie 1884, întâlnirea de la Rusciuk, între regele Carol I și principele Alexander de Battenberg a determinat pentru următoarele câteva luni, situația militară de la frontiera româno-bulgară³⁷.

³⁰ Apud Hristofor Hesapciiev, *Amintirile unui fost diplomat bulgar în România (1905-1910)*, traducere de Daniel Cain, Editura Fundației PRO, București, 2003, p. 42.

³¹ Daniela Bușă, *op.cit.*, pp. 56-60.

³² Gheorghe Zbucă, *România și războaiele balcanice (1912-1913). Pagini de istorie sud-est europeană*, Editura Albatros, 1999, p. 70.

³³ Apud Gavriil Preda, *Relații militare româno-bulgare la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în Români și bulgari. Provocările unei vecinătăți*, coord.: Fl. Anghel, Mariana Cojoc, Magdalena Tiță, Editura Cartea Universitară, București, 2007, p. 122.

³⁴ *I.P.E.R.D.*, pp. 191, 208.

³⁵ Petre Otu, *Bulgaria în planurile de campanie ale armatei române în anii 1912-1916*, în vol. *Români și bulgari...*, pp. 151-152.

³⁶ M. Ionescu Dobrogeanu, *op.cit.*, p. 924.

³⁷ D.Bușă, *op.cit.*, p. 58.

Principalul instrument politico-diplomatic de apărare a României antebelice, inclusiv a Dobrogei, era alianța secretă cu Germania, Austro-Ungaria și Italia, semnată la 18/30 octombrie 1883 și înnoită succesiv în 1888, 1892, 1902 și 1913. Actul respectiv privea însă numai Rusia și eventualitatea unei agresiuni neprovocate din partea acesteia, încercările românești de a insera și o clauză bulgară nefiind încununate de succes.

Suspiciunile ce planau asupra etnicilor bulgari din județul Tulcea l-au determinat pe prefectul Ioan Nenișescu, cunoscut mai ales ca poet naționalist român, să recurgă la o serie de măsuri punitive și restrictive, în anul 1898: desființarea „comunităților”, școlilor și caselor de cultură bulgărești, expulzarea dascălilor veniți din Bulgaria și limitarea studiului limbii materne la o oră pe săptămână.

Mai puțin fructuoase au fost vizitele oficiale la nivel înalt din anii 1897, 1902 și 1909, care nu au putut risipi atmosfera generală de suspiciuni reciproce³⁸.

Se mai cuvine menționat faptul că în Dobrogea românească erau reprezentate, la nivel consular, vice-consular sau de agenție comercială, interesele a 13 state: Marea Britanie, Austro-Ungaria, Belgia, Danemarca, Franța, Germania, Grecia, Italia, Olanda, Rusia, Spania, Suedia și Imperiul Otoman³⁹.

Dată fiind compoziția etnică variată a populației dobrogene, un potențial pericol pentru administrația românească era reprezentat și de către organizațiile și acțiunile iredentiste locale, în speță, cele bulgare. Unii fruntași iredentiști, odată descoperiți de autorități, au părăsit (benevol sau forțat), provincia, printre ei numărându-se și tatăl natural al poetului Panait Cerna (n. 1881-d. 1913); cei rămași s-au îndreptat cu precădere spre stânga politică (socialiștii, Partida Țărănească), anticipând o tendință care se va manifesta plenar în Cadrilaterul interbelic⁴⁰. Presa locală de limbă română a atras atenția, în repetate rânduri, asupra situației materiale prospere a comunităților bulgărești, ceea ce le permitea să finanțeze activități subversive, camuflate sub formă culturală⁴¹. În principiu, școlile minoritare era libere, cu condiția predării obligatorii a limbii române⁴².

Suspiciunile ce planau asupra etnicilor bulgari din județul Tulcea l-au determinat pe prefectul Ioan Nenișescu, cunoscut mai ales ca poet naționalist român, să recurgă la o serie de măsuri punitive și restrictive, în anul 1898: desființarea „comunităților”, școlilor și caselor de cultură bulgărești, expulzarea dascălilor veniți din Bulgaria și limitarea studiului limbii materne la o oră pe săptămână⁴³.

Mult mai loiali față de statul român, chiar dacă era vorba de o loialitate mai mult pasivă, au fost musulmanii dobrogeni, fapt înțeles și apreciat de guvernanți; în 1880, marele vizir Said Pașa exprima

³⁸ G. Ungureanu, *op.cit.*, pp. 201-206.

³⁹ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, p. 372.

⁴⁰ Žeko Popov, *La situation et les luttes des Bulgares de la Dobroudja de Nord (1878-1913)*; în *Bulgarian Historical Review*, 19, nr. 1/1991, p. 16.

⁴¹ Mădălina Lasca, *Imaginea comunităților bulgare din Dobrogea în presa de limbă română de la sfârșitul secolului XIX*, în vol. *Români și bulgari...*, pp. 89-104.

⁴² A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, p. 355.

⁴³ Ioan N. Roman, *Iredenta bulgară în Dobrogea*, în *Analele Dobrogei*. XVI, Cernăuți, 1935, pp. 5-6.

ministrului plenipotențiar la Constantinopol, Dimitrie Brătianu, recunoștința pentru atitudinea autorităților și a populației române față de musulmanii din Dobrogea⁴⁴.

În plan militar propriu-zis, notăm, în primul rând, plasarea Corpului V Armată în zonă, respectiv constituirea marinei militare române (1883), un an de referință fiind 1898, când au luat ființă Divizia de Dunăre și Divizia de Mare.

În preajma Primului Război Mondial, Divizia de Dunăre includea trei grupări, anume: Escadra de Dunăre (4 monitoare și 8 vedete), Gruparea de apărare a zonei Galați-Tulcea-Sulina cu 4 pontoane de baraj, 3 torpiloare – tip „Năluca”, 3 șalupe – tip „Rândunica”, navele „Ștefan cel Mare”, „Alexandru cel Bun”, precum și bateria de artilerie și, respectiv, Gruparea de apărare a zonei Cernavodă-Fetești, 4 canoniere și 4 șalupe tip „Vede”. Divizia de Mare includea crucișătorul „Elisabeta”, bricul „Mircea” și școlile marinei. Efectivele totalizau 2.562 de oameni dintre care 147 de ofițeri și asimilați, 98 de maiștri și meseriași civili⁴⁵. Totuși, aceste realizări au fost umbrite de o serie întregă de neajunsuri. Crucișătorul „Elisabeta”, socotit, la data lansării (1888), cel mai puternic vas de război din Marea Neagră, s-a uzat înainte de izbucnirea „Marelui Război”, torpiloarele ușoare nu erau foarte stabile pe vremea rea, iar bricul „Mircea” avea o capacitate combativă redusă⁴⁶.

Dacă flota bulgară era slabă, cea rusă reprezenta un potențial adversar foarte periculos, un atac al acesteia putând viza, în opinia lui Marin Ionescu Dobrogianu, cel mai probabil, linia Constanța-Cernavodă, și nu Mangalia, apărată de lacul omonim și excentrică (poziționată colateral) față de obiectivele inamicului. Pentru a diminua gradul de vulnerabilitate al Constanței în fața unui atac maritim rusesc, M. Ionescu Dobrogianu propunea, în anul 1904, după modelul danez al insulei fortificate din fața Copenhagăi, instalarea unei baterii de coastă și constituirea unui dig de apărare, fortificarea pe uscat fiind considerată inutilă⁴⁷. De altfel, vulnerabilitatea Constanței în fața flotei rusești avea să iasă la iveală în chiar anul următor, în contextul faimosului episod al crucișătorului Potëmkin⁴⁸.

⁴⁴ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, p. 360.

⁴⁵ *Istoria militară a poporului român*, vol. V (1878-1919), Editura Militară, București, 1988, pp. 100-101.

⁴⁶ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, pp. 403-404.

⁴⁷ M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, p. 922.

⁴⁸ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, p. 404.

În „Memoriul asupra concentrării armatei în ipoteza A” (război contra Rusiei), elaborat în luna decembrie 1909 de către colonelul Ioan Popovici, Corpul 5 Armată avea misiunea de a supraveghea Podul de la Cernavodă; zona optimă de concentrare a grosului trupelor românești era localizată în nord-estul Munteniei și sudul Moldovei din dreapta Prutului, astfel încât, între altele, să fie aproape și de Basarabia, și de Transilvania, și de Dobrogea.

Pentru eventualitatea unui atac rusesc dinspre Nord, același M. Ionescu Dobrogianu recomanda fortificarea porțiunii de la Eski-Kalé, considerată mai expusă, supravegherea populației lipovenesti rusofone din Deltă, instalarea unei baterii de torpile pe promontoriul de la Tulcea și a unui baraj de torpile la Ceatal, apoi rezistența succesivă la Babadag (pe termen scurt), ulterior la Hârșova, unde se recomanda construirea unui pod peste Dunăre (avea să fie realizat abia în anii 1966-1970). Odată pierdute Hârșova și Isaccea, rezistența în zona Cernavodă devenea inutilă⁴⁹.

În „Memoriul asupra concentrării armatei în ipoteza A” (război contra Rusiei), elaborat în luna decembrie 1909 de către colonelul Ioan Popovici, Corpul 5 Armată avea misiunea de a supraveghea Podul de la Cernavodă; zona optimă de concentrare a grosului trupelor românești era localizată în nord-estul Munteniei și sudul Moldovei din dreapta Prutului, astfel încât, între altele, să fie aproape și de Basarabia, și de Transilvania, și de Dobrogea⁵⁰.

Pentru eventualitatea unui atac bulgar terestru asupra Dobrogei românești, căpitanul M. Ionescu Dobrogianu remarcă, în anul 1904, dificultatea găsirii unei linii de apărare optime. Întrucât ținta cea mai probabilă a atacului bulgăresc era podul de la Cernavodă, ofițerul menționat preconiza organizarea a două linii succesive de apărare, ambele situate la sud de Valea Carasu, anume linia delimitată de văile Urluia și Borungea, cu centrul la Enigea, respectiv linia văilor Peștera și Ikingi-Deré, cu centrul la Medgidia⁵¹. De altfel, în campania de tristă amintire din toamna anului 1916, trupele românești au fost retrase din Dobrogea, după pierderea liniei strategice Constanța-Cernavodă⁵². Într-o broșură cu conținut naționalist, publicată în anul 1919, colonelul Ion Antonescu observa faptul că debarcarea trupelor inamice la Zimnicea, în noiembrie 1916, fusese efectuată numai după atingerea prealabilă a liniei Cernavodă-Constanța, în Dobrogea⁵³.

⁴⁹ M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, pp. 919-921.

⁵⁰ Arhivele Militare Naționale Române – Depozitul Central de Arhivă din Pitești (în continuare A.M.N.R. – D.C.A.P.), fond *M.St.M. – Secția 3 Operații*, dosar nr. crt. 29/1909, filele 1-9.

⁵¹ M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, p. 924.

⁵² A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, p. 386.

⁵³ Ion Antonescu, *Românii – originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor*, editată de Valeriu Florin Dobrinescu, Editura Moldova, Iași, 1991, p. 75.

La începutul secolului XX, Direcția Siguranței Generale a Statului a identificat numeroși ofițeri bulgari care treceau granița sub pretextul cumpărării unor materiale necesare armatei bulgare (fân, lemne etc.) și încercau să stabilească legături cu etnicii bulgari din România și să spioneze obiecte militare.

Și astăzi, posibilitățile de fortificare a zonei dobrogene sunt influențate, sensibil, de clima din provincie. Astfel, caracterul torențial al precipitațiilor, în genere, reduse ca frecvență, conduce la pericolul de inundații și alunecări de teren, cu efecte directe asupra amenajării terenului, executării transporturilor logistice sau manevrării trupelor⁵⁴.

Revenind la rivalitățile româno-bulgare de acum mai bine de un secol asupra Dobrogei, menționăm faptul că, în perioada de mari tensiuni a anilor 1900-1902 (după ce se consumă episodul asasinării profesorului Ștefan Mihăileanu⁵⁵), Marele Stat Major Român a primit permanent informații despre mișcările navelor de război bulgare și ruse din Marea Neagră⁵⁶. De altfel, tot în anul 1900, a fost inițiată construcția capului de pod de la Cernavodă, operațiune care va dura până în anul 1912, având ca scop facilitarea operațiunilor armatei române în Dobrogea și în sectorul estic al Câmpiei Române. Guvernul rus a protestat energic împotriva aceste acțiuni, apreciate drept contrară prevederilor articolului 52 al Tratatului de la Berlin, dar a păstrat o atitudine silențioasă față de acțiunile similare din partea Bulgariei⁵⁷. În anul 1903, generalul Constantin Christescu (n. 1866-d. 1923) a elaborat ipoteza C, pentru eventualitatea unui atac bulgar asupra României⁵⁸.

La începutul secolului XX, Direcția Siguranței Generale a Statului a identificat numeroși ofițeri bulgari care treceau granița sub pretextul cumpărării unor materiale necesare armatei bulgare (fân, lemne etc.) și încercau să stabilească legături cu etnicii bulgari din România și să spioneze obiecte militare⁵⁹. De asemenea, serviciile secrete românești dețineau informații despre antrenarea unor bande de comitagii bulgari de către ofițerii din țara vecină, în scopul de a executa misiuni de spionaj, inclusiv în folosul armatei ruse⁶⁰.

Analizând posibilitatea unui război cu Bulgaria, factorii români de decizie în materie au ajuns la concluzia că statul român nu trebuia

⁵⁴ Valentin Dragomirescu, *Dobrogea: o analiză geografico-militară*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, pp. 29-31.

⁵⁵ *I.P.E.R.D.*, pp. 200-201.

⁵⁶ G. Preda, *op.cit.*, p. 117.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 113-115.

⁵⁸ P. Otu, *op.cit.*, p. 152 (Detalii în A.M.N.R. - D.C.A.P., fond *M.St.M. – Secția III Operații*, dosar nr. crt. 10, *passim*).

⁵⁹ G. Preda, *op.cit.*, p. 125.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 126.

să aibă inițiativa deschiderii ostilităților, dar trebuia să fie pregătit pentru operațiuni ofensive, soluția optimă de contracarare a unui atac bulgăresc în Dobrogea fiind concentrarea unei forțe de șoc în Oltenia, pentru a amenința Sofia, teatrului de război dobrogean revenindu-i astfel un rol secundar⁶¹.

În anul 1908 a fost elaborat „Memoriul asupra concentrării armatei române în ipoteza C” (război contra Bulgariei). Armata statului vecin era considerată superioară la infanterie și artilerie, dar inferioară la cavalerie. După ce trece în revistă o serie de inconveniente ale concentrării grosului trupelor românești în Dobrogea, autorul memoriului ajunge la concluzia că: „linia de operație a armatei române prin Dobrogea pune pe bulgari în condiții de apărare așa de bune că, la urma urmei victoria poate să treacă de partea lor”. Chiar și în eventualitatea unei respingeri a trupelor bulgărești și a unei viitoare urmăriri, acestea aveau posibilități de întărire pe propriul teritoriu⁶². Plecând de la realitatea ambițiilor politico-teritoriale bulgărești în sud-estul Europei, amplificate după obținerea independenței depline, în octombrie 1908, colonelul român Ioan Popovici elabora o variantă omonimă a ipotezei C, în anul 1910. În concepția colonelului Ioan Popovici, pentru statul român și armata acestuia, războiul nu putea fi decât unul ofensiv, pentru a nu da posibilitatea Bulgariei să dobândească vreun ascendent (avantaj). După ce menționează „dificultățile prea mari ce se întrevăd pentru a putea ajunge la un rezultat eficient, adoptând ofensiva prin Dobrogea”, formulează soluția unui atac (marș) spre Sofia, pornit din Câmpia Dunării⁶³.

În contextul preparativelor pentru războiul de coaliție contra Imperiului Otoman (primul război balcanic), Serbia și Bulgaria au încheiat, în primăvara anului 1912, o convenție militară care prevedea și eventualitatea unui război (defensiv) contra României. Într-o asemenea situație, Dobrogea era luată în calcul ca posibilul teatru de operațiuni militare, la fel ca Dunărea mijlocie sau teritoriul sârbesc⁶⁴.

În ajunul intervenției României în cel de-al doilea război balcanic, la data de 17 iunie 1913, generalul Alexandru Averescu a definitivat

⁶¹ P.Otu, *op.cit.*, p. 153.

⁶² A.M.N.R.- D.C.A.P., fond M.St.M. – Secția a III-a Operații, dosar nr. crt. 23/1908, filele 20-36.

⁶³ *Ibidem*, dosar nr. crt. 28/1910, filele 1-8.

⁶⁴ D. Bușă, *op.cit.*, p. 246.

un „Memoriu privitor la îndrumarea operațiunilor armatei române în cazul că ar interveni în conflictul sârbo-bulgar”. Viitorul mareșal al României aprecia că „linia de operațiuni care prezintă cele mai multe avantaje pentru înaintarea forțelor principale este mănunchiul care pornește de la Dunăre, din fața punctelor Bechet-Corabia-Turnu Măgurele”⁶⁵. De altfel, în scurta campanie din vara lui 1913, armata principală de operații a României s-a concentrat în stânga Dunării, sub conducerea prințului moștenitor Ferdinand, trecând ulterior fluviul, pe teritoriul bulgar, în timp ce Dobrogea românească a reprezentat punctul de plecare pentru ofensiva Corpului de Dobrogea, sub comanda generalului Ioan Culcer⁶⁶.

Pe măsură ce se profila tot mai clar posibilitatea unei extinderi teritoriale substanțiale a Bulgariei pe seama Imperiului Otoman, mai ales în Macedonia, în mediile politice, diplomatice și militare românești a început să fie vehiculată ideea unei compensări teritoriale corespunzătoare a statului român. Erau avute în vedere zonele de nord-est al statului bulgar, până la linia Silistra-Varna sau chiar Rusciuk-Varna, considerate drept o acoperire strategică a teritoriului obținut la 1878; ceea ce subestimau sau ignorau promotorii acestor idei era amploarea schimbărilor produse în Dobrogea de Sud, după 1878, în avantajul etnicilor bulgari (și în dezavantajul musulmanilor), atât sub raport demografic, cât și, mai ales, sub raport economico-social. Planurile românești de împingere mai la sud a frontierei terestre cu Bulgaria, în cazul prăbușirii stăpânirii otomane în Balcani, au fost comunicate fără succes la Viena și Berlin, în ianuarie 1901 de către P.P. Carp⁶⁷, apoi de către Ion I.C. Brătianu; în septembrie 1909⁶⁸, dar și la Sofia, în anul 1902, de către însuși regele Carol I⁶⁹.

Extinderea teritorială a statului român în sudul Dobrogei avea să se producă, în condițiile celui de-al doilea război balcanic, în vara anului 1913. Teritoriul dobândit atunci, numit *Cadrilater*, datorită formei sale aproape patrulatere, *Dobrogea de Sud*, sau *Dobrogea Nouă* (în opoziție cu *Dobrogea Veche*, aflată în componența României de la 1878), nu s-a dovedit a reprezenta o acoperire strategică veritabilă a liniei

⁶⁵ D. Preda, E. Ardeleanu, Al. Oșca, *op.cit.*, p. 67.

⁶⁶ P. Otu, *op.cit.*, p. 160.

⁶⁷ I.P.E.R.D., p. 201.

⁶⁸ K. Hirschins, *op.cit.*, p. 154-155.

⁶⁹ Gh. A. Dabija, *Amintirile unui atașat militar român în Bulgaria (1910-1913)*, Tipografia „Universul”, București, 1936, p. 163; H. Hesapciiev, *op.cit.*, pp. 17-18.

Pe măsură ce se profila tot mai clar posibilitatea unei extinderi teritoriale substanțiale a Bulgariei pe seama Imperiului Otoman, mai ales în Macedonia, în mediile politice, diplomatice și militare românești a început să fie vehiculată ideea unei compensări teritoriale corespunzătoare a statului român.

Cernavodă-Constanța, nici în anii Primului Război Mondial și nici pe parcursul celor două decenii interbelice⁷⁰. În plus, administrarea Cadrilaterului a pus numeroase și grele probleme administrației românești, unele dintre ele repercutându-se și în planul relațiilor internaționale⁷¹.

În momentul intrării Dobrogei (nordice și centrale) sub jurisdicția statului român, agricultura acestei provincii era grevată, pe de o parte, de moștenirea otomană în domeniul legislației financiare, iar pe de altă parte, de ponderea restrânsă a terenurilor cultivate în raport cu cele necultivate (bălți, mlaștini etc.).

O caracteristică esențială a sistemului otoman de proprietate funciară era plasarea celor mai întinse terenuri arabile în categoria *mirié*, adică nu în proprietatea deplină a cultivatorilor, ci doar în folosința ereditară a acestora, revocabilă în cazul necultivării repetate a pământului încredințat de către stat, personificat prin sultan. Legile privind Dobrogea emise de către autoritățile românești în 1880 și 1882, au prevăzut transformările proprietăților de tip *mirié* în proprietăți particulare depline, în schimbul plății unor sume eșalonate pe 15 ani. Legea din 1884 a prevăzut re-eșalonarea sumelor respective pe 20 ani, în paralel cu posibilitatea alternativă a cedării unei treimi din suprafețele *mirié*, în schimbul recunoașterii dreptului de proprietate deplină asupra restului pentru deținători⁷². Ca urmare a confiscărilor de „*treimi*” și a altor măsuri etatizante, statul român și-a însușit un total de 165.142 de hectare (127.843 în jud. Constanța și 37.309 în jud. Tulcea), reprezentând circa 1/9 din suprafața Dobrogei românești. Din acest total, 60.552 de hectare au rămas în proprietatea statului, iar restul (aproape 2/3) a fost distribuit populației băștinașe sau coloniștilor aduși în zonă⁷³.

Mult mai mult decât din confiscări, statul român și-a sporit rezerva funciară dobrogeană în urma lucrărilor de punere în valoare a teritoriului (asanări, desecări, deșteleniri, des-mălăștiniri etc.).

⁷⁰ G. Ungureanu, *op.cit.*, pp. 67-75.

⁷¹ *Ibidem*, *passim*.

⁷² Ioan N. Roman, *Proprietatea imobiliară rurală în Dobrogea*, în vol. *Dobrogea – 50 de ani de viață românească (1878-1928)*, director C-tin. Brătescu, secretar I. Georgescu, Cultura Națională, București, 1928, pp. 285-286.

⁷³ Toma Ionescu, *Asupra proprietăților și colonizărilor în Dobrogea*, în volumul *Dobrogea – 50 de ani...*, p. 278.

Astfel, între anii 1884 și 1905, suprafața cultivată a Dobrogei românești a crescut de la 240.000 de hectare la peste 800.000 de hectare. Lucrările în cauză au contribuit și la ameliorarea stării igienico-sanitare, bălțile și mlaștinile reprezentând un mediu prielnic pentru o gamă largă de agenți bio-patogeni.

Astfel, între anii 1884 și 1905, suprafața cultivată a Dobrogei românești a crescut de la 240.000 de hectare la peste 800.000 de hectare⁷⁴. Lucrările în cauză au contribuit și la ameliorarea stării igienico-sanitare, bălțile și mlaștinile reprezentând un mediu prielnic pentru o gamă largă de agenți bio-patogeni⁷⁵.

Rezultatul cumulat al măsurilor constructive și, respectiv, coercitiv-etatizante, aplicate de către autoritățile românești în Dobrogea, în domeniul funciar, a constituit o bază solidă pentru redistribuirea proprietății, prin vânzare-cumpărare. Până în anul 1908, statul român a vândut un total de 400.452 de hectare de teren arabil dobrogean, din care circa 2/3 (260.163 ha.) către etnici români (coloniști sau băștinași), iar 140.379, unor cetățeni români de alte etnii⁷⁶. În timp, în anul 1903, fusese emisă o lege de împrumut pentru a luptătorilor în Războiul de Independență (1877-1878) cărora li se acordau 2.000 de m² cămin de casă, plus loturi a câte 8 hectare, în schimbul unor sume plătibile în 60 de anuități; în plus, ei beneficiau de scutire de impozit pe timp de cinci ani și de ajutor pentru ridicarea caselor și pentru procurarea de vite și de unelte agricole, dar și de pomi roditori și duzi din pepinierele statului⁷⁷.

Totuși, randamentul culturii plantelor era unul scăzut, comparativ cu restul țării, fapt explicabil fie prin proporția mai mică a vitelor de plug (24 la 100 de hectare, comparativ cu 36 în Moldova și Muntenia)⁷⁸, fie prin dependența de condițiile de climă, foarte fluctuante⁷⁹.

O ramură de activitate bine reprezentată în Dobrogea românească antebelică era creșterea animalelor. Astfel, la începutul secolului trecut, provincia adăpostea a opta parte din efectivele de oi și capre ale României de atunci; numărul de oi pe cap de locuitor dobrogean (3) era superior oricărei țări din Europa (Grecia – 2,5, Bulgaria – 2, Serbia – 1,5 etc.)⁸⁰. În anul 1904, în județele Constanța și Tulcea, se înregistrau

⁷⁴ Gheorghe Iacob, *Reper ale evoluției economice, în Istoria românilor* (tratat academic), vol. VII, T2; *De la Independență la Marea Unire (1878-1918)*, coord.: acad. Gh. Platon, Ed. Enciclopedică, București, 2003, p. 167.

⁷⁵ M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, p. 204.

⁷⁶ Marin Vlăduțiu-Olt, *Constituția Dobrogei*, Tipografia „Doru P. Cucu”, București, 1908, pp. 131-132.

⁷⁷ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, pp. 358, 370.

⁷⁸ M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, p. 935.

⁷⁹ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, p. 371.

⁸⁰ M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, p. 936.

câte un cal la 2,7 respectiv 3 locuitori, o cornută mare la 1,38, respectiv 2,44 locuitori, o cornută mică la 3,7, respectiv 1,2 locuitori, un porc la 6, respectiv 5,8 locuitori⁸¹.

Datorită condițiilor specifice și a măsurilor luate de către autoritățile centrale și locale, Dobrogea nu a fost afectată de mișcările țărănești care au zguduit Vechiul Regat al României între anii 1888 și 1907.

Dacă industrializarea propriu-zisă a înregistrat puține progrese în Dobrogea anilor 1878-1913, nu același lucru se poate spune despre comunicații și comerț. O etapă importantă pentru legarea Dobrogei de restul teritoriului românesc o reprezintă anii 1890-1895, când consemnăm înființarea Navigației Fluviale Române (1890), apoi a Serviciului Maritim Român (1895) aproape concomitent cu inaugurarea podului de la Cernavodă⁸². De fapt, constituirea liniei ferate București-Fetești și a unui pod transdanubian fuseseră prevăzute într-o lege adoptată în iunie 1882, iar trei ani mai târziu, constituirea podului peste Dunăre și reconstruirea portului Constanța au fost declarate lucrări de utilitate publică; urmând câțiva ani de licitații eșuate⁸³.

În 1887, Ministerul Lucrărilor Publice a renunțat la ideea unei licitații, înființând un serviciu special, sub conducerea inginerului Anghel Saligny (n. 1854 - d. 1925), care, ajutat de alți ingineri români, a elaborat un proiect, definitivat și admis în anul 1889, când încep și lucrările efective⁸⁴. După șase ani, Dobrogea era legată de Muntenia, în zona Fetești-Cernavodă, prin cel mai lung complex de poduri din Europa și al doilea din lume⁸⁵. Între Cernavodă și Constanța, fusese construită, încă din perioada otomană (1857-1862), de către o companie britanică, o linie feroviară⁸⁶. Județul Tulcea, neracordat la restul Dobrogei (și al țării) printr-o cale ferată, avea să cunoască o dezvoltare mai lentă decât căi naționale (Constanța-Babadag-Tulcea și Tulcea-Ghecet), 41 de șosele vecinale și 9 șosele comunale⁸⁸.

⁸¹ *Ibidem*, p. 796.

⁸² Gh. Iacob, *Repere ale evoluției economice...*, p. 120.

⁸³ M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, p. 676.

⁸⁴ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, p. 367.

⁸⁵ V. Dragomirescu, *op.cit.*, p. 192.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 168.

⁸⁷ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, p. 369.

⁸⁸ M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, p. 684.

După răscumpărarea de la compania britanică „Danube and Black Sea Railway and Küstenge Harbour Company Ltd.” (aceeași care construisese calea ferată Constanța-Cernavodă), lucrările de modernizare a portului Constanța au debutat la 16 octombrie 1896, fiind încredințate companiei franceze Hallier, iar după falimentul acesteia (1899), tot inginerului Anghel Saligny⁸⁹.

Tot în anul 1899, este inaugurat trenul direct Berlin-Constanța, iar șase ani mai târziu este dat în folosință cablul submarin Constanța-Istanbul⁹⁰, metropola nord-dobrogeană impunându-se ca un punct nodal între Europa Centrală și Orientul Apropiat. La 27 septembrie 1909, în prezența familiei regale și a membrilor guvernului, au avut loc festivitățile de inaugurare a portului Constanța, ocazie cu care, în mod simbolic, vaporul „Iași” a fost încărcat cu cereale destinate exportului, de la prima magazie-siloz construită de A. Saligny, prezent și el la eveniment⁹¹.

Între 1889 și 1913, volumul comerțului practicat în portul Constanța a crescut de la 89.400 tone la 1,5 milioane de tone, reprezentând o treime din întregul export al României de atunci, inclusiv 85% din cantitatea de petrol exportată⁹². În prezent, prin portul Constanța trec circa 15 milioane de tone anual⁹³. Revenind la cumpăna secolelor XIX și XX, mai menționăm faptul că în perioada aceea, circa 90% din volumul comerțului exterior românesc se desfășura cu statele occidentale (inclusiv Austro-Ungaria), 8% cu statele balcanice (inclusiv Imperiul Otoman) și doar 2% cu Imperiul Rus⁹⁴.

La o treime de secol după intrarea în componența României, Dobrogea devenise cea mai urbanizată provincie, dintre cele patru ale Vechiului Regat, cu o pondere a populației orășenești de 25%, comparativ cu sub 10% în Oltenia, 18% în Moldova și circa 22% în Muntenia, datorită Capitalei (media pe țară: 18,4%)⁹⁵.

⁸⁹ V. Dragomirescu, *op.cit.*, p. 169.

⁹⁰ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, pp. 402-403.

⁹¹ *Ibidem*, p. 403.

⁹² *Ibidem*, p. 371.

⁹³ V. Dragomirescu, *op.cit.*, p. 39.

⁹⁴ G. Preda, *op.cit.*, pp. 115-116.

⁹⁵ Veličko Georgiev, Stajko Trifonov (săstaviteli), *Istoriya na Bălgarite (1878-1944) v dokumenti*, Tom I, 1878-1912, Prosveta, Sofia, 1996, p. 561.

În anul 1899, este inaugurat trenul direct Berlin-Constanța, iar șase ani mai târziu este dat în folosință cablul submarin Constanța-Istanbul, metropola nord-dobrogeană impunându-se ca un punct nodal între Europa Centrală și Orientul Apropiat.

Acțiunile autorităților românești de punere în valoare a teritoriului dobrogean și de etatizare a unor terenuri agricole, coroborate cu dezvoltarea căilor de comunicație, au creat o bază solidă pentru procesul de colonizare a provinciei dintre Dunăre și Mare. Nu lipsit de importanță este faptul că, după darea în folosință a Podului de la Cernavodă, colonizarea a cunoscut o accelerare sensibilă⁹⁶. La rândul său, colonizarea a transformat considerabil structura etno-demografică a provinciei dintre Dunăre și Mare.

Astfel, în anul 1913, *Dobrogea Veche* avea o populație totală de 384.420 de locuitori (de peste 2,5 ori mai multe decât la 1880), dintre care 209.571 în județul Constanța și 170.859 în județul Tulcea⁹⁷. Etnicii români alcătuiau majoritatea absolută a populației (216.425 locuitori, 56,9%), ponderea lor fiind ceva mai mare în județul Constanța față de Tulcea (61,6%, față de 51,1%). Pe locul al doilea se clasau etnicii bulgari, în număr de 51.149 (13,4%), urmați de turco-tătari (41.442 de locuitori sau 10,9%). Rușii și lipovenii, în număr de 35.849, reprezentau 9,4% din populație, iar cei 9.999 de greci formau 2,6% din totalul populației⁹⁸.

Dintre cei peste 200.000 de etnici români din *Dobrogea Veche*, înregistrați în anul 1913, numai un sfert (24,2%) erau *dicieni* (români aflați acolo la 1878 sau urmași ai acestora), în timp ce 39,5% erau *cojani* (proveniți din zonele de câmpie ale Munteniei și Olteniei, 21,8% erau *mocani* (proveniți din Transilvania și Banat, aflate sub dominație ungară), 8% erau moldoveni din dreapta Prutului, iar 5,6% erau români basarabeni⁹⁹. Remarcabilă este și creșterea ponderii românilor în județul Tulcea, între anii 1908 și 1913, de la circa 40% (62.204 din 154.147)¹⁰⁰, la 51%¹⁰¹. O zonă cu o importantă pondere a populației neromânești rămâne Delta Dunării, unde prefectul Ioan Nenițescu încercase, la finele secolului al XIX-lea, să demareze o acțiune colonizatoare¹⁰². Ponderea etnicilor români crescuse nu numai din punct de vedere

⁹⁶ M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, p. 931.

⁹⁷ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, p. 360.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ Constantin Iordache, *Rumînskata Kalifornija: integriranjeto na Severna Dobrudža v Rumînija (1878-1913)*, în *Istoričeski Pregled*, 57, nr. 3-4/2001, p. 63.

¹⁰⁰ Romulus Seișanu, *Dobrogea, Gurile Dunării și Insula Șerpilor*, Tipografia „Universul”, București, 1928, p. 193.

¹⁰¹ *Vezi supra*, nota 97;

¹⁰² M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, pp. 268-269.

demografic, ci și social-economic, relevant fiind, în acest sens, și faptul că Dobrogea era singura provincie a Vechiului Regat din anul 1912, în care aceștia erau mai bine reprezentați în mediul urban decât în cel rural (80,45%, față de 48,2%)¹⁰³.

Așa cum am văzut, bulgarii nord-dobrogeni au înregistrat o scădere cu o treime a ponderii demografice (de la 19,9 la 13,4 procente), însă, în cifre absolute, numărul lor a cunoscut o creștere importantă, de la circa 30.000 la peste 51.000, reprezentând un spor de 70% în curs de 33 de ani (1880-1913). Conform unor surse românești, această creștere s-ar fi datorat și imigrărilor bulgărești din Basarabia de Sud, cauzate de revocarea de către autoritățile țariste a privilegiilor acordate la începutul secolului al XIX-lea coloniștilor bulgari¹⁰⁴.

Ponderea etnicilor bulgari în viața economico-socială rurală a provinciei a rămas, după toate indiciile, superioară celei demografice propriu-zise. O statistică din anul 1906, pusă în circulație de către Vasile M. Kogălniceanu și preluată de către propagandistul bulgar Ivan St. Penakov, în anii interbelici, consemna, pe teritoriul județului Tulcea, un total de 9.742 de gospodării agricole românești, însumând 97.000 de hectare (în medie, circa 10 hectare per gospodărie), respectiv 5.794 de gospodării agricole bulgărești, însumând 85.504 hectare (în medie, circa 15 ha per gospodărie)¹⁰⁵. Deputatul de origine macedo-română Achile Pinetta arăta, în ședința parlamentară din 8 aprilie 1922, fără a fi contrazis de auditori sau de alți vorbitori, că etnicii bulgari nord-dobrogeni reușiseră să profite de oportunitățile oferite de stipulațiile regimului funciar românesc, dispunând de acte de proprietate și de rezerve financiare suficiente nu doar pentru plata taxelor de transformare a proprietăților *mirié* în proprietăți private depline, ci și pentru efectuarea unor achiziții de terenuri¹⁰⁶.

Situația turco-tătarilor dobrogeni, în ciuda raporturilor bune cu autoritățile românești în plan politic și cultural, a cunoscut o degradare sensibilă din punct de vedere economico-social. Numărul lor, în cifre

¹⁰³ Limona Răzvan, *Populația Dobrogei în perioada interbelică*, Semănătorul, editură on-line, august 2009, Tulcea, p. 26, text disponibil pe site-ul tulcealibrary.com, accesat la 29.08.2019.

¹⁰⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond *Președinția Consiliului de Miniștri*, dosar nr. crt. 131/1939, f. 31-32.

¹⁰⁵ *Apud* Ivan St. Penakov, *L'entente bulgaro-roumaine. Premises*, Imprimerie T.F. Tchipeff, Sofia, 1939, pp. 20-21.

¹⁰⁶ „Monitorul Oficial – Dezbaterile Adunării Deputaților”, nr. 20 din 30 aprilie 1922, ședința din 8 aprilie 1922, în volumul *„Sesiunea ordinară 1921-1922”*, Imprimeria Națională, București, 1922, p. 347.

Ponderea etnicilor bulgari în viața economico-socială rurală a provinciei a rămas, după toate indiciile, superioară celei demografice propriu-zise. O statistică din anul 1906, pusă în circulație de către Vasile M. Kogălniceanu și preluată de către propagandistul bulgar Ivan St. Penakov, în anii interbelici, consemna, pe teritoriul județului Tulcea, un total de 9.742 de gospodării agricole românești.

La intrarea în componența statului național modern român (1878), teritoriul nord și central-dobrogean era considerat de către români drept o zonă de maximă vulnerabilitate, din cauze multiple (poziția trasdanubiană, compoziția etno-demografică, situația economică precară etc.). Principalele temeri erau legate de afinitățile și convențele între Rusia și Bulgaria.

absolute, rămâne același, însă ponderea demografică procentuală scade de aproape trei ori, între 1880 și 1913, de la 31% la 11%, în timp ce suprafața arabilă deținută s-a redus la nu mai mult de o șesime; au contribuit la această dramatică involuție mai mulți factori socio-culturali: lipsa unei tradiții otomane a actelor scrise, bariera de limbă, conservatorismul islamic, dar și anumite atitudini și conduite ale funcționarilor români¹⁰⁷. Precaritatea condițiilor de viață ale musulmanilor dobrogeni și-a pus amprenta și asupra gradului de alfabetizare (foarte redus, deși cele două județe dobrogene ocupau, în 1912, locurile 2-3 între cele 32 de județe ale Vechiului Regat, la acest capitol)¹⁰⁸, ca și a stării igienico-sanitare, casele lor fiind considerate „adevărate focare de infecție”¹⁰⁹.

La intrarea în componența statului național modern român (1878), teritoriul nord și central-dobrogean era considerat de către români drept o zonă de maximă vulnerabilitate, din cauze multiple (poziția trasdanubiană, compoziția etno-demografică, situația economică precară etc.). Principalele temeri erau legate de afinitățile și convențele între Rusia și Bulgaria. În vederea salvagădării și a consolidării suveranității sale în Dobrogea, statul român a luat o serie de măsuri, atât pe plan politico-militar și militar, cât și în plan etno-politic (în subsidiar, economico-social, cultural etc.). Măsurile militare propriu-zise (înființarea Diviziei de Dunăre și a Diviziei de Mare, dislocarea în zonă a Corpului V Armată, edificarea capului de pod de la Cernavodă etc.), grevate de o serie întreagă de dificultăți și lipsuri obiective, au dat rezultate limitate, însă opțiunile de securitate ale României și echilibrul european antebelic au compensat acest dezavantaj. Un succes remarcabil au avut măsurile din cea de-a doua categorie (punerea în valoare a teritoriului, dezvoltarea căilor de comunicații și a portului Constanța, colonizarea etc.), în esența lor, de tip constructiv-integrator și numai ocazional de tip coercitiv. Acestea au condus la integrarea deplină a Dobrogei în edificiul național-statal românesc, proces ce se va dovedi ireversibil, în contextul afirmării principiului autodeterminării naționale și în condițiile opțiunii românești de politică externă din august 1916.

¹⁰⁷ M. Ülküsal, *Dobruța ve Türkler*, Aratşirma Türk Kültürnii Enstitutu, Ankara, 1966, pp. 24-44.

¹⁰⁸ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op.cit.*, p. 394.

¹⁰⁹ M. Ionescu Dobrogianu, *op.cit.*, p. 61.

BIBLIOGRAFIE:

- ***, *Istoria militară a poporului român*, vol. V, (1878-1919), Editura Militară, București, 1988.
- Istoria politicii externe românești în date*, coord.: Ion Calafeteanu, Editura Enciclopedic, București, 2003.
- ***, *Istoria românilor* (tratat academic), vol. VII, T1; *Constituirea României moderne (1821-1878)*, ediția a II-a revăzută și adăugită, coord.: acad. Dan Berindei, Editura Enciclopedică, București, 2015.
- ***, *Istoria românilor* (tratat academic), vol. VII, T2; *De la Independență la Marea Unire (1878-1918)*, coord.: acad. Gh. Platon, Ed. Enciclopedică, București, 2003.
- ***, *La Dobroudja*, edité par l'Union de savants, artists et ecrivains bulgares, Sofia, 1918.
- ***, Monitorul Oficial – Dezbaterile Adunării Deputaților, nr. 20 din 30 aprilie 1922, ședința din 8 aprilie 1922, în volumul *Sesiunea ordinară 1921-1922*, Imprimeria Națională, București, 1922.
- ***, *Novi očeri po bălgarskata istorija (1878-1948)*, săstavitel Marija Radeva, f.ed., Sofija, f.a.
- Ion Antonescu, *Români, originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor*, ediție Valeriu Florin Dobrinescu, Editura Moldova, Iași, 1991.
- Arhivele Militare Naționale Române – Depozitul Central de Arhivă (Pitești), Fond *Marele Stat Major, Secția III Operații*, dosarele nr. crt. 10, 12, 17, 23, 24, 28, 29.
- Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond *Președinția Consiliului de Miniștri*, dosar nr.crt. 131-1939.
- Constantin Brătescu, *Monografia Cadrilaterului*, Cernăuți, 1938.
- Daniela Bușă, *Modificări politice și teritoriale în sud-estul Europei (1878-1914)*, Editura Paideia, București, 2003, p. 48-57.
- Valentin Ciorbea (coord.), *Dobrogea (1878-2008). Orizonturi deschise prin mandat european*, Editura EX PONTO, Constanța, 2008.
- Gheorghe A. Dabija, *Amintirile unui atașat militar român în Bulgaria (1910-1913)*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1936.
- Sorin Liviu Damean, *România și Congresul de Pace de la Berlin (1878)*, Editura Mica Valahie, București, 2011.
- Dobrogea: 50 de ani de viață românească (1878-1928)*, director: Constantin Brătescu, secretar: I. Georgescu, Cultura Națională, București, 1928.
- Valentin Dragomirescu, *Dobrogea: analiza geografico-militară*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015.
- George Ene, *Eminescu, securitatea și siguranța națională a României*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014.
- Veličko Georgiev, Stajko Trifonov (săstaviteli), *Istoriya na Bălgarite (1878-1944) v dokumenti*, Tom I, 1878-1912, Prosveta, Sofija, 1996.

20. Hristofor Hesapciev, *Amintirile unui fost diplomat bulgar în România (1905-1910)*, traducere de Daniel Cain, Editura Fundației PRO, București, 2003.
21. Keith Hitchens, *Românii (1866-1947)*, ediția a treia, traducere de George G. Pora și Delia Răzdolescu, Editura Humanitas, București, 2004.
22. Dobrogianu Marin Ionescu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea. Geografia matematică, fizică, politică, economică și militară*; Atelierele Grafice Socec, București, 1904.
23. Constantin Iordache, *Rumînskata Kalifornija: integriraneto na Severna Dobrudža v Ruminija (1878-1913)*, în *Istoričeski Pregled*, 57, nr. 3-4/2001.
24. Constantin Iordan, *Dobrogea (1878-1940) în istoriografia bulgară post-comunistă*, Editura Academiei Române, 2013.
25. Constantin Iordan, *România și relațiile internaționale în sud-estul european (1919-1924). Probleme ale păcii, securității și cooperării*, Editura ALL, București, 1999.
26. Antonina Kuzmanova, *Le caractères bulgares de la Dobrodja vu par les Roumains. Propagande et mire en comideration des réalités (1878-1944)*, în „Etudes balkaniques”, 29, nr. 31, 1993.
27. Limona, Răzvan, *Populația Dobrogei în perioada interbelică*, Semănătorul, editură on-line, Tulcea, august 2009, text disponibil pe site-ul tulcealibrary.com, accesat la data de 29.08.2019;
28. William Miller, *The Ottoman Empire and its succesors (1801-1927)*, Cambridge, 1927.
29. Ioan Munteanu, *Cadrilaterul, istoria unei controverse (1878-1919)*, în *Anuarul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară*, București, 1997.
30. Blagovest Njagulov, *Les images de l'autre chez les Bulgares et les Roumaines (1878-1944)*, în *Etudes balkaniques*, 31, nr. 2/1995.
31. Stevan K. Pavlowitch, *Istoria Balcanilor (1804-1945)*, traducere de Andreea Doica, Editura Polirom, Iași, 2002.
32. Ivan St. Penakov, *L'entente bulgaro-roumaine. Premisses*, Imprimerie T.F. Tchipeff, Sofia, 1939.
33. Žeko Popov, *La situation et les luttes des Bulgares de la Dobroudja de Nord (1878-1913)*; în *Bulgarian Historical Review*, 19, nr. 1/1991.
34. Joseph V. Poppov, *La Dobroudja et les relations bulgaro-roumaines*, Liège, 1935.
35. Dumitru Preda, Alexandru Oșca, Eftimie Ardeleanu, *Proiecte și planuri de operații ale M.St.M. Român (până în anul 1916)*, editată de Comisia Română de Istorie Militară, București, 1992.
36. Adrian Rădulescu, Bitoleanu, Ion, *Istoria Dobrogei*, ediția a II-a, Editura EX PONTO, Constanța, 1998.

37. Florin Anghel, Mariana Cojoc, Magdalena Tiță coord., *Români și bulgari. Provocările unei vecinătăți*, Editura Cartea Universitară, București, 2007.
38. Romulus Seișanu, *Dobrogea, Gurile Dunării și Insula Șerpilor*, Tipografia „Universul”, București, 1928.
39. Robert Stănciugel, Liliana Monica Bălașa, *Dobrogea între secolele VII-XIX. Evoluție istorică*, Editura D.C. Promotions, București, 2005.
40. George Ungureanu, *Problema Cadrilaterului în contextul relațiilor româno-bulgare (1919-1940)*, Editura Istros, Brăila, 2009.
41. Müstecib Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, Aratşirma Türk Kültürnii Enstitutu, Ankara, 1966.
42. Marin Vlădescu-Olt, *Constituția Dobrogei*, Tipografia „Doru P. Cucu”, București, 1908.
43. Gheorghe Zbucnea, *România și războaiele balcanice (1912-1913). Pagini de istorie sud-est europeană*, Editura Albatros, 1999.

REGIMENTUL 1 GERMAN DE INFANTERIE DIN CADRUL ARMATEI REPUBLICII DEMOCRATICE MOLDOVENEȘTI (1917-1918)

Conf. univ.dr. Anatolie LEȘCU

Academia Militară „Alexandru cel Bun”, Chișinău

Accelerarea afirmării identității naționale a fost una dintre consecințele dezmembrării Imperiului Rus, în anul 1917. Basarabia, înstrăinată abrupt de Moldova în urmă cu aproape un secol, își regăsea acum locul, prin desprinderea totală de Rusia. Astfel, la 27 octombrie 1917, a fost proclamată autonomia Basarabiei. În același timp, a fost creat Sfatul Țării, cu atribuții legislative.

În sudul Basarabiei anului 1917, exista o situație dezastruoasă, generată de numeroasele acte de vandalism și de dezorganizare provocate de sovietizarea regiunii. În scopul stabilizării unei situații pașnice în zonă, coloniștii germani, aliindu-se moldovenilor în lupta lor împotriva țarismului, s-au organizat în detașamente, patrulând prin localități.

Deși a avut o istorie scurtă din punct de vedere temporal, Regimentul 1 german de infanterie din cadrul Armatei Republicii Democratice Moldovenești și-a pus amprenta asupra menținerii ordinii, a pazei bunurilor materiale și, nu în ultimul rând, în lupta cu anarhia.

Cuvinte-cheie: Sfatul Țării, unități moldo-germane, emancipare națională, coloniști germani, armată regulată.

INTRODUCERE

Actul Unirii din 27 martie (9 aprilie) 1918, votat de Sfatul Țării, era expresia voinței populației autohtone de a pune capăt ocupației ruse. Lupta de emancipare națională a moldovenilor era privită cu simpatie și susținută de reprezentanții altor etnii conlocuitoare, printre care un loc de frunte îl ocupau etnicii germani din Basarabia. După anexarea Basarabiei, în 1812, numărul lor crește constant, de la 6.412 oameni, în anul 1826, la 9.000 în anul 1846, 35.501 în anul 1861 și 93.422 în anul 1940¹. Datele recensământului populației Imperiului Rus din 1897 atestau, în Basarabia, 58.106 etnici germani, ceea ce reprezenta 3,5% din numărul total al populației regiunii².

Începând cu anii '80 ai secolului al XIX-lea, germanii, ca și alte naționalități, erau supuși unui masiv proces de rusificare, limba maternă fiind exclusă din învățământ în școlile coloniștilor germani³. Datorită acestui fapt, coloniștii germani au devenit aliații naturali ai moldovenilor în lupta lor împotriva țarismului, care a luat amploare odată cu revoluția rusă din februarie 1917. Interesele naționale ale nemților erau reprezentate în Sfatul Țării de doi deputați – Philipp Almendinger și Roberth von Loesch.

ORGANIZAREA ȘI CONDUCEREA UNITĂȚILOR MOLDO-GERMANE

Situația politică din regiune, și așa destul de încordată, s-a agravat simțitor odată cu formarea, la 21 noiembrie 1917, a Sfatului Țării. Acest organ național și-a asumat actul guvernării în regiune. Guvernul bolșevic instalat la Petrograd a luat decizia de a sovietiza regiunea prin lovitură armată cu ajutorul gărzilor roșii și a unităților bolșevizate ale armatei ruse. Pentru aceasta era nevoie de a destabiliza situația

Lupta de emancipare națională a moldovenilor era privită cu simpatie și susținută de reprezentanții altor etnii conlocuitoare, printre care un loc de frunte îl ocupau etnicii germani din Basarabia.

¹ E. Ploșnița, *Coloniștii germani în Basarabia*. În *Akadosmos. Revista de știință, inovare, cultură și artă*, Chișinău, nr. 1 (20), 2011, p. 128.

² L. Prisac, *Învățământul minorităților naționale prin prisma comunității armene de la Basarabia țaristă la Basarabia românească*. În *Țara Bârsei. Revista de cultură*, Brașov, 2014, p. 437.

³ E. Ploșnița, *op. cit.*, p. 128.

social-politică prin intermediul unor emisari special pregătiți și trimiși din Petrograd în Basarabia. Datorită activității acestor persoane, întreg teritoriul dintre râurile Nistru și Prut era cuprins de un val imens de anarhie, omoruri și jafuri. Unda de teroare nu a ocolit și sudul Basarabiei. Pentru a pune capăt acelei stări de lucruri, coloniștii germani se organizau spontan în mici detașamente și patrulau în localități, luptând cu răufăcătorii. Această inițiativă a fost susținută de conducerea Sfatului Țării, care l-a împuternicit pe Robert von Loesch, membru al Sfatului Țării și al Consiliului Militar al Sfatului Țării, cu elaborarea regulamentului privind organizarea, completarea și conducerea unităților moldo-germane ale Republicii Moldovenești, fiind desemnat în calitate de Comisar al acestor unități. Regulamentul prevedea crearea unor unități militare speciale ale germanilor din Basarabia subordonate Directoratului General pe probleme militare și maritime, în scopul de a menține ordinea, paza bunurilor materiale și lupta cu anarhia.

Trupele moldo-germane trebuie să fie completate exclusiv numai de către nemți – coloniști locali, excepția constituind corpul de ofițeri, a căror lipsă în rândul germanilor locali putea fi înlocuită cu etnicii germani din alte regiuni ale Rusiei.

Alt punct al acestui regulament stipula că trupele moldo-germane trebuie să fie completate exclusiv numai de către nemți – coloniști locali, excepția constituind corpul de ofițeri, a căror lipsă în rândul germanilor locali putea fi înlocuită cu etnicii germani din alte regiuni ale Rusiei. Totodată, era stipulat faptul că toate unitățile moldo-germane vor alcătui o mare unitate militară de mărimea unei brigăzi, comandantul brigăzii bucurându-se de drepturi similare unui comandant de divizie⁴.

Începând cu ziua de 11 decembrie 1917, organizarea unităților germane din cadrul armatei regulate a Republicii Moldovenești ia o întorsătură practică. În această zi, în ziarul „Голос Бессарабии” („Vocea Basarabiei”) este publicat un anunț în care publicului larg îi este adus la cunoștință că, „la Chișinău, în baza hotărârii Sfatului Țării, se începe procesul creării unităților (batalioanelor) nemților basarabeni, compuse din detașamente mobile dotate cu autobuse înarmate cu mitraliere pentru a lupta cu anarhia și pogromuri. Căderea unităților se afla în casa lui Volkenberg de pe strada Aleksandrovșcaia, colț cu strada Spitalelor (bulevardul Ștefan cel Mare, colț cu strada T. Ciorba)”⁵.

⁴ Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare, ANRM), f. 1725, inv. 3, d. 165, f. 19-19 verso.

⁵ ANRM, f. 1725, inv. 3, d. 26, f. 8-8 verso.

În același timp, comandantul unităților moldo-germane a fost numit generalul-maior baron Alexander von Heyking⁶. Planurile liderilor germani prevedeau înființarea unui detașament de cavalerie în număr de 300 de oameni, 2 regimente de artilerie și o baterie de artilerie pentru care au cerut eliberarea din depozitele armatei a VI-a ruse a 300 de cai echipați cu completul de harnașament și armament pentru 300 de cavaleriști, 30.000 de cartușe, 6 tunuri de câmp de 76,2 mm cu 300 de lovituri, 32 de mitraliere cu 256 de bande de luptă, 3.000 de puști cu 100.000 de cartușe pentru ele, piese ingineresti pentru 2 regimente și echipament pentru 50.000 de persoane⁷.

Casa lui Volkenberg, unde se afla cancelaria unităților germane de pe strada Aleksandrovșcaia, colț cu strada Spitalelor (bulevardul Ștefan cel Mare, colț cu strada T. Ciorba)

Primul dintre numărul unităților preconizate pentru formare a fost Regimentul 1 moldo-german de infanterie. Procesul constituirii regimentului a fost unul destul de anevoios. Nu este clară data creării regimentului. Cunoaștem faptul că, la ședința comună a etnicilor germani a ținutului Akkerman (Cetatea Albă) și Comitetul Național german din 24 ianuarie 1918, sub președinția Comisarului von Loesch, s-a luat hotărârea de a forma Regimentul 1 german de infanterie

⁶ *Ibidem*, f. 1.

⁷ *Ibidem*, f. 44 verso.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Planurile liderilor germani prevedeau înființarea unui detașament de cavalerie în număr de 300 de oameni, 2 regimente de artilerie și o baterie de artilerie pentru care au cerut eliberarea din depozitele armatei a VI-a ruse a 300 de cai echipați cu completul de harnașament și armament pentru 300 de cavaleriști și 30.000 de cartușe.

cu disponerea în orașul Chișinău⁸. Dar, la 27 decembrie 1917, Robert von Loesch se adresează către Directoratul Militar cu cererea de a desemna în funcția de comandant de regiment pe locotenent-colonelul Serghei Grünberg⁹. În scurt timp, au fost elaborate statele unității, care includeau conducerea unității, un batalion de infanterie compus din 4 companii și o companie de asigurare¹⁰. Către începutul anului 1918, regimentul număra în rândurile sale 10 ofițeri, un angajat civil, 44 de ostași și 30 de cai¹¹. Toate încercările de a mări numărul efectivului din rândul populației germane din sudul Basarabiei nu s-au încununat cu succes, numărul ostașilor rămânând constant pe întreaga durată a existenței unității, care a fost desființată în luna martie 1918. Numărul mic al trupei a permis ca unitatea, în componența sa deplină, să fie încazermată la Orfelinatul Balș din Chișinău, împreună cu alte structuri ale armatei moldovenești¹².

Toate încercările de a mări numărul efectivului din rândul populației germane din sudul Basarabiei nu s-au încununat cu succes, numărul ostașilor rămânând constant pe întreaga durată a existenței unității, care a fost desființată în luna martie 1918.

Clădirea Orfelinatalui Balș de pe strada Lăpușeanu 2, unde își avea sediul Regimentul de infanterie moldo-german

Dintre ofițerii regimentului îi putem enumera pe: locotenent-colonelul Serghei Grünberg – comandantul regimentului, locotenent-colonelul Alexander Lange – locțiitor comandant gospodărie (logistică),

⁸ ANRM, f. 1725, inv. 3, d. 15, f. 59.

⁹ ANRM, f. 1725, inv. 3, d. 26, f. 31.

¹⁰ ANRM, f. 1725, inv. 3, d. 14, f. 42 verso.

¹¹ *Ibidem*, f. 3 verso.

¹² ANRM, f. 1725, inv. 3, d. 15, f. 51.

ștab-căpitanul Peter August Schlichenmaer – comandant batalion, praporcicul (ajutor sublocotenent) Michael Wilhelm Steinert – comandant 1 companie, praporcicul (ajutor sublocotenent) Wilhelm Ivan Zweigardt – comandant companie 2, praporcicul (ajutor sublocotenent) Vsevolod Richard von Prüssing – comandant compania 3, praporcicul (ajutor sublocotenent) Nicolai Ivan Beloborodov – casierul regimentului, praporcicul (ajutor sublocotenent) Adolf Grossberg – comandant compania 4, praporcicul (locotenent-major) Ciastek – comandant companie asigurare¹³. Dat fiind faptul că, începând cu ziua de 7 (20) februarie 1918, comandantul regimentului, locotenent-colonelul Serghei Grünberg, nu s-a prezentat la serviciu, el a fost destituit din funcția ocupată și înlocuit cu locotenent-colonelul Alexander Lange¹⁴. Începând cu luna martie 1918, a demarat procesul de desființare a regimentului din lipsă de efectiv și costuri mari de întreținere, care se ridicau la 37.000 de ruble lunar¹⁵.

A doua unitate înființată a fost *Divizionul călăreț* din capitala coloniilor germane – localitatea Tarutino. Comandantul divizionului era numit rotmistrul (maior) von Miller, care, începând cu ziua de 24 ianuarie 1918, a inițiat procesul înscrierii efectivului în unitatea sa, care, conform statelor, avea să fie format din 65 de persoane¹⁶. Pentru a completa acest divizion, din cadrul regimentului 1 moldo-german de infanterie i-a fost transferat un camion, o mitralieră, 50 de puști, 3 lăzi cu muniție, 1 bucătărie de companie, 5 trăsură, 10 cai și 50 de complete de echipament¹⁷. Cu scopul de a ajuta comandantul unității în completarea divizionului, la fața locului a fost delegat praporcic (ajutor sublocotenent) Vsevolod Richard von Prüssing, care a desfășurat o activitate de propagandă și agitație în rândul coloniștilor germani¹⁸. Totuși, se pare că rezultatele agitației nu erau tocmai reușite, deoarece, începând cu luna martie, liderii mișcării germane din Republica Moldovenească au trecut la o altă formă de construcție militară.

¹³ *Ibidem*, f. 1.

¹⁴ ANRM, f. 1725, inv. 3, d. 26, f. 133.

¹⁵ *Ibidem* f. 38.

¹⁶ *Ibidem*, f. 68.

¹⁷ *Ibidem*, f. 96 verso.

¹⁸ *Ibidem*, f. 98.

Constatând eșecul creării unităților regulate, s-a recurs la formarea unităților paramilitare cu caracter milițienesc, cu scopul de a asigura ordinea interioară în localitățile germane. Pentru aceasta, ținuturile din sudul Basarabiei au fost divizate pe 8 raioane, a căror populație, în mod obligatoriu, constituia 8 detașamente de miliție.

Constatând eșecul creării unităților regulate, s-a recurs la formarea unităților paramilitare cu caracter milițienesc, cu scopul de a asigura ordinea interioară în localitățile germane. Pentru aceasta, ținuturile din sudul Basarabiei au fost divizate pe 8 raioane, a căror populație, în mod obligatoriu, constituia 8 detașamente de miliție. Detașamentul pedestru nr. 1 cuprindea în aria sa localitățile din ținuturile Chișinău și Bender (Tighina). În aria detașamentului pedestru nr. 2 intrau toate coloniile din ținutul Cahul. Efectivul detașamentului pedestru nr. 3 era alcătuit din nemții ocoalelor Malojaroslawetz, Tarutino și Krasna, detașamentul pedestru nr. 4 din populația ocoalelor Klöstitz, detașamentul pedestru nr. 5 de către populația din ocoalele Arzis, Paris și Teplitz; detașamentul pedestru nr. 6 din ocoalele Sarata, Kulevitz, Plahteev; detașamentul pedestru nr. 7 – Postal, Divizia, Bairamcea, Turlaca și detașamentul pedestru nr. 8 – localitățile din ocoalele Nadejda, Talmaza și altele învecinate¹⁹.

Începând cu 19 martie 1918, în fiecare detașament a fost numiți instructori militari, ofițeri ai fostului Regiment 1 german de infanterie sub comanda generală a locotenent-colonelului Lange. În detașamentul nr. 1, cu sediul în localitatea Emmental, instructor a fost numit ajutor sublocotenent Steinart, în detașamentul nr. 2 – ajutor sublocotenent Zweigardt, în detașamentul nr. 3, cu sediul la Malojaroslawetz, ajutor sublocotenent Miller, detașamentul nr. 4 – ajutor sublocotenent Grossberg, detașamentul nr. 6, cu sediul la Sarata, ajutor sublocotenent Bachman, detașamentul nr. 7 – ajutor sublocotenent von Prüssing. Detașamentele nr. 5 și nr. 8 nu au fost completate cu instructori din cauza lipsei ofițerilor. La Tarutino, divizionul existent a fost transformat în detașamentul de miliție călare, sub comanda rotmistrului von Miller, căruia i s-a mai adăugat podporucicul (locotenentul) Kist și ajutor, sublocotenentul Beloborodov. Existența acestor detașamente, ca și a unităților regulate germane a fost de scurtă durată, ele fiind desființate după actul Unirii.

*

Existența, în cadrul armatei regulate a Republicii Democratice Moldovenești, a unităților germane reprezintă un episod scurt, din perspectivă temporală, dar semnificativ în lupta comună a românilor basarabeni și a etnicilor germani pentru emancipare națională

¹⁹ *Ibidem*, f. 136 verso.

împotriva șovinismului velicorus și a ideologiei comuniste. *Regimentul 1 moldo-german de infanterie* a fost un exemplu de abnegație și solidaritate demonstrat de către cei doi aliați în efortul lor împotriva stăpânirii țariste.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. ***, Arhiva Națională a Republicii Moldova.
2. L. Prisac, *Învățămintul minorităților naționale prin prisma comunității armene de la Basarabia țaristă la Basarabia românească*, în *Țara Bârsei*, Revista de cultură, Brașov, 2014.
3. E. Ploșnița, *Coloniștii germani în Basarabia*, în *Akademos*, Revista de știință, inovare, cultură și artă, Chișinău, nr. 1 (20), 2011.

OFIȚERII DE MARINĂ ROMÂNI TRIMIȘI LA STUDII ÎN STRĂINĂTATE (1925-1928)

Marius-Laurențiu ROHART

Directorul Muzeului Național al Marinei Române, Constanța

În ciuda faptului că, încă din anul 1920, s-a înființat, la Constanța, Școala Navală, Marina Militară Română a considerat necesară trimiterea unor tineri ofițeri în academiile navale din Occident. Practica aceasta a fost implementată încă din secolul al XIX-lea și mulți ofițeri de marcă, unii chiar comandanți ai Marinei, au absolvit academii navale din țările vestice. În studiul nostru, ne vom concentra pe un grup de tineri ofițeri, care s-au format în Italia și Franța, începând cu mijlocul anilor '20. Din rapoartele lor trimise către Inspectoratul Marinei de la București reies lecții interesante, care au fost aplicate odată ce ei au revenit în țară. De la concepte de tactică navală până la exerciții complexe, fiecare ofițer din acest grup a putut să-și însușească o serie de competențe, după specificul marinelor din țările în care au studiat. Odată reînțorși în serviciul Marinei Militare, ofițerii au putut promova aceste informații, cu efecte importante asupra gândirii navale române în perioada interbelică.

Cuvinte-cheie: Marină Militară, tactică navală, interbelic, Horia Macellariu, doctrină navală.

INTRODUCERE

La început de secol XX, s-a considerat că cea mai eficientă soluție pentru păstrarea contactului cu realizările navale din Occident erau studiile în străinătate. Prin *Raportul nr. 13719* din 28 martie 1923, Inspectorul Tehnic al Marinei, contraamiralul Niculescu-Rizea, solicita aprobarea Consiliului de Miniștri pentru trimiterea de ofițeri români la studii în străinătate. Se arăta că atașajii navali străini au fost cei prin care s-au obținut relații și informații cu privire la disponibilitatea guvernelor lor de a primi pe acești ofițeri români să studieze la școlile navale de prestigiu din Italia, Franța sau Marea Britanie, adică la Livorno, Brest, respectiv Keyham. Autoritățile franceze s-au dovedit cele mai prompte în a-și da acceptul, dar existau și altele, care au atras atenția conducătorilor Marinei Române, ca, de exemplu, cea a Amiralității de la Londra¹. Partea britanică se oferea să primească trei ofițeri români în fiecare an, cu gradul de sublocotenent, la Școala navală de la Keyham. Taxa pentru cursuri era de 200 de lire pentru fiecare ofițer, iar guvernul de la București trebuia să acopere costurile cazării și meselor ofițerilor.

În același timp, Ministerul de Marină Italian accepta, la rândul său, să primească trei ofițeri, cu patru clase liceale, pentru a urma cursurile de trei ani în total (doi la Academia Navală de la Livorno și al treilea la bordul navelor italiene). Cursurile ofițerilor erau oferite cu titlu gratuit, partea română plătind doar echipamentul și materialele necesare studiilor.

Dintre toate aceste propuneri, cea mai avantajoasă a fost, desigur, cea italiană, cu atât mai mult, cu cât durata studiilor de specialitate inclusă era de trei ani, perioadă considerată de către Inspectoratul Tehnic al Marinei „indispensabilă pentru a forma buni mecanici necesari Marinei Moderne”².

Inspectorul Tehnic al Marinei, contraamiralul Niculescu-Rizea, solicita aprobarea Consiliului de Miniștri pentru trimiterea de ofițeri români la studii în străinătate. Se arăta că atașajii navali străini au fost cei prin care s-au obținut relații și informații cu privire la disponibilitatea guvernelor lor de a primi pe acești ofițeri români să studieze la școlile navale de prestigiu din Italia, Franța sau Marea Britanie.

¹ Arhivele Militare Naționale Române (în continuare, AMNR), *fond Microfilme*, rola II 2.2758, dosar 150, c. 233.

² *Ibidem*, c. 234.

MISIUNI DE INFORMARE ÎN FRANȚA ȘI ÎN ITALIA

Nu numai tinerii ofițeri, de rang inferior, au beneficiat de misiuni de a studia peste hotare. Una dintre cele mai importante misiuni pentru dezvoltarea imediată a Marinei a avut loc la finalul anului 1924, când comandantul Diviziei de Mare, contraamiralul, la vremea aceea, Vasile Scodrea și căpitan-comandorul Gheorghe Koslinski au fost trimiși într-o misiune de informare în Italia și Franța, cu scopul de a strânge date despre șantierele navale din aceste țări în vederea construirii de submarine pentru Marina Română. Misiunea principală era obținerea de date despre submarinele pe care puterile maritime le construiau, ca să se stabilească varianta optimă, niciunul dintre proiectele oferite nefiind perfect adaptat la nevoile Marinei Române. Desigur, cu această ocazie s-au obținut informații extrem de utile, autoritățile franceze și italiene dând dovadă de bunăvoință pentru a câștiga un posibil client important în Europa de Est³.

În Italia, ofițerii au fost primiți cu căldură și li s-au dat toate datele solicitate, permițându-se chiar inspectarea Arsenalului de la Spezia. Ministerul Marinei de la Roma a oferit câteva locuri pentru ofițerii români să studieze alături de cei italieni. La Spezia au fost vizitate șantierele „Ansaldo”, cuirasatul „Cavour”, distrugătorul „Falco”. S-au obținut, de asemenea, date despre noile submarine care se construiau pentru Marina Italiană. Impresia generală era că industria de armament italiană progresase mult, iar cea navală nu rămânea în urmă, creând produse de calitate⁴.

La Paris, ofițerii români au fost întâmpinați cu aceeași bunăvoință ca în Italia, fiind, de asemenea, invitați la Cherbourg pentru a inspecta submarinul „Requin”, ultimul intrat în dotarea forțelor navale franceze. Submarinul a fost lansat cu doar cinci luni înainte de vizita specialiștilor români și făcea parte din programele navale din anii 1922 și 1923

³ AMNR, *fond Inspectoratul General al Marinei*, dosar 28/1924, ff. 196.

⁴ În realitate, deși flota italiană era în continuă creștere după venirea la putere a regimului fascist, ea întâmpina dificultăți să atingă paritatea cu principalul rival – Franța. De aici, concentrarea pe construcția de submarine, mult mai ieftine și mai ușor de construit. Brian R. Sullivan, „A Fleet in Being: The Rise and Fall of Italian Sea Power 1861-1943”, în *The International History Review*, vol. 10, nr. 1, 1988, p. 116.

care erau destinate acțiunilor în Oceanul Atlantic. Deplasamentul era de 947 de tone și era înarmat cu trei tunuri, unul de 100 mm și două de 88 AA și 10 tuburi lanstorpilor de 550 mm⁵.

Discuțiile la Ministerul Marinei francez s-au concentrat pe flota rusă a amiralului Wranghel și pe pericolul reprezentat de o asemenea forță navală pentru Marina Română în Marea Neagră, mai ales că, în 1924, au avut loc numeroase incidente în Basarabia. Argumentele contraamiralului Scodrea au fost bine țintite, arătând că revenirea unei forțe considerabile în Marea Neagră, conform convențiilor în vigoare la acel moment, dădea dreptul oricărei puteri să trimită o forță egală ca număr. Or, această posibilitate dezavantaja clar Franța, deoarece nu dispunea de resurse, dar Marea Britanie, în schimb, putea investi într-o forță pentru Marea Neagră⁶.

Un alt ofițer care a vizitat aceste două țări a fost comandorul Petre Bărbuneanu, comandantul Școlii Navale de la Constanța, la fel, la finalul anului 1924. Deși misiunea lui s-a concentrat pe instituțiile de învățământ din Franța și Italia, căutând să se documenteze despre organizarea școlilor navale, contraamiralul a reușit să obțină unele date care să ajute Inspectoratul Marinei în alegerea viitoarelor modele de submarine, dintre cele construite de francezi și italieni. Italia lansase sau era în curs de lansare la apă a trei tipuri de submarine.

Primul dintre ele, de 1.800 de tone, submarin oceanic, nu era, evident, potrivit pentru planul naval al României. De real interes era, însă, clasa „Mameli”, din care Italia construia patru unități („Pier Capponi”, „Giovanni da Precida”, „Goffredo Mameli” și „Tito Speri”), de 800 de tone, cu șase tuburi lanstorpilor de 530 mm și un tun de 102 mm. Modelul atingea 17 noduri la suprafață și nouă în imersiune⁷, fiind considerat adecvat pentru Marina Română de către comandorul Bărbuneanu.

⁵ Henri Le Masson, *Navies of the Second World War: The French Navy*, vol. 1, Londra, Macdonald & Co., 1969, p. 145.

⁶ AMNR, *fond Inspectoratul General al Marinei*, dosar 28/1924, f. 197.

⁷ Bruno Weyer, *Taschenbuch der Kriegsflootten 1928*, München, J.F. Lehmanns Verlag, 1928, p. 82.

Discuțiile la Ministerul Marinei francez s-au concentrat pe flota rusă a amiralului Wranghel și pe pericolul reprezentat de o asemenea forță navală pentru Marina Română în Marea Neagră, mai ales că, în 1924, au avut loc numeroase incidente în Basarabia.

În Franța, la Brest, comandorul Bărbuneanu a profitat de exercițiile flotei de submarine, care era acostată acolo, pentru a vizita submarinul „Hermione”, din clasa „Gorgone”, construit în 1917, cu deplasamentul de 500 de tone și înarmat cu un tun de 75 mm și opt tuburi lanstorpilor de 450 mm. Ofițerul nota că submarinul era de tipul „Laubeuf”, adică avea balasturile în interior⁸. Tot la Brest, ofițerului român i-a fost prezentat ultima producție în domeniul submarinelor franceze, „Marsouin”, lansat cu doar câteva luni în urmă, din clasa „Requin”.

Ambele etape de informare și studiu în țări cu marine puternice au avut un impact semnificativ asupra programelor proprii de dezvoltare ale Marinei Militare Române, cu atât mai mult, cu cât ea se găsea, la mijlocul anilor '20, în plin proces de analiză și pregătire a intrării în dotare de noi tipuri de nave: submarine, puitoare de mine etc.

Cu toate acestea, pe termen lung, cel mai mult au avut de beneficiat de pe urma acestor studii tinerii ofițeri, care s-au familiarizat cu inovațiile și conceptele nou apărute în domeniul naval și care au putut să le implementeze la timp pentru cel de al Doilea Război Mondial. Ofițerul pe care ne vom concentra în rândurile ce urmează a studiat în Franța, pe baza unor negocieri care au început din anul 1924 și finalizate un an mai târziu, atât cu Parisul, cât și cu Roma. Cele două puteri vestice au acceptat, fiecare pentru instituțiile ei de învățământ cu specific militar naval, să primească un număr limitat de ofițeri români. Astfel, în Italia au fost trimiși doi sublocotenenți la Școala de Inginerie Navală de la Genova, pe o perioadă de doi ani, și un locotenent pentru specializarea în torpile, la cursul superior al Academiei Navale de la Livorno (un an). În Franța, a fost acceptat un căpitan la cursurile Școlii de Război Naval de la Paris (un an)⁹.

HORIA MACELLARIU ȘI RELEVANȚA DĂRILOR SALE DE SEAMĂ

Unul dintre cei mai importanți militari trimiși la studii în Franța a fost căpitanul, la acea vreme, Horia Macellariu, care a ocupat locul rezervat României la Școala de Război Naval din Paris între anii 1927

⁸ Jean Labayle Couhat, *French Warships of World War I*, Londra, Ian Allan Ltd., 1974, p. 154.

⁹ AMNR, *fond Inspectoratul General al Marinei*, dosar 204/1924, f. 112.

și 1928. Ca toți ceilalți ofițeri aprobați a pleca la studii în străinătate, el a emis o serie de dări de seamă, din care vom extrage considerații interesante despre elemente de tactică navală care puteau fi aplicate în Marina Română.

Într-o analiză a acțiunilor navale din Marea Nordului, căpitanul Macellariu a punctat obiectivele și mijloacele folosite de Marina Imperială a celui de-al doilea Reich pentru a-și asigura ieșirea la „*mare largă*”¹⁰. Operațiile navale de pe coasta belgiană erau interesante pentru căpitanul Macellariu pentru comparațiile care puteau fi făcute cu cele ale Marinei Militare Române din aceeași perioadă. El se referea la două tipuri de acțiuni militare; pe de-o parte, blocarea de către Marina Britanică a porturilor belgiene Zeebrugge și Ostende, ocupate de armata germană încă din primul an de război, iar în al doilea rând, bombardarea coastei Belgiei, ocupată de navele aliate.

În prima categorie, a operațiilor „*cu obiectiv maritim*”¹¹, viitorul comandant al Forței Navale Maritime din perioada celui de-al Doilea Război Mondial includea blocarea, de către Royal Navy, a celor două porturi belgiene, folosite de Marina Germană pentru nave de tonaj mic, în sprijinul flotei principale, dar și pentru adăpostirea submarinelor și hidroavioanelor, o amenințare serioasă la adresa coastelor britanice. De altfel, pericolul reprezentat de războiul submarin pentru comunicațiile pe mare a împins Marea Britanie să caute metode de atacare a bazelor submarinelor, pentru „*tăierea răului din rădăcină*”. Observăm aici o primă paralelă cu situația din 1939-1945, când neutralizarea bazelor submarinelor germane a căpătat o importanță similară, desigur, cu mijloace adecvate unui război mai modern. Principiul de la care au pornit amiralii britanici a fost cel al „*vitezii strategice, adică să le distrugă înainte de a putea să facă rău*”, altfel spus anihilarea sau măcar blocarea porturilor folosite ca baze.

La fel ca în cazul celui de-al Doilea Război Mondial, germanii și-au protejat submarinele sub construcții solide din beton, astfel că singura variantă era blocarea porturilor. Ceea ce nu era ușor de realizat,

¹⁰ *Ibidem*, f. 764.

¹¹ *Ibidem*.

Pericolul reprezentat de războiul submarin pentru comunicațiile pe mare a împins Marea Britanie să caute metode de atacare a bazelor submarinelor, pentru „tăierea răului din rădăcină”.

Planul britanic prevedea bombardarea cu monitoare și avioane pe parcursul mai multor zile, pentru ca apărătorii să nu fie induși în eroare la momentul declanșării atacului decisiv. În același timp, s-a organizat un atac de diversiune pentru distrugerea digului, în vreme ce operația principală era lansată atât împotriva portului Ostende, cât și la Zeebrugge, prin blocarea canalelor.

fiindcă apărarea de coastă germană era formidabilă: peste 200 de piese de calibru 150-300 mm. Digul de la intrarea în portului Zeebrugge era protejat cu tuburi lanstorpilor și o estacadă de șlepuri și plase anti-torpilor.

Planul britanic prevedea bombardarea cu monitoare și avioane pe parcursul mai multor zile, pentru ca apărătorii să nu fie induși în eroare la momentul declanșării atacului decisiv. În același timp, s-a organizat un atac de diversiune pentru distrugerea digului, în vreme ce operația principală era lansată atât împotriva portului Ostende, cât și la Zeebrugge, prin blocarea canalelor¹².

Operațiile au fost un succes important al Royal Navy, atât din punct de vedere „material, cât și moral”, pentru că porturile au fost închise atât cât era posibil. Iar din punct de vedere moral, faptul că inamicul a putut organiza un raid de o asemenea magnitudine cu un număr de peste 100 de nave a afectat serios moralul apărătorilor germani¹³.

Reușita raidurilor s-a datorat coordonării eficiente între arme, elementului surpriză care a fost păstrat cu grijă și, nu în ultimul rând, asumării unor riscuri calculate. Un alt element important, care s-a dovedit chiar decisiv, au fost transmisiunile excelente, care au permis păstrarea legăturilor între cele două forțe corespunzătoare fiecărui port. O altă lecție preluată de ofițerul-student român a fost coordonarea cu forțele terestre, pentru că artileria de pe uscat a contribuit substanțial, creând o nouă diversiune, care a derutat forțele de apărare¹⁴.

Căpitanul Macellariu observa că, în general, personalul era „bine antrenat, pregătit, omogen și hotărât”¹⁵, un factor important, de altfel, contribuind la moralul marinarilor britanici, care era foarte ridicat; de asemenea, încrederea în reușita operației era la un nivel înalt: „Fiecare știa la ce se poate aștepta, însă, totuși, spera că se va întoarce, căci toate măsurile erau luate pentru salvare, vedete anume însărcinate cu aceasta. Nu este bine a porni la atac cu oameni cărora li s'a spus că poate nu se vor mai întoarce”¹⁶.

¹² Ibidem, f. 766.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem, f. 767.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

O altă lecție utilă în perspectiva unui conflict naval în Marea Neagră a fost importanța cooperării cu forțele navale a aviației. În raportul lui către Inspectoratul General al Marinei, căpitanul Macellariu arăta că „se poate prevedea influența lor mare în viitoare similare operațiuni”¹⁷.

În privința acțiunilor de desantare, care și-au dovedit utilitatea în Marea Neagră între anii 1941 și 1944, raidurile britanice asupra coastelor belgiene ilustreau unele aspecte importante. În primul rând, necesitatea angajării unor diferite tipuri de nave, pornind de la monitoare (sau cuirasate), cu tunuri mari, care să contracareze tirurile bateriilor de coastă, continuând cu distrugătoare și, mai ales, cu vedete rapide. Aici intervine iarăși o apreciere justă a ofițerului român, experiența ulterioară din timpul celui de-al Doilea Război Mondial arătând că, cel puțin în mări interioare, aceste nave mici și rapide puteau oferi protecția necesară atât navelor de atac mai mari, cât și celor de debarcare, așa cum a dovedit Flota Sovietică în debarcările din Crimeea, din iarna lui 1941-1942.

O altă concluzie relevantă la care a ajuns ofițerul român aflat la studii în Franța a fost privitoare la apărarea coastelor. Deși germanii dispuneau de resurse considerabile, umane și materiale, mai ales de un număr important de tunuri de coastă, fără informații bune, ei au fost total expuși atacului Aliaților. La fel ca în cazul Normandiei, în 1944, câteva sute de kilometri mai la sud de locația analizată în studiul său, superioritatea aeriană și navală a atacatorului a împiedicat orice acțiune de patrulare care ar fi putut alerta apărarea de iminența unui atac¹⁸.

În ceea ce privește acțiunile de sprijinire a forțelor terestre cu tiruri de artilerie de pe nave din larg, căpitanul Macellariu observa că, de-a lungul Primului Război Mondial, pe coasta belgiană, operațiile respective se puteau împărți în două etape: cele din primii ani și cele din 1918. Pentru început, Aliații au utilizat superioritatea lor în Canalul Mânecii, pentru a aduce nave de toate dimensiunile, dar mai ales ușoare (distrugătoare și chiar canoniere), ca să bombardeze

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem, f. 768.

Deși germanii dispuneau de resurse considerabile, umane și materiale, mai ales de un număr important de tunuri de coastă, fără informații bune, ei au fost total expuși atacului Aliaților. La fel ca în cazul Normandiei, în 1944, câteva sute de kilometri mai la sud de locația analizată în studiul său, superioritatea aeriană și navală a atacatorului a împiedicat orice acțiune de patrulare care ar fi putut alerta apărarea de iminența unui atac.

pozițiile germanilor. Reacția firească a fost fortificarea trupelor și aducerea de baterii de coastă, care au obligat replierea navelor britanice. Amiralitatea a contracarat prin utilizarea de nave tot mai mari, ceea ce s-a dovedit a fi foarte periculos pentru ele, cuirasatele și crucișătoarele fiind în dezavantaj clar. Dacă adăugăm, la acest pericol, și posibilitatea torpilării, vedem că, în concluzie, eficacitatea tirurilor navelor a fost foarte redusă și riscul expunerii la loviturile bateriilor de coastă era prea ridicat. Mai mult, navele mici, care fuseseră folosite la bombardamentul terestru, au trebuit întrebuițate iarăși, dar pentru siguranța „surorilor” lor mai mari¹⁹.

Eficacitatea tirurilor navelor a fost foarte redusă și riscul expunerii la loviturile bateriilor de coastă era prea ridicat. Mai mult, navele mici, care fuseseră folosite la bombardamentul terestru, au trebuit întrebuițate iarăși, dar pentru siguranța „surorilor” lor mai mari.

CONCLUZII

Toate considerațiile și opiniile căpitanului Horia Macellariu, adunate în dările sale de seamă, au avut o contribuție însemnată la studierea în detaliu a elementelor de tactică navală care puteau fi aplicate în Marina Română. Acest lucru a făcut necesară apariția sau, mai bine zis, dezvoltarea unui tip de navă – monitorul maritim. Înarmat cu artilerie grea, monitorul putea anihila bateriile germane și, deoarece avea un pescaj mic, se putea apropia foarte mult de coastă și putea chiar să reziste la atacuri cu torpile datorită tancurilor parțial umplut cu apă, atașate de structură.

Cu aceste nave s-a trecut la bombardarea pozițiilor germane în cea de-a doua fază a operațiilor, din anul 1918, cu rezultate mult îmbunătățite față de etapa anterioară. Căpitanul Macellariu credita chiar tirurile de artilerie ca provocatoare de „mari neajunsuri” pentru apărători²⁰. Ideea de bază de la care pornea studiul lui era că era navelor „de escadră” în ceea ce privește rolul de bombardare a coastelor se afla pe sfârșite, lăsând locul unor nave special concepute pentru astfel de misiuni și, în special, aeronavelor²¹.

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ *Ibidem.*

²¹ *Ibidem*, f. 769.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Arhivele Militare Naționale Române, *fond Microfilme, fond Inspectoratul General al Marinei*.
2. Jean Labayle Couhat, *French Warships of World War I*, Ian Allan Ltd., Londra, 1974.
3. Henri Le Masson, *Navies of the Second World War: The French Navy*, vol. I, Macdonald&Co., Londra, 1969.
4. Brian R. Sullivan, „A Fleet in Being: The Rise and Fall of Italian Sea Power 1861-1943”, în *The International History Review*, vol. 10, nr. 1, 1988.
5. Bruno Weyer, *Taschenbuch der Kriegsflotten 1928*, J.F. Lehmanns Verlag, München, 1928, p. 82.

COLABORAREA INFORMATIVĂ EXTERNĂ ÎN TIMPUL DICTATURII REGELUI CAROL AL II-LEA (1938-1940)

Dr. Alin SPÂNU

Cadru didactic asociat, Facultatea de Istorie, Universitatea din București

În februarie 1938, regele Carol al II-lea și-a impus voința politică și s-a transformat dintr-un arbitru într-un actor important. Odată cu instaurarea dictaturii regale, partidele politice au fost interzise, militarii au preluat conducerea județelor și a primăriilor, iar structurile de forță au primit puteri sporite. În paralel, România a început să fie izolată în plan extern, atât datorită unor scenarii ale statelor revizioniste, cât și din cauza politicii de conciliere dusă de Anglia și Franța. Pe acest fond, serviciile de informații românești au inițiat acțiuni de tatonare și schimb de date atât cu partenerii tradiționali (Anglia și Franța), cât și cu Germania, cu scopuri multiple. De la englezi și francezi se dorea ajutor și sprijin contra revizionismului, iar de la germani o colaborare pe spațiul sovietic, toate având ca țel păstrarea integrității României. Rezultatele, nu întotdeauna favorabile, au fost analizate și prezentate decidenților politico-militari, cei care trebuiau să-și asume deciziile finale.

Cuvinte-cheie: România, Carol al II-lea, Serviciul Special de Informații, colaborare, URSS, Germania.

La alegerile din decembrie 1937, niciun partid nu a întrunit 40% din voturi, astfel încât să poată obține prima electorală și să formeze un guvern monocolor. Deși a organizat alegerile, Partidul Național Liberal/PNL a obținut 36%, urmat de Partidul Național Țărănesc/PNTȚ cu 20% și Partidul „*Totul pentru Țară*” (gruparea politică a mișcării legionare) cu 15%. Regele a numit, la 28 decembrie 1937, premier pe Octavian Goga, liderul Partidului Național Creștin, care s-a situat pe locul patru în alegeri cu 9,15% și a dizolvat corpurile legiuitoare la 18 ianuarie 1938. La aceeași dată au fost anunțate noi alegeri parlamentare, care ar fi trebuit să se desfășoare la începutul lunii martie 1938. Nemuțumirile unor cercuri interne și externe față de programul guvernamental de dreapta, intenția de apropiere în politica externă față de Italia și Germania, precum și cartelul electoral încheiat de Octavian Goga cu mișcarea legionară, au condus la hotărârea regelui de a trece la schimbarea regimului. Se pare că guvernele de la Londra și Paris au cerut expres înlăturarea cabinetului Goga – Cuza și numirea guvernului „*de instituție a dictaturii*”¹. Prin urmare, la 10 februarie 1938, regele și-a exprimat față de prim-ministru dorința de constituire a unui guvern de uniune națională, iar Octavian Goga a prezentat demisia cabinetului. În aceeași noapte, 10/11 februarie 1938, a fost alcătuit un guvern sub președinția patriarhului Miron Cristea. Primele măsuri au fost numirea de prefecti militari, decretarea stării de asediu și instituirea cenzurii la nivel național² și anularea alegerilor din martie 1938, ceea ce a încheiat perioada monarhiei constituționale și a deschis regimul personal al regelui Carol al II-lea³.

La 10 februarie 1938, regele și-a exprimat față de prim-ministru dorința de constituire a unui guvern de uniune națională, iar Octavian Goga a prezentat demisia cabinetului. În aceeași noapte, 10/11 februarie 1938, a fost alcătuit un guvern sub președinția patriarhului Miron Cristea.

¹ Șerban Milcoveanu, *Vârf de lance. Secolul XX. Depoziții de martor al epocii și relatări de participant la evenimente*, INST, 2006, p. 217.

² Pe larg despre măsurile instituite de cenzură în perioada menționată, a se consulta: Ioan Lăcustă, *Cenzura veghează 1937-1939*, Editura Curtea Veche, București, 2007.

³ Mai multe detalii privind evoluția României în această perioadă a se consulta: Al. Gh. Savu, *Dictatura regală*, Editura Politică, București, 1970. Florea Nedelcu, *Viața politică din România în preajma instaurării dictaturii regale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973; Florea Nedelcu, *De la Restaurare la dictatura regală. Din viața politică a României 1930-1938*, Editura Cartea Românească, București, 1981; Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996, pp. 161-188.

Noul cabinet condus de patriarhul Miron Cristea era „un guvern eclectic”, compus din oameni de centru-dreapta, animați de un spirit de datorie și o doză de oportunism politic, care avea misiunea de a restabili și menține ordinea în țară. Primele măsuri instituite au fost îndreptate în această direcție: declararea stării de asediu, instituirea cenzurii, numirea de ofițeri superiori ca prefecți, o nouă lege pentru reprimarea unor infracțiuni contra liniștii publice etc.

Noul cabinet condus de patriarhul Miron Cristea era „un guvern eclectic”⁴, compus din oameni de centru-dreapta, animați de un spirit de datorie și o doză de oportunism politic, care avea misiunea de a restabili și menține ordinea în țară. Tocmai de aceea, primele măsuri instituite au fost îndreptate în această direcție: declararea stării de asediu, instituirea cenzurii, numirea de ofițeri superiori ca prefecți, o nouă lege pentru reprimarea unor infracțiuni contra liniștii publice etc. La 20 februarie 1938, o nouă Constituție a fost redactată, patru zile mai târziu fiind supusă opiniei publice „spre bună știință și învoială”⁵, iar la 27 februarie 1938 a fost promulgată. Cu acest prilej, noul premier a susținut o cuvântare care a fost apreciată de contemporani drept „un amplu rechizitoriu la adresa partidelor politice”⁶. Noua Constituție a relevat că regele a devenit „un factor politic activ”⁷, care exercita puterea legislativă prin Reprezentanța Națională (deputații fiind aleși pe 6 ani, iar senatorii pe 9) și puterea executivă prin guvern. Pe plan intern, recrudescența acțiunilor extremiste de dreapta a luat amploare, iar regele a balansat între represii dure și tentative de apropiere de mișcarea legionară⁸.

Din punct de vedere administrativ, la 14 august 1938, a fost promulgată o nouă lege, în care a apărut o nouă structură – Ținutul, 10 la nivel național, conduse de rezidenți regali. La 12 octombrie 1938 au fost create bresle de funcționari, meseriași și lucrători (în locul sindicatelor), iar la 16 decembrie 1938 a fost creat Frontul Renașterii Naționale⁹, partid unic și singurul acceptat să funcționeze în legalitate. La 22 iunie 1940, Frontul Renașterii Naționale s-a transformat în Partidul Națiunii, „partid unic și totalitar”¹⁰, în aceeași zi intrând

⁴ Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Editura Paideia, București, 1999, p. 343.

⁵ *Ibidem*, p. 344. Constituția a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 48/27 februarie 1938.

⁶ *Ibidem*, p. 345.

⁷ Ioan Scurtu, *Istoria României...*, op. cit., p. 162.

⁸ Pe larg despre evoluția mișcării legionare în perioada respectivă a se consulta: Ioan Scurtu (coord.), *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol. V (1938-1940), INST, București, 2006.

⁹ Pe larg despre organizarea și funcționarea Frontului Renașterii Naționale, în: Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, op. cit., pp. 343-364; Petre Țurlea, *Partidul unui rege: Frontul Renașterii Naționale*, Editura Enciclopedică, București, 2006.

¹⁰ Ioan Scurtu, *Istoria României...*, op. cit., p. 176.

în vigoare și Decretul-Lege pentru apărarea ordinii publice unice și totalitare a statului român.

Cel de-al treilea guvern condus de Miron Cristea a fost format la 1 februarie 1939, însă Patriarhul era bolnav, ceea ce l-a împiedicat să participe la depunerea jurământului. Peste mai puțin de trei săptămâni, la 21 februarie 1939, a plecat în Franța, pentru un tratament medical care să-i remedieze starea de sănătate. Vârsta înaintată, afecțiunile medicale, zbulciul vieții politice și, poate, stresul funcției au contribuit la decesul Patriarhului, fapt petrecut la 6 martie 1939, orele 23,35, în orașul Cannes.

Noul premier a devenit Armand Călinescu, fost membru în conducerea PNȚ, însă trecut de partea regelui în acțiunea de instalare a unui guvern de mână forte. A deținut funcția de ministru de interne și vice-prim-ministru, astfel că numirea sa nu a reprezentat o surpriză pe scena politică. Singurul inconvenient a fost reprezentat de politica sa anglofilă, fapt care era în opoziție cu realitățile europene. Măsurile dure contra mișcării legionare (sau Garda de Fier) și inflexibilitatea în politica externă au avut ca efect asasinarea sa de către o echipă legionară la 21 septembrie 1939. Pentru o săptămână (21-28 septembrie 1939), premier a fost generalul Gheorghe Argeșanu, care a avut rolul de a conduce reprimarea mișcării legionare, urmat de Constantin Argetoianu, un alt om de casă al regelui (28 septembrie – 23 noiembrie 1939) și Gheorghe Tătărescu (24 noiembrie 1939 – 4 iulie 1940). Schimbarea orientării în politica externă a impus, din nou, schimbarea șefului executivului, astfel că funcția a fost încredințată lui Ion Gigurtu, industriaș cunoscut pentru vederile sale filo-germane. Această numire nu a putut salva România de pierderile teritoriale din vara anului 1940, astfel că regele s-a văzut nevoit să facă apel la unul din oamenii care l-au combătut și pe care l-a trimis în arest la mănăstirea Bistrița: generalul Ion Antonescu. La 4 septembrie 1940, generalul a fost numit prim-ministru, a doua zi acesta primind „depline puteri pentru conducerea statului român”¹¹, fapt care a inaugurat intrarea României într-o nouă constelație politică.

¹¹ Numirea în funcție și atribuțiile prim-ministrului au fost publicate în *Monitorul Oficial* nr. 205/5 septembrie 1940, partea I.

Schimbarea orientării în politica externă a impus, din nou, schimbarea șefului executivului, astfel că funcția a fost încredințată lui Ion Gigurtu, industriaș cunoscut pentru vederile sale filo-germane. Această numire nu a putut salva România de pierderile teritoriale din vara anului 1940, astfel că regele s-a văzut nevoit să facă apel la unul din oamenii care l-au combătut și pe care l-a trimis în arest la mănăstirea Bistrița: generalul Ion Antonescu.

Regele Carol al II-lea și-a dorit puterea, a obținut-o, dar nu s-a ridicat la nivelul retoricii și al vremurilor, în pofida tuturor formulelor de guvernare încercate. Disoluția sistemului politic constituțional, traseul sinuos în relațiile cu mișcarea legionară și lipsa de înzestrare a armatei române i se pot reproșa în totalitate. Interesele statului român au fost menținerea integrității teritoriale, respectiv consolidarea independenței și suveranității naționale. Pentru acestea, conducerea statului trebuia să identifice amenințările externe și să limiteze vulnerabilitățile interne. După 10 ani de domnie, regele Carol nu a reușit să mențină integritatea teritorială și nici să dezvolte capacitățile statului român în măsura de a fi capabil să se opună amenințărilor externe¹².

Interesele statului român au fost menținerea integrității teritoriale, respectiv consolidarea independenței și suveranității naționale. Pentru acestea, conducerea statului trebuia să identifice amenințările externe și să limiteze vulnerabilitățile interne.

În perioada 1938-1940, revizionismul a atins punctul culminant¹³, iar România a fost una din victimele acestei politici inițiate de Ungaria și Germania. Pe plan extern, ascensiunea curentelor politice revizioniste nu a găsit o opoziție fermă din partea Franței și Angliei, care au aplicat o politică de conciliere. În martie 1938, Austria a fost anexată la cel de-al III-lea Reich, fără nicio opoziție din partea statelor democratice. Câteva luni mai târziu, în septembrie 1938, Conferința de la München (29-30 septembrie 1938), la care au participat premierii Marii Britanii, Franței, Italiei și Germaniei, a decis dezmembrarea Cehoslovaciei cu speranța de a păstra pacea în Europa. Anticipând pericolul care pândește România, regele Carol al II-lea a efectuat o vizită la Londra¹⁴ (15 – 18 noiembrie 1938) și Paris (19 – 21 noiembrie 1938) pentru a primi un sprijin politic, economic și militar cât mai eficient. La întoarcere, s-a oprit la Berlin și a discutat cu cancelarul Adolf Hitler (24 noiembrie 1938) evoluția raporturilor bilaterale și, mai ales, a celor economice. Acestea din urmă au fost inițiate la nivel de specialiști, la 12 februarie 1939, și s-au încheiat la 23 februarie 1939¹⁵, odată

¹² Pe larg despre această temă, în: Mihail E. Ionescu, *Carol al II-lea și securitatea națională*, în *Dosarele Istoriei*, nr. 5/2000, p. 50-53.

¹³ Pentru mai multe detalii privind modificările de graniță din această perioadă, a se consulta: Aurică Simion, *Agresiunile naziste din Europa în anii 1938-1939*, Editura Eminescu, București, 1983.

¹⁴ Mai multe detalii despre poziția Marii Britanii față de România, a se consulta: David Britton Funderburk, *Politica Marii Britanii față de România (1938-1940)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

¹⁵ Mai multe detalii asupra acestui tratat, în: A. Niri, *Istoricul unui tratat înrobitor (Tratatul economic româno-german din martie 1939)*, Editura Științifică, București, 1965.

cu semnarea unui tratat economic. Sprijinul anglo-francez atât de necesar s-a concretizat doar prin oferirea de garanții pentru integritatea teritorială, oferite în același timp României și Greciei (13 aprilie 1939).

Echilibrul politic european a fost rupt de încheierea tratatului dintre Germania și URSS (23 august 1939), cunoscut sub denumirea de pactul Ribbentrop – Molotov¹⁶, prin care cele două state și-au împărțit sferile de influență dintre Marea Baltică și Marea Neagră. Prima transpunere în practică a planului secret a fost atacarea Poloniei de către Germania, la 1 septembrie 1939, care a avut ca efect o declarație de război anglo-franceză adresată Berlinului (3 septembrie 1939), însă fără urmări practice. La 17 septembrie 1939, trupele sovietice au pătruns în Polonia și, în scurt timp, cele două puteri și-au împărțit zonele de interes, așa cum fusese stabilit anterior. Imediat după atacul asupra Poloniei, la 6 septembrie 1939, Consiliul de Coroană a decis neutralitatea României, iar în perioada următoare, diplomația română a încercat să creeze un Bloc al neutrilor, care să se delimiteze de agresiunile teritoriale și să creeze un sistem de apărare. Evenimentele de pe scena politică continentală au impus un nou acord economic cu Germania (4 aprilie 1940) și un pact al petrolului cu Belgia, Olanda și Franța. În continuare, guvernul a luat în discuție reorientarea politicii externe către Germania, având în vedere expansiunea acesteia pe continent și, mai ales, interesul pentru produsele petrolifere românești.

În perioada analizată, colaborarea informativă externă a fost apanajul Serviciului Secret de Informații (SSI), care a jucat atât pe tabloul tradițional, cel anglo-francez, cât și pe cel german, în principal prin schimbul de date asupra URSS. În 1938, SSI a sesizat Abwehr-ul despre tentativele sovietice de a penetra serviciile de informații ale celui de-al III-lea Reich, oferind date concrete în acest sens. Maiorul Constantin Ionescu-Micandru, șeful Frontului de Est din Secția Informații Externe a SSI, a fost trimis de șeful său, Mihail Moruzov, la Berlin, în iunie și octombrie-noiembrie 1939,

¹⁶ Pentru mai multe detalii, a se consulta: Emilian Bold, Ilie Seftiuc, *Pactul Ribbentrop – Molotov*, Institutul European, Iași, 1998; Alexandru Moșanu, Ion Buga (coord.), *Anexarea Basarabiei în anul 1940 de către Uniunea Sovietică – o consecință directă a pactului Molotov-Ribbentrop*, Chișinău, 2002; Ioan C. Popa, *Fața nevăzută a agresorului. Pactul Ribbentrop – Molotov și urmările lui pentru România*, Editura Semne, București, 2017.

Echilibrul politic european a fost rupt de încheierea tratatului dintre Germania și URSS (23 august 1939), cunoscut sub denumirea de pactul Ribbentrop – Molotov, prin care cele două state și-au împărțit sferile de influență dintre Marea Baltică și Marea Neagră.

Imediat după atacul asupra Poloniei, la 6 septembrie 1939, Consiliul de Coroană a decis neutralitatea României, iar în perioada următoare, diplomația română a încercat să creeze un Bloc al neutrilor, care să se delimiteze de agresiunile teritoriale și să creeze un sistem de apărare.

ocazii cu care a fost pus la punct un sistem de legătură și au fost desemnate persoanele de contact ale celor două instituții. Între 22-24 iunie 1939, ofițerul român de informații a propus părții germane o colaborare „concretă”¹⁷ pentru culegerea de date despre URSS. Partea germană a răspuns afirmativ, dar a menționat că nu dispune de „elemente specializate”¹⁸ pe acest palier, însă poate contribui financiar. Ionescu-Micandru a declinat sprijinul financiar și a parafat înțelegerea bilaterală. În cadrul celei de-a doua întâlniri, maiorul român a discutat cu omologul său, șeful Frontului de Est, maiorul Pruck, care i-a afirmat textual, la 30 octombrie 1939, „ne-am împrietenit cu dracul”¹⁹, o aluzie la recentul pact încheiat între Berlin și Moscova, cu consecințe negative și previzibile încă de atunci. A doua zi, reprezentantul SSI a fost primit de amiralul Wilhelm Canaris²⁰, căruia i-a prezentat «Expozeul șefului Serviciului de Informații al Armatei Române către dl. șef al Serviciului de Informații al Armatei Germane»²¹, menit a strânge colaborarea dintre cele două instituții. Șeful Abwehr-ului l-a numit pe dr. Wagner ca reprezentant oficial la București, cu însărcinări privind zona petroliferă și contraspionajul pe Dunăre. Acesta s-a aflat în capitala României în perioada 8 – 12 noiembrie 1939, cu această ocazie fiind primit de șeful SSI, Mihail Moruzov. Tot în luna noiembrie 1939, maiorul Pruck a sosit la București și a pus la dispoziția părții române o listă cu agenții sovietici identificați a activa în România.

Unele explozii survenite în cadrul unor rafinării și câteva ciocniri de trenuri încărcate cu produse petrolifere au atras atenția

¹⁷ Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române*, Editura INI, București, 1996, p. 93.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, p. 95.

²⁰ Amiralul Wilhelm Franz Canaris (n. 1 ianuarie 1887, Aplerbeck – d. 9 mai 1945, Flossenbürg) ofițer de marină în Primul Război Mondial, în care a comandat un submarin și a acționat informativ în Spania. Și-a continuat cariera după 1918 în serviciul de informații al armatei, iar la 1 ianuarie 1935 a fost numit în fruntea Abwehr, pe care l-a condus până în 1944. În urma atentatului împotriva lui Hitler (20 iulie 1944), cercetările au dovedit și implicarea sa, fapt pentru care a fost anchetat, arestat, judecat și condamnat la moarte. Pe larg despre viața și activitatea sa, în: André Brissaud, *Canaris. Le «petit amiral» prince de l'espionnage allemand (1887-1945)*, Librairie Académique Perrin, Paris, 1970; Jaroslav Kokoška, *Amiralul Canaris* (traducere Teodora Alexandru-Dobrițoiu), Editura Militară, București, 1970; Richard Bassett, *Spionul-șef al lui Hitler. Misterul Wilhelm Canaris*, Editura RAO, București, 2008.

²¹ Documentul a fost editat în: Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov...*, op. cit., p. 298-304.

Abwehr-ului, care a suspectat executarea unor acte de sabotaj. În consecință, la 10 decembrie 1939, amiralul Canaris și locotenent-colonel Bentivegni, șeful Secției Contrainformații Ofensive, au venit la București, unde timp de două zile au pus la punct întărirea măsurilor de contrasabotaj și contraspionaj. Ionescu-Micandru s-a deplasat în capitala Germaniei la 18 decembrie 1939, iar discuțiile au avut ca subiect securizarea Văii Prahovei și a Dunării. La începutul lunii martie 1940, Mihail Moruzov a mers personal la Berlin, unde s-a întâlnit cu omologul său, amiralul Wilhelm Canaris și cu generalul Wilhelm Keitel²², liderul Statului Major General. Una din aplicațiile practice ale discuțiilor bilaterale a fost o întărire a măsurilor de pază a porturilor dunărene. Căpitanul de corvetă von Weiss a efectuat o inspecție în orașele-port Turnu-Severin și Orșova (22 – 24 martie 1940) și a constatat că paza „nu este suficientă”²³, zona tancurilor petrolifere trebuie întărită și este necesară dotarea cu vase de patrulare și aparate de salvare.

Ofițerul de legătură al Abwehr-ului la București, dr. Wagner, s-a întâlnit cu Moruzov (3 mai 1940) și l-a chestionat asupra modului în care România va reacționa în cazul unui atac franco-britanic în zona petroliferă. Amiralul Canaris a revenit la București (28 – 30 mai 1940) și, cu această ocazie, a avut loc un schimb de informații privind Armata Roșie.

Germanii au analizat corect puterea informativă a lui Moruzov, precum și influența asupra regelui, așa că, la începutul lunii septembrie 1940, atunci când regele Carol al II-lea era presat să abdice, au găsit o formulă să-l îndeparteze pe șeful SSI. Acesta a fost invitat la o conferință trilaterală, la Veneția, exact când în România aveau loc evenimentele care au condus la chemarea generalului Antonescu la putere și abdicarea regelui Carol al II-lea. Deși i s-a propus o temporizare în vederea revenirii în țară, Moruzov, poate prea încrezător în puterea și influența sa, a ales să se reîntoarcă. În mod fatal, a fost arestat, deus

²² Feldmareșal Wilhelm Keitel (22 septembrie 1882, Helmsherde – d. 16 octombrie 1946, Nürnberg) ofițer de artilerie, a participat la Primul Război Mondial, a condus diferite departamente în Ministerul de Război (1935-1937) și Înaltul Comandament al Wehrmachtului/OKW (1938-1945). La 8 mai 1945 a semnat capitularea Germaniei în fața Națiunilor Unite, iar Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg l-a judecat și condamnat la moarte (1946).

²³ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), fond Președinția Consiliului de Miniștri-Serviciul Special de Informații (în continuare: PCM-SSI), dosar 22/1940, f. 50.

La începutul lunii martie 1940, Mihail Moruzov a mers personal la Berlin, unde s-a întâlnit cu omologul său, amiralul Wilhelm Canaris și cu generalul Wilhelm Keitel, liderul Statului Major General. Una din aplicațiile practice ale discuțiilor bilaterale a fost o întărire a măsurilor de pază a porturilor dunărene.

Germanii au analizat corect puterea informativă a lui Moruzov, precum și influența asupra regelui, așa că, la începutul lunii septembrie 1940, atunci când regele Carol al II-lea era presat să abdice, au găsit o formulă să-l îndeparteze pe șeful SSI.

la Prefectura Poliției Capitalei și, apoi, la penitenciarul Jilava, unde a fost asasinat la 26/27 noiembrie 1940. Șeful Abwehr a sosit la 7 septembrie 1940 în București, iar a doua zi a fost primit de noul premier, ocazie cu care au fost stabilite coordonatele de colaborare informativă. Amiralul Canaris ar fi putut să ceară atât eliberarea lui Moruzov, cât și reducerea la tăcere a acestuia, mai ales după descoperirea unor date concrete, în arhiva serviciului de informații francez, că lucra pe mai multe planuri.

Colaborarea cu aliații tradiționali a fost menținută la nivelul unui schimb de informații și tatonări reciproce asupra raporturilor geopolitice continentale. Pentru o imagine cât mai corectă, Moruzov l-a trimis într-un turneu european pe locotenent-colonelul Gheorghe N. Petrescu, fost atașat militar la Roma, șef al Biroului 2 Contrainformații din Secția a II-a Informații din Marele Stat Major și detașat ca atașat tactic pe lângă SSI. Acesta a efectuat, în perioada 3-18 martie 1939, o vizită în Polonia, Cehoslovacia, Germania, Anglia și Franța, unde a avut discuții cu reprezentanții serviciilor de informații, dar și cu factori militari și politici²⁴. Un al doilea tur a avut loc doar în Franța și Anglia (27 martie – 6 aprilie 1939)²⁵, unde a încercat să obțină percepția cercurilor politice față de România și să achiziționeze armament. După vizita efectuată în Germania și o scurtă pauză la București, Moruzov și-a vizitat omologii din Franța și Anglia, în vederea testării posibilităților de a sprijini România. Șeful Biroului 2 Informații din Marele Stat Major francez a recunoscut că are un personal redus și că cele mai bune date privind Germania i-au parvenit pe filiera SSI. La Londra (31 martie – 3 aprilie 1940), Moruzov a avut posibilitatea să constate dezinteresul și răceala cu care era tratată România, atât din punct de vedere militar, prin refuzul de a i se exporta armament, cât și economic, prin lipsa de interes a investițiilor/achizițiilor în/din România.

Mihail Moruzov s-a dovedit un jucător cu gândire strategică, însă evenimentele i-au devansat posibilitățile de acțiune și reacție.

²⁴ Darea de seamă asupra turneului și rezultatelor obținute de locotenent-colonel Gheorghe N. Petrescu, în Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov...*, op. cit., p. 263-269.

²⁵ Mai multe despre vizitele în cele două țări, în *Ibidem*, pp. 270-277.

²⁶ *Ibidem*, p. 103.

A încercat să folosească toate mijloacele pentru a obține date folositoare țării, eventual anticipative, a jucat corect în raport cu partenerii săi, dar nu a luat în calcul posibilitatea ca aceștia să greșescă atât de flagrant în defavoarea sa. Poate prea plin de sine, și-a supralicitat posibilitățile și a neglijat instinctul de conservare, astfel că a ales să revină în țară într-un moment total neprielnic pentru cariera și, mai ales, viața sa. În definitiv, după 16 ani la conducerea SSI, nu și-a imaginat că cei pe care i-a protejat în momente grele, în frunte cu Horia Sima, vor alege varianta cea mai simplă pentru a-l reduce la tăcere: asasinarea sa.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Arhivele Naționale Istorice Centrale.
2. Ioan Lăcustă, *Cenzura veghează 1937 – 1939*, Editura Curtea Veche, București, 2007
3. Șerban Milcoveanu, *Vârf de lance. Secolul XX. Depoziții de martor al epocii și relatări de participant la evenimente*, INST, 2006
4. Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Editura Paideia, București, 1999
5. Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române*, Editura INI, București, 1996

GHEORGHE DABIJA – MILITAR, DIPLOMAT ȘI SCRITOR –

Gabriel-George PĂTRAȘCU

Arhivele Militare Naționale Române, București

Gheorghe Dabija s-a făcut cunoscut în publicistica militară românească prin studiile și lucrările sale de pedagogie militară, în care a abordat aspecte variate ale instruirii și educării trupelor. Între anii 1910 și 1913, a fost atașat militar la Sofia și la Belgrad. A participat la Războiul de Întregire din 1916-1919, comandând diferite structuri militare, ceea ce i-a permis ca, după încheierea operațiunilor militare, să se dedice istoriei militare, elaborând o excepțională monografie despre acțiunile de luptă desfășurate între anii 1916 și 1918.

Cuvinte-cheie: general de brigadă Gheorghe Dabija, Primul Război Mondial, atașat militar, demobilizarea armatei, Războiul de Întregire.

ACTIVITATEA MILITARĂ

Gheorghe Dabija s-a născut la 20 septembrie 1872 la Iași, fiind fiul lui Alexandru și al Nataliei, și a murit la București, în anul 1957. Născut la un an după căsătoria părinților săi, în familie a primit o educație aleasă, temeinică, în spiritul responsabilității față de viață, al devotamentului purtat înaintașilor și al respectului suprem datorat țării¹. La 16 iulie 1891, a devenit elev al Școlii de ofițeri, pe care a absolvit-o la 16 iulie 1893 cu gradul de sublocotenent. Grade militare: sublocotenent (16 iulie 1893), locotenent (8 aprilie 1896), căpitan (28 noiembrie 1902), maior (10 mai 1910), locotenent-colonel (1 aprilie 1916) și general de brigadă (1 septembrie 1917).

În anul 1893, a absolvit Școala de ofițeri cu gradul de sublocotenent, la 16 iulie fiind repartizat la Batalionul 4 Vânători. În această unitate de elită a rămas până la data de 8 aprilie 1896, când a fost mutat la Regimentul „Ștefan cel Mare” nr. 13, unitate la care, de altfel, a primit gradul de locotenent. După un stagiul petrecut la regiment, a revenit la Batalionul 4 Vânători de unde, la 1 noiembrie 1902, a intrat, doar pentru câteva zile, în organica Regimentului „Vâlcea” nr. 2. La 28 noiembrie 1902, a fost mutat la Regimentul „Calafat” nr. 31, dată la care a fost înaintat la gradul de căpitan.

Trebuie menționat faptul că aceste mutări au fost făcute doar în acte, pentru că, în realitate, în perioada 18 septembrie 1901 – 1 octombrie 1903, locotenentul, din 1902 căpitanul Gheorghe Dabija a fost „atașat pentru stagiul în armata Austro-Ungară”.

La 1 aprilie 1904, a revenit, pentru doar un an, la Batalionul 4 Vânători, pentru ca, la 1 aprilie 1905, să fie mutat la Divizia 3, care era încartiruită la Târgoviște. A activat în această Mare Unitate timp

¹ Delia Bălăican, *Generalul G.A. Dabija – un reprezentant de marcă al generației sale*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, s.n., Istorie, LXI (2015), Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2015, p. 395.

de un an, la 1 aprilie 1906, prin Înaltul Decret nr. 1516/1906, intrând în organica Școlii de tragere.

Seria mutărilor în interes de serviciu a continuat un an mai târziu, când, la 1 aprilie 1907, prin Înaltul Decret nr. 1789/1907, a fost mutat la Regimentul „Roman” nr. 14. În periplul său prin unitățile în care a activat, a fost apreciat de către comandanții săi, motiv pentru care, la 22 octombrie 1907, prin Înaltul Decret nr. 3527/1907, a fost detașat la Marele Stat Major. După un stagiul de un an, la 25 octombrie 1908, prin Înaltul Decret nr. 2907/1908, a revenit la Regimentul „Roman” nr. 14, unde a îndeplinit diferite funcții de stat major.

La 1 octombrie 1909, prin Înaltul Decret nr. 2769, a fost, din nou, detașat la Statul Major General, unde, la 10 mai 1910, prin Înaltul Decret nr. 1775/1910, a fost înaintat la gradul de maior, un moment deosebit de important în cariera militară a viitorului general.

Activitatea maiorului Gheorghe Dabija în structurile de comandă ale Armatei române a continuat și în următorii ani. Astfel, la 1 octombrie 1913, prin Înaltul Decret nr. 5860 din 7 noiembrie 1913, a fost mutat la Direcția I Infanterie din Ministerul de Război, unde a îndeplinit diferite funcții de stat major cu atribuții în reorganizarea și coordonarea armii infanterie, în condițiile în care stat majoriștii români începeau să contureze concluziile desprinse din campania desfășurată pe teritoriul Bulgariei în luna iulie 1913².

Data de 1 aprilie 1914 a reprezentat unul dintre momentele cele mai importante din cariera militară a viitorului general. Astfel, prin Înaltul Decret nr. 1148 din 18 martie, maiorul Gheorghe Dabija a fost înaintat la gradul de locotenent-colonel, primind, în același timp, comanda Batalionului 2 Vânători „Regina Elisabeta”.

La 1 aprilie 1916, cu doar câteva luni înainte de intrarea României în război alături de puterile Antantei, prin Înaltul Decret nr. 1024 din 17 martie 1916, locotenent-colonelul Gheorghe Dabija a fost numit la comanda Regimentului „Mihai Viteazul” nr. 6, fiind înaintat la gradul de colonel la 10 mai 1916, prin Înaltul Decret nr. 1863 din 3 mai.

² Prof.univ.dr. Valeriu Avram, Lucian Drăghici, Gabriel-George Pătrașcu, dr. Ion Rîșnoveanu, *Războiul de întregire (1916-1919). Comandanți Militari Români*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2016, p. 48.

La 17/27 august 1916, această unitate se subordona, ierarhic, Brigăzii 8 Infanterie, comandată de generalul de brigadă Gheorghe Mărdărescu, Diviziei 4 Infanterie, aflată sub comanda generalului de brigadă Gheorghe Burghilea, Corpului 2 Armată, care îl avea comandant pe generalul de divizie Dumitru Cotescu, și, nu în ultimul rând, Armatei 2 române, comandată de generalul de divizie Alexandru Averescu.

Încă din prima zi de război, Regimentul „Mihai Viteazul” nr. 6 a luat parte activă la ofensiva românească de la nord de Carpații Meridionali, reușind, în scurt timp, eliberarea Brașovului.

Activitatea din prima parte a războiului, mai exact perioada 14 august 1916 – 1 februarie 1917, este prezentată într-o Declarație chiar de către colonelul Gheorghe Dabija, astfel: „De la 14 August 1916 – 1 Februarie 1917 cu gradul de Colonel ca sub șef de stat major la Armata III și Armata II. Șefii: Șef de Stat Major – General G. Mărdărescu; Comandantul Armatei III-a: General M. Aslan; Comandantul Armatei II-a: General Gr. Crăiniceanu și General A. Averescu”.

În timpul campaniei din anul 1917, mai exact în timpul bătăliei de la Mărăști (9/22 iulie-24 iulie/1 august), colonelul Gheorghe Dabija a comandat Brigada 16 Infanterie, aflată în subordinea Diviziei 8 Infanterie, comandată de generalul de brigadă Ioan Pătrașcu, a Corpului 2 Armată, comandat de generalul de divizie Artur Văitoianu, eșalonul superior fiind Armata 2, aflată sub comanda generalului de corp de armată Alexandru Averescu, așa cum reiese din Declarația mai sus citată: „De la 1 Februarie 1917 - 1 Septembrie 1917, cu gradul de colonel am Comandat Brigada 16 Infanterie. 1 Septembrie 1917 sunt înaintat general. De la 1 Septembrie 1917 - 8 Februarie 1918 – General, Comandant al Brigăzii 16 Infanterie. Șefii: Comandantul Diviziei: General I. Pătrașcu; Comandantul Corpului: General Artur Văitoianu”.

Din această Declarație rezultă faptul că, la 1 septembrie 1917, colonelul Gheorghe Dabija a fost înaintat la gradul de general de brigadă, în conformitate cu Înaltul Decret nr. 1405 din 1 decembrie 1917.

Anul 1918 a reprezentat un alt reper important pentru generalul de brigadă Gheorghe Dabija, căruia i s-a încredințat comanda Diviziei 6 Infanterie. Astfel, „De la 8 februarie - 1 iunie 1918

În timpul campaniei din anul 1917, mai exact în timpul bătăliei de la Mărăști (9/22 iulie-24 iulie/1 august), colonelul Gheorghe Dabija a comandat Brigada 16 Infanterie, aflată în subordinea Diviziei 8 Infanterie, comandată de generalul de brigadă Ioan Pătrașcu, a Corpului 2 Armată, comandat de generalul de divizie Artur Văitoianu, eșalonul superior fiind Armata 2, aflată sub comanda generalului de corp de armată Alexandru Averescu.

La 1 aprilie 1916, cu doar câteva luni înainte de intrarea României în război alături de puterile Antantei, prin Înaltul Decret nr. 1024 din 17 martie 1916, locotenent-colonelul Gheorghe Dabija a fost numit la comanda Regimentului „Mihai Viteazul” nr. 6, fiind înaintat la gradul de colonel la 10 mai 1916, prin Înaltul Decret nr. 1863 din 3 mai.

- comandant al Diviziei a 6-a. Șefi: comandantul corpului (mai exact Corpul 3 Armată): General I. Pătrașcu. De la 1 iunie 1918 - 12 noiembrie 1918 - comandant al Brigăzii 18 Infanterie. Șefi: comandantul diviziei: general Alex Atanasiu; comandantul corpului: general I. Pătrașcu. De la 12 noiembrie 1918 - comandantul Diviziei 2 Vânători. Șefi: de la 12 noiembrie 1918 - 14 aprilie 1919, general de divizie Moșoiu Traian. De la 14 aprilie – general de divizie Mărdărescu Gheorghe, comandantul Comandamentului Trupelor din Transilvania”.

După semnarea Păcii de la București dintre România și Puterile Centrale, la 24 aprilie/7 mai 1918, dar și după demobilizarea unei părți a Armatei, generalul de brigadă Gheorghe Dabija a comandat Divizia 6 Infanterie, Brigada 18 Infanterie sau Divizia 2 Vânători, mari unități care au participat la campania din Transilvania și Ungaria împotriva puterii sovietelor instaurate de Béla Kuhn.

Din „Declarațiunea” prezentată mai sus reiese clar faptul că, și după semnarea Păcii de la București dintre România și Puterile Centrale, la 24 aprilie/7 mai 1918, dar și după demobilizarea unei părți a Armatei, generalul de brigadă Gheorghe Dabija a comandat Divizia 6 Infanterie, Brigada 18 Infanterie sau Divizia 2 Vânători, mari unități care au participat la campania din Transilvania și Ungaria împotriva puterii sovietelor instaurate de Béla Kuhn³.

În condițiile demobilizării armatei, în primăvara anului 1920, la 1 iulie 1920, generalul de brigadă Gheorghe Dabija a demisionat și a trecut în rezervă, în conformitate cu Înaltul Decret nr. 2899 din 10 iulie 1920, punând, astfel, capăt unei strălucite cariere, în care acesta a făcut dovada calităților sale militare și de comandant, dar și a bravurii și eroismului, până la finalizarea acțiunilor din Ungaria și decretarea demobilizării.

De-a lungul carierei sale militare, Gheorghe Dabija a primit calificative frumoase din partea comandanților săi direcți, fapt ce demonstrează, o dată în plus, calitatea militară și umană a ofițerului. În Foaia calificativă pe anul 1916 (de la 15 august 1916 la 15 februarie 1917), generalul de brigadă Gheorghe Mărdărescu, șef de stat major al Armatei 2, nota următoarele: „Colonelul Dabija Gheorghe a funcționat ca subșef de stat major al Armatei 3-a și 2-a, până la data de 15 Februarie 1917. Inteligent, bine pregătit, dotat cu o formidabilă putere de muncă și minuțios în lucrări, mi-a fost un prețios colaborator. Colonelul Dabija este nu numai un bun ofițer de stat major, dar un cunoscător profund al infanteriei, ceea ce face din el un excelent

³ Ibidem, p. 49.

comandant de divizie. Am fost prea mulțumit de serviciile sale – atât în birou, cât și în exterior –, fiind de un fericit exemplu al îndeplinirii datoriei pentru ofițerii de la Cartierul General al Armatei”.

În anul 1917, generalul de brigadă Ioan Pătrașcu, comandantul Diviziei 8 Infanterie, îl caracteriza elogios pe generalul de brigadă Gheorghe Dabija: „Generalul Dabija este avansat în luna Noembrie. Din această lună și până astăzi a continuat a comanda în aceleași bune condițiuni, ca și până acum, Brigada 16. În acest timp s-a ocupat de aproape de organizarea sectorului său în bune condițiuni”.

Unul dintre cele mai frumoase calificative din întreaga sa carieră militară i-a fost dat de către generalul de divizie Traian Moșoiu, comandantul trupelor din Transilvania care, la 1 aprilie 1919, nota: „Comandă Divizia 2-a Vânători. Cu toate că Divizia s-a înființat odată cu mobilizarea, totuși Generalul Dabija, prin munca sa fără preget și prin priceperea sa deosebită, a reușit ca, prin mijloace restrânse, să organizeze unitatea sa în cele mai bune condițiuni. În zona de ocupațiune, afectată Diviziei, a fost restabilită și menținută ordinea cu tărie, iar pe frontul Zam - Baia de Criș, trupele Diviziei și-au făcut datoria în mod desăvârșit. Generalul Dabija s-a ocupat cu mult succes de perfecționarea instrucției unităților, înființând un centru de instrucție, organizat în excelente condițiuni, care a adus roade foarte bune. Având în vedere că ne găsim în preajma unor operațiuni militare foarte importante, îmi rezerv dreptul de a-l caracteriza definitiv după terminarea acestor operațiuni. Îl propun la conferirea Ordinului „Steaua României” cu spade în gradul de comandor cu panglică de „Virtutea Militară”, pentru merite la ocuparea Transilvaniei”⁴.

ACTIVITATEA DIPLOMATICĂ

Bulgaria a fost cel de-al treilea stat în care România a decis să trimită un atașat militar, după Germania și Austro-Ungaria. Primul atașat militar acreditat la Sofia a fost căpitanul Nicolae Petală, în 1904, urmat de căpitanul Gheorghe Dabija, la acel moment, șeful de cabinet al ministrului de Război. Prin calitatea rapoartelor sale, bazată pe analiza informațiilor din surse deschise, atașatul militar la Sofia a avut

⁴ Ibidem, p. 50.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

„Generalul Dabija s-a ocupat cu mult succes de perfecționarea instrucției unităților, înființând un centru de instrucție, organizat în excelente condițiuni, care a adus roade foarte bune.”

Gheorghe Dabija a fost singurul diplomat militar român care a reușit să aște, prin eforturi proprii, de negocierile purtate între statele balcanice pentru formarea Ligii Balcanice. La 14 aprilie 1912, acesta i-a prezentat regelui Carol I textul tratatului de alianță bulgaro-sârb și al anexei secrete a acestuia, ambele semnate la sfârșitul lunii februarie.

posibilitatea de a influența în mod direct politica autorităților române. Nu întâmplător, activitatea sa a fost strict monitorizată de serviciul bulgar de informații. Sensibil la orice informație care ar fi putut aduce atingere statutului său de atașat militar, Gheorghe Dabija a respins categoric orice fel de acuzații de spionaj care i-au fost aduse⁵.

Indiferent de natura surselor sale, Gheorghe Dabija a fost singurul diplomat militar român care a reușit să aște, prin eforturi proprii, de negocierile purtate între statele balcanice pentru formarea Ligii Balcanice. La 14 aprilie 1912, acesta i-a prezentat regelui Carol I textul tratatului de alianță bulgaro-sârb și al anexei secrete a acestuia, ambele semnate la sfârșitul lunii februarie. Maiorul Gheorghe Dabija și-a desfășurat activitatea ca atașat militar la Sofia începând cu data de 10 mai 1910 până în anul 1913, când a fost trimis la Belgrad tot ca atașat militar, unde a îndeplinit această funcție până în anul 1914.

Despre misiunea de diplomat militar, Gheorghe Dabija a consemnat următoarele: „*Eu mi-am iubit țara și, tot ce am făcut în calitatea mea de atașat militar, am făcut numai în interesul ei superior, conform instrucțiunilor ce aveam din partea Ministerului de Război, a Marelui Stat Major și în special din partea M. S. Regelui Carol I-ul, care m-a onorat cu încrederea Sa. Conștiința mea a fost atunci și a rămas și astăzi, după 35 de ani (1910-1945), complet liniștită și împăcată*”⁶.

ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ

Generalul de brigadă Gheorghe Dabija și-a valorificat prin scris experiențele profesionale, de la stagiul de pregătire în Austro-Ungaria, din perioada 1901-1903, până la activitatea de diplomat militar în Bulgaria și Serbia, între anii 1910 și 1913 ori participarea efectivă pe câmpul de luptă în timpul Războiului de Întregire (1916-1919). Scrierile militare i-au marcat viața, oferindu-i maxima libertate de exprimare, însă i-au provocat și cele mai mari prejudicii, constituind capul de acuzare al instanțelor comuniste, după care a făcut arest la Penitenciarele Jilava și Văcărești, în perioada 8 august 1952 – 18 ianuarie 1955.

⁵ Delia Bălăican, *op. cit.*, p. 401.

⁶ *Ibidem*, p. 402.

Cărțile și articolele cu tematică militară scrise de generalul Gheorghe Dabija s-au impus prin raportarea directă la aspectul practic al pregătirii trupelor, prin concizie și studierea comparativă a lucrărilor referitoare la instrucția marilor armate ale lumii și istoria universală, prin capacitatea de înțelegere a resorturilor umane care determină luarea deciziilor de ordin militar sau politic, ce se răsfrâng asupra viitorului unei țări⁷. Specialiștii din cadrul Bibliotecii Academiei Române au identificat cinci categorii de scrieri ale lui Gheorghe Dabija:

• Cărți și articole de istorie și diplomație militară:

- a. Cărți referitoare la Războaiele Balcanice: „*Războiul bulgaro-turc din anul 1912-1913*”, carte ce a primit din partea regelui Carol I medalia „*Bene Merenti*” clasa I, de aur, în anul 1914, iar Academia Română i-a conferit Premiul „*Adamache*”, pe baza raportului lui Nicolae Iorga. Prima lucrare despre Dobrogea de Sud, „*Cadrilaterul Bulgar*”, care a apărut cu doar câteva săptămâni înainte de intrarea României în cel de-Al Doilea Război Balcanic⁸.
- b. Tematica – Primul Război Mondial – „*Armata Română în Războiul Mondial (1916-1918)*”, scrisă în patru volume, de-a lungul perioadei 1928-1937, cea mai valoroasă carte a sa, o lucrare de referință în bibliografia Primului Război Mondial⁹. Lucrarea *Armata română în războiul mondial 1916-1918* are o mare valoare documentară. Ea conține un bogat material factual – mergând de la ordinele Marelui Cartier General, ordine operative ale armatelor și diviziilor și până la convorbiri telefonice între ofițeri din statele majore ale armatelor –, permițând astfel să se cunoască și să se analizeze mecanismul complex al organizării și conducerii acțiunilor militare ale diferitelor eșaloane, relațiile care au existat între comandamente și între comandanți, metode și procedeele folosite, modul în care unitățile și marile unități ale armatei române și-au îndeplinit misiunile de luptă.

⁷ *Ibidem*, pp. 396-397.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*, p. 398.

Gheorghe Dabija are aprecieri critice față de planul de operație al comandamentului român – Ipoteza „Z”, datorită caracterului său puțin manevrier. Autorul consideră că era mult mai indicat o lovitură puternică dată împreună cu armata rusă în Bucovina, ceea ce ar fi întors apărarea inamicului din Podișul Transilvan și Galiția.

Mai săracă este această lucrare în aprecieri de ordin teoretic, strategic și tactic, referitoare la desfășurarea acțiunilor militare¹⁰. Lucrarea conține atât o descriere minuțioasă, bazată pe documente de arhivă, a operațiilor militare, cât și o analiză necruțătoare a deficiențelor și erorilor care au dus la înfrângeri grave ale trupelor române pe câmpul de luptă¹¹. Autorul, participant direct la aceste evenimente, adoptă un ton critic, judecățile de valoare la adresa unor comandanți fiind deosebit de severe. Astfel, Gheorghe Dabija are aprecieri critice față de planul de operație al comandamentului român – Ipoteza „Z”, datorită caracterului său puțin manevrier. Autorul consideră că era mult mai indicat o lovitură puternică dată împreună cu armata rusă în Bucovina, ceea ce ar fi întors apărarea inamicului din Podișul Transilvan și Galiția. De asemenea, autorul, în consens și cu opinia generalului, viitorul mareșal Alexandru Averescu, minimalizează rolul și importanța bătăliei de la Mărășești, pe care nu o consideră ca o operație propriu-zisă, după canoanele artei militare. Dimpotrivă, bătălia de la Mărășești este un model de organizare și execuție, încununată de un succes deosebit. Gheorghe Dabija este, în acest caz, nedrept și părtinitor, aprecierile sale fiind subiective, determinate de admirația față de Alexandru Averescu și antipatia față de generalul Constantin Prezan¹².

Prefața lucrării a fost semnată de mareșalul Alexandru Averescu, fost comandant al autorului, care a notat: „Generalul Dabija, cu condeiul în mână, este ofițerul care a participat la război și modul său de a gândi când a scris nu diferă de acela din timpul de război decât prin estomparea datorită celor câțiva ani, care s-au strecurat între operațiuni și descrierea lor. De aceia, în valoroasa lucrare a generalului

*Dabija, pe lângă materialul adunat cu o exemplară diligență, se va găsi și interpretarea diferitelor evenimente care s-au desfășurat sub ochii săi sau în jurul său, văzute prin prisma îmbinată a realității brutale, cu năzuințele neînfrânte ale ofițerului doritor de a-și servi patria*¹³.

- c. Cronicile militare ale celui de-al Doilea Război Mondial apărute în ziarul „Curentul” (1941; 25 iunie 1943-23 august 1944).
- **Scrieri militare despre pregătirea trupelor de infanterie.** Din această categorie fac parte 11 lucrări, unele reeditate, cea mai apreciată fiind „Instrucția practică a companiei de infanterie” (1904), la care se adaugă articole editate în „Revista Infanteriei” și „Revista Armatei”.
 - **Lucrări care au stat la baza creării și funcționării Școlii Naționale de Stat Major** [Școala Superioară de Război – n.a]. Exemplu cel mai concludent îl reprezintă „Regulamentul de manevră de luptă al infanteriei” (1910), prin aportul căruia Armata Română a fost racordată la standardele armatelor moderne ale lumii.
 - **Scrierile motivaționale** prin intermediul cărora a pledat în mod direct principiile și valorile perene, precum: adevărul, demnitatea, patriotismul. Enumerăm aici lucrarea „Dresaj sau educațiune?” și articolele din „Revista Infanterie”: „Patriotismul nostru, Tactica aplicată – marș, staționare, luptă”, la care se adaugă memoriile sale.
 - **Memorialistica** este reprezentată de lucrările „Amintiri din cariera militară (1893-1920)”, „Oameni, tipuri, obiceiuri, năravuri” și „Sisteme de altădată” (1945), aflate în patrimoniul Bibliotecii Academiei Române. Cele aproximativ 700 de pagini ne prilejuiesc descoperirea vremurilor contemporane autorului, a personalității și carierei generalului Gheorghe Dabija. La această lucrare se adaugă volumul publicat în anul 1936 – „Amintirile unui atașat militar român în Bulgaria 1910-1913”¹⁴.

¹⁰ *** , *Istoria gândirii militare românești*, Editura Militară, București, 1974, p. 252.

¹¹ Prof.univ.dr. Valeriu Avram, *op. cit.*, p. 50.

¹² Coordonator dr. Petre Otu, *Personalități ale gândirii militare românești*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997, pp. 138-139.

¹³ Generalul G.A. Dabija, *Armata Română în Războiul Mondial (1916-1918)*, vol. I, Editura I.G. Hertz, București, 1937, pp. 10-11.

¹⁴ Delia Bălăican, *op. cit.*, p. 398.

Utilă este și analiza întreprinsă de autor asupra războiului germano-polon din septembrie 1939. Sesizând mutațiile intervenite în organizarea și tehnica militară, Gheorghe Dabija considera că războiul total, materializat de armata germană în cazul Poloniei, a fost preconizat în toate țările și el va fi forma conflictului armat în viitor¹⁵.

CONCLUZII

Generalul de brigadă în rezervă Gheorghe Dabija se enumără printe gânditorii militarii români de seamă. A avut șansa unei cariere care cu greu poate fi egalată sau depășită, chiar și în zilele noastre. A fost militar de carieră și a comandat structuri militare până la nivel de divizie, cu care a participat la acțiuni de luptă. A făcut carieră în domeniul diplomației militare ca atașat militar și a excelat în domeniul publicisticii militare. Regretabil pentru istoriografia românească este faptul că lucrarea dedicată participării la campania din anul 1919, când s-a aflat la comanda Diviziei 2 Vânători și a participat la luptele duse împotriva armatei ungare, nu a fost publicată. Prin întreaga sa activitate teoretică, generalul de brigadă Gheorghe Dabija a fost un gânditor original, care a refuzat să urmeze drumul facil al preluării unor idei și soluții gata pregătite, căutând să promoveze metode și modalități moderne de instruire, de analiză a fenomenului militar¹⁶.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Arhivele Militare Naționale Române, *fond DCI/Memorii. Bătrâni/Generali/litera D, generali*.
2. ***, *Istoria gândirii militare românești*, Editura Militară, București, 1974.
3. Prof.univ.dr. Valeriu Avram, Lucian Drăghici, Gabriel-George Pătrașcu, dr. Ion Rîșnoveanu, *Războiul de Întregire (1916-1919). Comandanți Militari Români*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2016.
4. Delia Bălăican, *Generalul G.A. Dabija – un reprezentant de marcă al generației sale*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*.

¹⁵ Coordonator dr. Petre Otu, *op. cit.*, p. 139.

¹⁶ *Ibidem*, p. 142.

5. Generalul G.A. Dabija, *Armata Română în Războiul Mondial (1916- 1918)*, vol. I-IV, Editura I.G. Hertz, București, 1937.
6. Coordonator dr. Petre Otu, *Personalități ale gândirii militare românești*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.

GENERALUL IOAN DUMITRACHE, PORTRETUL UNEI LEGENDE COMANDANTUL DIVIZIEI 2 MUNTE – „DIVIZIA DE CREMENE”

Lect.univ.dr. Florian BICHIR

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

Activitatea și memoriile generalului Ioan Dumitrache sunt, fără îndoială, importante, dacă nu cumva capitale pentru cunoașterea istoriei noastre și, mai ales, a celui de-al Doilea Război Mondial. Este de notorietate că vânătorii de munte au reprezentat, pe toată durata Campaniei din Est, singurele trupe de elită ale infanteriei române. În limbajul de astăzi, un fel de „berete verzi”. Cea mai cunoscută dintre acestea a fost Divizia 2 Munte. Curajul luptătorilor de sub comanda generalului Dumitrache a făcut ca Divizia 2 Munte să-și dobândească pe front un binemeritat renume, pe măsura hotărârii militarilor acestei mari unități: „Divizia de Cremene”. Reputatul istoric Alesandru Dușu nota, în cel mai recent volum al său, că „Generalul Dumitrache a condus mari unități ale Armatei Române care au atins cel mai estic punct al celui de-al Doilea Război Mondial. Ostașii români de sub comanda sa au luptat în Munții Caucaz, Divizia 2 Munte română ajungând până aproape de Groznii, capitala Ceceniei!”.

Cuvinte-cheie: al Doilea Război Mondial, general Ioan Dumitrache, Divizia 2 Munte, Divizia de Cremene, Groznii.

Generalul Ioan Dumitrache, portretul unei legende
Comandantul Diviziei 2 Munte – „Divizia de Cremene”

INTRODUCERE. BIOGRAFIE, EDUCAȚIE, PREGĂTIRE MILITARĂ

Viitorul general s-a născut la 25 august 1889¹, în același an cu viitorul său camarad de arme, generalul Leonard Mociulschi², în comuna Slobozia-Ciorăști, ca unic copil al familiei de plugari Gheorghe și Ioana Dumitrache. „Subsemnatul Dumitrache Ioan, născut la 25 August 1889 în comuna Ciorăști Jud. R. Sărat, fiul lui Gheorghe și Ioana (morți). Am făcut școala primară în satul Ciorăști, gimnaziul la Râmnicu Sărat și liceul „Alexandru Ioan Cuza” la Focșani”, după cum mărturisea într-o autobiografie dată în fața Securității³.

A urmat cursurile gimnaziului din Râmnicu-Sărat și ale Liceului din Focșani.

În anul 1909, a fost admis la Școala Militară de Ofițeri de Infanterie din București, pe care a absolvit-o, la data de 15 iunie 1911, cu rezultate bune, fiind avansat la gradul de sublocotenent.

¹ Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *Vocație și destin. 600 fișe-portret pentru un tablou spiritual-istoric al județului Vrancea*, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 115.

² Leonard Mociulschi (1889-1979). A participat la Campania României din Războiul Balcanic (1913), dar și la Primul Război Mondial, remarcându-se în luptele de la Oituz și Soveja, pentru care a fost decorat atât de către regele Ferdinand, cât și de către generalul Berthelot. În cel de-al Doilea Război Mondial, colonelul Mociulschi s-a remarcat în calitate de comandant-adjunct al Brigăzii 1 Mixtă Munte la forțarea Nistrului, pentru care a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a, în grad de Cavaler (Înalt Decret nr. 2.886/17 octombrie 1941). Promovat la gradul de general de brigadă (1942), a fost numit comandant-adjunct al Diviziei 4 Vânători de Munte, unitate care s-a remarcat în ofensiva din zona Sevastopolului. În același an, a fost promovat la comanda Diviziei 3 Munte, care a dus lupte grele cu sovieticii în zona Taman – Caucaz (până în august 1943, când a fost retrasă în Crimeea, pentru refacere). Generalul de brigadă Mociulschi a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” – clasa a II-a (Decretul Regal nr. 38 /19 februarie 1944). După 23 august 1944, generalul Mociulschi a fost numit la comanda Grupului „Crișuri”, participând la eliberarea Transilvaniei de Vest. Divizia sa a participat la eliberarea Ungariei, ajungând până în Slovacia. Victoriile din masivele Javorina i-au adus generalului de divizie Leonard Mociulschi Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a, cu spade. Sfârșitul războiului l-a găsit la comanda Corpului de Munte. La venirea la putere a comuniștilor, a fost arestat și închis fără proces (1948-1964). A fost reabilitat la intervenția președintelui Franței, Charles de Gaulle, în anul 1966 (Gheorghe Suman, *Vânători de Munte în Enciclopedia Armatei Române*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, pp. 184-188; Eugen Stănescu, Iulia Stănescu, Gavriil Preda, *Cavalerii ai Ordinului „Mihai Viteazul”*, Editura UNIVERSAL CARTFIL, Ploiești, 1996, pp. 342, 344, 459).

³ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Securității (ACNSAS), *Fond Penal*, P 076544, vol. 1.

Tânărul ofițer și-a început cariera militară la 1 iulie 1911 în Regimentul 38 Infanterie „*Neagoe Basarab*” din Brăila. Timp de trei ani, și-a instruit cu ambiție recruții pe care i-a comandat în cel de-Al Doilea Război Balcanic (17/30 iunie – 17/30 iulie 1913)⁴.

A fost avansat la gradul de locotenent în anul 1914, iar în perioada 1914-1916 a urmat cursurile de trageri cu armamentul de infanterie și de specializare militară și profesională⁵. A participat la Primul Război Mondial începând cu luna august 1916. S-a remarcat în luptele de la Mărășești-Răzoare (august 1917), fiind rănit, decorat și avansat la gradul de căpitan (1917)⁶. A fost admis la Școala Superioară de Război⁷ în 1919 (se împlinesc 30 de ani de la înființarea prestigioasei instituții de învățământ din armata română), pe care a absolvit-o la 10 octombrie 1921 cu media 6,78 și calificativul „*Bine*”.

Promovat la gradul de maior (1920), după absolvirea Școlii Superioare de Război a fost repartizat ca ofițer de Stat Major în Comandamentul Diviziei 1 Vânători de Munte din Arad, care întrunea toate trupele de vânători de munte.

Prin Decretul nr. 1.674/1 august 1924, Comandamentul Trupelor de Vânători de Munte s-a transformat în Corpul Vânătorilor de Munte, dislocat în București. De asemenea, s-au înființat Divizia 1 Vânători de Munte Sinaia și Divizia 2 Vânători de Munte Bistrița-Năsăud⁸. Avansat la gradul de locotenent-colonel, a fost promovat, în 1927, ca ajutor al comandantului Diviziei 1 Munte. După doi ani, a fost numit comandant al Batalionului 2 Vânători de Munte din Caransebeș. Din toamna anului 1931, locotenent-colonelul Ioan Dumitrache a lucrat în Statul Major al Inspectoratului Teritorial din București⁹.

Calitățile deosebite ale locotenent-colonelului Ioan Dumitrache au fost confirmate de caracterizările pe care le-au întocmit superiorii săi.

⁴ Horia Dumitrescu, Marilena Sima, *Generalul de corp de armată Ioan Dumitrache (1889-1977). Contribuții, „Cronica Vrancei”*, XIX, Muzeul Vrancei, 2014, pp. 369-393.

⁵ Constantin Chiper, *General de corp de armată Ioan Dumitrache, în Veterani în slujba Patriei*, vol. II, Sub egida Asociației Naționale „Cultul Eroilor”, Editura BURATINO, Ploiești, 2006, p. 7.

⁶ *Ibidem*, p. 8.

⁷ Școala Superioară de Război a fost înființată în baza *Decretului nr. 2.073/8 august 1889*. Durata cursurilor era egalată pe doi ani. Activitatea ei a fost întreruptă în timpul Primului Război Mondial, instituția reluându-și cursurile la 1 martie 1919 (Florian Răpan, Dorel Bușe, *Învățământul militar, în Enciclopedia Armatei Române*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 994).

⁸ Constantin Chiper, *op. cit.*, p. 8.

⁹ *Ibidem*, p. 9.

Exemplificăm prin *Foaia Calificativă* pentru perioada 1 noiembrie 1930 – 31 octombrie 1931:

Colonel Savu: „*Locot. Colonel Dumitrache Ioan a comandat dela 1.II.930 până la zi X 931 batalionul 11 V.M. – care face corp aparte.*

Aptitudini fizice: Ca în anul 1929/30.

Aptitudini militare: Ca în anul 1929/30.

Capacitatea: Ca în anul 1929/30. Cu următoarele adăogiri. Prin studii serioase și-a îmbogățit atât cunoștințele profesionale, cât și pe cele generale.

Educația militară: Ca în anul 1929/30.

Îndeplinirea serviciului: Și în anul acesta a îndeplinit serviciul. Ca comandant de Corp cu foarte mult zel, foarte conștincios, cu multă abnegație de sine, având cele mai frumoase rezultate.

Batalionul pe care-l comandă este f. bine instruit, foarte bine disciplinat și f. bine administrat. Lt. Col. Dumitrache a condus instrucția și educația Corpului ofițeresc și a reangajaților cu foarte multă pricepere având rezultate f. bune. –

În anul acesta, patrula de schiori a luat premiul al 3-lea pe CMV.

A continuat cu înlăturarea neajunsurilor în privința cazării trupei și îngrijirea materialului de război cu rezultate f. bune. –

Prin îngrijirea sa s'a clădit la munte o cabană mare pe 150 soldați și ofițeri care va aduce foloase f. mari pentru instrucția de munte.

La aplicațiunile pe garnizoană a comandat Regt. de infant., cu artilerie, foarte bine, dând dovadă că știe să conducă bine un detașament pe câmpul tactic.

În diferite rânduri a funcționat ca arbitru foarte corect cu multă pricepere. –

Ofițerul pleacă dela comanda batalionului după 2½ ani pentru a-și continua specialitatea sa de of. [i]țer de Stat major, ducând cu el dragoste nețărnută și admirația subalternilor săi.

Concluzie: ofițer de front și de St. Major foarte bun și de nădejde, care merită ca la timpul său să fie încredințat cu conducerea unui grup V[ânători] Munte.

Ne având vechimea în grad în anul acesta nu face obiectul unei propuneri”.

Colonel A. Phlepps – Comandantul Brigăzii 1 Vânători de Munte:
„*Mă unesc în totul cu nota dată de Comand. de Grup.*

La toate inspecțiile pe care le-am făcut la acest Bat[alion] în timpul superioarei de instrucție am găsit pe acest ofițer în mod remarcabil la locul lui ca un comandant al unui corp aparte.

Plin de zel și pricepere, a condus **cu mult talent și practică instrucția și adția. Bat, astfel că acest batalion s'a pus în fruntea Brigadei.** –

A comandat batalionul în teren greu muntos, în timpul admosferic cât mai neprielnic, în mod cât mai frumos luând hotărârile cele mai juste, realizându-le cu energie remarcabilă, fiind și lăudat de D^e. Insp^t. General care a fost prezent.

Lt. Col. Dumitrache este un **foarte** valoros comandant și înzestrat cu cunoștințe bogate profesionale, fiind singur și apt a comanda un regiment (Grup V[ânători] Munt [e]).

Este un of. sup. cu toate aptitudinile pentru activitatea în munți, fiind un alpinism remarcabil, care a animat pe subalternii săi în această direcție. –

Nu are vechimea, nu face obiectul unei propuneri¹⁰.

General Nicola – Comandantul Diviziei 1 Vânători de Munte:

„De acord.

Locot. Col. Dumitrache este un alpinism de fond, **un schior** neîntrecut și un instructor fără pereche. –

Pune suflet și pasiune în **a-și instrui unitatea și a o menține mereu în fruntea celorlalte.**

Batalionul ce a comandat excelează prin ținută, disciplină, instrucție și tragere.

Lt. Col. Dumitrache personal dă tonul. Primul la munte unde a construit cu mari sacrificii o cabană, primul la ski, primul la tragere.

Echipa sa a fost la toate premiată.

La Inspecția D^l General Cihosky a comandat detașamentul în Muntele Mic (Sud Caransebeș) la 1.800 altitudine. Are ochiul terenului și e perfect identificat cu operațiile în munți. –

Este un excelent ofițer de munte”.

General Gorsky – Comandant Corp Vânători de Munte:

„Mențin fără nici o rezervă excelențele aprecieri date de șefii erarhici.

Ofițer superior ce se pune în evidență prin întreaga sa achiziție militară, în calitate de șef de Corp.

Va înainta numai la alegere”.

¹⁰ Arhiva Militară a Vânătorilor de Munte (A.M.Vn.), fond General Ioan Dumitrache, f. 2.

General Gorsky – Inspector General de Armată:

„Mențin aprecierile favorabile date acestui valoros ofițer superior. -”¹¹.

Avansat colonel în 1935, a comandat cu multă fermitate Grupul 4 Vânători de Munte din Bistrița-Năsăud. În ierarhia civilă, Patriarhul Miron Cristea (prim-ministru al țării între 11 februarie 1938 – 6 martie 1939) l-a numit, în anii 1938-1939, în funcția de prefect al județului Năsăud.

A fost promovat comandant al Brigăzii 2 Mixte Munte în toamna anului 1939.

Principele Nicolae, fiul regelui Ferdinand și al reginei Maria, a înființat un Grup de 15 ofițeri din cei mai buni schiori proveniți din Brigada a II-a de Vânători de Munte, care făcea excursii în munți atunci când timpul le permitea. La 16 ianuarie 1940, colonelul Ioan Dumitrache a primit următoarea *Convocare*:

„CEI 15 se vor întruni anul acesta în ziua de 24 Ianuarie ora 10 la Predeal, Grădina Parcului, de unde se va pleca la Muntele Dihamu.

Sunteți insistent rugat a nu lipsi dela întrunire, în care scop s-a intervenit la autoritatea erarhică pentru a vi se acorda o învoire de trei zile.

Secretar, Maior Emilian Teacă”¹².

La data de 10 mai 1941, colonelul Ioan Dumitrache a fost avansat la gradul de general de brigadă¹³.

Din ziua de 20 iunie 1941, Corpul de Munte, comandat de către generalul de Divizie Gheorghe Avramescu, a trecut, din punct de vedere operativ, în subordinea Armatei a 11-a germană.

Brigăzile de vânători de munte au intrat în Războiul Sfânt în ziua de 2 iulie 1941, atacând pe direcția principală Rădăuți - Cernăuți - Hotin. Orașul Cernăuți a fost eliberat în ziua de 4 iulie 1941. În cadrul acestor acțiuni, Brigada 2 Mixtă Munte, comandată de către generalul Ioan Dumitrache, a fost vârful de lance. Împreună cu Divizia 8 Cavalerie, ea a forțat Prutul și a eliberat Ținutul Herței. Până la 9 iulie 1941, toată partea de nord a Bucovinei a fost eliberată.

Ajungând la Nistru, Grupul de Armate „General Antonescu” și-a încetat existența și Armata a 11-a germană a fost subordonată Grupului

¹¹ *Ibidem*, f. 2 verso.

¹² A.M.Vn., fond General Ioan Dumitrache, f. 3.

¹³ Constantin Chiper, *op. cit.*, p. 9.

Principele Nicolae, fiul regelui Ferdinand și al reginei Maria, a înființat un Grup de 15 ofițeri din cei mai buni schiori proveniți din Brigada a II-a de Vânători de Munte, care făcea excursii în munți atunci când timpul le permitea.

de Armate „Sud” condus de către mareșalul Gerd von Rundstedt¹⁴, cu misiunea de a înainta spre Bug. Cu mari pierderi, Bugul a fost depășit, la 21 august 1941. După lupte grele, vânătorii de munte au trecut Niprul la 16 septembrie 1941. Brigăzile 2 și 4 Mixte Munte au fost dispuse pe litoralul Mării de Azov, iar Brigada 1 Mixtă Munte a fost trimisă în Crimeea¹⁵.

Prin Decretul Regal nr. 2.886 din 19 octombrie 1941, Ioan Dumitrache – general de brigadă, comandantul Brigăzii 2 Mixtă Munte – a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a.

Pierderile umane suferite au făcut ca Brigăzile 2 și 4 Mixte Munte să fie trimise în țară (8 noiembrie 1941) pentru completarea efectivelor, înzestrării și instruirii în garnizoanele de pace și aplicații în munți. Divizia 2 Munte (brigăzile s-au transformat în divizii la 15 martie 1942) a plecat spre front la 6 iulie 1942, iar la 31 iulie se afla în dispozitiv de luptă în zona Rostov. Începând cu 6 august 1942, Divizia 2 Munte a fost subordonată, permanent, comandamentelor militare germane care acționau în Caucaz.

VICTORIA DE LA NALCIK

În luptele din centrul Caucazului a fost angajată și *Divizia 2 Munte română* (comandant: generalul Ioan Dumitrache), care a declanșat, în seara zilei de 22 august 1942, acțiunea de forțare a râului Baksan, fără pregătire de artilerie. Surprinderea nu a reușit, deoarece, la ajungerea pe malul râului, unitățile au fost primite de un foc năprasnic, de toate categoriile care a provocat trupelor române mari pierderi umane. A noua zi, atacul Diviziei 2 Munte s-a dezlănțuit pe tot frontul. Grupul 4 Vânători de Munte a ocupat, cu batalioanele 7 și 15, satele Malka și Kysburun 2, însă inamicul a rezistat, favorizat fiind de configurația

¹⁴ Gerd von Rundstedt (Aschersleben 1875 - Hanova 1953). Mareșal german. Șef de Stat Major de Divizie și de Corp de Armată în 1914-1918, s-a evidențiat ca un organizator remarcabil. Discipol al lui Seeckt, apolitic, a încercat să păstreze distanța față de regimul nazist. Retras în 1938, a fost rechemat în 1939, când a condus Grupul de Armate Sud în Polonia, pe urmă a operat străpungerea de la Sedan și încercuirea de la Dunkerque. A demisionat în noiembrie 1941, înainte de a invada Ucraina și Crimeea. Rechemat pe Frontul de Vest (martie 1942), a fost numit la comanda Grupului de Armate D (noiembrie 1943). După iunie 1944, a fost înlocuit de către mareșalul Hans Günther von Kluge. A condus atacul din Ardeni, din decembrie 1944. Reținut de către americani, a fost predat englezilor, care l-au eliberat în 1949 (*Grand Larousse en 10 volumes*, Librairie Larousse, Paris, 1993, vol. 9: *rectifiable/Szymonowic*, p. 2.710).

¹⁵ Mai multe despre acțiunile militare în Crimeea în Adrian Pandeia, Eftimie Ardeleanu, *Românii în Crimeea. 1941-1944*, București, 1995.

terenului, în noaptea de 23 spre 24 august, Batalionul 7 Vânători de Munte a reușit, printr-o manevră abilă, să ajungă pe malul de sud al râului, constituind un cap de pod pe care l-a păstrat cu toate contraatacurile executate de inamic, în special după 27 august. Între 28 și 31 august, luptele au devenit dramatice, mai ales în zona înălțimii cu cota 910, care domina întreaga zonă și prin care trecea șoseaua care străbătea Caucazul de la nord de sud și care a trecut, de mai multe ori, dintr-o mână în alta.

Eroismului vânătorilor români s-a dovedit și la asaltul cotei 910, cotă despre care sergentul Rusu, din subordinea locotenentului Botiș, spunea, uitându-se peste umăr când o părăsea: „Cota 910, sece-o Dumnezeu s-o sece!”. Erau acei care au supraviețuit, care și-au cules pe foi de cort camarazii făcuți bucăți de artileria sovietică, i-au încărcat în camioane, apoi au plecat mai departe, spre o nouă luptă pe viață și pe moarte. La asaltul cotei 910 a căzut și comandantul Companiei 1, căpitanul Tiberiu Coloiu, superiorul locotenentului Botiș Volumiu, cu piciorul retezat de la genunchi de o schijă. „Luați comanda și nu vă lăsați!”, a spus înainte de a fi evacuat la spitalul din Piatigorsk, unde a decedat, fiind înmormântat în cimitirul din oraș¹⁶.

Iată Ordinul de zi al generalului Ioan Dumitrache, după cucerirea cotei 910 de către Batalionul 7 Vânători de Munte:

*Divizia 2 Munte
Comandantul*

Ordin de zi nr. 2 din 2 septembrie 1942

În operațiunile de forțarea râului Baksan (Caucaz) și în capul de pod dincolo de el, pe înălțimile 910 s-au bătut cu vitejie toți ostașii diviziei. Batalionul 7 Vânători de Munte, în frunte, a surprins trecerea râului în satul din fața cotei 910, a zdrobit apărarea inamică din sat și a pătruns vijelios pe înălțime; a înlesnit astfel dezvoltarea foarte repede a capului de pod – hotărâtor pentru bătălia viitoare – așa este socotit în ordinele Corpului blindat Mackensen. Cu toate pierderile grele, cu toate că au fost răniți comandantul, ajutorul comandantului și toți comandanții de companii, batalionul a pătruns și s-a menținut neclintit 10 (zece) zile sus pe înălțimile cucerite, zdrobind toate atacurile furioase și neconținut înmăpătat de inamic. A constituit astfel reazemul întregii

¹⁶ Cristian Negrea, *Vânătorii de munte în Caucaz*, <http://cristiannegrea.blogspot.ro/2012/08/vanatorii-de-munte-in-caucaz-i.html>

Între 28 și 31 august, luptele au devenit dramatice, mai ales în zona înălțimii cu cota 910, care domina întreaga zonă și prin care trecea șoseaua Caucazul de la nord de sud și care a trecut, de mai multe ori, dintr-o mână în alta.

Pierderile umane suferite au făcut ca Brigăzile 2 și 4 Mixte Munte să fie trimise în țară (8 noiembrie 1941) pentru completarea efectivelor, înzestrării și instruirii în garnizoanele de pace și aplicații în munți.

Începând cu 6 august 1942, Divizia 2 Munte a fost subordonată, permanent, comandamentelor militare germane care acționau în Caucaz.

operațiuni. Vitejii ostași și ofițeri ai Batalionului 7 Vânători Munte merită nemărginita recunoștință și admirație, română și germană.

Locotenent-colonelul Ciubotaru Nicolae, comandantul batalionului, deși rănit, a stat la comandă și, cu ofițerii viteji ce i-au rămas, a ținut bravul său batalion pe culmea de glorie, unde se află și trebuie să stea totdeauna.

El a arătat și de astă dată că este viteaz și pune viața sa în cumpănă pentru batalion și țară.

Onoare Batalionului 7 Vânători de Munte!

*Comandantul Diviziei 2 Munte,
General I Dumitrache.*

La 17 octombrie, Divizia 2 Munte declanșează o ofensivă puternică și ocupă întregul sat Saiukovo. O zi mai târziu, generalul von Kleist vine personal pe înălțimile cucerite de militarii români și îi decorează pe soldații Diviziei ce s-au evidențiat în luptă, declarând: „Marea faptă de arme săvârșită de Divizia 2 Munte Română dă posibilitatea Armatei I Blindate să treacă la operațiuni decisive”¹⁷.

Planurile germane prevedeau lichidarea inamicului din zona Nalcik și pătrunderea către Est, între izvoarele Terek-ului, ocupând localitatea Ordjonikidze, apoi cucerirea centrului petrolier Groznii, iar în ultimă fază, executarea unui atac pe malul Mării Caspice până la Baku. Pentru prima fază a bătăliei, se aveau în vedere două ipoteze de atac ale Diviziei 2 Munte: Sajukovo-Nalcik și Baksan-Nalcik de-a lungul șoselei dintre cele două localități. Atacul începe în zorii zilei de 25 octombrie printr-un bombardament al escadrilelor aviației germane, urmat de lovituri pregătitoare de artilerie ale tunurilor vânătorilor de munte. La ora 8 se trage o salvă de aruncătoare grele ca semnal al începerii atacului. Spre seară are loc un puternic contraatac sovietic cu rachete Katiușa, ceea ce arată că inamicul se așteaptă la un atac din partea forțelor aflate la nord de râu. În acest bombardament este ucis locotenentul Oltei cu șapte soldați care pregăteau materialele pentru trecerea Batalionului I Pionieri Munte.

¹⁷ Florian Cristescu, *Operațiunile Diviziei 2 Munte în Munții Caucaz*, http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/opera-iunile-diviziei-2-munte-n-mun-ii-caucaz. Licențiat al Universității din București în anul 2006 cu tema *Campania armatei române în Caucaz (iulie 1942-octombrie 1943)*.

În urma pierderilor mari, Divizia 2 Munte a primit ordin să părăsească poziția cucerită, cu mult efort și numeroase jertfe, și să organizeze o poziție defensivă pe malul de nord al râului. În final, Baksanul avea să fie forțat, din nou, la 25 octombrie, în urma unei puternice pregătiri de artilerie și de aviație.

În continuare, Divizia 2 Munte a înaintat rapid spre Nalcik (în subordinea Corpului 3 blindat german, comandat de Friedrich August Eberhard von Mackensen), a doua zi, 26 octombrie, trupele române ating periferia orașului la marginea de nord, unde trupele sovietice rezistau cu dârzenie în cazemate de beton și în clădiri fortificate. În urma anihilării rezistențelor inamice din cimitirul de la marginea Nalcik-ului, Batalionul 16 Vânători de Munte a cucerit câteva blocuri din interiorul orașului puternic fortificat. Concomitent, Batalionul 7 Vânători de Munte a manevrat localitatea pe la nord-est, înfrângând rezistențele de la Șalușta și Kenșa, după care a atacat și cucerit casele din partea de vest a orașului unde inamicul rezista puternic.

Înverșunarea luptei este descrisă astfel de jurnalul de operații al diviziei: „Acțiunea progresează cu destulă ușurință în tot sectorul diviziei, în afară de orașul Nalcik, unde sunt întâmpinate rezistențe puternice cu cât atacatorii se apropie de centru. Fiecare casă este pusă în stare de apărare. Prin fiecare geam sau perete este scoasă țeva unei arme. Blocurile mari și grupele de case constituie adevărate centre de rezistență. Străzile sunt baricate date cu obstacole contra infanteriei și tancurilor, obligând pătrunderea pe direcția armelor automate și a tunurilor anticar inamice. La fiecare încrucișare de străzi sau piață publică este o cazemată din beton cu posibilități de tragere în mai multe direcții în lungul străzilor și cu șanțuri adânci de comunicație. În grădinile caselor și parcuri, lucrări de campanie le completează pe cele de fortificație permanentă. Înălțimile care domină orașul de pe malul de Sud al pârâului Nalcik sunt împânzite de artilerie și brandturi inamice”¹⁸. Orașul este încercuit, însă luptele continuă și în ziua următoare. În data de 28 octombrie 1942, Corpul 3 Blindat german avea în vedere lichidarea tuturor forțelor din încercuirea de la Nalcik. Divizia 2 Munte ocupă poziții din ce în ce mai solide la Nalcik, inclusiv în localitatea Alexandrovskaja, și strâmtează încercuirea trupelor sovietice prin înaintarea până la Urban. La ora 7.30, după o pregătire de artilerie

¹⁸ Arhivele Militare Naționale Române, *Fond Marele Stat Major*, P II-1224.

În urma pierderilor mari, Divizia 2 Munte a primit ordin să părăsească poziția cucerită, cu mult efort și numeroase jertfe, și să organizeze o poziție defensivă pe malul de nord al râului. În final, Baksanul avea să fie forțat, din nou, la 25 octombrie, în urma unei puternice pregătiri de artilerie și de aviație.

de 20 de minute, trupele române primesc misiunea de a cucerii Nalcik, de a trece valea Nalcik și de a ocupa localitatea Casania, ajungând pe râul Cerek. Față de pregătirea puternică de artilerie, rezistența inamicului este din ce în ce mai slabă, obiectivele sunt puternic lovite atât de artileria de însoțire, cât și de tunurile de asalt, care pătrund între clădiri și lovesc artileria apărării. Printr-un atac impetuos, batalioanele 7, 10 și 16 vânători de munte au cucerit orașul și înălțimile de la sud-est.

Înfrânt și dezorientat, inamicul s-a retras în munți. Orașul este cucerit, însă, pentru fructificarea victoriei, luptele continuă și în zonele adiacente.

Până la 30 octombrie 1942, Divizia 2 Munte a ocupat orașul Nalcik și zona din împrejurimi (25-28 octombrie 1942). Iată cum s-a adresat trupelor sale din subordine după izbândă de la Nalcik: „Am ordonat să stați câteva zile toți, și front, și servicii, în orașul Nalcik, în fața căruia ați sângerat și pe care l-ați cucerit cu sufletul vitejesc al tuturor. Am o mare bucurie când va văd trecând cumiși și mândri pe străzile lui. Din hărnicia cu care va văd alergând după treburile voastre îmi întăresc încrederea că apărați cu sufletul vostru, oricând, onoarea noastră, plătită atât de scump...”¹⁹.

Mareșalul german Ewald von Kleist²⁰, comandantul Armatei 1-a Blindate, a apreciat victoria: „Bătălia de la Nalcik constituie una din cele mai mari victorii ale operațiunilor din Caucaz. O comportare eroică a avut Divizia 2 Munte în luptele de la Vladicaucuz, când au scos din încercuire o divizie militară blindată germană”²¹.

Felicitări au transmis generalul Eberhard von Mackensen – comandantul Corpului 3 Blindate și Comandantul Flotei a IV-a Aeriană Richtofen.

Bătălia de la Nalcik s-a încheiat ca una dintre cele mai mari victorii române pe Frontul de Est. Au fost capturați 3.079 de prizonieri, o mare

cantitate de armament și material de război²². În luptele de la Baksan și Nalcik, Divizia 2 Munte română a pierdut 820 de militari (157 de morți, 647 de răniți și 16 dispăruți).

La 2 noiembrie 1942, generalul Ioan Dumitrache a fost decorat cu Ordinul „Crucea de Fier”, în grad de Cavaler (*Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes*), cel mai înalt Ordin al celui de-Al Treilea Reich. În aceeași zi, a primit din partea primarului orașului Nalcik următoarea scrisoare:

„Prea Stimate domnule General,
Îmi permit pe această cale să vă exprim cea mai adâncă mulțumire pentru eliberarea orașului Nalcik, la 28. X. c.

Ca pe cuceritorul Nalcik-ului, vă rog, în amintirea acestei mărețe acțiuni militare, să primiți un dar din muzeul orașului.

Noua primărie a orașului sub conducerea mea va căuta să aducă orașul și populația lui spre bunăstare.

Primarul orașului Nalcik
Profesor A.N. Dainaco”²³.

La București, la 10 noiembrie 1942, Mareșalul Ion Antonescu a dat Ordinul de Zi nr. 34:

„După lupte crâncene duse cu înverșunare între 25 Octombrie și 3 Noembrie, Divizia 2 Munte puternic sprijinită de forțe aeriene germane, a isbutit să rupă frontul inamic de pe râul Baksan.

A cucerit apoi, prin lupte corp la corp, numeroase localități, dârș apărare de trupele sovietice și a pătruns în orașul fortificat Naltschik, dela poalele munților Caucazului, pe care a pus stăpânire prin lupte grele de stradă.

Continuând cu hotărîre urmărirea spre Ordjoni-kidze, vitejii ostași ai acestei Divizii de Munte au zdrobit ultimele încercări de rezistență ale inamicului, aruncându-i resturile înfrânte și desorganizate în munți și capturându-i mii de prizonieri și un bogat material de război.

Pentru minunatele fapte de arme și frumoasa victorie a vânătorilor de munte în „Bătălia dela Naltschik”, care va rămâne în istoria marilor noastre izbânzii, trimit Generalului Dumitrache, ofițerilor și ostașilor acestei Divizii glorioase, mulțumirile MAJESTĂȚII SALE REGELUI

²² Jipa Rotaru, Leonida Moise, Vladimir Zodian, Teofil Oroian, Antonescu - Hitler. Caucazul și Crimeea, Editura Paideia, București, 1999, p. 56.

²³ A.M.Vn., fond General Ioan Dumitrache, f. 4.

Mareșalul german Ewald von Kleist, comandantul Armatei 1-a Blindate, a apreciat victoria: „Bătălia de la Nalcik constituie una din cele mai mari victorii ale operațiunilor din Caucaz. O comportare eroică a avut Divizia 2 Munte în luptele de la Vladicaucuz, când au scos din încercuire o divizie militară blindată germană”.

și recunoștința PATRIEI și mă înclin cu adâncă reculegere în fața eroilor căzuți în luptă pentru înfrângerea dușmanului nostru de totdeauna”²⁴.

Iată cuvintele pe care generalul Dumitrache le-a adresat soldaților săi, prin ordin de zi, în acele ceasuri de mare restriște: „Ostași ai Diviziei 2 Munte și Diviziei 10 Infanterie: sunt cu sufletul lipit de sufletele voastre de martiri ai războiului și mai ales ale acestor zile. Pentru vitejia cu care ați ajuns cu bine la sfârșitul lunii aprilie 1944, în numele Țării pe care o cinstiți, va mulțumesc cu recunoștință. Încă o încordare de viteji, cu toții strânși bărbătește, cu încrederea voastră de trăgători neîntrecuți vom trece sigur și cele din urmă încercări grele, înfrângând soarta până la capăt, oricât de vitregă ar fi fost cu noi...”²⁵.

DIVIZIA 2 MUNTE ATINGE CEL MAI ESTIC PUNCT AL ÎNTREGII CAMPANII DIN EST

Ofensiva ce a urmat după cucerirea orașului Nalcik se înscrie în continuare în planurile armatei germane, trupele Diviziei 2 Munte ocupând poziții în flancul înaintării acesteia. Operațiunile încep la data de 2 noiembrie, trupele române mărșăluind în spatele coloanelor de blindate germane pentru continuarea ofensivei către localitățile Alagir și Ordjonikidze. *Divizia 2 Munte atinge cel mai estic punct al întregii campanii din Est, ajungând la aproximativ 20 de kilometri de centrul petrolifer Groznii.* Profitând de ceața din zilele de 14 și 15 noiembrie, Divizia 2 Munte își pregătește sistemul defensiv pentru iarnă. Inamicul lansează un prim atac în ziua de 16 noiembrie, când reușește să pătrundă în satul Kora-Ursdon, pe care îl ocupă. Escadronul 2 Vânători Călări, împreună cu Escadronul de Cercetași Călări, încearcă să reocupe localitatea, dar sunt respinse. Recunoașteri inamice au loc și în celelalte sectoare ale diviziei, însă, din cauza ceții dense, astfel de patrulare sunt capturate. În zilele marii ofensive sovietice de la Stalingrad, situația pe frontul Diviziei 2 Munte este una liniștită, cu excepția unui atac din zona Grupului 4 Vânători Munte, dat de Brigada 37 sovietică. În zilele de 20 și 21 nu se înregistrează decât schimburi sporadice de focuri. Pe la jumătatea lunii noiembrie, trupele române încep să se confrunte și cu vremea nefavorabilă, își fac simțită prezența ninsorile și înghețul, temperaturile sunt permanent sub 0 grade Celsius. În ușoarele

schimburi de focuri cu inamicul se răspunde cu mai puține lovituri pentru economisirea munițiilor. La 24 noiembrie, la comandamentul diviziei din Digora, are loc acordarea de decorații pentru ofițerii, subofițerii și soldații ce s-au distins în bătălia de la Nalcik²⁶.

La sfârșitul anului 1942, Comandamentul militar german, convins că nu mai poate rămâne în Caucaz, a organizat retragerea pe etape începând din noaptea de 31 decembrie 1942/1 ianuarie 1943. Generalul Auleb, prin Ordinul de Zi din 19 ianuarie 1943, aprecia: „Divizia 2 Munte s-a retras 200 de kilometri prin lupte continue, cu un spirit de sacrificiu demn de relevat, înfruntând cele mai mari greutăți sub comanda eroicului și viteazului ei comandant, generalul Ioan Dumitrache”²⁷. Retragera s-a făcut pe traseul: peninsula Taman - Crimeea - Simferopol, refăcându-se efectivele pentru campania militară din vara anului 1943.

Între 13 iulie 1942 și 15 aprilie 1943, Divizia 2 Munte a pierdut 11.000 de oameni²⁸. Pentru meritele sale, Ioan Dumitrache a fost avansat la gradul de general de divizie (1 ianuarie 1943) și a primit Ordinul „Mihai Viteazul”²⁹, clasa a II-a (Înalt Decret nr. 353 din 15 februarie 1943), având deja același Ordin, clasa a III-a. Comandantul Corpului de Munte, generalul de corp de armată Gheorghe Avramescu, i-a semnat Ordinul de Serviciu nr. 1.519/R din 14 mai 1943 pentru a „merge în garnizoana București, fiind chemat urgent la Carpați,

Între 13 iulie 1942 și 15 aprilie 1943, Divizia 2 Munte a pierdut 11.000 de oameni. Pentru meritele sale, Ioan Dumitrache a fost avansat la gradul de general de divizie (1 ianuarie 1943) și a primit Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a II-a.

²⁶ Florin Cristescu, *Operațiunile Diviziei 2 Munte în Munții Caucaz*, http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/opera-iunile-diviziei-2-munte-n-mun-ii-caucaz

²⁷ Apud Constantin Chiper, *op. cit.*, p. 11.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Ordinul „Mihai Viteazul” a fost înființat prin Decretul Regal nr. 2.968 din 26 septembrie 1916. Însemnul inițial al Ordinului era alcătuit dintr-o cruce treflată din metal auriu, emailată albastru, având în centru, pe avers, cifra încoronată a regelui Ferdinand I, iar pe revers, anul 1916. Clasa a III-a și clasa a II-a aveau crucea surmontată de coroana regală de argint aurit; la clasa a III-a, coroana avea o dimensiune de 20 mm lungime, iar la clasa a II-a de 28 mm. Clasa a III-a avea crucea de 40 mm și se purta pe partea stângă a pieptului; clasa a II-a cu dimensiunea crucii de 60 mm se purta în comanderie, iar clasa I, tot de 60 mm, se purta ca broșă pe partea stângă a pieptului. Modelul 1941 avea cifra regelui Mihai și anul 1941. Însemnul pentru modelul 1938 primea între brațele crucii două spade încrucișate. Panglica Ordinului era din moar roșu-vișiniu închis, lată de 37 mm, având pe fiecare latură o bandă de fir de aur, lată de 3 mm. În anul 1936, purtătorii Ordinului au primit un fel de uniformă, constând dintr-o mantie și o căciulă asemănătoare celei purtate de marele voievod Mihai Viteazul. Ea se purta de către cavalerii Ordinului în toate ocaziile oficiale, când ofițerilor li se impunea ținuta de ceremonie, precum și la toate serbările naționale sau patriotice organizate de Stat (Eugen Stănescu, Iulia Stănescu, Gavriil Preda, *op. cit.*, pp. 7-9).

²⁴ *Ibidem*, f. 5.

²⁵ Cf. colonel (r.) Gh. Suman, *Istoria Brigăzii 2 Vânători de Munte Sarmizegetusa*, p. 163.

În perioada iulie-octombrie 1943, Divizia 2 Munte a desfășurat lupte de uzură cu armata sovietică și detașamentele de partizani. Generalul de divizie Ioan Dumitrache a primit, începând cu ziua de 24 iulie 1943, un concediu în țară pe timp de 25 de zile.

La sfârșitul lunii mai 1944, Marele Stat Major a reorganizat diviziile de munte în comandamente operative. Comandamentul Diviziei 2 Munte s-a transformat în Comandamentul 102 Munte, dislocându-se, la sfârșitul lunii august 1944, în garnizoane Deva.

în interes de serviciu. Pleacă astăzi 15 Mai 1943. Călătorește cu avionul atât la ducere, cât și la înapoiere³⁰.

În zilele de 5 și 6 iunie 1943, Divizia 2 Munte a fost inspectată de către Mareșalul Ion Antonescu. Aprecierea sa făcea cinste bravilor vânători de munte: „Divizia 2 Munte s-a acoperit de glorie în Caucaz și merită recunoștința și admirația țării, mulțumiri întregului personal condus cu onoare și demnitate de generalul Ioan Dumitrache”³¹.

În perioada iulie-octombrie 1943, Divizia 2 Munte a desfășurat lupte de uzură cu armata sovietică și detașamentele de partizani. Generalul de divizie Ioan Dumitrache a primit, începând cu ziua de 24 iulie 1943, un concediu în țară pe timp de 25 de zile³². Renumele de care se bucura Divizia 2 Munte se regăsește în scrisoarea mareșalului Ion Antonescu din 18 noiembrie 1943³³.

Pe timpul iernii anului 1943, armata sovietică a decimat luptătorii și tehnica de luptă din dotarea Diviziei 2 Munte. La insistențele mareșalului Ion Antonescu, Comandamentul Militar German a acceptat retragerea trupelor din Crimeea (11 aprilie-12 mai 1944) pe mare și pe calea aerului. Unitățile din Divizia 2 Munte au intrat în garnizoanele de pace, primind zone de responsabilitate, elaborând planuri de intervenție la obiective, împotriva unor tulburări sociale, contra parașutiștilor și partizanilor³⁴.

La sfârșitul lunii mai 1944, Marele Stat Major a reorganizat diviziile de munte în comandamente operative. Comandamentul Diviziei 2 Munte s-a transformat în Comandamentul 102 Munte, dislocându-se, la sfârșitul lunii august 1944, în garnizoane Deva. Din ziua de 1 august 1944, Ioan Dumitrache a fost numit la comanda Corpului de Munte, care, de la 23 august, a trecut la anihilarea trupelor germane în zona Brașovului.

La 31 august 1944, trupele Corpului de Munte au trecut la ofensivă în cooperare cu Corpul 33 Armată sovietic, în subordinea căruia se găsea și Divizia 1 Infanterie de voluntari români „Tudor Vladimirescu” (înfînțată pe teritoriul sovietic, la 2 octombrie 1943, din prizonieri români). La 1 septembrie 1944, Comandamentul Corpului de Munte, în frunte cu experimentatul general de divizie Ioan Dumitrache,

³⁰ A.M.Vn., *fond General Ioan Dumitrache*, f. 6.

³¹ Apud Constantin Chiper, *op. cit.*, p. 10.

³² A.M.Vn., *fond General Ioan Dumitrache*, f. 7.

³³ *Ibidem*, f. 8.

³⁴ Constantin Chiper, *op. cit.*, pp. 10-11.

În ziua de 8 septembrie, a fost eliberat orașul Sfântu Gheorghe, iar la 28 septembrie, orașul Târgu Mureș. Până la 15 octombrie, Corpul de Munte a alungat forțele germane și ungare din „Intrândul Secuiesc”. Diviziile de munte au eliberat orașele Sfântu Gheorghe, Baraolt, Târgu Mureș, Aiud, Gilău, Cluj, Huedin, Beiuș, Vașcău și Oradea.

și Divizia 1 Munte, comandată de către generalul Grigore Bălan, se aflau în dispozitiv de acoperire a frontierei, între Întorsura Buzăului și Homorod³⁵.

În ziua de 8 septembrie, a fost eliberat orașul Sfântu Gheorghe, iar la 28 septembrie, orașul Târgu Mureș. Până la 15 octombrie, Corpul de Munte a alungat forțele germane și ungare din „Intrândul Secuiesc”. Diviziile de munte au eliberat orașele Sfântu Gheorghe, Baraolt, Târgu Mureș, Aiud, Gilău, Cluj, Huedin, Beiuș, Vașcău și Oradea. Începând cu 15 octombrie 1944, Divizia 1 Munte, Comandamentul Corpului de Munte și unitățile de corp au fost retrase la Brașov și Sinaia, iar Diviziile 2 și 3 Munte au continuat ofensiva pe teritoriul Ungariei³⁶. La 24 octombrie 1944, generalul de divizie Ioan Dumitrache a sosit la Brașov, punându-se la dispoziția Marelui Stat Major. Corpul de Munte și Divizia 1 Munte au fost retrase din dispozitivul de luptă, urmând a fi desființate, în baza măsurilor adoptate de Comisia Aliată de Control Rusă.

La 22 noiembrie 1944, generalul de divizie Ioan Dumitrache a fost decorat de către regele Mihai (Înalt Decret nr. 2254) cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a cu spade „pentru modul cum s’a distins în grelele acțiuni, dar încununat de succes, în perioada de timp de la 24 August - 12 Octombrie 1944, întreprinse la Brașov, Sf. Gheorghe, Tg. Mureș, Gherla pentru eliberarea Ardealului - Continuu în teren, în mijlocul trupelor, îmbărbătându-le, adevărind pe lângă un curaj personal și o fermitate de caracter demn de toată lauda”³⁷.

ACUZAȚII, PERSECUȚII, ÎNCHISOARE

Acuzat pe nedrept de Comandamentul Militar sovietic de săvârșirea unor crime de război³⁸, generalul Ioan Dumitrache a fost arestat. Cu Ordinul nr. 455 din 26 februarie 1945, Curtea Militară de Casație și Justiție, Parchetul General a dispus: „În conformitate cu ordinul N.R./Cabinetul Domnului Ministru/Nr. 7/1945 confidențial personal,

Am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune arestarea imediată sub pază la acel Comandament, [Corpul de Munte] a Domnului General de Divizie Dumitrache Ioan.

³⁵ Gheorghe Suman, *op. cit.*, p. 186.

³⁶ *Ibidem*, p. 187.

³⁷ A.M.Vn., *fond General Ioan Dumitrache*, f. 9.

³⁸ Vezi mai multe în ultimul capitol – dosarul de Securitate al generalului Dumitrache.

Ofițerul nu va putea părăsi localul, decât numai cu aprobarea scrisă a D-lui. Ministru de Războiu.

Se anexează în copie consemnul în legătură cu această pază.

*Procuror General,
General Magistrat
C. Păiș³⁹.*

Postul de Radio Moscova a transmis, la 7 martie 1945, Nota Informativă prin care generalul Dumitrache era acuzat că a ordonat, în octombrie 1942, uciderea a 600 de prizonieri, partizani, femei și copii la Nalcik, precum și transportul unor materiale în țară. Falsose acuzații au fost infirmate de mărturia celor 127 de persoane care au participat la proces⁴⁰.

Motivul adevărat al arestării sale au fost: comportarea eroică a ostașilor Diviziei 2 Munte în Caucaz, fapt pentru care a fost supranumită „Divizia de Cremene”, refuzul de a continua luptele pe teritoriul Ungariei și criticarea unor ordine de luptă date de comandanții sovietici în „Intrândul Secuiesc”⁴¹.

A fost reabilitat la 15 august 1946 și trecut la comanda Corpului de Munte, iar la 1 septembrie 1947, a fost avansat la gradul de general de corp de armată și trecut în rezervă, cu drept de pensie⁴². În toamna anului 1948, organele Securității au reînceput persecuțiile, generalul fiind chemat tot mai des la interogatorii.

La 3 februarie 1949, Ioan Dumitrache a fost reținut la dispoziția Securității din București, fiind cercetat, în perioada februarie 1949 – octombrie 1950⁴³. Fără a fi judecat și condamnat, a fost închis în Penitenciarul Aiud și la Jilava. Parchetul Curții București - Cabinet Instrucție - Criminali de război i-a eliberat, în ziua de 7 octombrie 1950, o *Adeverință* semnată de către procurorul-șef: „Se adeverește de noi că dl. General rezervă DUMITRACHE IOAN a fost lăsat liber de noi pe ziua de 6 Octombrie 1950 în afacerea ce preventiv a fost arestat”⁴⁴.

S-a stabilit în Brașov, trăind retras, uitat și lipsit de resurse materiale, preocupat de redactarea memoriilor sale. Textul dactilografiat a fost donat Muzeului de Istorie și Arheologie Brașov.

³⁹ Ibidem, f. 10.

⁴⁰ Constantin Chiper, *op. cit.*, pp. 12-13.

⁴¹ Florian Bichir, *Interogatoriul generalului Ioan Dumitrache, comandant al Diviziei 2 Vânători de Munte*, „Document” – Buletinul Arhivelor Militare, anul XIX, nr. 3 (73)/ 2016, pp. 77-85.

⁴² Ibidem, p. 13.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ A.M.Vn., *fond General Ioan Dumitrache*, f. 11.

SCRISORI DE MULȚUMIRE

Cu prilejul împlinirii unui sfert de veac de la eliberarea țării și a Zilei Forțelor Armate, generalul în rezervă Ioan Dumitrache a primit, la 5 martie 1970, o emoționantă și respectuoasă scrisoare de la Ștefan Pașcanu, din Târgu Mureș⁴⁵:

„Mult stimat Domnule General Dumitrache,

Sfertul de veac care a trecut a făcut să ne amintim și să spunem și altora faptele de arme săvârșite pentru apărarea patriei. Pentru a fi și mai bine documentați, s-a apelat și la prețiosul Dv. ajutor pentru care Vă rugăm să primiți cele mai calde și mai sincere mulțumiri.

Nu avem cuvinte să apreciem extraordinarul conținut al dosarului cuprinzând operațiile militare duse de vitejii Vânători de Munte sub iscusita Dv. comandă și strategie.

Remarcabile și adevărate perle de literatură și de fierbinte patriotism sînt ordinele de zi date de Dv. după luptele glorioase duse pe meleagurile mureșene, pe întinsul milenarului Ardeal.

Noi am inițiat ținerea unei serii de expuneri pe această temă legată de aniversarea Eliberării patriei și de aniversarea Forțelor noastre armate, printre care și o mare adunare la care urma să fiți și Dv. invitați să vorbiți.

Independent de voința noastră, marea adunare n-a mai avut loc și am aflat că ați avut amabilitatea de a Vă deplasa în orașul nostru.

Nu-i nimic. Pământul țării ne cunoaște pașii. Cuvântul țară e încrustat în carne vie. Sunt sfinții noștri cei ce-au căzut pentru ea.

E adevărat și cu dreptate ar fi ca și spre supraviețuitorii zilelor însângerate să se îndrepte mai multă atenție, cu ceva mai multă prețuire, nu atât pentru persoana noastră, cât pentru aportul valoros ce-l mai putem aduce în educarea patriotică a tineretului în propagarea dragostei de glia străbună, în lupta contra uitării aprigelor înțeleștări cu dușmanul, a marelui tribut de sânge plătit pentru zilele fierbinte de azi și mai fericite de mâine ale patriei și poporului nostru.

Mult stimat Domnule General,

În evocările legate de a 25-a aniversare a Eliberării și a aniversării Forțelor noastre armate, în expunerile noastre, la loc de cinste a stat

„În evocările legate de a 25-a aniversare a Eliberării și a aniversării Forțelor noastre armate, în expunerile noastre, la loc de cinste a stat – și va sta întotdeauna – numele, figura luminoasă a strategului, marelui patriot, a omului; gen. Ioan Dumitrache.”

⁴⁵ Horia Dumitrescu, Marilena Sima, *Generalul de corp de armată Ioan Dumitrache (1889-1977). Contribuții*, „Cronica Vrancei”, XIX, Muzeul Vrancei, 2014, pp. 369-393.

– și va sta întotdeauna – numele, figura luminoasă a strategului, marelui patriot, a omului; gen. Ioan Dumitrache.

Înapoiindu-Vă prețiosul material, Vă mulțumim din tot sufletul pentru amabilitatea de a ni-l pune la dispoziție. El va constitui cea mai valoroasă piesă, cel mai scump material pentru munca noastră dusă nu întotdeauna în cele mai bune condițiuni și în unele cazuri poate neînțeleasă așa cum ar trebui.

Vă rugăm să primiți omagiile noastre și cele mai calde și sincere urări de bine și de sănătate pe care dorim s-o invidiem încă mulți, mulți ani.

Respectuoase sărutări de mâini Doamnei
Cu cele mai alese sentimente
resp. vet. din răzb. Antifascist⁴⁶.

Supraviețuitorii promoției 1916 B ofițeri activi și de rezervă de infanterie și administrație s-au reunit în ziua de duminică, 28 mai 1972, în fostul local al Școlii Militare de Infanterie și Administrație din București, pentru a sărbători împlinirea a peste 55 de ani de la obținerea primului grad ofițeresc. Cei 40 de participanți i-au adresat o scrisoare, semnată de toți, în care își exprimau omagiul lor pentru cel care i-a condus în luptă și le-a fost model de conduită și virtute în viață:

„Mult respectate Domnule General,

Supraviețuitorii Promoției 1916 B. Ofițeri activi și de rezervă de infanterie și administrație, reuniți astăzi în fastul local al Școlii Militare de Infanterie și Administrație din București, pentru a sărbători împlinirea a peste 55 de ani, de la înălțarea lor în primul grad al ierarhiei ofițerești, cu sincera și adâncă părere de rău că - din cauze depășind dorința și posibilitățile lor - nu v-am putut avea între ei în această împrejurare festivă, scumpă lor, vă adresează pe această cale un cald și respectuos salut omagial și vă asigură de cele mai plăcute aduceri-aminte și de via și Sincera lor recunoștință, pentru tot ceea ce le-ați dat, ca dărnicie, din mintea și sufletul Domniei Voastre, pentru cât mai desăvârșita și temeinica formare a lor pentru viață și pentru nobila și frumoasa carieră de apostolat și sacrificiu, pe care au îmbrățișat-o cu drag și au îndeplinit-o cu cinste. -

Ei vă urează, totodată, cu toții și din toată inima, ca soarta să rezerve în continuare vârstei Domniei - Voastre venerabile, încă mulți ani fericiți!⁴⁷.

⁴⁶ Ibidem, f. 12-13.

⁴⁷ Ibidem, f. 14-15 verso.

S-a stins din viață la 6 martie 1977, fiind înmormântat în Cimitirul Groaveri din Brașov. Astăzi, în Brașov, două mici străzi învecinate poartă numele generalilor Dumitrache și Mociulschi, două mari personalități ale Armatei Române.

Printre cei care au prezentat condoleanțe s-a numărat și Gheorghe Mihail⁴⁸. Pe o carte de vizită, generalul Mihail a scris:

„General de Armată Gh. Mihail

Fost Comandant Suprem al Armatei

Fost Șef al Marelui Stat Major al Armatei

exprimă sincere condoleanțe pentru decesul scumpului soț, generalul Dumitrache, brav general, care m'a ajutat în greaua răspundere ce am avut la 23 august 1944.

Versailles - Franța

22 martie 1977⁴⁹.

ÎN LOC DE CONCLUZII: ZIUA VÂNĂTORILOR DE MUNTE – 2 NOIEMBRIE 1991, BRAȘOV

Sărbătorirea Zilei Vânătorilor de Munte, prilejuită de împlinirea a 75 de ani de la înființarea primelor unități⁵⁰, a avut loc la Cercul Militar din Brașov (2 noiembrie 1991).

Programul a cuprins Simpozionul cu tema „Tradițiile de luptă ale vânătorilor de munte din armata română”, prezentarea în premieră a filmelor „Vânătorii de Munte” – file de istorie și „Manevra”, dezvelirea troiței de pe locul unde urma să se amplaseze monumentul vânătorilor

⁴⁸ Gheorghe Mihail (13 martie 1887 – 2 februarie 1982). Sublocotenent (1907), maior (1917), general de brigadă (1935), general de divizie adjutant (1939). Comandant al Școlii Speciale de Infanterie (1929-1930), șef de Stat Major al Inspectoratului General al Armatei (1936-1937), șef al Marelui Stat Major (august-septembrie 1940, august - septembrie 1944), inspector general al Infanteriei (1944-1945) și de Armată (1945-1947), ministru subsecretar de Stat la Ministerul Apărării Naționale în guvernul Constantin Argetoianu (28 septembrie – 23 noiembrie 1939), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (4 iulie-24 august 1940). A participat la Primul Război Mondial, fiind rănit în bătălia de la Mărășești. La 23 august 1944, a fost numit șef al Marelui Stat Major. A coordonat operațiile de acoperire a frontierelor, de lichidare a rezistențelor armate germane și de dezarmarea marilor unități ale Wehrmacht-ului din România (23-31 august 1944). Vezi C. Căzânișteanu, V. Zodian, A. Pande, *Comandanți militari. Dicționar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 220.

⁴⁹ A. M. Vn., fond General Ioan Dumitrache..., f. 16.

⁵⁰ Potrivit Ordinului Marelui Cartier General nr. 294/3 noiembrie 1916, Școala de Schiori, înființată la 30 septembrie 1916 în cazarma Regimentului 4 Roșiori din București, cu un efectiv de 1.000 de militari, a fost transformată în Corpul Vânătorilor de Munte, unitate luptătoare organizată pe trei batalioane, însumând 1.980 de militari. La comanda acestei unități a fost numit căpitanul Virgil Bădulescu (Gheorghe Suman, *op. cit.*, p. 179).

de munte și depunerea de jerbe și coroane de flori. După Simpozion, a avut loc festivitatea de înmânare a plachetelor, insinelor și diplomelor comemorative „75 de ani de la înființarea vânătorilor de munte în rmata română”⁵¹.

Invitată la aceste manifestări, doamna Aurica Dumitrache a primit o Diplomă acordată generalului-colonel post-mortem Ioan Dumitrache, pentru întreaga carieră militară⁵².

Prefectura Județului Covasna și Consiliul Județean Covasna au invitat-o pe doamna Aurelia general Dumitrache să participe, în zilele de 7 și 8 septembrie 1994, la manifestările prilejuite de aniversarea a 50 de ani de la eliberarea de către OȘTIREA ROMÂNĂ a primului oraș din Transilvania de Nord - SFÂNTU GHEORGHE - de sub ocupația hortysto-fascistă⁵³.

Văduva Generalului Dumitrache a fost invitată și la aniversarea a 30 de ani de la reînființarea Comandamentului Brigăzii de Vânători de Munte „Sarmisegetusa” și a Batalionului de Vânători de Munte⁵⁴.

Manifestările au avut loc vineri, 14 octombrie 1994, la Brașov și sâmbătă, 15 octombrie 1994, la Predeal.

În comunicările prezentate, a fost evocată și figura generalilor Ioan Dumitrache și Leonard Mociulschi⁵⁵.

Ca o concluzie, putem spune că generalul Ioan Dumitrache rămâne una dintre cele mai perene și ilustrative personalități militare cu care Armata Română a străbătut și străbate Istoria.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Arhiva Consiliului Național pentru Studiarea Securității, *Fond Penal*.
2. ***, Arhivele Militare Naționale Române, *Fond Marele Stat Major*.
3. ***, Arhiva Militară a Vânătorilor de Munte, *fond General Ioan Dumitrache*.
4. ***, *Grand Larousse en 10 volumes*, Librairie Larousse, Paris, 1993, vol. 9.

⁵¹ A.M.Vn., *fond General Ioan Dumitrache*, f. 17-18.

⁵² *Ibidem*, f. 19.

⁵³ *Ibidem*, f. 20-21.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 22-23.

⁵⁵ Horia Dumitrescu, Marilena Sima, *Generalul de corp de armată Ioan Dumitrache (1889-1977)*, op. cit., pp. 369-393.

5. Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *Vocație și destin. 600 fișe-portret pentru un tablou spiritual-istoric al județului Vrancea*, Editura Terra, Focșani, 2000.
6. Florian Bichir, *Interogatoriul generalul Ioan Dumitrache, comandant al Diviziei 2 Vânători de Munte*, în „Document”, *Buletinul Arhivelor Militare*, anul XIX, nr. 3 (73)/ 2016.
7. C. Căzănișteanu, V. Zodian, A. Pandea, *Comandanți militari. Dicționar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
8. Constantin Chiper, *General de corp de armată Ioan Dumitrache, în Veterani în slujba Patriei*, vol. II, Sub egida Asociației Naționale „Cultul Eroilor”, Editura BURATINO, Ploiești, 2006.
9. Florin Cristescu, *Operațiunile Diviziei 2 Munte în Munții Caucaz*, http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/opera-iunile-diviziei-2-munte-n-mun-ii-caucaz
10. Horia Dumitrescu, Marilena Sima, *Generalul de corp de armată Ioan Dumitrache (1889-1977). Contribuții*, „Cronica Vrancei”, XIX, Muzeul Vrancei, 2014.
11. Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *Românii în Crimeea. 1941-1944*, București, 1995.
12. Florian Răpan, Dorel Bușe, *Învățământul militar*, în *Enciclopedia Armatei Române*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.
13. Jipa Rotaru, Leonida Moise, Vladimir Zodian, Teofil Oroian, *Antonescu - Hitler. Caucazul și Crimeea*, Editura Paideia, București, 1999.
14. Eugen Stănescu, Iulia Stănescu, Gavriil Preda, *Cavalerii ai Ordinului „Mihai Viteazul”*, Editura UNIVERSAL CARTFIL, Ploiești, 1996
15. Gheorghe Suman, *Vânători de Munte*, în *Enciclopedia Armatei Românei*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.

GENERALUL ALEXANDRU IOANIȚIU – DE LA SERVICIUL ISTORIC LA MARELE STAT MAJOR –

Liviu CORCIU

Director, Arhivele Militare Naționale Române

Destinul tânărului ofițer Alexandru Ioanițiu s-a prefigurat în condiții excepționale, după cum i-a fost întreaga carieră, în anii grei ai Primului Război Mondial.

Participant activ în prima linie a frontului, implicat alături de subunitatea și regimentul său în bătăliile din Dobrogea, pe Neajlov și la Mărășești, avansat în mod excepțional de la gradul de locotenent la gradul de maior, în numai doi ani, promovat, din comandant de baterie, direct la catedra Școlii de artilerie și geniu și, ulterior, în cadrul Serviciului Istoric din Marele Stat Major, profesor de istorie militară și comandant al Școlii Superioare de Război, devenit, mai târziu, șeful Statului Major General, acestea sunt câteva dintre reperele unei „splendide” cariere militare, încheiată prematur și tragic.

Articolul de față încearcă să contureze, fără umbra ideologică ce a marcat întreaga societate a acelor vremuri, profilul gânditorului militar Alexandru Ioanițiu, personalitatea acestuia afirmată prin consistente lucrări și studii de istorie și strategie militară, având în centrul atenției teoria luptei armate, planificarea și conducerea operațiilor în campanie, reorganizarea și înzestrarea armatei, în contextul conflictului major ce se întrezărea și a propriei experiențe de pe câmpul de luptă.

Cuvinte-cheie: teorie militară, campanie, Marele Stat Major, Serviciul Istoric, conflict.

Generalul Alexandru Ioanițiu
– De la Serviciul Istoric la Marele Stat Major –

INTRODUCERE

Serviciul Istoric din cadrul Marelui Stat Major a avut, de-a lungul timpului, în compunerea sa ilustre personalități, oameni care au făcut ori au scris istorie. Una dintre acestea este Alexandru Ioanițiu, cel care a adus, în cei șase ani de activitate (1921- 1927), o contribuție semnificativă la cunoașterea și dezvoltarea istoriografiei militare, atât prin creația sa teoretică, dar mai ales prin vocația didactică, manifestată încă din primii ani ai carierei.

Victimă a apropierii, prin natura relațiilor profesionale, de Ion Antonescu, căruia nu i s-a opus la trecerea armatei române dincolo de Prut, despre Alexandru Ioanițiu nu s-a scris foarte mult în anii postbelici, fiind „uitate” remarcabile realizări ale unei cariere militare de excepție.

În anul 1929, Alexandru Ioanițiu era încadrat la Serviciul Istoric din Marele Stat Major și predă la Școala Superioară de Război, al cărei comandant era Ion Antonescu, cursul „Războiul național”. S-au întâlnit, din nou, prin forța împrejurărilor, în anul 1934, când generalul Ion Antonescu a devenit șeful Marelui Stat Major, iar Alexandru Ioanițiu, încadrat tot la Marele Stat Major, era responsabil de cursul de comandament. Prestația sa pe timpul manevrelor regale din toamna aceluși an, când a îndeplinit funcția

de șef de stat major al lui Antonescu, a reușit să-l impresioneze până și pe acesta, care l-a zugrăvit astfel: „Este un caracter de elită. Cultură superioară. Toate lucrările sale sunt clare și foarte precise. Va face o splendidă carieră”¹.

În anul 1929, Alexandru Ioanițiu era încadrat la Serviciul Istoric din Marele Stat Major și predă la Școala Superioară de Război cursul „Războiul național”.

¹ Arhivele Militare Naționale Române (AMNR), *fond Memorii bătrâni*, litera I, crt. 59, Memoriul original al colonelului Alexandru Ioanițiu, f. 81.

Aceste aprecieri elogioase, venite din partea unei persoane zgârcite cu laudele și a cărei intransigență era cvasicunoscută printre contemporani, ne fac să luăm în considerare varianta, neîmpărtășită² de unii autori, conform căreia Alexandru Ioanițiu s-ar fi bucurat de o sinceră apreciere din partea lui Ion Antonescu, acesta văzând în el un tânăr și extrem de capabil ofițer și căruia i-a încredințat, la 1 octombrie 1934, comanda Regimentului 1 Artilerie Grănicerească.

CONTEXTUL POLITICO-MILITAR LA 6 SEPTEMBRIE 1940

Pentru a înțelege și mai bine felul în care s-a produs „*apropierea*” de Antonescu, trebuie să subliniem contextul politico-militar în care se găsea România la data la care generalul Ioanițiu a fost numit șef al Marelui Stat Major.

La 6 septembrie 1940, echilibrul european nu mai exista și din garanțiile noastre de securitate se alesese praful: Franța capitulase în șase săptămâni, iar Anglia era departe și ocupată cu propriile probleme, asediată fiind în bătălii aeriene inegale, în timp ce, mai aproape, Polonia fusese deja împărțită între Germania și URSS.

Încă din anul 1939, când fusese decretată mobilizarea generală, devenise clar faptul că armata nu era pregătită și nici dotată corespunzător pentru a-și îndeplini rolul, rezultat al lipsei unei politici coerente în acest domeniu, în perioada scursă de la terminarea Primului Război Mondial.

Situația dificilă în care se găsea România în acel moment era generată de rapturile teritoriale suferite atât prin aplicarea protocolului secret al pactului Ribentrop-Molotov, prin care se renunțase la Basarabia în favoarea URSS, cât și a celui de-al doilea Dictat de la Viena, prin care se renunțase la partea de nord-vest a Ardealului, în favoarea Ungariei.

Nici pe frontiera de sud-est a României lucrurile nu stăteau mai bine, pe 31 iulie 1940 guvernul Gigurtu fiind înștiințat,

² Alex Mihai Stoescu referindu-se la Ion Antonescu: „(...) în momentul ajungerii la putere, se înconjoară cu militari pe care-i cunoștea foarte bine și-i putea domina, aceștia fiind de regulă firi ascultătoare (cazul generalului Ioanițiu, «tolerant și tăcut», cum ni-l prezintă generalul Iacobici)”. Alex Mihai Stoescu, *Armata, mareșalul și evreii*, Editura RAO, București, 2010, p. 660.

de ambasadorul Germaniei la București, Wilhelm Fabricius, că trebuie să cedeze întreg Cadrilaterul, Bulgariei.

Încadrată forțat în *ordinea³ creată de Germania în sud-estul Europei*, România a pierdut 33% din teritoriu, aproape șapte milioane de locuitori, iar deznădejdea cuprinsese întreaga societate românească⁴.

Evenimentele din vara anului 1940 au avut consecințe grave asupra economiei, resurselor naturale și producției agricole, au influențat negativ situația demografică a țării, au generat manifestații spontane de protest în marile orașe ale țării și la București.

Un tablou sugestiv al societății românești din acea perioadă tulbură este schițat în scrisoarea⁵ din 28 iulie 1940, prin care atașatul militar german al Trupelor de Uscat la București, colonelul Karl Richard Wahle, raporta la Berlin: „*Lipsa de continuitate este problema cunoscută a Guvernului român.(...) Aici, deși în doi ani s-au perindat zece cabinete, nimic nu s-a schimbat*”.

La cele de mai sus s-au mai adăugat și alte efecte politice și sociale: Mișcarea Legionară, interesată să preia puterea, contesta, la rândul ei, prestația regelui, Constituția a fost suspendată, Parlamentul dizolvat, iar Carol al II-lea a părăsit tronul, „*trecând grelele sarcini ale domniei*” fiului său, Mihai, și investindu-l pe generalul Ion Antonescu⁶ în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri, cu depline puteri pentru conducerea statului român.

Antonescu a văzut în cooperarea cu Germania garanția de securitate⁷ a României și a considerat reorganizarea armatei o prioritate, astfel că una dintre primele⁸ întreveneri după preluarea puterii a avut-o la Legația germană din București, în după-amiaza zilei de 7 septembrie 1940, unde și-a precizat programul de reformă a instituției militare. Despre aceasta, loctiitorul atașatului militar la București, raporta: „*Ideea generalului Antonescu (...) constă în restructurarea și asigurarea*

³ ***, Arhivele Militare Române (AMR), *Relațiile militare româno-germane 1939-1944. Documente*, Editura Europa Nova, București, 2000, p. 27.

⁴ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002, p. 359.

⁵ ***, AMR, *Relațiile militare...*, op. cit., p. 27.

⁶ Vezi https://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Antonescu, accesat la 12.10.2019.

⁷ *Ibidem*, p. 363.

⁸ ***, AMR, *Relațiile militare...*, op. cit., p. 32.

Încadrată forțat în ordinea creată de Germania în sud-estul Europei, România a pierdut 33% din teritoriu, aproape șapte milioane de locuitori, iar deznădejdea cuprinsese întreaga societate românească.

cu unități mobile puternic motorizate și mecanizate.(...) Centrul de greutate al apărării trebuie orientat spre est.(..) **Va destitui pe toți ofițerii care îi stau în drum**”.

Două zile mai târziu, prin Decretul-lege nr. 3.094, mai mulți generali, bănuți de „simpatii carliste”, au fost trecuți în retragere, fiind acuzați că, în calitate de înalți comandanți militari, s-ar fi comportat necorespunzător în împrejurările dramatice din vara anului 1940. „Socotind că Națiunea trebuie să primească exemplul datoriei și al răspunderii prin sancționarea celor care s-au făcut vinovați de aceste abateri”, suna motivația lui Antonescu⁹ adresată opiniei publice, în timp ce explicația¹⁰ oferită generalului-locotenent von Tippelskirch¹¹ se referea la moralul foarte scăzut al Armatei, căreia: „Îi lipsea încrederea în conducerea statului, inclusiv în generalii care au instalat această conducere. Prin schimbările pe care le-am întreprins, moralul armatei s-a restabilit. De acum înainte garantez pentru puterea și disciplina acestei armate”.

La începutul lunii septembrie 1940, România se baza pe o armată demoralizată, prost echipată, slab instruită, amplu criticată în societate pentru lipsa de combativitate în chestiunea cedărilor de teritorii, pe care, conform unei evaluări a oficialilor germani¹², nu se putea conta în nicio împrejurare: „Fără fundamentarea și detalierea unei reforme profunde a armatei, nu-i nimic de făcut”.

Privită din această perspectivă, alegerea lui Antonescu, instalat în funcție cu echipamentul mental solid al unui general, care plasa disciplina în fruntea priorităților sale¹³, de a desemna în fruntea Marelui

Prin Decretul-lege nr. 3.094, mai mulți generali, bănuți de „simpatii carliste”, au fost trecuți în retragere, fiind acuzați că, în calitate de înalți comandanți militari, s-ar fi comportat necorespunzător în împrejurările dramatice din vara anului 1940.

⁹ A trecut în rezervă 80 de ofițeri superiori, considerați oameni ai fostului regim sau cadre necorespunzătoare, urmați curând de alți 84, acuzați că „au săvârșit acte grave de incapacitate, demoralizând, prin fapta lor, prestigiul oștirii și elementarele comandamente ale răspunderii de ostaș”, https://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Arge%C8%99anu, accesat la 12.10.2019.

¹⁰ *** , AMR, *Relațiile militare...*, op. cit., p. 33. Raportul din 15 septembrie 1940, adresat înaltului Comandament al Wehrmachtului (OKW), întocmit cu prilejul celei dintâi întâlniri dintre von Tippelskirch și Antonescu.

¹¹ Kurt Oskar Heinrich Ludwig Wilhelm von Tippelskirch (9 octombrie 1891 – 10 mai 1957), general al armatei germane în al Doilea Război Mondial, a comandat Divizia 30 Infanterie la debutul Operațiunii „Barbarossa”. Ulterior, comandant al Grupului de Armate Vistula, mare unitate germană constituită în scopul apărării Berlinului în fața ofensivei sovietice. S-a predat armatei SUA la 2 mai 1945.

¹² *** , AMR, *Relațiile militare...*, op. cit., p. 27.

¹³ Dennis Deletant, *Aliatul uitat al lui Hitler. Ion Antonescu și regimul său*, Editura Humanitas, București, 2008, p. 65.

Stat Major un profesionist în persoana generalului Alexandru Ioanițiu, pentru a implementa, în primul rând, „o reformă morală” într-o armată demoralizată, devine perfect explicabilă și, deopotrivă, în asentimentul unor renumiți istorici¹⁴.

CONTRIBUȚIA LA RESTRUCTURAREA ȘI REORGANIZAREA ARMATEI

Întreaga sa experiență, precum și talentul său de organizator au fost fructificate aici, în restructurarea și reorganizarea armatei. La 15 iunie 1940, România mobilizase, numai la infanterie, 35 de divizii și patru brigăzi mixte, formate din batalioane de infanterie și batalioane de marș (instrucție, n.a.), fără să fi avut în depozitele armatei nici măcar echipamentul absolut indispensabil unei astfel de acțiuni¹⁵.

Aceasta a fost una dintre principalele misiuni ale generalului Alexandru Ioanițiu, să reorganizeze și să asigure echipamentul militar necesar unei armate în care *niciuna dintre diviziile existente nu avea toate materialele prevăzute în tabelele de înzestrare*¹⁶.

Mandatul său a început sub spectrul tensiunilor atât pe frontiera de vest, unde armata ungară intrase în teritoriul cedat al Transilvaniei la 5 septembrie 1940, cât și în est, unde se petreceau permanente violări ale frontierei de stat, iar Armata Roșie concentra material și echipamente de traversare pe malul Prutului și amenaja aerodromuri de campanie¹⁷ în sudul Basarabiei. Astfel, în numai trei săptămâni de la numire, la 25 septembrie 1940, a început reorganizarea armatei¹⁸ prin desființarea unităților, serviciilor și formațiunilor teritoriale care nu figurau în noul plan de mobilizare.

Sub coordonarea sa a fost întocmit *Proiectul de reorganizarea armatei*, în care erau consemnate principiile noii organizări armate. Acestea cuprindeau: reducerea cadrului general de mobilizare, care urma a fi stabilit în așa fel încât să se realizeze mari unități omogene,

Una dintre principalele misiuni ale generalului Alexandru Ioanițiu a fost să reorganizeze și să asigure echipamentul militar necesar unei armate în care niciuna dintre diviziile existente nu avea toate materialele prevăzute în tabelele de înzestrare.

¹⁴ Florin Constantiniu, op. cit., p. 359.

¹⁵ Rezerviștii au fost chemați „la arme” cu cămăși, izmene, ciorapi și încălțăminte de acasă, vezi *** , *Istoria Infanteriei Române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 231.

¹⁶ *** , AMR, *Relațiile militare...*, op. cit., p. 36.

¹⁷ *Ibidem*, p. 41.

¹⁸ *** , *Istoria Statului Major General Român. Documente. 1859-1947*, Editura Militară, București, 1994, pp. 293 și urm.

Situația reală a armatei române din toamna anului 1940, cu câteva luni înaintea declanșării războiului împotriva URSS, se poate deduce și din solicitarea pe care Antonescu a făcut-o cu prilejul întâlnirii avute cu generalul von Tippelskirch, la 15 septembrie 1940. Întâlnirea avea drept scop clarificarea în detaliu a concepției părții române în legătură cu prezența pe teritoriul țării a unei misiuni militare germane, pe care Antonescu o dorea în scopul instruirii tehnice și tactice a trupelor române.

complet echipate și dotate, achiziționarea de mijloace de luptă moderne și instrucția la material, păstrarea unei rezerve de armament, îmbunătățirea încadrării cu ofițeri și subofițeri activi.

În același document există și o descriere a stării în care generalul Alexandu Ioanițiu a găsit armata la numirea sa în funcție: diviziile greoaie, cu multă infanterie (12 batalioane), fără artilerie și fără mijloace moderne de luptă, servicii exclusiv hipo, formate pe bază de rechiziții, care constituiau în spatele armatei o mare masă de cai și căruțe de proastă calitate, greu de mișcat și vulnerabile, încadrarea cu ofițeri și subofițeri foarte slabă, atât din punct de vedere calitativ, cât și numeric și, nu în ultimul rând, lipsa rezervelor de echipamente și materiale.

Situația reală a armatei române din toamna anului 1940, cu câteva luni înaintea declanșării războiului împotriva URSS, se poate deduce și din solicitarea pe care Antonescu a făcut-o cu prilejul întâlnirii avute cu generalul von Tippelskirch, la 15 septembrie 1940. Întâlnirea avea drept scop clarificarea în detaliu a concepției părții române în legătură cu prezența pe teritoriul țării a unei misiuni militare germane, pe care Antonescu o dorea în scopul instruirii tehnice și tactice a trupelor române. Acesta spunea: „Nu avem avioane și nici piloți. (...) Nu avem unități motorizate și mecanizate. Aici avem nevoie, ca și în cazul aviației, de un deosebit ajutor german. (...) Nu avem apărare antiaeriană, ceea ce avem este incomplet, absolut insuficient.

A fost creată o industrie de război, dar și aici s-a lucrat superficial. Lipsește materia primă, astfel că producția va înceta curând și șomajul amenință”.

Mijloacele de luptă moderne, care lipseau aproape complet, urmau să intre în organica marilor unități pe măsură ce urmau a fi procurate, având prioritate unitățile din organica Armatelor 3 și 4.

Odată pus în aplicare planul de reorganizare a armatei, treptat, pentru a păstra capacitatea operativă a marilor unități și a putea face față în orice moment evenimentelor neprevăzute, diviziile de infanterie au fost constituite pe nouă batalioane, urmând ca, în primăvara anului 1941, să se treacă la organizarea diviziei „ușoare” de infanterie. Au fost, de asemenea, reorganizate cavaleria, brigăzile de munte și unitățile de grăniceri, într-o concepție bazată pe misiuni defensive executate pe fronturi largi, ce necesitau în special unități de infanterie.

Pentru instruirea armatei a fost înființat la Făgăraș, în locul Centrului de Instrucție al Infanteriei, *Centrul de instrucție mixt româno-german*¹⁹, unde a luat ființă cursul de formare și perfecționare a comandanților de grupă, pluton, companie și batalion, cu durata de șase săptămâni, și care avea ca teren de desfășurare a activităților de trageri cu armamentul de infanterie și trageri de luptă cu tunul anticar tabăra din Cincu Mare²⁰.

Trebuie menționat faptul că eforturile de reorganizare a armatei române au fost serios îngreunate chiar de către germani, prin atitudinea avută față de România, o manifestare lipsită de încredere cu privire la intenția de a ataca URSS, chiar dacă acest fapt devenea din ce în ce mai previzibil.

Această atitudine de neîncredere a continuat chiar și la 23 mai 1941, cu o lună înainte de declanșarea atacului, când Hitler i-a cerut comandantului Armatei a 11-a germane, ce urma să se întâlnească cu Ion Antonescu, „să evite orice fel de întrebări privitoare la intenția Germaniei de a purta un război cu Rusia sau dacă Germania, în condițiile date, va ataca Rusia”²¹.

Secretul asupra subiectului a fost păstrat, cel puțin oficial, până la 18 iunie 1941, când Hitler l-a informat pe Antonescu, printr-o scrisoare, despre intenția de a ataca URSS, chiar și la întâlnirea pe care Antonescu a avut-o după aceea cu generalul Eugen von Schobert, vorbindu-se tot despre „o eventuală ofensivă”²².

Această atitudine a germanilor față de aliatul său român a subminat eforturile Statului Major General, implicit strădania generalului Ioanițiu, care realizase dispozitivul inițial de luptă pe **varianta apărării** în fața unei iminente agresiuni sovietice, astfel încât, „la 22 iunie 1941, când a început ofensiva generală, armata română era numai în mică măsură gata de a interveni”²³.

¹⁹ ***, *Istoria Infanteriei Române, op. cit.*, p. 236.

²⁰ <http://www.cnij.ro/istoric>, accesat la 12.10.2019.

²¹ Alesandru Duțu, *Între Wehrmacht și Armata Roșie. Relații de comandament româno-germane și româno-sovietice (1941-1945)*, Editura Enciclopedică, București, 2000, pp. 25 și urm.

²² *Ibidem*, p. 27.

²³ Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române. 1938-1944*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 149.

Trebuie menționat faptul că eforturile de reorganizare a armatei române au fost serios îngreunate chiar de către germani, prin atitudinea avută față de România, o manifestare lipsită de încredere cu privire la intenția de a ataca URSS, chiar dacă acest fapt devenea din ce în ce mai previzibil.

Tânărul locotenent de artilerie Alexandru Ioanițiu și-a impresionat în fiecare an șefii ierarhici, indiferent de funcția sau gradul acestora. „Nu are vechime pentru a fi propus la înaintare”, scria în foaia calificativă pe anul 1915 comandantul său de regiment, colonelul Petcuș, „dar are însușiri care îl vor face să înainteze excepțional” și, în același context, „se confirmă cunoștințele temeinice ale acestui ofițer atât în lucrările de iarnă, cât și prin articolele relative tragerilor pe care le-a publicat în Revista Artileriei”.

CARACTERIZĂRILE FOȘTILOR COMANDANȚI

Excepțional este termenul care ar putea defini cariera și personalitatea generalului Alexandru Ioanițiu, șef al promoției 1910 a Școlii Militare de Artilerie, Geniu și Marină, care a reușit, încă de pe atunci, să-și impresioneze superiorii: „*pare a avea o foarte solidă educație militară*”, scriau aceștia în caracterizarea²⁴ tânărului ofițer, „*foarte inteligent, judecă clar și cu calm. Concepe ușor (...), are autoritate în comandă*”.

Tânărul locotenent de artilerie Alexandru Ioanițiu și-a impresionat în fiecare an șefii ierarhici, indiferent de funcția sau gradul acestora. „*Nu are vechime pentru a fi propus la înaintare*”, scria în foaia calificativă²⁵ pe anul 1915 comandantul său de regiment, colonelul Petcuș, „*dar are însușiri care îl vor face să înainteze excepțional*” și, în același context, „*se confirmă cunoștințele temeinice ale acestui ofițer atât în lucrările de iarnă, cât și prin articolele relative tragerilor pe care le-a publicat în Revista Artileriei*”.

Promovat la gradul de maior la 1 septembrie 1917, după ce, la 1 noiembrie 1916, fusese avansat căpitan, prea tânărul maior Alexandru Ioanițiu a fost mutat în Ministerul de Război, la Direcția Stabilimentelor de Artilerie, fiind repartizat, la 1 aprilie 1918, la Serviciul Rechizițiilor, pentru a conduce acest serviciu după demobilizarea ofițerilor de rezervă. Făcând dovada calităților sale excepționale, a lucrat acolo până în anul 1920, o perioadă în care s-a familiarizat cu problemele administrative ale armatei și a depus un efort deosebit în vederea lichidării problemelor legate de rechizițiile făcute de armată în anii războiului.

Și aici, calitățile și aptitudinile sale superioare sunt apreciate de superiori: „*o inteligență vie*”, „*o răbdare și o putere de muncă deosebite*”, „*o competență remarcabilă*” sau: „*pe zi ce trece, maiorul Ioanițiu își desenează în mod clar viitorul său, care nu va fi decât elogiosul său trecut*”.

Pentru a nu insista inutil asupra acestui aspect, menționez că, fără excepție, din anul 1918, de când a fost avansat, pentru al doilea an

²⁴ AMNR, *fond Memorii bătrâni*, litera I, crt. 59, Memoriul original al colonelului Alexandru Ioanițiu, f. 07v.

²⁵ *Ibidem*, f. 55.

consecutiv în mod *excepțional*, la gradul de maior, nu a existat vreun an în care șefii ierarhici ai ofițerului, indiferent de grad, de eșalon ori de domeniul de activitate, să nu propună decidenților avansarea înainte de termen a acestuia ori să nu aibă despre el aprecieri elogioase, impresionați de prestația sa profesională și în baza unor remarcabile realizări.

Cu toate acestea, a fost avansat la gradul de locotenent-colonel la 7 iulie 1927, identificarea motivelor pentru care aceste propuneri nu s-au concretizat nefăcând obiectul articolului de față.

COMPORTAMENTUL ÎN CAMPANIE

În cel de-al Doilea Război Balcanic, sublocotenentul Alexandru Ioanițiu a fost mobilizat²⁶ la partea sedentară a Regimentului 3 Artilerie, deși a insistat pe lângă comandatul regimentului să ia parte activă la campanie. Comandantul regimentului, colonelul Petcuș, și-a explicat decizia în foaia calificativă ca pe o necesitate, nu ca pe o lipsă de încredere în abilitățile tânărului ofițer. Pentru întreaga perioadă, de la 23 iunie la 31 august 1913, comandantul Regimentului 3 Artilerie l-a caracterizat astfel: „*foarte inteligent, cu judecată ageră și plină de temei, cunoaște prea bine regulamentele și le aplică cu calm și metodic. Am fost nevoit să-l las la partea sedentară, bazat pe serviciile inteligente și pline de ordine de care era nevoie pentru instrucția și disciplina bateriei depozit. S-a achitat cu totul spre lauda sa de însărcinare*”.

Comandantul Brigăzii 10 Artilerie, colonelul Manolescu, a apreciat insistența pusă pe lângă comandantul regimentului pentru a fi luat în campanie la partea activă a regimentului. Această atitudine, scria el, „*dovedește înaltele sale simțăminte ostășești și că are o solidă conștiință a datoriei*”.

Însușirile și nobilele trăsături de caracter ale tânărului ofițer vor fi confirmate și mai târziu, în campania anului 1916 din Dobrogea, când a impresionat, din nou, prin curaj și pricepere în conducerea bateriei a 6-a din Regimentul 3 Artilerie. Astfel, în bătălia de la Tatlageac (azi, Comuna 23 August, n.a.) din octombrie 1916: „*a rămas cu bateria sa în poziție, sprijinind retragerea infanteriei, cu un curaj temerar*

²⁶ *Ibidem*, fila 9.

În cel de-al Doilea Război Balcanic, sublocotenentul Alexandru Ioanițiu a fost mobilizat la partea sedentară a Regimentului 3 Artilerie, deși a insistat pe lângă comandatul regimentului să ia parte activă la campanie. Comandantul regimentului, colonelul Petcuș, și-a explicat decizia în foaia calificativă ca pe o necesitate, nu ca pe o lipsă de încredere în abilitățile tânărului ofițer.

Într-o zonă marcată de tensiuni revizioniste, generate de punerea în practică a Dictatului de la Viena, prestația generalului de brigadă Alexandru Ioanițiu pe frontiera de vest a țării a fost providențială, stârnind entuziasmul comandantului său: „În modificările ce s-au impus proiectelor operative (...) a contribuit cu luminata sa judecată pentru a-i alcătui armatei un plan de acțiune care să-i permită a face față în cât mai bune condițiuni misiunii sale pe frontiera de vest”.

fără a ține seamă de gloanțele cari cădeau în baterie și-i omorau caii. Nu s-a retras decât atunci când toată infanteria se retrăsese și după ce și-a salvat materialul care era foarte aproape amenințat de infanteria dușmană”.

Același scenariu, merit parcă să dea curaj camarazilor și subordonaților săi, și probând în fața inamicului tăria de caracter și stăpânirea de sine, calități definitorii pentru oricare comandant, s-a repetat și câteva luni mai târziu, în bătălia pentru București.

Iată ce consemna, în foaia calificativă a proaspătului căpitan Ioanițiu, colonelul Miclescu, aflat pentru o scurtă perioadă, între 1 noiembrie 1916 și 15 ianuarie 1917, la comanda Regimentului 3 Artilerie²⁷: „În luptele de pe Neajlov, între 16-20 noiembrie 1916, dând probe concrete de multă pricepere tehnică în comanda bateriei sale care a tras cu multă precizie și eficacitate în luptele de la Videle, Cartojani, Bălăria și Stâlp, înlesnind astfel înaintarea infanteriei noastre. În luptele de la Epurești a ținut pe inamic prin focurile bateriei sale un timp destul de lung, în care infanteria noastră s-a putut retrage în bune condițiuni peste Neajlov. În urmă, a reușit a se sustrage cu bateria sa de sub focurile și urmărirea inamicului”.

Această atitudine de calm și siguranță a fost menținută și mai târziu, în zorii celei de-a doua conflagrații mondiale. Până la 15 iunie 1940, generalul de brigadă Alexandru Ioanițiu a fost șeful de stat major al Armatei I, constituită din toate trupele concentrate pe frontiera de vest, în împrejurări în care măsurile de ordin militar au fost foarte mult apropiate și asemănătoare cu cele de război²⁸, după cum nota în foaia calificativă comandantului acestuia, generalul de corp de armată Gheorghe Florescu.

Într-o zonă marcată de tensiuni revizioniste, generate de punerea în practică a Dictatului de la Viena, prestația generalului de brigadă Alexandru Ioanițiu pe frontiera de vest a țării a fost providențială, stârnind entuziasmul comandantului său: „În modificările ce s-au impus proiectelor operative (...) a contribuit cu luminata sa judecată pentru a-i alcătui armatei un plan de acțiune care să-i permită a face față

²⁷ Ibidem, fila 20.

²⁸ Ibidem, fila 88.

în cât mai bune condițiuni misiunii sale pe frontiera de vest. Cu neîntrecutele sale calități (...) și cu un calm și cu un simț al realităților cum încă nu mi-a fost dat să văd, s-a afirmat și în acest interval de timp. Îmi fac o plăcută datorie să afirm acum, la trecerea mea în rezerva armatei, că [este] una dintre cele mai proeminente valori ale armatei noastre și care merită și trebuie să fie promovată cât mai curând la posturile de conducere de cea mai mare încredere și răspundere”.

De reținut că Armata I cu garnizoana la Sibiu, compusă din unități aparținând Corpurilor 6 și 7 Armată, a fost cea dintâi mobilizată pentru a face față unei eventuale agresiuni, determinată de concentrarea la granița de vest a unor importante forțe ungare.

CARIERA DIDACTICĂ

Vocația pentru cariera didactică s-a manifestat de timpuriu, mai precis din iarna lui 1916-1917, pe când se afla cu unitatea în refacere în localitatea Vulturești, județul Vaslui, și a predat *tactica artileriei și tactica generală* în Școlile de ofițeri constituite la Iași și Botoșani.

Un an mai târziu, în anul 1918, pe când avea 28 de ani și era proaspăt avansat la gradul de maior, a fost comandant al unei baterii de elevi la Școala de Aplicație pentru Artilerie și Geniu și profesor la mai multe cursuri de artilerie.

Colonelul Bottez, comandantul de atunci al școlii, scria despre el, oarecum premonitoriu: „Deși a stat foarte puțin la școală, a adus reale servicii. Cunoștințele temeinice ce are în toate direcțiile și, mai cu seamă, în chestiunile tehnice, îl fac un element prețios pentru școală în prezent și în viitor. Deși maior foarte tânăr, datorită înaintării excepționale pe timpul războiului s-a impus camarazilor și inferiorilor (subordonaților, n.a.) săi prin cunoștințele ce posedă, răbdare, educație aleasă și o dreaptă judecată. Este un ofițer de elită ce face mândria corpului ofițeresc. Va fi, sunt convins, un excelent șef de corp”.

În 1920, a fost admis la Școala Superioară de Război, pe care a terminat-o al 8-lea²⁹ din 76 de ofițeri-cursanți, iar după repartitia din Școala Superioară de Război la Secția 8 Istoric (15 octombrie 1921), a predat cursul de *armament în tactica artileriei* la Școala Militară de Geniu și cursul de *armament* la Școala Specială de Geniu.

²⁹ Ibidem, f. 22.

Armata I cu garnizoana la Sibiu, compusă din unități aparținând Corpurilor 6 și 7 Armată, a fost cea dintâi mobilizată pentru a face față unei eventuale agresiuni, determinată de concentrarea la granița de vest a unor importante forțe ungare.

Carierea didactică la cele două școli militare a continuat, deși, din anul 1924, începuse să predea și cursul de istoria războiului național la Școala Superioară de Război. Activitatea sa, ca de obicei, a fost apreciată la superlativ de către șefii ierarhici: „Capabil, cu perfecte aptitudini militare și cu educație militară aleasă. Excelent ofițer de stat major”, scria despre el colonelul Emil Gabrielescu, șeful Secției 7 Istorice din Marele Stat Major.

Șeful său direct, colonelul Bârzotescu, șeful Secției 8 Istorice din Marele Stat Major, îl caracteriza la sfârșitul anului 1922: „*Judecată sănătoasă, limpede, logică. Bună memorie. La curent cu chestiunile și militare și cele de ordin neprofesional. Educație militară ireproșabilă*”.

Carierea didactică la cele două școli militare a continuat, deși, din anul 1924, începuse să predea și cursul de istoria războiului național la Școala Superioară de Război. Activitatea sa, ca de obicei, a fost apreciată la superlativ de către șefii ierarhici: „*Capabil, cu perfecte aptitudini militare și cu educație militară aleasă. Excelent ofițer de stat major*”, scria despre el colonelul Emil Gabrielescu, șeful Secției 7 Istorice³⁰ din Marele Stat Major.

Carierea didactică a colonelului Ioanițiu a continuat și pe timpul în care acesta își executa stagiul obligatoriu la trupă³¹, la comanda Divizionului 2 Tunuri Munte, între anii 1927 și 1929, unde a fost apreciat ca fiind un excelent ofițer, sub toate raporturile.

Revenit la Serviciul Istorice, unde era considerat unul dintre cei mai prețioși ofițeri, a ținut mai multe conferințe în limba franceză pentru diferite delegații militare din Cehoslovacia și din Franța, dar s-a distins prin participarea la aplicațiile militare din toamna aceluși an. „*A fost sufletul organizării manevrelor*”, scria în foaia calificativă³² generalul Constandache, șeful Serviciului Istorice, care era nemulțumit de faptul că, recunoscându-i valoarea multilaterală, șefii ierarhici îl detașau în diverse servicii și îi încredințau diverse sarcini, unde îl găsesc la fel de necesar. În special la organizarea manevrelor, unde fusese detașat din august până în decembrie 1930, iar din octombrie 1931, la Cursul de comandament, prestația sa i-a adus calificativul de ofițer de stat major desăvârșit³³.

De altfel, atribuirea altor sarcini și detașarea în funcție de nevoile Marelui Stat Major luaseră o asemenea amploare în ceea ce-l privește pe Alexandru Ioanițiu, unanim recunoscut ca un element de elită,

³⁰ De la 01.04.1920 și până la 30.01.1928, când a fost reorganizat sub denumirea de Serviciul Istorice al Marelui Stat Major, structura s-a numit, succesiv, Secția a VI-a Istorice (01.04.1920), Secția a VIII-a Istorice (01.04.1922), Secția a VII-a Istorice (01.10.1927).

³¹ AMNR, fond Memoriei bătrâni, loc. cit., p. 72.

³² Ibidem, p. 75v.

³³ Ibidem, p. 76.

încât, în foaia calificativă a anului 1931/1932, generalul Grigore Constandache, șeful Serviciului Istorice, a consemnat cu amărăciune³⁴: „*În egoismul nostru omenesc, nu ne dăm seama că procedeul pus în practică istovește pe ofițer (...), pe care-l apreciez cu atât mai mult, cu cât, în situația în care se găsește, știe să sacrifice timp și muncă destulă și pentru Serviciul Istorice. Îl mai socotesc pe lt.col. Alexandru Ioanițiu aparținând serviciului și-l propun cu distincție la înaintare la gradul de colonel*”.

Nu avea să mai aparțină mult timp Serviciului Istorice, anul 1932 găsim-l în funcția de șef de stat major al Cursului de comandament din cadrul Marelui Stat Major și avându-l ca șef nemijlocit pe directorul cursului, generalul Sichițiu, care îl caracteriza astfel: „*Cu cât îl cunosc mai mult, cu atât mai variate și mai frumoase apar calitățile pentru care l-am distins, fără excepție, toți șefii. Posedă cu prisosință calitățile unui mare comandant*”.

La 15 aprilie 1933, Alexandru Ioanițiu a fost avansat la gradul de colonel și a contribuit în mod esențial la organizarea manevrelor regale din toamna aceluși an. Desfășurate în Oltenia și Muntenia, pe teritoriul a 11 județe, cu comandamentele forțelor participante la Craiova și Pitești³⁵, manevrele au durat 12 zile și s-au desfășurat în două etape, la sfârșitul fiecăreia dându-se o altă situație.

Aceste manevre dădeau libertate deplină comandanților de la toate eșaloanele, căci serviciul de arbitraj nu intervenea decât dacă hotărârile și măsurile dispuse de vreuna dintre părți nu se încadrau în concepția ori misiunile primite. În zona de contact, subunitățile „inamice” erau oprite la aproximativ 200 m una de cealaltă, iar reluarea acțiunilor nu se făcea decât după ce serviciul de arbitraj stabilea câștigul de cauză pentru una dintre părți.

La 1 noiembrie 1934, Alexandru Ioanițiu a preluat comanda Regimentului 1 Artilerie Grănicerească, proaspăt înființat, unde și-a dovedit aptitudinile de gospodar și de bun organizator, fără a renunța însă la postul de profesor la Școala Superioară de Război: „*din nimic și din puținul ce am putut a-i da, a organizat dormitoare pentru trupă, un grajd pentru cai, două remize pentru tunuri, o bucătărie, un mic pavilion pentru administrație, cu toate că, în primele 9 luni, n-a avut*

La 15 aprilie 1933, Alexandru Ioanițiu a fost avansat la gradul de colonel și a contribuit în mod esențial la organizarea manevrelor regale din toamna aceluși an. Desfășurate în Oltenia și Muntenia, pe teritoriul a 11 județe, cu comandamentele forțelor participante la Craiova și Pitești, manevrele au durat 12 zile și s-au desfășurat în două etape, la sfârșitul fiecăreia dându-se o altă situație.

³⁴ Ibidem.

³⁵ ***, Istoria Infanteriei Române, op. cit., p. 210.

În anul 1939, în același timp cu exercitarea atribuțiilor de șef de stat major al Armatei a I-a, generalul de brigadă Alexandru Ioanițiu îndeplinea și funcția de comandant al Școlii Superioare de Război, „cu același zel deosebit, energie, pricepere și inteligență”, după cum scria chiar șeful Marelui Stat Major, generalul de corp de armată adjutant Florea Țenescu, „reușind să obțină rezultate dintre cele mai frumoase în pregătirea corpului profesoral, cât și în aceea a ofițerilor-elevi”.

decât 3 ofițeri de artilerie și 6 ofițeri de infanterie”, scria comandantul Corpului Grănicerilor, generalul Grozeanu.

După trei ani de stagiu la trupă, la 1 ianuarie 1937, a fost numit, din nou, în Marele Stat Major, ca șef al Secției Coordonarea Apărării Țării, dar lucrând efectiv ca șef al Secției Operații până la 31 octombrie 1938, când a fost numit la comanda Brigăzii 3 Artilerie cu sediul în București. La 27 februarie 1939, a fost avansat la gradul de general de brigadă, la 24 martie a aceluiași an a fost numit șef de stat major al Armatei a I-a, care avea în responsabilitate frontiera de vest a țării.

În anul 1939, în același timp cu exercitarea atribuțiilor de șef de stat major al Armatei a I-a, generalul de brigadă Alexandru Ioanițiu îndeplinea și funcția de comandant al Școlii Superioare de Război, „cu același zel deosebit, energie, pricepere și inteligență”³⁶, după cum scria chiar șeful Marelui Stat Major, generalul de corp de armată adjutant Florea Țenescu, „reușind să obțină rezultate dintre cele mai frumoase în pregătirea corpului profesoral, cât și în aceea a ofițerilor-elevi”. Îl regăsim, la 6 decembrie 1939, alături de regele Carol al II-lea, membrii guvernului, autorități civile și militare din capitală, la festivitățile³⁷ dedicate inaugurării noului local al Școlii Superioare de Război și sărbătorirea semicentenarului instituției.

CONTRIBUȚII LA TEORIA MILITARĂ ȘI STRATEGIE

Alexandru Ioanițiu a studiat cele mai reprezentative conflicte militare ale omenirii, convins fiind că „studiul războaielor este o bogată sursă de învățăminte în toate domeniile artei și științei militare”³⁸, dar, în special, Primul Război Mondial, războiul nostru, după cum îi plăcea să spună, pe care l-a și predat la Școala Superioară de Război.

Din lucrările sale reprezentative amintim *Războiul României (1916-1918)*, apărut în două volume, în anii 1928-1929, ca o încununare a perioadei în care a lucrat în cadrul Serviciului Istoric din Statul Major General, unde constatase necesitatea unei lucrări de specialitate care să abordeze la modul științific și obiectiv Primul Război Mondial, fără părtinire ori abordări într-o manieră polemică.

³⁶ AMNR, *fond Memorii bătrâni*, loc.cit., p. 90.

³⁷ <https://www.unap.ro/index.php/ro/istoric-unap>, accesat la 12.10.2019.

³⁸ Locotenent-colonel Alexandru Ioanițiu, *Războiul României (1916-1918)*, vol. I, Tipografia Geniului, București, 1929, p. 3.

Alexandru Ioanițiu a arătat o preocupare constantă în detalierea acțiunii de comandament, a deciziilor statelor majore de la diverse eșaloane, surse de învățăminte în domeniu, ce ar putea constitui un bogat material de studiu și pentru generațiile contemporane, dar care lipsește, din păcate, din curricula universitară.

De subliniat faptul că, după cum mărturisește chiar autorul în prefață, lucrarea a avut drept sursă documentară pentru operațiunile armatei române exclusiv documentele aflate în arhivele noastre militare, aspect ce confirmă, încă o dată, valoarea patrimoniului arhivistic pe care-l avem în administrare.

Alexandru Ioanițiu a arătat o preocupare constantă în detalierea acțiunii de comandament, a deciziilor statelor majore de la diverse eșaloane, surse de învățăminte în domeniu, ce ar putea constitui un bogat material de studiu și pentru generațiile contemporane, dar care lipsește, din păcate, din curricula universitară.

Spre deosebire de lucrări cu caracter și obiective similare apărute până la acel moment, *Războiul României (1916-1918)* nu conține aprecieri critice, lăsând cititorului posibilitatea să facă acest lucru, și nu abordează latura deciziei politice, autorul fiind conștient că „memoriile acelora care au prezidat la pregătirea și conducerea războiului ar putea aduce o contribuție foarte însemnată pentru cunoașterea împrejurărilor în cari s-au luat marile hotărâri de ordin politic și militar”.

Alexandru Ioanițiu susținea necesitatea elaborării unei doctrine militare specifice, naționale, într-o perioadă în care armata, sub influența rezultatelor obținute cu ajutorul instructorilor Misiunii Militare Franceze, „împrumutate” doctrina și regulamentele militare acestora, fără a ține cont de faptul că fuseseră elaborate pe baza experienței de luptă de pe frontul occidental:

„Acum, ca și în trecut, la toate armatele, doctrina și regulamentele tactice au fost clădite pe baza experienței războiului. După război imediat, am împrumutat doctrina și regulamentele franceze, elaborate pe baza experienței de pe frontul occidental.

Or, condițiunile și mijloacele noastre de luptă vor fi cu totul altele. Se impune dar ca atât doctrina, cât și regulamentele ce am adoptat să fie trecute prin filtrul experiențelor făcute pe frontul oriental și mai ales a celor făcute pe frontul român”.

În anul 1920, fusese tradus din limba franceză³⁹ *Regulamentul provizoriu de manevră al infanteriei*, partea a II-a, sub forma *Directivei asupra instrucțiunii de luptă a infanteriei*, în timp ce, abia în anul 1925,

³⁹ *** , *Istoria Infanteriei Române*, op. cit., vol. II, p. 171.

a fost întocmit *Regulamentul provizoriu pentru instrucția infanteriei*, adaptat la specificul românesc.

Opinia sa în această privință, care nu era singulară în polemica vremii, se încadra în curentul postbelic de schimbare a societății și a structurilor armatei, alături de alte inițiative, precum *Legea relativă la organizarea armatei*, elaborată în anul 1923 și adoptată la 23 iunie 1924, ce înlocuia vechea lege din anul 1908.

Un alt susținător al ideii era și generalul Radu R. Rosetti⁴⁰, a cărui opinie era aceea că numărul de 23 de divizii, câte avea armata română în anul 1925, era disproporționat față de capacitatea de susținere a economiei și a societății românești, cu o populație de 17 milioane de locuitori, dând exemplul Franței care, la o populație de 40 de milioane de locuitori, avea numai 20 de divizii⁴¹.

O altă lucrare reprezentativă, *Pentru generațiile de azi și de mâine. Virtuțile neamului în lumina războiului nostru național*⁴², apărută în anul 1930, a fost elaborată de Alexandru Ioanițiu în co-autorat cu Petre Vasilescu⁴³, cel care a făcut proba acestor virtuți atât în opoziție față de politica lui Antonescu⁴⁴, care a dispus să fie arestat, cât și în închisorile comuniste, unde a și murit.

Oarecum premonitoriu față de responsabilitățile ce-i vor fi puse în față peste numai 10 ani, Alexandru Ioanițiu scria: „*Execuțiunea războiului depinde, în primul rând, de modul în care s-a făcut pregătirea materială și de felul cum au fost concepute și pregătite primele operațiuni; în al doilea rând, de priceperea și știința comandanților, precum și de modul cum s-a făcut pregătirea profesională a luptătorilor; în fine, în al treilea rând, de avântul cu care cunoștințele profesionale – atât ale comandanților, cât și ale luptătorilor – se vor practica în fața inamicului, sub focul gloanțelor și al obuzelor*”. Iar mai departe: „*Acest avânt, care nu este decât un efect al forței morale a luptătorilor – indispensabilă*

⁴⁰ Radu R. Rosetti, https://ro.wikipedia.org/wiki/Radu_R._Rosetti, accesat la 12.10.2019.

⁴¹ ***, *Istoria Infanteriei Române, op. cit.*, p. 205.

⁴² Locotenent-colonel Alexandru Ioanițiu și Petre I. Vasilescu, în *Marele Stat Major – Pentru generațiile de azi și de mâine, Virtuțile Neamului în lumina războiului nostru național*, Tipografia Școalei pregătitoare pentru ofițeri de artilerie „Regele Carol I”, Timișoara, 1930.

⁴³ http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/ioanitoiu/morminte3/docs/morminte3p_11.htm, accesat la 12.10.2019.

⁴⁴ Vezi articolul: 1942. *Generalul Petre Vasilescu protestează*, în revista *Document. Buletinul Arhivelor Militare Naționale*, nr. 1(19)/2003.

pentru obținerea victoriei. (...) *Forța morală are la baza ei cultivarea virtuților ostășești ale neamului*”.

Cartea are două părți, în cea dintâi fiind redată succint principalele repere cronologice ale războiului, iar în cea de-a doua sunt redată, unele preluate din paginile *Monitorului Oficial* ori din *Monitorul Oastei*, exemple de eroism ale militarilor, grupate sub titlul: „*Exemple de fapte de arme – săvârșite de ofițeri și trupă, morți eroic în războiul pentru întregirea neamului –, ilustrând virtuțile ostășești ale neamului*”.

Acesta este, practic, conținutul cărții: o sumă de fapte de eroism, o sumă de exemple de sacrificiu pentru țară, desprinse din ordinele de zi ale unităților românești participante la Primul Război Mondial, fără deosebire de grade, de funcții ori de origine etnică, vezi exemplul soldatului Bercu Schwartz⁴⁵ din Regimentul 8 Vânători, ale unor oameni care „*au practicat în cel mai înalt grad virtuțile ostășești*”, dar, în același timp, și o datorie morală a autorilor, de a face cât mai cunoscută jertfa acestora pentru țară.

În fine, ultima dintre lucrările colonelului Alexandru Ioanițiu la care ne vom referi aici, *Elemente de strategie*⁴⁶, a fost scrisă împreună cu generalul de divizie Ioan Sichițiu, cu puțin înainte ca acesta să fie numit șef al Statului Major General (1937). Au în comun faptul că amândoi au fost, fiecare la vremea lui, șefi de promoție ai Școlii de ofițeri de artilerie, precum și faptul că amândoi au îndeplinit funcția de șef al Statului Major General.

Cartea a apărut dintr-o necesitate, legată tot de preocupările de căpetenie ale lui Alexandru Ioanițiu, de abordările sale teoretice cele mai însemnate, printre care se remarcă susținerea necesității elaborării unei doctrine naționale, anticiparea trăsăturilor viitoarelor războaie și importanța factorului volitiv în succesul acțiunilor militare.

Încă din prefață, autorii mărturiseau: „*În domeniul strategiei, cele câteva lucrări apărute au privit războiul sub aspectul specific pe care l-au avut operațiunile pe teatrul de război din Apus:*

În lucrarea pe care o prezentăm, am căutat să împlinim această lipsă și să analizăm problema conducerii războiului, a manevrei strategice și bătăliei, în cadrul războiului modern între națiuni armate,

⁴⁵ Locotenent-colonel Alexandru Ioanițiu și Petre I. Vasilescu, *op.cit.*, p. 88.

⁴⁶ General de divizie Ioan Sichițiu, colonel Alexandru Ioanițiu, *Elemente de strategie*, Atelierele „Cartea Românească”, București, 1936.

Ultima dintre lucrările colonelului Alexandru Ioanițiu la care ne vom referi aici, „Elemente de strategie”, a fost scrisă împreună cu generalul de divizie Ion Sichițiu, cu puțin înainte ca acesta să fie numit șef al Statului Major General (1937). Au în comun faptul că amândoi au fost, fiecare la vremea lui, șefi de promoție ai Școlii de ofițeri de artilerie, precum și faptul că amândoi au îndeplinit funcția de șef al Statului Major General.

*dând o deosebită atențiune condițiilor speciale în care vor fi chemate să lupte **națiunile cu un potențial de război modest și cu armate mici, operând pe fronturi întinse și pe teatre de operațiuni sărac dotate în resurse și comunicații**”.*

În acea perioadă, învățământul în Școala Superioară de Război era influențat de concepția doctrinară franceză, caracterizată multă vreme prin prioritatea acordată apărării⁴⁷, în dauna unei abordări manevriere a războiului de mișcare.

În 11 capitole, întinse pe 425 de pagini și susținute de 12 schițe ale celor mai importante bătălii din istorie, sunt dezvoltate idei noi pentru acea perioadă, ilustrate prin exemple din istoria militară universală și prin decizii ale unor comandanți celebri.

Printre cele mai interesante, capitolul 10 dezvoltă formele manevrei strategice și vorbește despre întrebuițarea în masă a celerelor de luptă, pentru a răsturna rezistența inamicului și a deschide, astfel, o breșă, ce urmează a fi, ulterior, rapid exploatată.

Procedeele, cunoscut mai târziu drept *blitzkrieg*⁴⁸, nu era unul străin spațiului românesc, tehnicile bazate pe operații mobile, utilizate pe scară largă de armata germană în anii 1939-1941, fiind experimentate, conform unor autori⁴⁹, chiar în teatrul de război românesc, în Primul Război Mondial.

Abia în programa anului școlar 1936-1937, în urma unor directive ce stabileau ca învățământul militar să se inspire din experiența războiului de mișcare⁵⁰ și, de ce nu, ca urmare a acestei lucrări, a fost introdusă la Școala Superioară de Război orientarea către operații mobile, cu trupe motorizate și tancuri sprijinite de aviație, categorie aflată în formare, dar puternic impulsivă de progresul tehnologic.

TRAGICUL SFARȘIT

În data de 17 noiembrie 1941, în urma unui accident de aviație petrecut pe aerodromul din Baden (azi, Kuchurhan, raionul Rozdilniansky, districtul Odessa, Ucraina, n.a.), generalul Alexandru Ioanițiu a încetat din viață, lovit de elicea unui avion, în timp ce se afla

⁴⁷ ***, *Istoria Infanteriei Române, op. cit.*, p. 194.

⁴⁸ Blitzkrieg, <https://ro.wikipedia.org/wiki/Blitzkrieg>, accesat la 12.10.2019.

⁴⁹ Michael B. Barrett, *Preludiu la Blitzkrieg. Campania austro-germană în România – 1916*, Editura Militară, București, 2016.

⁵⁰ *Ibidem*, p.195.

în inspecție pe front. Trebuie specificat faptul că mareșalul Antonescu se afla la Tighina în trenul special de comandament și tot acolo se afla dislocat și Marele Cartier General, în vederea coordonării operațiunilor militare împotriva Odesei.

După cum se poate vedea pe hartă, distanța dintre Tighina (astăzi, Bender, Republica Moldova, n.a.), unde se afla Marele Cartier General, și Baden, unde se afla punctul de comandă al Armatei a 4-a, este de aproximativ 50 km, putând fi străbătută cu mașina în aproximativ o oră, o oră și jumătate, în timp ce cu avionul distanța putea fi acoperită în 15-20 de minute.

Alegerea deplasării cu avionul în acea zi a fost influențată, probabil, de faptul că, în zonă, plouase foarte mult, ceea ce a avut ca efect revărsarea Nistrului, care a rupt mai multe poduri și a produs multe stricăciuni. La aceasta s-ar putea adăuga și o criză de timp, o presiune generată de situația de pe front; Odessa nu putuse fi cucerită „din mișcare”, sovieticii opunând o rezistență serioasă, iar disputa de concepție asupra modului de executare a ofensivei îl determinase pe generalul Ciupercă, comandantul Armatei a 4-a, să-și dea demisia chiar cu o zi înainte de data la care ar fi trebuit să înceapă ofensiva.

În fatidica zi de 17 septembrie 1941, după ce luase prânzul cu mareșalul Antonescu, în prezența mai multor generali români și a generalilor germani von Korten⁵¹ și Hauffe, precum și a colonelului Bassenge⁵², generalul Ioanițiu a plecat la ora 15.30 spre Baden, însoțindu-l pe mareșalul Antonescu la comandamentul Armatei a 4-a.

Tragicul incident a fost descris de generalul Constantin Pantazi⁵³, care povestește întâmplarea în memoriile⁵⁴ sale, scrise pe vremea când se afla în detenție la Văcărești: „*Mareșalul pornește într-o dimineață, împreună cu generalul Ioanițiu, cu două avioane Fieseler*⁵⁵ și aterizează

⁵¹ Șeful de Stat Major al Flotei a 4-a Aeriene germane.

⁵² Șeful de Stat Major al Misiunii Militare Aeronautice Germane în România.

⁵³ Constantin Pantazi, general român și ministru al apărării, unul din cei mai fideli adepți ai generalului Ion Antonescu, https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Pantazi, accesat la 12.10.2019.

⁵⁴ Constantin Pantazi, *Cu mareșalul până la moarte. Memorii*, Editura Publiferom, București, 1999, p. 140.

⁵⁵ Fieseler Fi 156 Storch (Barza) – avion destinat recunoașterii aeriene, legăturii între diferite comandamente ale armatei sau evacuării răniților, cu decolare și aterizare scurtă (*STOL – Short Take Off and Landing*). Sursa: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Fieseler>, accesat la 12.10.2019.

În fatidica zi de 17 septembrie 1941, după ce luase prânzul cu mareșalul Antonescu, în prezența mai multor generali români și a generalilor germani von Korten și Hauffe, precum și a colonelului Bassenge, generalul Ioanițiu a plecat la ora 15.30 spre Baden, însoțindu-l pe mareșalul Antonescu la comandamentul Armatei a 4-a.

Generalul Ioanițiu (stânga), mareșalul Antonescu (centru) și generalul Hauffe (dreapta), în inspecție pe frontul de est. În cadru apare și o parte din fuselajul unui avion Fieseler Fi 156 „Storch”.

ambii la Baden, unde se afla postul de comandă înaintat al Armatei 4 care conducea operațiile asupra Odesei. Ambii se dau jos din avioane, iar Ioanițiu, mergând spre Mareșal pe drumul cel mai scurt, a trecut pe sub elicea avionului său, care se oprise complet din mișcare. Când însă a ajuns sub elice, un rest de gaze i-a mai dat acesteia un impuls și elicea, începând instantaneu o învârtire violentă, a lovit puternic pe Ioanițiu în cap, acesta căzând jos și decedând după puțin timp”.

Alte surse⁵⁶ relatează moartea instantanee a generalului Ioanițiu. De semnalat totuși, ca o stranie coincidență, faptul că, în data de 12 septembrie 1941, cu cinci zile înainte de tragicul eveniment, generalul von Schobert⁵⁷, comandantul Armatei a 11-a germane, murise într-un accident cu același tip de avion, la Nikolaev, în Ucraina, aterizând într-un câmp de mine sovietic. La funeraliile acestuia, organizate în 15 septembrie, a participat, alături de Antonescu, și generalul Ioanițiu, cel care avea să moară două zile mai târziu, în circumstanțe oarecum asemănătoare.

⁵⁶ „Ajuns pe aeroport, s-a dat jos din avion și a fost lovit de elice și lăsat mort pe loc”. Vezi: Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cîrstea, editori, *Pace și Război (1940-1944)*, Jurnalul Mareșalului Ion Antonescu (comentarii, anexe, cronologie), Casa Editorială Demiurg, Iași, 2008, p. 267.

⁵⁷ https://ro.wikipedia.org/wiki/Eugen_Ritter_von_Schobert, accesat la 12.10.2019.

Simbol trist al unei munci împinse uneori până la sacrificiu⁵⁸, generalul Ioanițiu a fost înmormântat în data de 19 septembrie în București, la Cimitirul „Ghencea Militar”, presa vremii consemnând dispariția prematură a unui „dintre cei mai valoroși și mai distinși comandanți ai oștirii românești”.

Avansat post-mortem la gradul de general de divizie și decorat cu Crucea de Cavaler a Ordinului „Mihai Viteazul”, dar și cu Crucea de Fier cls. I și cls. a II-a acordată de Hitler⁵⁹, a lăsat în urmă șase copii, patru băieți și două fete, o multitudine de lucrări publicate în cărți și reviste de specialitate și, după spusele lui Constantin Pantazi, un mare potențial nevalorificat: „Ioanițiu era un om de o mare și reală valoare; foarte inteligent, instruit, calm, cu mare putere de muncă. (...) El era destinat de Ion Antonescu, în cazul morții sale sau a imposibilității de a-și continua misiunea, să urmeze la conducerea statului. (...) În afară de superioritatea și distincțiunea intelectuală, avea un caracter ferm; era un adevărat bărbat”⁶⁰.

CONCLUZII

Recunoașterea valorii profesionale a generalului Ioanițiu l-a determinat pe Ion Antonescu să-l numească în fruntea Statului Major General, „arzând” etapele ierarhice și încălcând prevederile legii privind organizarea armatei. La momentul numirii, Alexandru Ioanițiu nu comandase eșaloane de nivel divizie ori corp de armată, iar la eșalonul armată, fusese *numai* șef de stat major.

Nu avea nici studiile necesare, deoarece nu absolvise cursul de comandament pentru comandanții de mari unități, unde fusese admis abia pentru perioada 1940-1941, și nici gradul necesar ocupării unei asemenea funcții; propus la avansare în anul 1939, generalul de divizie adjutant Florea Țenescu, fostul șef al Marelui Stat Major, îl considerase „nepropozabil”.

Cu toate acestea, Antonescu nu a ezitat să-l numească în fruntea Statului Major General, ca o recunoaștere a valorii sale, a inteligenței,

⁵⁸ Scrisoarea generalului Iosif Iacobici adresată mareșalului Antonescu, aflată în arhiva CNSAS, în lucrarea *România în arhive. Studii și documente*, Editura Mica Valahie, București, 2011.

⁵⁹ General de brigadă prof.univ.dr. Adrian Stroea, colonel (r.) Marin Ghinoiu, *File din istoria artileriei. Fapte, întâmplări și oameni*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2015, p. 307.

⁶⁰ Constantin Pantazi, *op. cit.*, pp. 134 și urm.

Generalul Ioanițiu a fost un susținător al doctrinei militare originale, specifice națiunilor cu un potențial de război modest și cu armate mici, scop căruia i-a subordonat întreaga sa creație și activitate pedagogică și în slujba căruia a pus o impresionantă putere de muncă, dublată de o remarcabilă capacitate de sinteză.

a calmului și puterii sale de muncă, subordonându-i practic pe toți foștii săi șefi de până atunci, atâția câți mai rămăseseră. Un gest extrem, într-o instituție conservatoare așa cum este armata, care, alături de cel al destituirii generalilor „carliști”, transmitea tuturor mesajul că, în situația în care se găsea armata atunci, nu avea jumătăți de măsură.

Generalul Ioanițiu a fost un susținător al doctrinei militare originale, specifice națiunilor cu un potențial de război modest și cu armate mici, scop căruia i-a subordonat întreaga sa creație și activitate pedagogică și în slujba căruia a pus o impresionantă putere de muncă, dublată de o remarcabilă capacitate de sinteză. A contribuit la formarea unei școli bazate pe experiența învățămintelor trase din participarea la Primul Război Mondial, considerând că acestea vor rămâne de strictă actualitate, *căci condițiunile și mijloacele noastre de luptă astăzi nu vor diferi prea mult de cele din războiul 1916-1918.*

Nu ne putem imagina ce s-ar fi întâmplat dacă generalul Ioanițiu i-ar fi succedat lui Antonescu la conducerea armatei și a statului român, după cum susține Constantin Pantazi, și nici dacă ar fi sfârșit în închisorile regimului comunist, după cum s-a întâmplat după război cu atâția alți generali ai armatei române.

Dar, putem afirma cu certitudine că, din punctul de vedere al contribuției sale la dezvoltarea artei și științei militare, la cristalizarea unei doctrine bazate pe specificul național, a fost un militar excepțional, un om *înaintea timpului său.*

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Arhivele Militare Naționale Române, *Relațiile militare româno-germane 1939-1944. Documente*, Editura Europa Nova, București, 2000.
2. ***, Institutul de Istorie și Teorie Militară, *Istoria militară a românilor. Culegere de lectii*, Editura Militară, București, 1992.
3. ***, *Istoria Infanteriei Române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
4. ***, Colectiv, *Istoria Statului Major General Român. Documente 1859-1947*, Editura Militară, București, 1994.
5. *Revista Artileriei*, revistă lunară tipărită la Institutul de Arte Grafice „Tipografia Românească”.
6. Michael B. Barrett, *Preludiu la Blitzkrieg. Campania austro-germană în România -1916*, Editura Militară, București, 2016.

7. Gheorghe Buzatu, Stela Acatrinei, Gheorghe Acatrinei, *Românii din arhive. Studii și documente*, Editura Mica Valahie, București, 2011.
8. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002.
9. Dennis Deletant, *Aliatul uitat al lui Hitler. Ion Antonescu și regimul său 1940-1944*, Editura Humanitas, București, 2008.
10. Alesandru Duțu, *Între Wehrmacht și Armata Roșie. Relații de comandament româno-germane și româno-sovietice (1941-1945)*, Editura Enciclopedică, București, 2000.
11. Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române. 1938-1944*, Editura Humanitas, București, 1994.
12. Alexandru Ioanițiu, *Războiul României (1916-1918)*, Tipografia Geniului (Cotroceni), București, 1929.
13. Alexandru Ioanițiu și Petre I. Vasilescu, *Pentru generațiile de azi și de mâine. Virtuțile Neamului în lumina războiului nostru național*, Tipografia Școalei pregătitoare pentru ofițeri de artilerie „Regele Carol I”, Timișoara, 1930.
14. Constantin Pantazi, *Cu mareșalul până la moarte. Memorii*, Editura Publiferom, București, 1999.
15. General de divizie Ioan Sichițiu, colonel Alexandru Ioanițiu, *Elemente de strategie*, Atelierele „Cartea Românească”, București, 1936.
16. Alex Mihai Stoenescu, *Armata, mareșalul și evreii*, Editura RAO, București, 2010.
17. General de brigadă prof. univ. dr. Adrian Stroea, colonel (r.) Marin Ghinoiu, *File din istoria artileriei. Fapte, întâmplări și oameni*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2015.

GENERALUL AVIATOR ALEXANDRU SAHINI – DOCTRINAR AL AERONAUTICII MILITARE ROMÂNE –

Comandor aviator (rez.) lect. univ. dr. Jănel TĂNASE

Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov

Comandor aviator Cristian MANOLACHI

*Doctorand, șeful Serviciului personal și mobilizare,
Statul Major al Forțelor Aeriene*

Generalul aviator Alexandru Sahini a fost o personalitate complexă, poate nu îndeajuns promovată în istoria aviației române, dar o figură emblematică în istoria armii aerului. A participat, la debutul prestigioasei sale cariere militare, în calitate de artilerist, la Primul Război Mondial, a fost aviator combatant, comandant al Flotei 1 Bombardament în campania pentru eliberarea Basarabiei și cucerirea Odesei. Ulterior, a ocupat funcții importante de conducere în structurile superioare ale Aeronauticii Militare Române, în cel de-al Doilea Război Mondial. Generalul aviator Alexandru Sahini s-a impus ca unul dintre cei mai importanți doctrinari, în perioada interbelică și în plin război mondial, al celei de-a cincea arme în ordinea de apariție – arma aerului –, prin deținerea științifică, originală și novatoare a rolului, locului, misiunilor, procedurilor de întrebuințare în luptă, prin conducerea acestui domeniu în plin proces de dezvoltare și aprofundare în Armata Română.

Cuvinte-cheie: aeronautică, aviație, educația trupei, arma aerului, observator aerian.

BIOGRAFIE ȘI EDUCAȚIE

Înzestrat cu un deosebit curaj al răspunderii și simțământ al onoarei, dotat cu o inteligență remarcabilă și judecată solidă, generalul aviator Alexandru Sahini a parcurs tumultuosul secol XX cu modestie, hotărâre, loialitate, demnitate și integritate, cu recunoașterea meritelor ca profesionist al armii aerului, comandant militar de excepție în vremuri de război, dar și un doctrinar recunoscut al Aeronauticii Militare Române.

S-a născut la 24 iulie 1897 la Botoșani, din părinți români, copilăria sa fiind umbrată de o situație familială dramatică. Mama sa, Elena Sahini, născută la Țigău-Galați în anul 1875, îi va parăsi pe cei trei copii, Alexandru fiind cel mai mare, la vârsta de 27 de ani. Tatăl său, Dumitru Sahini, născut la Galați în anul 1862, a avut, de asemenea, un destin nefericit. Sublocotenent guard de geniu, specializat în construcții, a fost trecut în retragere în anul 1906, cu gradul de locotenent, pentru invaliditate dobândită în timpul și din cauza serviciului militar, în urma unui accident de muncă survenit în timpul construcției unei cazarmi. Rămas singur cu cei trei copii mici, a dus o viață extrem de grea ca pensionar și a părăsit această lume în anul 1920¹.

Clasele ciclului primar le-a parcurs în anii 1904-1908 în orașele Bârlad și Galați, primele trei clase din ciclul secundar la Liceul „Vasile Alexandri” din Galați, iar clasa a patra secundară la Liceul Militar din Craiova. În vara anului 1915 a absolvit ultimele clase, curs real, la Liceul Militar din Iași.

¹ Arhivele Militare Române (în continuare, AMR), fond 1116, nr. crt. 15437 – Sahini Alexandru, f. 122.

Rezultatele foarte bune obținute la materiile de studiu, comportamentul corect și disciplinat i-au permis să acceadă, începând cu data de 1 octombrie 1915, la prestigioasa Școală de Ofițeri de Artilerie, Geniu și Marină din București, pe care o va absolvi, date fiind condițiile războiului mondial în desfășurare, după numai un an, la 1 octombrie 1916, fiind avansat la gradul de sublocotenent. Comandantul bateriei elevi a notat activitatea viitorului ofițer cu aprecieri pozitive, ceea ce îi va caracteriza cariera ulterioară, fără întreruperi, de 32 de ani: „Memorie foarte bună. Judecată foarte serioasă. Educație bună. Harnic, multă bună voință la lucru, bun camarad”².

După absolvire și avansare, a fost încadrat în funcția de comandant al secției de tunuri la Regimentul 3 Artilerie, participând, în timpul Campaniei anului 1916, la luptele din Dobrogea și Muntenia, iar în perioada Campaniei din anul 1917, la Bătălia de la Mărășești.

Comandantul Regimentului 3 Artilerie, colonelul Lupașcu, arăta, în foaia calificativă a ofițerului că acesta, „în luptele de la 1-6 august 1917, s-a achitat cu pricepere, bravură și devotament”, fapt pentru care l-a propus pentru înaintarea excepțională la gradul de locotenent și decorarea cu Ordinul „Coroana României cu spade în gradul de cavalier”. A fost înaintat la gradul de locotenent la 1 septembrie 1917 și a fost decorat cu „Crucea Comemorativă 1916-1918 cu bareta Mărășești” și Medalia interaliată „Victoria”.

În perioada armistițiului a urmat, în lunile ianuarie-februarie 1918, Școala de Perfecționare de la Bârlad, iar în lunile martie-aprilie, Școala de Trageri din aceeași localitate. A participat cu regimentul său la campania din Basarabia, la Nistru, pentru alungarea bolșevicilor, „unde și-a făcut datoria cu prisosință”³.

Atras de zbor, a solicitat să urmeze o carieră în aviație, fiind detașat, în perioada 1 iulie-1 octombrie 1919, la Grupul 4 Aviație Instrucție pentru a urma Școala de Observatori Aerieni. Calificativul la absolvirea școlii, semnat de celebrul maior aviator Andrei Popovici, comandant al eroicului Grup 2 Aeronautic Tecuci în Bătălia de la Mărășești, este

² Ibidem, f. 7.

³ Ibidem, f. 13.

La înființarea Comandamentului Școlilor și Centrelor de Instrucție ale Aeronauticii, ofițerul a fost încadrat pe funcția de șef al biroului instrucție, devenind „un neprețuit ajutor pentru închegarea și îndrumarea lucrărilor în începuturile lor. Calitățile sale distinse, cunoștințele solide ce le posedă și felul său desăvârșit de a-și îndeplini serviciul clasează pe căpitanul Sahini Al. între ofițerii eminenți ai ostirei și aeronauticii”.

elocvent pentru evoluția sa ulterioară în aviație: „Sănătos, inteligent, cult. Unul dintre bunii elevi ai Școlii de observatori. Va fi, desigur, un bun observator. Disciplinat, tinută curată și regulamentară. Educație aleasă. Bun camarad, iubit de ofițeri. Propun a fi reținut în aeronautică”⁴.

După absolvirea Școlii de Observatori, a continuat detașarea în aviație, fiind repartizat la Grupul 1 Aviație Chișinău, unde a îndeplinit cu rezultate deosebite funcțiile de șef al secției foto-aeriene și observator aerian. Sunt de remarcat aprecierile comandantului Grupului 1 Aviație, pilotul român posesor al brevetului nr. 1 din România, maiorul aviator Ștefan Protopopescu: „Fizic plăcut, sănătos și rezistent. Educație militară aleasă. Educație civică distinsă. Își îndeplinește serviciul cu multă consecvență. Disciplinat, serios, este iubit de camarazi. Îi place mult să zboare și va deveni un element prețios observației aeriene”⁵.

A încetat detașarea la aviație și, începând cu 10 septembrie 1920, și-a reluat activitatea la Regimentul 3 Artilerie. Potrivit reglementărilor, în perioada 1921-1923 a urmat cursurile Școlii Speciale de Artilerie de la Timișoara, la finalizarea cărora a fost avansat la gradul de căpitan.

Până la 15 mai 1925, când a fost detașat la Centrul de Instrucție al Aeronauticii, ofițerul a îndeplinit funcția de comandant de baterie în cadrul Regimentului 20 Obuziere cu dislocarea la Chișinău, ulterior la Călărași. Și în această perioadă, aprecierile comandanților săi au fost foarte elogioase, ofițerul fiind remarcat pentru excelență pregătire, disciplină, responsabilitate și bună camaraderie, plecarea sa fiind resimțită ca o grea pierdere pentru unitate.

A activat în cadrul Centrului de Instrucție al Aeronauticii în funcția de comandant al escadrilei recunoaștere, profesor la cursul de legătură cu infanteria și recunoaștere la Școala de Observatori Aerieni, fiind apreciat ca un ofițer bun și de viitor pentru aeronautică.

La înființarea Comandamentului Școlilor și Centrelor de Instrucție ale Aeronauticii, ofițerul a fost încadrat pe funcția de șef al biroului instrucție, devenind „un neprețuit ajutor pentru închegarea și îndrumarea lucrărilor în începuturile lor. Calitățile sale distinse, cunoștințele solide ce le posedă și felul său desăvârșit de a-și îndeplini serviciul clasează

⁴ Ibidem, f. 14.

⁵ Ibidem, f. 15.

pe căpitanul Sahini Al. între ofițerii eminenți ai oșterii și aeronauticii”⁶. Pentru calitățile sale și pentru întreaga sa activitate, a fost clasat între ofițerii de elită ai aeronauticii, iar comandantul acestui comandament l-a recomandat pentru a urma Școala Superioară de Război și cursul pentru ofițeri superiori.

ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚĂMÂNT ȘI INSTRUCȚIE

Ofițer de stat major cu reale calități militare, a îndeplinit, pe lângă atribuțiile funcției de bază, și activități de învățământ și instrucție în calitate de profesor la Școala Pregătitoare de Ofițeri și Centrul de Instrucție al Aeronauticii, instructor de misiuni aeriene la Școala de Observatori, el însuși fiind un desăvârșit observator aerian și foarte bine pregătit pentru misiuni tactice și strategice, excelând în navigația aeriană, fiind format și pentru misiuni aeriene de noapte.

Ofițer de stat major cu reale calități militare, a îndeplinit, pe lângă atribuțiile funcției de bază, și activități de învățământ și instrucție în calitate de profesor la Școala Pregătitoare de Ofițeri și Centrul de Instrucție al Aeronauticii, instructor de misiuni aeriene la Școala de Observatori, el însuși fiind un desăvârșit observator aerian și foarte bine pregătit pentru misiuni tactice și strategice, excelând în navigația aeriană, fiind format și pentru misiuni aeriene de noapte.

La 12 septembrie 1932, ofițerul a absolvit Cursul pregătitor pentru ofițeri superiori de la Făgăraș, comisia remarcând nivelul excelent atât al cunoștințelor tehnice de specialitate, cât și al celor tactice pentru întrebuințarea aeronauticii în raport cu celelalte arme, ceea ce a condus la trecerea cu succes a probelor de examen prevăzute. După absolvirea acestui curs, și-a continuat activitatea îndeplinind multiple funcții în cadrul Centrului de Instrucție al Aeronauticii, astfel: director al Direcției de studii, unde s-a remarcat în mod cu totul excepțional, dată fiind valoarea științifică a lucrărilor întocmite, dar și prin metoda întrebuințată și claritatea lor; director al Școlii de observatori aerieni, în cadrul căreia, prin hotărâre, voință, competență și extraordinară putere de muncă, a realizat lucruri impresionante, reușind, pe parcursul a două luni și jumătate, cât a durat această școală, să instruiască 30 de ofițeri-piloți pentru brevetarea ca observatori aerieni; profesor și conferențiar la toate școlile din Centrul de Instrucție al Aeronauticii, în care, datorită cunoștințelor sale din diferite domenii și prin modul său de expunere, a fost confirmat drept unul dintre cele mai bune elemente didactice ale armii.

Pentru meritele sale, la 1 ianuarie 1934 a fost avansat la gradul de locotenent-comandor, continuând activitatea în cadrul Centrului

⁶ *Ibidem*, f. 28.

Dată fiind competența demonstrată, începând cu data de 1 iulie 1936 a fost detașat la Cabinetul Subsecretariatului de Stat al Aerului pentru a îndeplini funcția de șef al Biroului 3 instrucție și activitatea generală a Aeronauticii, precum și ajutor al șefului de cabinet. Grație inteligenței, pregătirii profesionale, experienței câștigate în domeniul aeronautic, s-a ocupat de problemele generale ale aeronauticii cu o competență ce nu putea fi egalată.

de Instrucție al Aeronauticii și îndeplinind funcțiile de comandant al Grupului de specialități, director al Direcției de studii, director al Școlii de observatori aerieni, director al Școlii de Informații pentru Aeronautică, profesor la cursurile de întrebuințarea aeronauticii, misiunile aviației de informație și de recunoaștere, tactica generală, tactica armelor, unde s-a distins prin modul temeinic al pregătirii sale profesionale, fiind caracterizat drept un ofițer care face cinste armii și îi ridică mult prestigiul⁷.

Dată fiind competența demonstrată, începând cu data de 1 iulie 1936 a fost detașat la Cabinetul Subsecretariatului de Stat al Aerului pentru a îndeplini funcția de șef al Biroului 3 instrucție și activitatea generală a Aeronauticii, precum și ajutor al șefului de cabinet. Grație inteligenței, pregătirii profesionale, experienței câștigate în domeniul aeronautic, s-a ocupat de problemele generale ale aeronauticii cu o competență ce nu putea fi egalată.

În această perioadă, a fost desemnat de Subsecretarul de Stat al Aerului și de comandantul Forțelor Aeriene pentru a lua parte în comisia pentru avizarea, în urma încercărilor în zbor, a întrebuințării tactice a avioanelor PZL triplas de recunoaștere și IAR 37, misiune de care s-a achitat cu multă competență. Totodată, la solicitarea Alteței Regale, Principele Nicolae, a îndeplinit funcția de consilier pentru întrebuințarea tactică a escadrilei de asalt, cu care a luat parte la manevrele regale din anul 1936.

A fost avansat la gradul de căpitan-comandor „LA ALEGERE”, îndeplinind, în perioada 1936-1938, funcții la eșaloanele superioare ale aeronauticii, respectiv de șef al Serviciului Secretariatului General la Ministerul Aerului și Marinei, director al Direcției de Studii la Comandamentul Școlilor și Centrelor de Instrucție ale Aeronauticii, comandant secund la Centrul de Instrucție al Aeronauticii.

Ofițer valoros și cu multă energie, a îndeplinit misiuni suplimentare de profesor la diferite discipline de la cursurile organizate în cadrul centrului, a condus comisiile pentru introducerea în exploatare a avionului de recunoaștere IAR 37, de observație IAR 38 și SET K7, a fost o prezență activă în paginile *Revistei Aeronautice*, a funcționat

⁷ *Ibidem*, f. 29-38.

ca instructor de misiuni la Școala de Război și la Școala de Observatori Aerieni, executând, în această perioadă, 80 de ore de zbor⁸.

Începând cu 15 august 1938, ofițerul a fost selecționat, date fiind calitățile sale morale și profesionale, pentru a urma cursurile Școlii de Război Aerian din Italia, școală pe care a absolvit-o la 5 mai 1939. Rezultatele obținute, deși ofițerul nu cunoștea la plecare limba italiană, au sporit prestigiul țării în străinătate, iar caracterizările și aprecierile comandanților acestei școli nu fac decât să confirme excelențele aprecieri de care a beneficiat ofițerul de-a lungul carierei sale militare⁹.

După venirea în țară, pe baza experienței acumulate în străinătate, s-a preocupat și a propus implementarea experienței dobândite în pregătirea ofițerilor superiori de aeronautică în Școala de Război din România.

A continuat să funcționeze în funcția de secund al comandantului Centrului de Instrucție al Aeronauticii, a sprijinit cu convingere și competență activitatea acestuia, a activat, cu un remarcabil talent de profesor, la toate cursurile și școlile care au funcționat în cadrul unității.

⁸ *Ibidem*, f. 39-41, 43-44.

⁹ *Ibidem*, f. 45.

Avansat în grad, comandorul Alexandru Sahini a fost numit, la data de 01.11.1939, în funcția de comandant al Centrului de Instrucție al Aeronauticii, iar grație pregătirii sale profesionale, înclinației pentru studiu și, mai ales, experienței acumulate în perioada în care a activat în cadrul acestei structuri, s-a afirmat de la început la conducerea sa¹⁰.

După ultimatumurile sovietice de la sfârșitul lunii iunie 1940, pe baza experienței dovedite la aplicații și manevre, începând cu 29 iunie, ofițerul a fost numit în funcția de șef de stat major la Comandamentul 4 Aero-Armată Focșani. Deși nou încadrat, în operațiunile de evacuare a Basarabiei a surprins imediat ansamblul misiunilor pe care le-a executat cu energie și autoritate, veghind, apoi, la disciplina, moralul și instrucția unităților subordonate¹¹.

După desființarea acestui comandament, în perioada 01.11.1940-01.04 1941, ofițerul a fost încadrat la Regiunea a II-a Aeriană Bacău, în funcția de comandant secund, iar începând cu 01.04.1941, i s-a încredințat comanda Flotei 1 Bombardament Brașov.

Până la intrarea în război, în calitate de comandant al flotei, a muncit cu multă pricepere, perseverență și devotament pentru pregătirea morală și profesională a personalului pentru război, a asigurat punerea în executare a planurilor de operații și mobilizare pentru trecerea pe picior de război, a coordonat dotarea cu tehnica și materialele necesare, acțiuni care se vor concretiza în acțiunile strălucite ale unității în acțiunile aeriene pentru dezrobirea Basarabiei și cucerirea Odessei¹².

Prin Ordinul Grupării Aeriene de Luptă, anexă la Ordinul Comandamentului Forțelor Aeriene nr. 3032 din 15 mai 1941, Flotila 1 Bombardament s-a deplasat operativ în dispozitiv de luptă cu următoarea organizare și dislocare:

- comanda flotei – pe terenul Buzău;
- Grupul 1 Bombardament Savoia, cu Escadrilele 71 și 72 Bombardament (detașate de la Flotila 2 Bombardament) – pe terenul Pogoanele;

¹⁰ *Ibidem*, f. 46.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, f. 47.

Avansat în grad, comandorul Alexandru Sahini a fost numit, la data de 01.11.1939, în funcția de comandant al Centrului de Instrucție al Aeronauticii, iar grație pregătirii sale profesionale, înclinației pentru studiu și, mai ales, experienței acumulate în perioada în care a activat în cadrul acestei structuri, s-a afirmat de la început la conducerea sa.

- Grupul 4 Bombardament P.Z.L. 37 Los, cu Escadrilele 76 și 77 Bombardament – pe terenul Buzău;
- Grupul 5 Bombardament Heinkel 111 H3, cu Escadrilele 78, 79 și 80 Bombardament – pe terenul Ziliștea;
- Escadrila 82 Bombardament Bloch 210, resubordonată Flotei 2 Bombardament – pe terenul Sihlele¹³.

În baza Directivei Operative nr. 34 a șefului Statului Major al Aerului pentru Gruparea Aeriană de Luptă (valabilă de la începerea ostilităților) din 17 iunie 1941, a Ordinului de Operații al comandantului Grupării Aeriene de Luptă din 18 iunie 1941 și a Ordinului telegrafic nr. 1010 al Statului Major al Aerului din 22 iunie 1941, ora 00.00, prin care s-a ordonat începerea misiunilor de război cu trecerea frontierei începând cu ora 04.00, Flotila 1 Bombardament a atacat terenurile de aviație și alte obiective importante din Basarabia, dând și primele jertfe¹⁴.

Bilanțul operativ al Flotei 1 Bombardament în intervalul 22 iunie 1941, la declașarea războiului sfânt pentru dezrobirea Basarabiei, până la 16 octombrie 1941, când ultimele rezistențe au fost lichidate la Odessa, a fost impresionat, astfel:

- 225 de misiuni de bombardament executate;
- 2.055 de ore și 10 minute de zbor de război executate;
- 1.315.816 kg de bombe aruncate la inamic;
- 26 de avioane inamice doborâte în aer;
- 82 de avioane inamice distruse pe teren;
- efectuarea de distrugerii de primă importanță, de aerodromuri, căi ferate și gări, coloane, aglomerări de trupe, poziții de artilerie și dispozitive de atac, porturi și nave inamice, care au înlesnit în mod decisiv succesul operațiunilor ofensive ale Armatei Române la trecerea Prutului și eliberarea Basarabiei, trecerea Nistrului și eliberarea Transnistriei, precum și cucerirea Odesei¹⁵.

În Ordinul de Zi nr. 25 din 1 noiembrie 1941, când flotila a revenit cu unitățile sale în cazarma Brașov, comandorul Alexandru Sahini

¹³ AMR, fond 708, *Copia Registrului Istoric al Flotei 1 Bombardament*, dosar 407, f. 59; fond 8564, *Copia Jurnalului de operații al Grupării Aeriene de Luptă din Campania anului 1941*, dosar 803-1, f. 3-4.

¹⁴ *Ibidem*, fond 8564, *Copia Jurnalului de operații al Grupării Aeriene de Luptă din Campania anului 1941*, dosar 803-1, f. 4-14.

¹⁵ *Ibidem*, fond 708, *Copia Registrului Istoric al Flotei 1 Bombardament*, dosar 407, f. 61.

adresa elogiase aprecieri tuturor subordonaților, comandanți, ofițeri, subofițeri, maiștri și ostași de toate gradele, părtași deopotrivă la frumosul bilanț al primei activități operative, în războiul sfânt al neamului. Prin acest Ordin de Zi se ordona înscrierea în rândurile eroilor Flotei 1 Bombardament și evocarea glorioaselor lor nume, la toate adunările generale și solemnitățile Flotei, a celor 11 ofițeri, 4 subofițeri, 5 maiștri și 18 sergenți radio și mitraliori de bord morți și dispăruți la inamic, care au contribuit, în cea mai mare măsură, prin sacrificiul de viață și sânge, oferit în mod brav și generos, la gloria Patriei și unității¹⁶.

Totodată, după citirea ordinului de zi, într-o emoționantă cuvântare, acest comandant de elită își prezenta crezul acțiunilor desfășurate în această perioadă: „*Când, în fața voastră, am primit drapelul Flotei 1 Bombardament, am jurat cu mâna pe drapel că mă voi face una cu viața flotei pe care o voi duce la glorie: Dumnezeu nostru, al tuturor, mi-a ajutat și mie și vouă tuturor de a ne îndeplini jurământul, prin încheierea glorioasei activități de pregătire, conducere și executare a operațiunilor de război, care au sfințit și mai mult și împodobit cu glorie drapelul Flotei noastre*”¹⁷.

Prin Ordinul de Zi nr. 42 din 20 octombrie 1941, comandantul Grupării Aeriene de Luptă, generalul Constantin Celăreanu, după ce a făcut bilanțul primei campanii aeriene la răsărit de Prut, finalizată cu înfrângerea și aruncarea spre răsărit a hoardelor bolșevice, după izgonirea acestora de pe pământul și cerul Basarabiei, aducea mulțumiri comandanților, zburătorilor, întregului personal și trupei, Flotila 1 Bombardament fiind prima menționată între unitățile componente¹⁸.

Foaia calificativă pentru această perioadă, întocmită de comandantul Grupării Aeriene de Luptă, sublinia, în cel mai înalt grad, meritele comandantului flotei în obținerea acestor rezultate de excepție: „*Pentru aceste fapte, Flotila 1 Bombardament a fost citată prin numeroase ordine de zi pe Armată, Gruparea Aeriană de Luptă și de către conducătorul statului. Comandorul Sahini a înțeles și servit subalternilor săi cel mai frumos exemplu de însuflețire și de spirit*

¹⁶ *Ibidem*, f. 61-62.

¹⁷ *Ibidem*, f. 63-64.

¹⁸ *Ibidem*, fond 8564, *Copia Jurnalului de operații al Grupării Aeriene de Luptă din Campania anului 1941*, dosar 803-1, f. 241-242.

Prin Ordinul de Zi nr. 42 din 20 octombrie 1941, comandantul Grupării Aeriene de Luptă, generalul Constantin Celăreanu, după ce a făcut bilanțul primei campanii aeriene la răsărit de Prut, finalizată cu înfrângerea și aruncarea spre răsărit a hoardelor bolșevice, după izgonirea acestora de pe pământul și cerul Basarabiei, aducea mulțumiri comandanților, zburătorilor, întregului personal și trupei, Flotila 1 Bombardament fiind prima menționată între unitățile componente.

de moarte, înfruntând cu bravură în misiunile executate în fruntea formațiilor sale de bombardament, în special în atacurile din 15.VII, 2.VIII, 11.IX asupra obiectivelor și coloanelor inamicului. Pentru bravura sa și modul cum a condus pe front flotila, a fost decorat de Armata a 4-a și Marele Cartier General. Îl caracterizez: foarte bun ofițer de aviație, cu merite excepționale pe front”¹⁹.

Pentru toate aceste merite, pe lângă decorațiile acordate, a fost propus pentru acordarea Ordinului „Mihai Viteazul” clasa a III-a.

La data de 20 noiembrie 1943, a fost promovat în înalta funcție de comandant al Comandamentului Școlilor și Centrelor de Instrucție ale Aeronauticii, funcție îndeplinită până la data de 20 decembrie 1944, când acest comandament, care a gestionat cu înalt profesionalism, responsabilitate și devotament pregătirea excelentă a personalului aeronautic pentru vremuri de război, a fost pe nedrept desființat.

PROFESIONALISM ȘI DEVOTAMENT

Pentru fructificarea experienței acumulate în funcțiile îndeplinite în instituțiile de învățământ aeronautic și pe front, în calitate de comandant de mare unitate aeriană, comandorul Alexandru Sahini, în perioada 1 decembrie 1941-20 septembrie 1943, a fost încadrat pe funcția de șef al Secției a V-a Instrucție din Statul Major al Aerului. Și în această perioadă a continuat să-și afirme ideile de ordin teoretic și practic privind problemele de ordin doctrinar ale Aeronauticii Române în publicațiile de specialitate, s-a preocupat de instrucția unităților, în special a celor destinate frontului, prin elaborarea unor ordine succesive de instrucție, regulamente și dispoziții provizorii rezultate din activitate de pe front sau din experiența aeronauticii germane, a organizat diferite școli de formare și perfecționare a personalului pentru completarea deficitelor de încadrare.

În conducerea instrucției aeronauticii a fost mereu la unități, lângă camarazii săi, fiind preocupat în mod deosebit de elementul moral, de educația trupei, de disciplină și ordine.

La data de 20 noiembrie 1943, a fost promovat în înalta funcție de comandant al Comandamentului Școlilor și Centrelor de Instrucție ale Aeronauticii, funcție îndeplinită până la data de 20 decembrie 1944, când acest comandament, care a gestionat cu înalt profesionalism, responsabilitate și devotament pregătirea excelentă a personalului aeronautic pentru vremuri de război, a fost pe nedrept desființat²⁰.

În caracterizarea pentru această perioadă, este remarcată dedicarea superioară a ofițerului pentru abordarea cu realism a problematicii

¹⁹ Ibidem, fond 1116, nr. crt. 15437 – Sahini Alexandru, f. 103.

²⁰ Ibidem, f. 63.

învățământului militar aeronautic în condiții de război, urmărind, încă de la început, realizarea scopului propus, respectiv „ridicarea nivelului intelectual al profesorilor și elevilor, ridicarea și întărirea moralului lor, disciplinarea personalului: într-un cuvânt, a urmărit să pună pe primul plan calitatea”²¹.

Semnificative pentru gândirea novatoare, principiile promovate și soluțiile practice pentru asigurarea succesului unităților aeronautice în operațiile aeriene sunt documentele de planificare, organizare și desfășurare a învățământului în școlile subordonate.

Astfel, potrivit *Directivelor pentru funcționarea Școalelor și Centrelor de aeronautică*²², școlile și centrele de aeronautică erau definite ca fiind „unități de instrucție, special constituite, încadrate și dotate în scopul de a forma elemente de tot felul, necesare încadrării unităților și formațiunilor de Aeronautică, în sensul ca elementele formate să corespundă complet cerințelor de funcționare profesională ale armii, în funcțiunea respectivă”²³.

Acestea aveau un rol determinant în constituirea *armei aerului*, atât din punct de vedere moral, prin spiritul aerian care se cultiva aici, care se propaga la nivelul armii aerului, cât și prin cel profesional, datorită valorii cunoștințelor teoretice și îndemânării practice căpătate pe timpul școlarizării, răspândite apoi în unitățile și formațiunile constitutive ale armii, odată cu absolenții.

Toate aceste valențe, prin „*produsele*” rezultate din activitatea acestor instituții de învățământ, determinau valoarea calitativă și cantitativă a armii aerului sau *PUTEREA* ei.

Sistemul de pregătire și perfecționare prin programele de învățământ adoptate de Școlile și Centrele de Aeronautică a necesitat îmbinarea logică și deductivă a cursurilor teoretice cu aplicațiile practice la sol și în aer, fără a fi neglijată instrucția militară, după o dozare judicioasă, care trebuia desfășurată în etape succesive: la început, punerea accentului pe educația și instrucția militară, cu alternarea

Sistemul de pregătire și perfecționare prin programele de învățământ adoptate de Școlile și Centrele de Aeronautică a necesitat îmbinarea logică și deductivă a cursurilor teoretice cu aplicațiile practice la sol și în aer, fără a fi neglijată instrucția militară, după o dozare judicioasă, care trebuia desfășurată în etape succesive.

²¹ Ibidem, f. 51.

²² AMR, *fond Comandamentul Școlilor și Centrelor de Aeronautică, Direcția de Învățământ*, dosar nr. 198, f. 2. Vezi și Comandor dr. Jănel Tănase, *Transformări în învățământul militar de aviație pentru pregătirea personalului aeronavigant (1 aprilie 1912 – 1 august 2003)*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011, p. 152.

²³ Ibidem.

Comandorul Alexandru Sahini a fost avansat la gradul de general de escadră aeriană la 23 martie 1944. Aflat în funcția de comandant al acestui comandament, dislocat împreună cu școlile din subordine în interior, a condus operațiunile unităților din subordine pentru dezarmarea trupelor hitleriste după actul de la 23 august 1944.

cursurilor teoretice cu aplicațiile practice, în etapa a doua, cursuri teoretice și aplicații practice, prin alternanță cu instrucția militară, ultima etapă în pregătire constând, în principal, în aplicațiile practice și reducerea cursurilor teoretice, instrucția militară menținându-se până la sfârșitul școlarizării²⁴.

Având în vedere aceste deziderate, limitările impuse de posibilitățile statului român aflat în război, efortul principal al comandantului Sahini și al factorilor decidenți a fost canalizat spre Școlile de Aviație, singurele în măsură să asigure formarea personalului navigant pentru război, care, prin natura funcțiilor îndeplinite, reprezenta elementul luptător, cu pierderi tot mai mari.

În vremurile tulburi de război, acestea au fost chemate, având în responsabilitate tineretul selecționat pentru arma aerului, să asigure educația și instruirea acestuia, care să se impună, prin activitatea ulterioară în unități, ca sufletul și corpul acestei arme, constituită din elitele morale, intelectuale și profesionale ale națiunii.

Situația specială de război, caracterizată prin insuficiența resurselor aflate la dispoziție, a impus adoptarea, de către instituțiile de învățământ, a unei conduite care se manifesta, de altfel, la nivel național: „*să ne străduim să facem tot ce putem cu ceea ce avem, cu gândul la propriile noastre aptitudini și fără a mai aștepta nimic de nicăieri*”²⁵.

În situația dificilă în care au funcționat, școlile și centrele de aeronautică și-au asumat un mare rol istoric, aceste instituții de învățământ situându-se în avangarda speranței armii aerului și neamului românesc²⁶, valoarea concepției învățământului de aviație în perioada războiului fiind validată de pregătirea excepțională a personalului repartizat la unitățile de pe front și din apărarea teritoriului.

Pentru toate aceste realizări, comandorul Alexandru Sahini a fost avansat la gradul de general de escadră aeriană la 23 martie 1944. Aflat în funcția de comandant al acestui comandament, dislocat împreună cu școlile din subordine în interior, a condus operațiunile unităților din subordine pentru dezarmarea trupelor hitleriste după

²⁴ *Ibidem*, f. 26. Vezi și Comandor dr. Jănel Tănase, *op. cit.*, p. 163.

²⁵ *Ibidem*, f. 44 și *op. cit.*, pp. 163-164.

²⁶ *Ibidem*, f. 55.

actul de la 23 august 1944.

La 20 decembrie 1944, generalul de escadră Alexandru Sahini a preluat comanda Centrului de Instrucție al Aviației, instituție de învățământ nou înființată prin unificarea tuturor școlilor care funcționaseră anterior, cu secții pentru ofițeri, subofițeri, specializare, trageri și bombardament²⁷.

Pentru rezultatele meritorii obținute în activitatea sa pe timp de pace și în cele două războaie mondiale, ofițerul a fost decorat cu însemnate ordine și medalii, române și străine:

- Crucea Comemorativă 1916-1918 cu bareta Mărășești – 1918;
- Medalia „Victoria” – 1918;
- Coroana României clasa a V-a – 1926;
- Virtutea Aeronautică clasa „Crucea de Aur” – 1931;
- Medalia Aeronautică clasa a III-a – 1935;
- Steaua României clasa a V-a – 1935;
- Coroana României clasa a IV-a – 1937;
- Steaua României clasa a IV-a – 1941;
- Coroana României clasa a III-a – 1941;
- Virtutea Aeronautică clasa „Cavaler”, cu spade – 1941;
- Crucea de fier clasa a II-a – 1941.

În perioada 1 aprilie-1 decembrie 1945, a îndeplinit funcția de comandant al Regiunii a 3-a Aeriene, ulterior, până la data de 9 august 1946, director al Direcției materialelor în Subsecretariatul de Stat al Aerului²⁸.

Și în această etapă a carierei a făcut dovada aceluiași calități morale și profesionale. Despre acestea s-a exprimat cel mai bine șeful Statului Major al Aerului, generalul Ermil Gheorghiu, o mare personalitate a Aeronauticii Militare Române, combatant aviator, observator aerian în Primul Război Mondial, comandant al Grupării Aeriene de Luptă în operația de la Stalingrad, din anii 1942-1943: „*Generalul Sahini depune râvnă, în special suflet în atribuțiunile cari i-au revenit; se îngrijește de moralul subalternilor a căror valoare o apreciază la maximum. Rapoartele pe care le face în scopul de a*

²⁷ *Ibidem*, fond 1116, nr. crt. 15437 – Sahini Alexandru, f. 54.

²⁸ *Ibidem*, f. 63.

„Generalul Sahini depune râvnă, în special suflet în atribuțiunile cari i-au revenit; se îngrijește de moralul subalternilor a cărui valoare o apreciază la maximum. Rapoartele pe care le face în scopul de a le soluționa problemele în legătură cu acesta dovedesc înțelegere și curaj din partea sa. [...] Își îndeplinește misiunea cu toată răspunderea de care este conștient. E un bun român și face tot ce-i stă în putință pentru binele instituției. Îl apreciez: prea bun ofițer general”²⁹.

le soluționa problemele în legătură cu acesta dovedesc înțelegere și curaj din partea sa. Nu s-a sfiit să arate adevărul; a făcut-o cu mai multă îndrăzneală decât oricare altul. Se deplasează pe la unități, adună personalul, le vorbește din convingere, îi susține. Își îndeplinește misiunea cu toată răspunderea de care este conștient. E un bun român și face tot ce-i stă în putință pentru binele instituției. Îl apreciez: prea bun ofițer general”²⁹.

Toate aceste aprecieri par a fi în antiteză și poate, de aceea, le întăresc cu rapoartele identificate în documentele de arhivă, de fapt notele informative ale noilor autorități instalate în România cu privire la activitatea și personalitatea generalului:

- 1945: „G.ral Sahini Alexandru, C.dant. Regiunei a 3-a Aeriene – Posedă mult rafinement-saboteur tuturor problemelor de reînnoire și reconstrucție pe noile baze democratice. Fidel reacțiunii cu care lucrează din umbră. Foarte ostil, instigă pe ofițeri împotriva altora”³⁰.
- 1945: „Gral Esc. Sahini Alexandru Comand. Regt. 3 Aerian, Om abil ce simulează că se acomodează cu orice regim de conducere. În fond, e conservatorist al principiilor tradiționale – Erarhia gradelor, nu a valorilor. E complect urât și fraternizează în fond cu majoritatea profitorilor. E convins și-o declară că nu va rămâne așa – timpurile bune vor veni. **Nu este pentru noi**”³¹.
- 1946: „General Av. Sahini S.S.A. – A luat parte în ziua de 10.04.1046 la conferința Organizația tehnică a Aviației Statelor Unite ținută de Sublt. Rez. Oroveanu Matei la Aeroclub. Ar fi înaintat la P.N.Ț. un memoriu de protest pentru trecerea în C.D. (cadrul disponibil)”³².

Atitudinea corectă a generalului a determinat reacția noilor autorități. La 9 august 1946, a fost trecut în Cadrul disponibil al armatei,

²⁹ Ibidem, f. 54.

³⁰ Ibidem, f. 126.

³¹ Ibidem, f. 125.

³² Ibidem, f. 127. Cadrul disponibil a constituit instituția creată la demobilizarea Armatei Române după război. Personalul care nu putea sau nu trebuia să fie încadrat în noile unități care se constituiau după război, în conformitate cu prevederile Armistițiului din 12 septembrie 1944 și, ulterior, Tratatului de Pace de la Paris din 10 februarie 1947, era menținut în cadrul disponibil timp de un an, după care, în funcție de nevoi, era fie reîncadrat, fie trecut în rezervă, așa cum s-a întâmplat cu marea majoritate a ofițerilor care au luptat în Răsărit.

iar după terminarea perioadei de un an, nu a mai fost reîncadrat, deși avea preocupări importante cu privire la soluțiile necesare pentru reorganizarea Aeronauticii după război, fiind trecut în rezervă la 9 august 1947.

Dar, ceea ce trebuie remarcat în mod cu totul deosebit și care înnobilează această complexă personalitate a Aeronauticii Militare Române o reprezintă activitatea sa publicistică, dedicată soluționării unor probleme stringente de ordin doctrinar cu privire la întrebuintarea în luptă, în integralitatea sa sau a componentelor sale, a armei aerului. Abordările sale principale au fost găzduite, în cea mai mare măsură, în revistele de specialitate ale armeei, dar și în concepțiile, manualele, regulamentele, ordinele, dispozițiile fundamentate de generalul aviator Alexandru Sahini. Dintre acestea vom prezenta câteva, pe care le considerăm de linie, fără ca lista atât de bogată să fie aici epuizată:

- Comandantul Aeronauticii de Corp de Armată³³;
- Câteva păreri asupra constituirii și desfășurării Aeronauticii de Corp de Armată³⁴;
- Coordonarea Lucrului Aeronauticii Corpului de Armată³⁵;
- Aeronautica – mijloc de informații³⁶;
- Funcționarea Organelor de Informații ale Aeronauticii³⁷;
- Misiunile Excepționale ale Aviației de Informații³⁸;
- Misiunile de legături aeriene³⁹;
- Aviația de Asalt⁴⁰;
- Misiunile de însoțire în luptă⁴¹;
- Condițiuni Tactice și Caracteristici Tehnice ale Materialului de Aviație⁴²;
- Politica Aeriană⁴³;
- Învățămintele din război pentru aviația de bombardament⁴⁴;

³³ Aeronautica, Revista Subsecretariatului de Stat al Aerului, anul X, ianuarie 1936, pp. 35-40.

³⁴ Ibidem, februarie 1936, pp. 36-47.

³⁵ Ibidem, martie 1936, pp. 36-49.

³⁶ Ibidem, aprilie 1936, pp. 18-23.

³⁷ Ibidem, mai 1936, pp. 42-57.

³⁸ Ibidem, iunie 1936, pp. 41-45.

³⁹ Ibidem, iulie-august 1936, pp. 79-81.

⁴⁰ Ibidem, octombrie 1936, pp. 22-33.

⁴¹ Revista Aeronauticii și Marinei, anul XI, octombrie 1937, pp. 16-35.

⁴² Ibidem, februarie 1937, pp. 60-87.

⁴³ Ibidem, anul XIII, noiembrie 1939, pp. 3-23, decembrie 1939, pp. 3-15.

⁴⁴ Ibidem, anul XV, noiembrie-decembrie 1941, pp. 1830-1865.

Ceea ce trebuie remarcat în mod cu totul deosebit și care înnobilează această complexă personalitate a Aeronauticii Militare Române o reprezintă activitatea sa publicistică, dedicată soluționării unor probleme stringente de ordin doctrinar cu privire la întrebuintarea în luptă, în integralitatea sa sau a componentelor sale, a armei aerului.

- *Asupra Serviciilor Aeronautice*⁴⁵
- *Protecția navigației aeriene*⁴⁶;
- *Principii ale artei militare aeriene*⁴⁷;
- *Aviația de Asalt*⁴⁸;
- *Contribuțiuni pentru organizarea de Pace a Aeronautice*⁴⁹;
- *Problema cadrelor în aviație*⁵⁰;
- *Aviația poporului*⁵¹;
- *Arma Aerului în Arta Militară*⁵²;
- *Directive pentru funcționarea Școalelor și Centrelor de Aeronautică*⁵³.

CONCLUZII

Personalitatea de excepție a generalului aviator Alexandru Sahini a fost remarcabil surprinsă și prezentată sintetic de comandantul Aeronauticii Regale din acele vremuri, generalul aviator Gheorghe Argeșanu: „*Nepreocupat de probleme materialiste, este un ofițer general complet sărac, a dus o viață sobră și perfect cinstită, reușind să se ridice pe un plan moral superior, rar întâlnit*”⁵⁴.

Poziția celui care a fost unul dintre cei mai importanți doctrinari ai Aeronauticii Române din perioada interbelică și a războiului mondial era reflectată cu amărăciune, dar cu demnitate, în nota finală a autobiografiei întocmite pentru completarea dosarului său de general în rezervă, semnată la 12 mai 1951: „*În prezent, iau parte la viața socială și de Partid (nu a fost niciodată membru de partid), ca cetățean pașnic, corect și cinstit al Republicii Populare Române, trăind în cadrul ordinii și disciplinei generale și în respectarea legilor, după oboseala unei cariere destul de grea de 32 ani de muncă*”⁵⁵.

⁴⁵ *Revista Aeronautice*, anul XVI, iulie 1942, pp. 766-804.

⁴⁶ *Ibidem*, octombrie-noiembrie 1942, pp. 1209-1231.

⁴⁷ *Ibidem*, anul XVII, aprilie 1943, pp. 381-404.

⁴⁸ *Ibidem*, anul XVIII, mai 1944, pp. 351-418.

⁴⁹ *Ibidem*, anul XIX, septembrie 1945, pp. 41-51.

⁵⁰ *Ibidem*, anul XIX, noiembrie-decembrie 1945, pp. 14-42.

⁵¹ *Revista Aeronauticii*, anul XX, martie 1946, pp. 1-7.

⁵² Biblioteca Academiei Române, București, 1943.

⁵³ AMR, fond Comandamentul Școlilor și Centrelor de Aeronautică (în continuare C.Ș.C.Aer.), *Direcția de Învățământ*, dosar nr. 198, f. 2.

⁵⁴ AMR, fond 1116, nr. crt. 15437 – Sahini Alexandru, f. 55.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 124.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Arhivele Militare Române, *fond Sahini Alexandru, fond Comandamentul Școlilor și Centrelor de Aeronautică*.
2. ***, *Aeronautica*, Revista Subsecretariatului de Stat al Aerului, anul X, ianuarie 1936.
3. ***, *Revista Aeronautice și Marinei*, anul XI, octombrie 1937.
4. Comandor dr. Jănel Tănase, *Transformări în învățământul militar de aviație pentru pregătirea personalului aeronavigant (1 aprilie 1912 – 1 august 2003)*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011.

EVOLUȚIA GRANIȚELOR ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII SECURITĂȚII DURABILE ÎN ZONA DE SUD-EST A EUROPEI (1853-2018)

Constantin SCURTU

Directorul Muzeului Național Militar „Regele Ferdinand I”, filiala Constanța

La Conferința de Pace de la Paris (1919-1920), Aliații au condiționat admiterea Unirii Basarabiei cu România de cedarea de către aceasta a Cadrilaterului în favoarea Bulgariei, așa cum își doriseră și foștii inamici în război. Dar, diplomația de la București avea să își impună punctul de vedere. România, ghidându-se în politica externă după obiectivul „menținerii frontierelor trasate la sfârșitul Primului Război Mondial”, s-a apropiat de linia promovată de Franța: conservarea statu-quoului teritorial.

Sub presiunea Germaniei naziste, Tratatul de la Craiova a fost semnat la 7 septembrie 1940 între România și Bulgaria. Conform prevederilor acestuia, România a cedat partea sudică a Dobrogei (Cadrilaterul), fiind de acord cu realizarea unor schimburi de populație. Regimul instaurat la putere în România s-a făcut prin brutala intervenție sovietică, în perioada anilor 1944-1947. Devierea național-comunistă românească nu a reprezentat niciodată o primejdie reală pentru unitatea Blocului Sovietic. Schimbările inițiate de Mihail Gorbaciiov în URSS, reformele din alte state din Europa de Est erau denunțate ca o „deviere de dreapta” și o trădare a intereselor socialismului. După integrarea nord-atlantică și în Uniunea Europeană, România are un interes strategic fundamental ca Dobrogea și regiunea extinsă a Mării Negre să reprezinte o zonă stabilă, democratică și prosperă, care să fie strâns conectată la structurile europene și euroatlantice.

Cuvinte-cheie: Dobrogea, câmp de luptă, Congresul de Pace de la Paris, Cadrilater, securitate euroatlantică.

INTRODUCERE

Confruntarea dintre naționalismul românesc și expansionismul rus/sovietic își are originea la începutul secolului al XIX-lea, când s-a produs anexarea Basarabiei, în 1812, de către Imperiul Rus. Dezvoltarea securității durabile la granița răsăriteană a Europei o putem urmări pe durata a trei secole, prin: încheierea Tratatului de la București (1812) dintre Turcia și Rusia, în urma căruia Basarabia era anexată la Imperiul Rus; Congresul de la Paris (1856), care atribuia sudul Basarabiei și gurile Dunării Principatelor Române; Congresul de la Berlin (1878), prin care Rusia prelua sudul Basarabiei de la România; Conferința de pace de la Paris (1919), prin care era recunoscută internațional unirea Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei și apartenența Dobrogei istorice la România; Conferința de pace de la Paris (1947), care întărea dreptul de posesie al URSS asupra Basarabiei, realizat în urma anexării din anii 1940 și 1944; Tratatul de Prietenie, Cooperare și Asistență Mutuală de la Varșovia; Acordul de Asociere a României la Uniunea Europeană, document intrat în vigoare doi ani mai târziu. România depunea oficial cererea de aderare la Uniune în iunie 1995, iar în decembrie 1999, Consiliul European decidea deschiderea negocierilor de aderare cu România, alături de alte șase state.

ÎNTRU BASARABIA ȘI CADRILATER – NOUA CONFIGURAȚIE POLITICO-TERITORIALĂ A ROMÂNIEI

Războiul ruso-turc din 1877-1878 era penultimul dintre cele 12 războaie pe care Imperiul Rus și cel Otoman, rivali seculari, care se băteau pentru dominația asupra Mării Negre, le-au purtat de-a lungul a patru secole, din 1568 și până în 1914. În urma ultimului război, ambele imperii s-au destrămat și, pe hartă, au apărut URSS și Republica Turcia. România a intrat, în războiul din 1877, de partea Rusiei. Pacea încheiată în 1878, la sfârșitul războiului, cunoscut în istoriografia românească drept Războiul de Independență a României, prin participarea armatei române la luptele din nordul Bulgariei, ca aliat al trupelor țariste,

România a intrat, în războiul din 1877, de partea Rusiei. Pacea încheiată în 1878, la sfârșitul războiului, cunoscut în istoriografia românească drept Războiul de Independență a României, prin participarea armatei române la luptele din nordul Bulgariei, ca aliat al trupelor țariste, a avut ca rezultat și impunerea retrocedării sudului Basarabiei către Rusia, care oferea, în compensație, Dobrogea și Delta Dunării.

Prin intervenția Marilor Puteri, întrunite la Berlin la 1/13 iunie 1878, la care au luat parte, ca delegați români, Ion C. Brătianu și Mihail Kogălniceanu, a fost modificat Tratatul de la San Stefano și s-a impus României retrocedarea județelor basarabene, oferindu-i-se, în schimb, Delta Dunării, cu Insula Șerpilor și Dobrogea mărită, până la Silistra și în jos de Mangalia.

a avut ca rezultat și impunerea retrocedării sudului Basarabiei către Rusia, care oferea, în compensație, Dobrogea și Delta Dunării¹.

Generalul Ignatiev, adjunctul Țarului, înainte de încheierea păcii, a venit la București și a încercat, în numele Țarului, să obțină retrocedarea Basarabiei de Sud, pământ românesc, în schimbul altor compensații. Pentru că Bucureștii refuza, Rusia a amenințat cu dezarmarea armatei române. La această situație, Principele Carol a răspuns: „*Armata română, care, la Plevna, sub ochii Țarului, a luptat atât de vitejește, va putea fi nimicită, dar niciodată dezarmată*”. Tatăl Prințului Carol al României, Karl Anton de Hohenzollern-Sigmaringen, și-a sfătuit mai tânărul fiu să privească în perspectivă și să conștientizeze ce câștig enorm ar însemna pentru țara lui Constanța, Tulcea și Delta Dunării, dacă ar face investiții în infrastructură: „*Înfișăntarea fanatismului național în chestiunea Basarabiei ar deveni ridicolă mai la urmă. Să protestați și să cedați, acesta e lucrul cel mai înțelept. Teritoriul neproductiv al Dobrogei nu răsplătește, desigur, pierderea Basarabiei; totuși, Dobrogea, cu Constanța d-împreună, se poate primi, deoarece dobândirea acestui port la Marea Neagră va fi, poate, de cea mai mare importanță pentru viitorul comerțului României*”².

Prin intervenția Marilor Puteri, întrunite la Berlin la 1/13 iunie 1878, la care au luat parte, ca delegați români, Ion C. Brătianu și Mihail Kogălniceanu, a fost modificat Tratatul de la San Stefano și s-a impus României retrocedarea județelor basarabene, oferindu-i-se, în schimb, Delta Dunării, cu Insula Șerpilor și Dobrogea mărită, până la Silistra și în jos de Mangalia. La 1 octombrie 1878, Rusia a luat în stăpânire Basarabia, autoritățile române retrăgându-se. Comisia ruso-română a avut rolul de executare a acestor dispozițiuni. La 14 noiembrie 1878,

¹ Mihai Eminescu susținea că a primi Dobrogea în granițe românești înseamnă o irosire enormă și inutilă a banului public: „*Deja ni se spune despre leftele mari pe cari au de gând să și le croiască patrioții; deja a început a se ivi prin ziare planuri de poduri peste Dunăre, canaluri între Dunăre și Marea Neagră, deja, cu ficțiunea și sub pretextul de a crea un Eldorado, se fac încercări de a îndupleca opinia publică în favorul unor cheltuieli cari vor fi enorme*”. Ziarul „*Timpul*”, 5 octombrie 1878. „*Când, în fine, după 10 ani, 15 ani, vom fi cheltuit sutimi de milioane pentru a face Dobrogea productivă, guvernul Bulgariei va găsi cu înlesnire un pretest ca să ne ceară Dobrogea și, ... dacă aceasta va conveni și Rusiei, ... Dobrogea ne va fi luată cu mult mai mare înlesnire decât ni se ia astăzi Basarabia*”. Ziarul „*Timpul*”, 2 august 1878.

² *Memoriile Regelui Carol I de un martor ocular*, partea a IV-a, volumul XIII, București, Editura Erc Press, 2016.

a început ocuparea Dobrogei de către România³. La 23 noiembrie 1878, s-a instalat în Constanța prima administrație românească, sub conducerea prefectului Remus Opreanu.

În ziarul „*Pressa*”, anul XI, nr. 261, din 26 noiembrie 1878, apărea, astfel, articolul intitulat „*Dobrogea sau România trans-danubiană*”, în care erau trecute în revistă avantajele și dezavantajele pierderii Basarabiei în favoarea revenirii Dobrogei la patria-mamă. „*Învoiala satisfăcătoare*” între români și ruși ne aducea, se pare, un ținut pustiit de război și foarte puțin cunoscut, cu privire la „*sorgintele, populațiunea și întinderea sa*”. Acesta a fost motivul pentru care Dobrogea a fost supusă unor „*explorațiuni oficiale*”, competente și autorizate, în urma cărora s-a constatat că România câștiga un plus de teritoriu, pierzând însă în privința densității populației și a instituțiilor statale: „*Rezultă, în adevăr, din datele topografice exacte, că Basarabia română numără 9.125 kilometri pătrați, pe când Delta numără 2.812 și Dobrogea 12.180. Însă, valoarea unui teritoriu nu se judecă dupe întinderea sa; și, dacă, în adevăr, România câștigă aproape 4.500 kilometri în schimbul ce a fost silită să primească, trebuie să adăugăm că aceste 4.500 kilometri sunt bălți cu totul neproductive și lacuri de apă sărată. Nu numau atât. Basarabia este o țară prosperă; orașele și satele ei sunt organizate și prevăzute cu edificii publice; acolo se găsesc toate mijlocele materiale necesare unei bune administrații. Dobrogea, din contră, este o țară pustiită prin războiul din urmă; nu găsesc acolo nici organizație, nici mijloacele de a o crea: mizeria este acolo în culmea ei. La Medgidia, unde erau 800 de case, au rămas numai 40. Încolo, tot cenușă*”⁴.

Pe de altă parte, delimitarea frontierei în Dobrogea de Sud a creat noi tensiuni în raporturile româno-ruse, cele două părți fiind în pragul unei ciocniri la Arab-Tabia, în apropiere de Silistra⁵. Importante trupe

Delimitarea frontierei în Dobrogea de Sud a creat noi tensiuni în raporturile româno-ruse, cele două părți fiind în pragul unei ciocniri la Arab-Tabia, în apropiere de Silistra. Importante trupe rusești erau încartiruite la Tulcea, la Sulina, la Küstenge. S-a mers până la a se da ordin de atac comandantului rus de la Silistra, dacă trupele române nu se retrag. Conflictul a fost aplanat prin retragerea militarilor români din zonă.

³ *Primirea sărbătorească a autorităților militare românești la Tulcea*, în „*Pressa*”, anul XI, 1878 (23 noiembrie), nr. 258, pp. 1-2. Apud Stoica Lasca, *Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei (1878-1947)*, vol. I (1878-1916), Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, 1999, pp. 87-88; G.B., *Comisiunea Ruso-Română pentru predarea Basarabiei, cu ocaziunea anexării Dobrogei (1878)*, Cele Trei Crișuri, iulie, august, 1943, <https://www.techirghiol.com/comisiunea-ruso-romana-pentru-predarea-basarabiei-cu-ocaziunea-anexarii-dobrogei-1878>, accesat la 24 septembrie 2019.

⁴ *Dobrogea sau România trans-danubiană*, în „*Pressa*”, anul XI, nr. 261, din 26 noiembrie 1878.

⁵ Chestiunea delimitării frontierei dobrogene ajunsese în impas. Rușii nu acceptau ca România să se apropie de Silistra, iar ocuparea Arab-Tabiei de către trupele române a stârnit nemulțumiri la Sankt Petersburg.

La începutul secolului XX, s-a urmărit consolidarea marilor unități, avându-se în vedere misiunile pe care acestea urmau să le îndeplinească pe câmpul de luptă, în condițiile unei dispersări mai mari a forțelor, ceea ce a generat adoptarea măsurii ca toată artileria de câmp să fie dată, organic, diviziilor.

rusești erau încartiruite la Tulcea, la Sulina, la Küstenge. S-a mers până la a se da ordin de atac comandantului rus de la Silistra, dacă trupele române nu se retrag. Conflictul a fost aplanat prin retragerea militarilor români din zonă⁶. Aceste stări conflictuale au avut repercusiuni pe planul politicii externe a proaspătului stat independent⁷.

Corespondentul „Pressei” transmitea: „Cu toate acestea, mai multe puncte negre se ivesc la orizont [...], pe de o parte, Sulina și Chiustenge, care rămân încă sub comandamentul militar rus, iar pe de alta, greutățile ce ridică fosta administrație rusă în Tulcea pentru predarea telegrafelor, cazărmilor și a altor localități necesare oricărei administrații publice”⁸. Trebuie remarcat faptul că trupele rusești au părăsit provincia Dobrogea abia în aprilie 1879. Prefectul de Tulcea, Gh.M. Ghica, telegrafia Ministerului de Interne raportând plecarea ultimilor soldați ruși⁹.

La începutul secolului XX, s-a urmărit consolidarea marilor unități, avându-se în vedere misiunile pe care acestea urmau să le îndeplinească pe câmpul de luptă, în condițiile unei dispersări mai mari a forțelor, ceea ce a generat adoptarea măsurii ca toată artileria de câmp să fie dată, organic, diviziilor.

Profitând de contextul regional favorabil, Bulgaria (independentă din 1908), împreună cu Grecia, Serbia și Muntenegru, atacă Imperiul Otoman, obținând, fiecare, suprafețe întinse, stăpânite anterior de acesta. Nemulțumită de teritoriile primite, Bulgaria își atacă foștii aliați, declanșând al Doilea Război Balcanic (1913). Este momentul în care România intervine, iar în urma Tratatului de pace de la București, obține sudul Dobrogei istorice (Cadrilaterul). Regiunea vizată reprezenta un obiectiv strategic important pentru România, care încerca să securizeze

⁶ Nicolae Iorga, *Istoria românilor*, vol. X, Întregitorii, Tipografia „Datina Românească”, București, 1939, p. 225.

⁷ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1997, p. 246.

⁸ Intrarea ceremonială a trupelor române în Tulcea, în „Pressa”, anul XI, nr. 259, 1878 (24 noiembrie), p. 1. Apud Stoica Lasca, *op. cit.*, pp. 89-90.

⁹ Nicolina Ursu, *Începuturile administrației românești în Dobrogea (1878-1880)*, în „Analele Dobrogei”, serie nouă, anul V, nr. 1, 1999, Constanța, p. 96.

frontiera dobrogeană, în special în contextul ambițiilor teritoriale crescânde ale Bulgariei¹⁰.

Prof.univ.dr. Ion N. Angelescu a abordat problema bugetului din timpul războiului și după încheierea acestuia, făcând observația că economia a fost alimentată doar de împrumuturi „și, cu fiecare împrumut, ne îndepărtăm de posibilitatea unei echilibrări bugetare. Această politică trebuie să înceteze, căci, dacă nu va înceta, vom merge la un dezastru sigur. Bugetul de anul acesta va fi ultima sforțare a unei politici financiare, pe care trebuie să o încheiem; el va da ocaziune să vedem mai multe răni, pe care trebuie să le lecuim și poate unele perspective de politică financiară viitoare”¹¹. În acest sens, Ion N. Angelescu a prezentat, în fața Adunării Deputaților, un Raport General asupra proiectului bugetului de venituri și cheltuieli ale statului (1920-1921), solicitându-le deputaților să voteze această variantă, cu încrederea că face primul pas în opera de consolidare a statului român¹².

Conferința de Pace de la Paris a început la 5/18 ianuarie 1919, având drept obiectiv dezbateră noii configurații politico-teritoriale și rezolvarea complicatelor probleme economico-financiare rezultate din Primul Război Mondial. În rândurile Alianțelor existau disensiuni în ceea ce privește atitudinea ce urma să fie adoptată față de problema rusa. Președintele american W. Wilson și premierul britanic D. Lloyd George declarau că Rusia a fost cheia situației mondiale și, de aceea, o pace nu poate fi durabilă dacă 150 de milioane de locuitori ai săi vor fi într-o stare de confuzie haotică. Americanii, ca și englezii, au susținut, într-o primă fază, integritatea Imperiului Austro-Ungar și ideea creării unei federații balcanice.

¹⁰ Cu o suprafață de 7.700 km² și o populație de 259.957 de locuitori, Cadrilaterul este adeseori considerat prima piatră la temelia României Mari. Acesta era format din două județe, iar elementul românesc, numărând 6.602 persoane, constituia numai 2,4% din populație. Majoritari erau turcii și tătarii, în proporție de 48%, alături de bulgari, care reprezentau 43% din populația noului teritoriu dobândit. Politica autorităților de la București a inclus, pentru acest teritoriu, un aflus de aromâni din Balcani, în special din Macedonia și Grecia, dar și români din diverse zone ale țării, astfel încât elementul românesc ajungea la 14,75% în 1928 și la 29% în 1938 (108.404). Octavian Tîcu, *Bătălia diplomatică pentru Basarabia (XIII): Afacerea „Cadrilaterul”*, 27 mai 2019, [https://moldova.europalibera.org/a/b%C4%83t%C4%83lia-diplomatic%C4%83-pentru-basarabia-\(xiii\)-afacerea-cadrilaterul-/29965795.html](https://moldova.europalibera.org/a/b%C4%83t%C4%83lia-diplomatic%C4%83-pentru-basarabia-(xiii)-afacerea-cadrilaterul-/29965795.html), accesat la 24 septembrie 2019.

¹¹ Ion N. Angelescu, *Îndrumări în politica economică și financiară*, București, 1920, p. 18.

¹² *Ibidem*, pp. 8-18.

Conferința de Pace de la Paris a început la 5/18 ianuarie 1919, având drept obiectiv dezbateră noii configurații politico-teritoriale și rezolvarea complicatelor probleme economico-financiare rezultate din Primul Război Mondial. În rândurile Alianțelor existau disensiuni în ceea ce privește atitudinea ce urma să fie adoptată față de problema rusă.

Aliații au condiționat admiterea Unirii Basarabiei cu România de cedarea de către aceasta a Cadrilaterului în favoarea Bulgariei. Această atitudine era prezentată în telegrama din 26 iulie 1919 a Comisiei pentru Problemele Române; textul cerea Secretarului de Stat R. Lansing să prezinte Președintelui W. Wilson hotărârea Comisiei teritoriale românești. Autorul acestei telegramă era diplomatul american Henry White (1850-1927), unul dintre semnatarii Tratatului de la Versailles.

Războiul se încheiase victorios pentru Aliați, iar pentru România urma o conferință de pace dificilă. Basarabia, Transilvania și Bucovina se uniseră cu patria-mamă fără condiții și „*autonomie*”. Delegația română la Conferința de la Paris, condusă de Ionel I.C. Brătianu, cerea respectarea *in integrum* a pactului încheiat în 1916 între România și puterile Antantei. Ionel Brătianu nu voia să cedeze nimic, nici în chestiunea autonomiei naționale, culturale și economice a minorităților din România, nici în chestiunea Cadrilaterului, a cărui cedare era cerută în schimbul recunoașterii Unirii Basarabiei. El considera aceste chestiuni „*incompatibile cu interesele noastre superioare naționale și cu demnitatea țării*”.

Problemele românești au fost analizate în cadrul secțiunilor privind monarhia dualistă, Balcanii și România. Asupra României au fost întocmite 13 rapoarte, comisia recomandând ca „*România Mare*” să includă următoarele teritorii: 1. toată Basarabia rusă, care avea o populație predominant românească; 2. regiunea populată de români a Bucovinei; 3. toată Transilvania; 4. circa 2/3 din Banat; 5. restabilirea, cu o foarte mică modificare, a frontierei româno-bulgare existente după al Doilea Război Balcanic (1913)¹³.

Spre regretul delegației române, inconsecvența Aliaților a mers și mai departe, căpătând forma unei confruntări acerbe în cadrul ședințelor Consiliului Suprem din 1-2 iulie 1919, când s-a discutat problema frontierelor orientale ale României. Membrii Consiliului Suprem s-au manifestat sub diferite forme împotriva guvernului român, cerând evacuarea trupelor române din Ungaria și continuarea pregătirilor pentru semnarea Tratatului de Pace cu Austria și a Tratatului Minorităților.

Aliații au condiționat admiterea Unirii Basarabiei cu România de cedarea de către aceasta a Cadrilaterului în favoarea Bulgariei. Această atitudine era prezentată în telegrama din 26 iulie 1919 a Comisiei pentru Problemele Române; textul cerea Secretarului de Stat R. Lansing să prezinte Președintelui W. Wilson hotărârea Comisiei teritoriale românești. Autorul acestei telegramă era diplomatul american Henry White (1850-1927), unul dintre semnatarii Tratatului de la Versailles.

¹³ Octavian Țicu, *Bătălia diplomatică pentru Basarabia (XI): Poziția Marilor Puteri*, 12 mai 2019, [https://moldova.europalibera.org/a/b%C4%83t%C4%83lia-diplomatic%C4%83-pentru-basarabia-\(xi\)-pozi%C8%9Bia-marilor-puteri/29937492.html](https://moldova.europalibera.org/a/b%C4%83t%C4%83lia-diplomatic%C4%83-pentru-basarabia-(xi)-pozi%C8%9Bia-marilor-puteri/29937492.html), accesat la 24 septembrie 2019.

În seara zilei de 3 martie 1920, Consiliul Suprem remitea guvernului român „Hotărârea Consiliului Suprem asupra Basarabiei”, prin care se arăta că nu exista niciun motiv pentru a întârzia reglementarea chestiunii Basarabiei. Se preciza că amânarea deciziei din partea Consiliului Suprem asupra acestei probleme s-a datorat lipsei de executare din partea guvernului român a evacuării Ungariei.

White aștepta instrucțiunile Președintelui Wilson asupra acestor două puncte de vedere, înainte ca poziția americană să fie prezentată în Consiliul Suprem, fiind de acord „*că niciun teritoriu nu va fi luat de Conferința de la Rusia înainte ca să aibă un guvern ce s-ar ocupa de aceasta*”.

Delegații britanici și italieni au acceptat punctul de vedere american ca partea bulgară a Dobrogei să fie luată de la România, dar declarau că nu pot să ia un teritoriu de la o putere cu care Aliații nu sunt în război. Însuși André Tardieu, președintele Comisiei, declara delegației române, așa cum arăta Ion Pelivan, că România are la creditul său Basarabia, iar la debit, semnarea tratatului cu Austria și o concesiune mică bulgarilor în Cadrilater. Poziția delegației americane față de problema teritoriilor din spațiul rus, dar, în mod special, cea a președintelui Wilson se vor schimba radical în urma Memorandumului Coolidge, prezentat comisiei americane și aprobat de experți la 7 august 1919.

În seara zilei de 3 martie 1920, Consiliul Suprem remitea guvernului român „*Hotărârea Consiliului Suprem asupra Basarabiei*”, prin care se arăta că nu exista niciun motiv pentru a întârzia reglementarea chestiunii Basarabiei. Se preciza că amânarea deciziei din partea Consiliului Suprem asupra acestei probleme s-a datorat lipsei de executare din partea guvernului român a evacuării Ungariei. Luând însă în considerație că evacuarea trupelor române din Ungaria nu va întârzia peste limita fixată de misiunea interaliată, Consiliul Suprem a recunoscut reunirea Basarabiei cu România. Ea urma să primească forma legală a unui tratat atunci când trupele române vor evacua definitiv Ungaria. Decizia în cauză mai era condiționată de aspectul legat de chestiunea semnării unui tratat cu Rusia Sovietică.

Consiliul Suprem se angaja să acorde tot ajutorul posibil în eventualitatea că Rusia Sovietică ar fi atacat frontierele legitime ale României, ceea ce pune România într-o poziție mai sigură la viitoarele tratative cu Moscova¹⁴. În România acelor ani, era puternic statuată concepția că Bucureștiul nu putea opera față de Rusia Sovietică o altă politică decât cea a Marilor Aliați. Era o gravă eroare, cu consecințe

¹⁴ Octavian Țicu, *Recunoașterea internațională a Basarabiei (V): Decizia Consiliului Suprem Aliat din 3 martie 1920*, 8 iulie 2019, [https://moldova.europalibera.org/a/recunoa%C8%99terea-interna%C8%9Bional%C4%83-a-basarabiei-\(v\)-decizia-consiliului-suprem-aliat-din-3-martie-1920/30042706.html](https://moldova.europalibera.org/a/recunoa%C8%99terea-interna%C8%9Bional%C4%83-a-basarabiei-(v)-decizia-consiliului-suprem-aliat-din-3-martie-1920/30042706.html), accesat la 7 septembrie 2019.

Conferința de la München, departe de a potoli pretențiile Germaniei, i-a mărit acesteia îndrăzneala, în aceste condiții, interesul României fiind acela de a i se „respecta, păstra integritatea teritorială, independența politică și economică”.

fatale pentru perspectiva relațiilor sovieto-române și asupra acestui lucru s-a revenit permanent în mediile politice ale României interbelice.

România, ghidându-se în politica externă de obiectivul „menținerii frontierelor trasate la sfârșitul Primului Război Mondial”, s-a apropiat de linia promovată de Franța: conservarea statu-quo-ului teritorial. Astfel, la 17 ianuarie 1919, Take Ionescu a făcut public proiectul său de creare a unei alianțe între România, Cehoslovacia, Grecia, Iugoslavia și Polonia, în vederea păstrării statu-quo-ului teritorial. Acesta a adus la cunoștința puterilor europene planul său de realizare a unei alianțe defensive, formată de cinci state, reacțiile primite fiind pozitive. În cadrul negocierilor purtate între reprezentanții acestor state, au ieșit la iveală contradicții serioase între Polonia și Cehoslovacia, dar și între Iugoslavia și Grecia, ceea ce a făcut ca proiectul să nu reprezinte o reușită. Această idee deranja Italia, care se afla, în perioada menționată, într-o anumită încordare diplomatică în raport cu Franța.

CONSECINȚELE CONFERINȚEI DE LA MÜNCHEN

Situația României, din punct de vedere economic, s-a agravat după Conferința de la München, din 1938. Pericolul destrămării Cehoslovaciei și cel al expansiunii germane au dus la prăbușirea sistemului securității colective: „Conferința de la München a dat lovitură de grație sistemului de echilibru politic înfăptuit în Europa Centrală, prin tratatul de la Versailles. Mica Înțelegere, care stătea în calea desfășurării imperialismului german, s-a prăbușit”¹⁵.

Conferința de la München, departe de a potoli pretențiile Germaniei, i-a mărit acesteia îndrăzneala, în aceste condiții, interesul României fiind acela de a i se „respecta, păstra integritatea teritorială, independența politică și economică”¹⁶. În privința pericolului pătrunderii germane în spațiul politic și economic al Europei Centrale și de Est, se impunea României, în noua situație politico-economică, o colaborare demnă în privința raporturilor economice sub forma unor schimburi de produse pe care Germania putea să le achiziționeze de pe piața noastră, cum ar fi petrol, alimente și lemn, primind, în schimb, mașini și produse fabricate, de care era nevoie. În privința revendicărilor

¹⁵ Gheorghe Tașcă, *România în urma conferinței de la Munchen*, nr. 11-12, 1938, Editura Analele Industrii și Comerțului, București, p. 4.

¹⁶ *Ibidem*, p. 16.

teritoriale „de oriunde ar veni, noi trebuie să răspundem printr-un NU categoric”¹⁷, justificând că atitudinea țării noastre nu este și nu trebuie privită ca o bravură sau ca o încăpățănare.

Ministerul Înzestrării Armatei a fost creat prin Decretul Regal nr. 3559 din 14 octombrie 1938¹⁸ și avea atribuția „de a înzestra armata cu tot armamentul și echipamentul necesar pentru apărarea națională”. Înființarea acestui minister a avut loc într-o perioadă în care guvernul român, în condițiile înrăutățirii situației internaționale, accelerase ritmul dezvoltării producției de război și al pregătirilor militare¹⁹. Agravarea situației internaționale era resimțită inclusiv de ministrul Victor Slăvescu și de prietenii apropiați. Într-o discuție între ministrul Slăvescu cu Malaxa, în 3 ianuarie 1939, care denunța politica externă defectuoasă a regelui, acum, când Germania flutura steagul revanșei și căuta pretexte de declanșare a războiului, Slăvescu încheia: „Să dea Dumnezeu să putem serba Anul Nou în 1940 în aceleași condiții normale ca anul acesta!”²⁰.

Semnalele acestor agresiuni erau cât se poate de evidente și, după cum știm, acestea s-au adeverit în vara lui 1940, când România a pierdut Basarabia și Bucovina de Nord, Cadrilaterul și, pentru câțiva ani, Transilvania. Menționăm că una dintre dificultățile acestei funcții era însăși persoana regelui Carol al II-lea, monarh autoritar²¹, care a instituit dictatura regală (1938-1940). Regele Carol al II-lea intervenea de multe ori în politica achizițiilor de armament și tehnică militară. Intervențiile vizau, înainte de toate, propriul său interes material, performanțele tehnicii militare fiind mai puțin importante. Avem în vedere bonificațiile oferite de societăți străine, mai ales în materie de pachete

¹⁷ *Ibidem*, p. 19.

¹⁸ „Monitorul Oficial” din 15 octombrie 1938.

¹⁹ Sarcina ministrului era de o mare importanță și responsabilitate, după cum îl avertizează regele Carol al II-lea pe Victor Slăvescu în momentul depunerii jurământului: „Ei, Slăvescu, ai o sarcină grea. Se cere energie multă și dinamism. Am încredere că vei duce această sarcină până la capăt”. Victor Slăvescu, *Note și însemnări zilnice*, București, 1996, p. 350.

²⁰ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 335.

²¹ Dăm ca exemplu replica regelui Carol al II-lea adresată lui N. Petrescu-Comnen, numit subsecretar la Externe și care încerca să refuze funcția: „Azi, când îmi propun tocmai să dezintoxic țara, depoliticizând-o, când nu mai sunt nici parlamentari, nici partide politice, rolul fiecărui ministru este să-și facă datoria la resortul său. Așadar, d-ta nu ai să te ocupi decât de departamentul dumitale. De politica guvernului față de țară și de istorie răspund eu.”, cf. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II, partea a II-a, noiembrie 1933-septembrie 1940, București, p. 813. Prin urmare, rolul unui ministru, în viziunea regelui, era de simplu executant.

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Ministerul Înzestrării Armatei a fost creat prin Decretul Regal nr. 3559 din 14 octombrie 1938 și avea atribuția „de a înzestra armata cu tot armamentul și echipamentul necesar pentru apărarea națională”. Înființarea acestui minister a avut loc într-o perioadă în care guvernul român, în condițiile înrăutățirii situației internaționale, accelerase ritmul dezvoltării producției de război și al pregătirilor militare.

de acțiuni pentru ca armamentul să fie cumpărat de la ei, în dauna altor societăți la fel de importante și chiar în ciuda performanțelor slabe. Războiul a găsit armata română cu o varietate extrem de largă a avioanelor, blindatelor, artileriei și mijloacelor de transport, varietate ce a adus mari greutăți în ceea ce privește asigurarea pieselor de schimb, a întreținerii și a aprovizionării cu muniție și alte consumabile. O atare situație a găsit Victor Slăvescu în momentul în care a devenit ministru al înzestrării armatei, situație ce dura de vreo opt ani²², cu largul concurs al unor factori de decizie din rândurile camarilei regale²³. În ajunul numirii sale ca ministru, exista în minister o „stare de lăncezeală și lipsă de coordonare”²⁴.

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, avea să fie o nouă ordine social-politică internațională. Era presiunea ideologiei comuniste, la început timidă, apoi destul de brutală și de categorică. Venirea comuniștilor la putere a fost însoțită de un val de arestări, cărora le-a căzut victimă aproape întreaga elită de intelectuali ai vechii societăți.

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, avea să fie o nouă ordine social-politică internațională. Era presiunea ideologiei comuniste, la început timidă, apoi destul de brutală și de categorică. Venirea comuniștilor la putere a fost însoțită de un val de arestări, cărora le-a căzut victimă aproape întreaga elită de intelectuali ai vechii societăți²⁵. În 8 octombrie 1944, a apărut o lege pentru purificarea administrațiilor publice, completată în 24 noiembrie 1944, care viza verificarea acelor cadre didactice care au fost numite, încadrate sau avansate ilegal, care au activat într-o organizație legionară, fascistă sau hitleristă, s-au pus în slujba unor interese străine națiunii române etc. Se solicita, în acest sens, constituirea de comisii de verificare în fiecare instituție.

²² În 1932, aviația militară română semăna cu „un muzeu demn de a rivaliza cu o expoziție perfect organizată, în dotarea aeronauticii putându-se întâlni nu mai puțin de 25 de tipuri de celule și mai mult de 15 tipuri de motoare.”, cf. Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Politica de apărare națională a României în contextul european interbelic, 1919-1939*, București, 1981, p. 141. Pentru unele aspecte referitoare la afacerile cu armament, cf. și lui Andrei Nicolescu, *Colaborarea româno-franceză în domeniul armamentului (1930-1936)* în „Argesis”, nr. XIV, seria Istorie, Pitești, 2005, pp. 591-596. De altfel, chiar Slăvescu notează că Ionel și Vintilă Brătianu au neglijat mult problema înarmării, cf. Victor Slăvescu, *Note și însemnări zilnice*, op. cit., p. 344, afirmație cu atât mai importantă, cu cât cei doi Brătieni erau colegii săi de partid.

²³ Căderea în dizgrație, în 1934, a viitorului mareșal Ion Antonescu, atașat militar la Londra, s-a datorat, în mare măsură, protestelor față de astfel de afaceri regale cu armament. Desigur, la acea vreme, nu exista un ministru al înzestrării armatei.

²⁴ Victor Slăvescu, op. cit., p. 316.

²⁵ Emil Răcilă, *Studii și documente privind Academia de Studii Economice. 1913-1993*, vol. II, București, 1994, p. 47.

PAȘII ROMÂNIEI SPRE DEMOCRAȚIE

Semnarea Tratatului de Prietenie, Cooperare și Asistență Mutuală, în capitala Poloniei, punea bazele omologului estic al Alianței Nord-Atlantice²⁶. Organizația Tratatului de la Varșovia a fost, înainte de toate, un răspuns la formarea NATO (cu șase ani în urmă), precum și reacția din partea URSS privind transformarea Germaniei de Vest în stat independent și aderarea ei la NATO²⁷. După modelul NATO, Tratatul de la Varșovia aduna forțele militare ale statelor semnatare sub o comandă militară unică, inițial a mareșalului Ivan Konev, deci dominată de armata sovietică. Astfel, în armatele statelor membre, armele au fost standardizate, au fost introduse manualele militare ale armatei sovietice, s-au organizat programe comune de pregătire, manevre comune anuale și, nu în ultimul rând, uniforme inspirate din stilul armatei sovietice²⁸.

Căderea Zidului Berlinului a fost semnalul pentru desprinderea țărilor central- și est-europene de Uniunea Sovietică și tranziția spre democrație. În România, evoluția susținerii populare a integrării europene a plecat de la o respingere destul de agresivă, la începutul anilor '90, atunci când a făcut carieră cunoscutul slogan „Nu ne vindem țara!”. În acel moment, populația românească „pro-occidentală” era minoritară. Treptat, grupul suporterilor participării românești la proiectul european s-a lărgit, în special prin conștientizarea avantajelor pe care le-ar aduce țării o astfel de integrare²⁹.

Argumentele integrării României în NATO au fost, pe de o parte, atuurile geostrategice generate de poziționarea geografică și, pe de altă

²⁶ Tratatul a fost semnat de Uniunea Sovietică și șapte state est-europene: Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Germania de Est, Ungaria, Polonia și România, toate reprezentate la Varșovia de premierii și miniștrii de externe. Singura țară europeană comunistă era Iugoslavia, ale cărei relații cu Uniunea Sovietică erau încă tensionate, în urma rupturii din 1948.

²⁷ Potrivit tratatului, dacă unul dintre membrii organizației era atacat, celelalte state erau obligate să acorde asistență imediată; de asemenea, statele membre trebuiau să se consulte în privința chestiunilor internaționale importante legate de interesele lor comune. A fost creat și un comitet politic consultativ, format din membrii secretariatelor partidelor comuniste din statele membre.

²⁸ Tratatul de la Varșovia a fost invocat în 1968, când Uniunea Sovietică a folosit trupele Pactului (soldați din Polonia, Germania de Est, Ungaria și Bulgaria) pentru a invada Cehoslovacia cu scopul de a reinstaura controlul asupra guvernului de la Praga. În mod ironic, chiar în acest oraș, care a cunoscut în 1968 lupte între demonstrații și soldații Pactului de la Varșovia, s-a organizat, în iunie 1991, conferința prin care organizația a fost oficial dizolvată.

²⁹ Ioana Petre, *România rurală și integrarea europeană*, în „Calitatea vieții”, XVIII, nr. 3-4, 2007, București, pp. 241-252.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

După modelul NATO, Tratatul de la Varșovia aduna forțele militare ale statelor semnatare sub o comandă militară unică, inițial a mareșalului Ivan Konev, deci dominată de armata sovietică. Astfel, în armatele statelor membre, armele au fost standardizate, au fost introduse manualele militare ale armatei sovietice, s-au organizat programe comune de pregătire, manevre comune anuale și, nu în ultimul rând, uniforme inspirate din stilul armatei sovietice.

parte, prestația țării noastre atât în procesul de pregătire a candidaturii la NATO, cât, mai ales, în plan regional și internațional.

La 1 februarie 1993, România a semnat Acordul European, ce instituie o asociere între România, pe de o parte, și Comunitățile Europene și statele lor membre, pe de altă parte. După ce, în iunie 1999, România a adoptat Planul Național de Aderare la Uniunea Europeană, în decembrie același an, la Helsinki, Consiliul European a decis începerea negocierilor de aderare cu șase țări candidate, printre care și România. La 12-13 decembrie 2002, Consiliul European de la Copenhaga a decis aderarea a 10 noi state membre și a adoptat foile de parcurs pentru România și Bulgaria.

În realitate, Europa Unită este un construct diversificat, dar și stratificat. În acest conglomerat, care se numește Uniunea Europeană și care, prin statut, aspiră la omogenitate socio-economică și la diversitate spirituală, România a dorit să își facă loc cu întreg capitalul cultural și material de care dispune, dar și cu neputințele care o macină încă (juridice, morale, economice, politice). Și, începând cu 1 ianuarie 2007, România a fost admisă în Uniune cu drepturi depline³⁰.

Atitudinea proeuropeană a românilor, conform eurobarometrelor efectuate periodic în România și în țările deja membre, a fost și este în continuare covârșitor majoritară, populația privind, în acest moment, integrarea în UE și în NATO ca pe o soluție „miracol” pentru ieșirea din criza macrosocială și din milioanele de crize individuale care sunt trăite de mari categorii defavorizate³¹. Prezervarea și protecția resurselor de mediu, ca una dintre cerințele principale ale dezvoltării durabile a spațiului european, are rolul de a combate degradarea vizibilă a mediului, cu efecte marcante – deja manifeste – de genul inundațiilor, al alunecărilor, al amenințării ecosistemului Deltei Dunării etc³².

Definiția dezvoltării durabile induce ideea că realizarea ei devine fezabilă doar în condițiile în care între generații și în interiorul aceleiași generații se manifestă un spirit asociativ, de toleranță, solidaritate și grijă reciprocă; unul în virtutea căruia binele și bunăstarea unuia

Definiția dezvoltării durabile induce ideea că realizarea ei devine fezabilă doar în condițiile în care între generații și în interiorul aceleiași generații se manifestă un spirit asociativ, de toleranță, solidaritate și grijă reciprocă; unul în virtutea căruia binele și bunăstarea unuia nu trebuie, în niciun fel, să afecteze fericirea altuia.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, pp. 242-243.

³² Vezi, pe larg, B. Cotigaru, V. Petrescu, I. Gh. Roșca (coord.), *Reconstrucția durabilă. Principii și acțiuni*, Editura ASE, București, 2004 și I. Bădescu (coord.), *Viața și moartea în satul românesc*, Editura Mica Valahie, București, 2006.

nu trebuie, în niciun fel, să afecteze fericirea altuia. Cu alte cuvinte, proiectul dezvoltării durabile duce la optimul lui Vilfredo Pareto³³.

Experiența dobândită pe drumul dezvoltării sustenabile pare să inducă ideea că asigurarea spiritului de echitate nu poate evita politicul. Importanța strategică a țării noastre este dată de plasarea pe locul doi în rândul țărilor situate în spațiul dintre Marea Baltică și Marea Neagră, din punctul de vedere al: dimensiunii, potențialului demografic și economic; vecinătății cu Marea Neagră; poziționării într-un areal care permite întărirea flancului sudic al NATO; faptului că România reprezintă un factor de stabilitate într-o zonă cu potențial conflictual ridicat, pe termen mediu.

CONCLUZII

La soluțiile și instrumentele necesare pentru a implementa dezvoltarea sustenabilă nu se recurge acum, la începutul secolului XXI, pentru prima dată. Încă înainte ca termenul să fie consacrat, o experiență începuse deja să se câștige. Astăzi, această experiență, în măsura în care a dat roade, este transmisibilă; este asimilabilă în grade și proporții diferite, în funcție de situația socio-economică a fiecărei țări, de potențialul tehnic și uman de care se dispune pentru a pune în practică politici de dezvoltare durabilă.

Evoluția mediului de securitate, fiind dinamică și complexă, se caracterizează prin eforturile pentru integrare europeană și euroatlantică a statelor din sud-estul și centrul Europei, dar și prin preocupările Rusiei de a recâștiga un rol de decizie în problemele internaționale și creșterea rolului țărilor asiatice în viața politică mondială. La toate acestea se adaugă crizele din Ucraina, din zona Golfului și din Asia Centrală, efectele crimei organizate și ale sărăciei.

Evoluția mediului de securitate, fiind dinamică și complexă, se caracterizează prin eforturile pentru integrare europeană și euroatlantică a statelor din sud-estul și centrul Europei, dar și prin preocupările Rusiei de a recâștiga un rol de decizie în problemele internaționale și creșterea rolului țărilor asiatice în viața politică mondială.

³³ Sociologul și economistul italian Vilfredo Pareto s-a declarat potrivit modulului în care teoreticienii echilibrului au determinat bunăstarea colectivă ca o sumă aritmetică a bunăstărilor individuale. Considerând că nu se pot adăuna utilități individuale pentru a obține măsura bunăstării colective pe motivul că, practic, nu se pot face comparații interpersonale ale utilităților, pentru că utilitățile țin de parametrii personali ai fiecăruia, Pareto și-a dat seama că optimul, la rândul său, nu poate fi definit nici ca o sumă a utilităților individuale, dar nici în afara repartii veniturilor; că, în situația în care veniturile sunt date, bunăstarea nu poate fi decât relativă. De aici plecând, Pareto definește optimul ca fiind acea poziție de echilibru de la care plecând este imposibil să ameliorezi situația unuia fără a diminua bunăstarea altuia sau a altora. Vilfredo Pareto, *Manuale di Economia Politica*, Padova-Cedam, Casa Editrice Datt. Antonio Milani, 1974, pp. 241-267.

Sunt create condițiile ca stabilitatea și securitatea mondială să fie influențate din ce în ce mai mult de acești factori.

Securitatea națională a României se proiectează și este transpusă în practică de către statul român prin politica sa de securitate – parte a politicii generale –, pe care acesta o desfășoară pe plan intern și extern. Puterea militară a țării noastre se compune din puterea de luptă a forțelor terestre, puterea aeriană și puterea navală. Practic, starea de securitate a României dobândește concretețe prin aplicabilitatea măsurilor și acțiunilor politice, diplomatice, economice, culturale, ecologice, umanitare și, nu în ultimul rând, militare, întreprinse de către instituțiile abilitate, pe timp de pace și continuate în eventualitatea unui conflict armat³⁴.

Securitatea națională a României se află într-o strânsă interdependență cu securitatea regională, europeană și globală și, în aceste circumstanțe, orice abordare a acestei problematice nu poate fi făcută decât în contextul în care aceasta este privită ca parte a sistemului de securitate european și euroatlantic. Raportul între puterea militară și modalitățile de realizare (resursele) și de manifestare (misiunile) ale acesteia trebuie să fie cât mai realist, în concordanță cu interesele naționale, cu legislația în vigoare și obligațiile asumate de România prin tratate, acorduri și alte înțelegeri internaționale la care este parte.

România a devenit nu numai un consumator, ci și un furnizor de securitate, de aici decurgând o serie de obligații și responsabilități pe care țara noastră trebuie să și le asume și îndeplinească. Este evident că, pentru a putea face față cu succes acestor noi responsabilități, Armata României se va ralia cerințelor militare formulate de Alianță, procesul de reconfigurare fiind indisolubil legat de cel de transformare a NATO³⁵.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, *Memoriile Regelui Carol I de un martor ocular*, partea a IV-a, volumul XIII, Editura Erc Press, București, 2016.
2. ***, *Strategia națională de apărare*, București, 2010.

³⁴ Dorin-Marinel Eparu, *Importanța puterii militare în asigurarea securității României (Importance of military power in securing Romania)*, în *Impactul transformărilor socio-economice și tehnologice la nivel național, european și mondial*, nr. 4/2015, vol. 4, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2661331, accesat la 7 octombrie 2019.

³⁵ Vezi, pe larg, *Strategia națională de apărare*, București, 2010.

3. Ion N. Angelescu, *Îndrumări în politica economică și financiară*, București, 1920.
4. I. Bădescu (coord.), *Viața și moartea în satul românesc*, Editura Mica Valahie, București, 2006.
5. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1997.
6. B. Cotigaru, V. Petrescu, I.Gh. Roșca (coord.), *Reconstrucția durabilă. Principii și acțiuni*, Editura ASE, București, 2004.
7. Dorin-Marinel Eparu, *Importanța puterii militare în asigurarea securității României (Importance of military power in securing Romania)*, în *Impactul transformărilor socio-economice și tehnologice la nivel național, european și mondial*, nr. 4/2015, vol. 4, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2661331
8. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II, partea a II-a, noiembrie 1933-septembrie 1940, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
9. Vilfredo Pareto, *Manuale di Economia Politica*, Casa Editrice Datt. Antonio Milani, Padova-Cedam, 1974.
10. Ioana Petre, *România rurală și integrarea europeană*, în „*Calitatea vieții*”, XVIII, nr. 3-4, 2007, București.
11. Emil Răcilă, *Studii și documente privind Academia de Studii Economice. 1913-1993*, vol. II, București, 1994.
12. Gheorghe Tașcă, *România în urma conferinței de la Munchen*, nr. 11-12, Editura Analele Industriei și Comerțului, București, 1938.
13. Octavian Țicu, *Bătălia diplomatică pentru Basarabia (XIII): Afacerea „Cadrilaterul”*, 27 mai, 2019, [https://moldova.europalibera.org/a/b%C4%83t%C4%83lia-diplomatic%C4%83-pentru-basarabia-\(xiii\)-afacerea-cadrilaterul-/29965795.html](https://moldova.europalibera.org/a/b%C4%83t%C4%83lia-diplomatic%C4%83-pentru-basarabia-(xiii)-afacerea-cadrilaterul-/29965795.html)
14. Victor Slăvescu, *Note și însemnări zilnice*, Editura Enciclopedică, București, 1996.
15. Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Politica de apărare națională a României în contextul european interbelic, 1919-1939*, București, 1981.

„VECHIUL” SAU UN NOU TIP DE RĂZBOI ÎN CONFRUNTĂRILE VIITOARE DIN POLITICA INTERNAȚIONALĂ? – O PERSPECTIVĂ ISTORICĂ ȘI GEOPOLITICĂ –

Constantin HLIHOR

Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București

Conf.univ.dr. Andi BĂNCILĂ

Academia Tehnică Militară

Deși lumea își dorește cu ardoare pacea, istoria ne arată că războiul a fost o permanență a relațiilor internaționale și nu sunt semne că se vor produce schimbări majore în acest sens. Prin urmare, cercetarea, analiza și dezbaterile asupra fenomenului război au continuat sub toate aspectele sale, inclusiv privind fizionomia și caracteristicile sale. Acest studiu își propune să răspundă la câteva întrebări legate de factorii obiectivi și subiectivi care au generat schimbări de esență în fenomenul război și care sunt percepțiile militarilor, ale specialiștilor în studii de securitate și irenologie, dar și ale analiștilor de geopolitică și istorie în domeniu. Oare nu există o dialectică a noului și a vechiului, acestea împletindu-se în proporții diferite, în funcție de specificul geopolitic și istoric al grupurilor umane (state sau actori nestatali) angajate într-un conflict?

Cuvinte-cheie: război cognitiv, șocol strategic, tehnologii militare, artă militară, război proxy.

„Vechiul” sau un nou tip de război în confruntările viitoare din politica internațională?
– O perspectivă istorică și geopolitică –

INTRODUCERE

În ultimele decenii, noțiunea/conceptul de *război* este utilizat într-o atât de vastă gamă de semnificații și reprezentări, încât analiștii, dar mai ales istoricii, sunt puși în ambiguitate atunci când cercetează și compară un conflict din secolul XX cu unul de dată mai recentă. În cercetarea conflictelor din secolul trecut, istoricii au operat cu noțiunea de *război mondial*, *război civil*, *război de partizani*, *război de gherilă*, *război aerian*, *război cosmic*, dar și cu un termen extrem de vag ca reprezentare și percepție, acela de *Război Rece*. Conflictele zilelor noastre au primit, astfel, nu doar în descriere, ci și în analiză o multitudine de semnificații și reprezentări. Astăzi, suntem înștiințați că, în politica internațională, au loc o serie de conflicte a căror reprezentare este greu de imaginat nu numai în percepția publicului larg, ci și chiar a specialiștilor: *remote warfare*, *information warfare*, *information warfare*, *hybrid warfare*, *liquid warfare*, *proxy warfare*, *proxy warfare*, *surrogate warfare*, *surrogate warfare*, *vicarious warfare*, *political warfare*. Aparent, această multiplicare de sens conduce la o mai bună înțelegere a fenomenului conflictual contemporan, în realitate însă, sporește confuzia în mentalul colectiv al societății contemporane.

În încercarea de a atenua aceste confuzii, unii cercetători au căutat să identifice atât transformările produse în esența fenomenului război, cât și modalitățile și mijloacele pe care beligeranții le utilizează pentru a-și atinge scopurile. A rezultat o primă mare distincție în literatura de specialitate: *vechiul* tip de război atribuit conflictelor din perioada Războiului Rece și anterioare ei și celor care au apărut după încheierea Războiului Rece¹. Această distincție, deși larg împărtășită, nu poate fi un instrument foarte util în înțelegerea esenței fenomenului război, deoarece ea este rezultatul „mai mult al transformării unor categorii

În politica internațională, au loc o serie de conflicte a căror reprezentare este greu de imaginat nu numai în percepția publicului larg, ci și chiar a specialiștilor: remote warfare, information warfare, information warfare, hybrid warfare, liquid warfare, proxy warfare, surrogate warfare, surrogate warfare, vicarious warfare, political warfare. Aparent, această multiplicare de sens conduce la o mai bună înțelegere a fenomenului conflictual contemporan, în realitate însă, sporește confuzia în mentalul colectiv al societății contemporane.

¹ A se vedea Mary Kaldor, *In Defence of New Wars, Stability: International Journal of Security and Development*, vol. 2, nr. 1, 2013, pp. 1-16, <http://www.stabilityjournal.org/articles/10.5334/sta.at/>, accesat la 12 octombrie 2019.

De-a lungul a cel puțin două secole, dacă luăm ca reper pentru modernitatea fenomenului război epoca revoluției franceze și a imperiului napoleonian, a existat o vie dezbateră pe marginea teoriei și practicii confruntării militare, generată de apariția unor factori materiali și spirituali care au jucat rol de *turning point* sau au produs un adevărat șoc pentru lumea de la acea dată.

conceptuale pentru a fi ușor de utilizat decât a existenței unor diferențe profunde². Pe de altă parte, informațiile despre noile conflicte/noile sunt incomplete și, cel mai adesea, livrate cu semnificațiile și interpretările care să le justifice sau să le condamne în opinia publică. Tendința de denigrare/justificare a războaielor recente sau aflate în curs de desfășurare, în special atunci când războaiele civile ale altor națiuni sunt comparate cu cele proprii, nu este nouă. În acest sens, analistul Stathis N. Kalyvas constata că fenomenul respectiv s-a întâlnit și la jurnaliștii anglo-americani atunci când au prezentat în media războiul civil grec³. Acest tip de prezentare a conflictelor și violenței pare să indice o conceptualizare ideologizată a războiului și, până la un anumit grad, un tip de mistificare a acestuia. S-ar putea crede că, atât timp cât violența provine din sursele/actorii „corecte”, exercitarea ei este dreaptă, corectă și legitimă și povestea războiului devine legitimă. Altfel, promovarea violenței pentru atingerea scopurilor politice, așa cum definea războiul generalul Clausewitz, va fi irațională, brutală și sălbatică⁴. Nu sursele trebuie să fie „corecte”, ci scopurile și concordanța lor cu sistemul de norme și valori ale dreptului internațional larg împărtășite.

De-a lungul a cel puțin două secole, dacă luăm ca reper pentru modernitatea fenomenului război epoca revoluției franceze și a imperiului napoleonian, a existat o vie dezbateră pe marginea teoriei și practicii confruntării militare, generată de apariția unor factori materiali și spirituali care au jucat rol de *turning point* sau au produs un adevărat șoc pentru lumea de la acea dată. Acești factori și-au avut originea în apariția unor noi sisteme de arme și tehnologii de luptă, în schimbările produse în organizarea, instruirea și conducerea armatelor și, nu în ultimul rând, în apariția unor evoluții/fenomene rare în relațiile internaționale.

² Stathis N. Kalyvas, „New” and „Old” civil wars: A valid Distinction?, în *World Politics*, vol. 54, nr. 1, octombrie, 2001, p. 9.

³ *Ibidem*, p. 100.

⁴ Fabio Andrés Díaz, *Wars Old and New: How Our Definitions Can Cloud Our Understanding*, <https://www.fragilestates.org/2014/03/13/wars-old-new-definitions-can-cloud-understanding-fabio-andres-diaz/>, accesat la 12 octombrie 2019.

O PERSPECTIVĂ ISTORICĂ ASUPRA EVOLUȚIEI FENOMENULUI RĂZBOI ȘI A MODULUI ÎN CARE ACESTA A FOST PERCEPUT DE OAMENII POLITICI ȘI LIDERII MILITARI

În ultimii ani, toți acești factori, în proporții diferite și cu intensități diferite, s-au manifestat în societatea contemporană. Din această perspectivă, dezbaterile pe marginea schimbării naturii conflictualității în politica internațională se încadrează în sfera normalității pentru teoreticieni și practicieni, deopotrivă⁵. Referindu-se la acest aspect, expertul militar Thomas E. Ricks considera că, „*Luete împreună, schimbările recente atât în suportul tehnologic al războiului, cât și în natura inamicilor/adversarilor cu care ne confruntăm au șters granițele dintre ceea ce am considerat în mod tradițional <război> și <pace>, militar și civil, străin și intern, național și internațional*”⁶. Acest fapt, în opinia analistului George Dimitriu, „*a condus la o criză în domeniul studiilor strategice*”⁷, care s-a manifestat printr-o dezbateră amplă a fenomenului război și, totodată, a teoriei și studiilor de strategie pentru a se descifra modul de manifestare a acestuia în relațiile internaționale în ultimele decenii. Teoria militară este „*cea care desăvârșește mintea/gândirea*”, iar testul ei final este capacitatea de a rezolva problemele cu care se vor confrunta practicienii războiului pe câmpul de luptă. O provocare specială pentru teoreticienii războiului este că munca lor trebuie să servească atât prezentului, cât și viitorului. Un teoretician trebuie să studieze trecutul folosind metoda istorică aplicată. Scopul său este de a deveni, în esență, un „*teoretician al praxisului*” care, simultan, reflectă asupra trecutului și contemplă prezentul, dar întotdeauna în vederea încercării de a anticipa tendințele⁸.

⁵ A se vedea George Dimitriu, *Clausewitz and the politics of war: A contemporary Theory*, în *The Journal of Strategic Studies*, <https://doi.org/10.1080/01402390.2018.1529567>, consultat la 12 octombrie 2019; Mike Wells, Nicholas Fellows, *Access to History: The Changing Nature Of Warfare 1792-1945 for OCR*, Hodder Education, 2017; David J. Lonsdale, *The Nature of War in the Information Age: Clausewitzian Future*, Frank Cass, London, New York, 2004; Mircea Mureșan, Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului – viitorul războiului*, Editura U.N.Ap., București, 2004; Ove Pappila, *The nature of war today*, în *Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift*, nr. 4, 2008, pp. 69-73.

⁶ Thomas E. Ricks, *The Future of War (II): As the nature of war changes, the familiar dividing lines of our world are blurring across the board*, în *Foreign Policy*, 15 ianuarie 2014, <https://foreignpolicy.com/2014/01/15/the-future-of-war-ii-as-the-nature-of-war-changes-the-familiar-dividing-lines-of-our-world-are-blurring-across-the-board/>, accesat la 23 septembrie 2019.

⁷ George Dimitriu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 1.

⁸ Michael Evans, *The Continental School of Strategy: The Past, Present and Future of Land Power*, în Study Paper nr. 305, Land Warfare Studies Centre, iunie 2004, p. 19.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Expertul militar
Thomas E. Ricks
considera
că, „Luete
împreună,
schimbările
recente atât
în suportul
tehnologic al
războiului, cât
și în natura
inamicilor/
adversarilor
cu care ne
confruntăm au
șters granițele
dintre ceea ce
am considerat în
mod tradițional
<război> și
<pace>, militar
și civil, străin și
intern, național
și internațional”.

Astfel, în câmpul cercetării academice, dar și al expertizei, s-au conturat două mari curente de gândire. Au apărut teoreticieni și, deopotrivă, strategii de prestigiu care cred că, de la generalul Clausewitz până astăzi, natura războiului a rămas constantă, dar diferă în timp și în spațiu, depinzând de felul în care acesta se desfășoară/este purtat de beligeranți. Aceștia sunt contestați de către cei care consideră că, în zilele noastre, este posibil ca un actor clasic/statal sau nonclasic să-și atingă obiectivele politice ale unui război fără a se apela la violență fizică și confruntări armate, cu morți și distrugerii materiale⁹.

Analiza istorică a conflictualității din ultima sută de ani nu dă dreptate niciuneia dintre „tabere”, deoarece este greu de intuit forma unei viitoare conflictualități. Și înainte de a izbucni Primul Război Mondial, care a produs moartea a milioane de vieți pe câmpul de luptă, s-au scris lucrări și studii despre război, care încercau să prevadă cum va arăta viitorul război în politica internațională, sub impactul celei de-a doua revoluții industriale¹⁰. Câți dintre militarii și analiștii politici au putut să prevadă fizionomia și, mai ales, durata Primului Război Mondial? Ambele tabere beligerante au elaborat planuri pentru un război în care victoria să fie obținută într-un timp foarte scurt¹¹ și cu pierderi/costuri scăzute¹². Realitatea dură a arătat că proiecția nu s-a potrivit cu desfășurările de pe teatrele de operațiuni militare. A fost un război de uzură de lungă durată.

După consumarea primei conflagrații mondiale, teoreticienii militari, marii comandanți, dar și oamenii politici au căutat să deslușească felul în care va arăta fizionomia luptei armate în viitor și să găsească strategia potrivită pentru a câștiga „următorul Război Mondial”.

După consumarea primei conflagrații mondiale, teoreticienii militari, marii comandanți, dar și oamenii politici au căutat să deslușească felul în care va arăta fizionomia luptei armate în viitor și să găsească strategia potrivită pentru a câștiga „următorul Război Mondial”.

⁹ George Dimitriu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 2.

¹⁰ A se vedea colonel (r.) dr. Vicențiu Cojan, *Arta militară în Primul Război Mondial*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, pp. 40-79; William McElwee, *The Art of War: Waterloo to Mons*, Weidenfeld and Nicolson, London, 1974, pp. 106-146; Hew Strachan, *European Armies and the Conduct of War*, George Allen & Unwin, London, 1983, pp. 97-129; Archer Jones, *The Art of War in the Western World*, Oxford University Press, Oxford, 1987, pp. 387-434.

¹¹ Joseph A. Karas, Joseph M. Parent, *World War I, in Theory*, în *Politique étrangère*, 2014/1 (Spring Issue), pp. 16-17.

¹² Jack S. Levy, William Mulligan, *Shifting power, preventive logic, and the response of the target: Germany, Russia, and the First World War*, în *Journal of Strategic Studies*, vol. 40, nr. 5, 10 iulie 2017, pp. 731-769.

*Mondial*¹³. Francezii au crezut că nu se vor schimba foarte multe lucruri în teorie și practică, iar în politica de apărare au optat pentru construirea liniei Maginot și a sistemului de fortărețe de-a lungul frontierei germane. Germanii, învinși, au studiat cauzele înfrângerii lor și au ajuns la concluzia că următorul va fi un nou tip de război, un „*Blitzkrieg*”¹⁴. Prima experimentare a acestui tip de război a fost campania împotriva Poloniei din septembrie 1939, urmată de cea derulată împotriva Franței, din mai 1940¹⁵. Deși atât tancurile, cât și avioanele apăruseră pe timpul primei conflagrații mondiale, puțini au intuit totuși efectul binomului dintre cele două categorii de arme asupra câmpului de luptă. De data aceasta, cu toate că teoreticienii au fost foarte aproape de a intuit fizionomia următoarei conflagrații, ei nu au putut, totuși, să intuiască și ce rol va juca mărimea volumului de resurse umane și de tehnologie care să permită mobilitatea pe teatrele de operațiuni militare. A câștigat Coaliția Națiunilor Unite, care a avut un raport de forțe în balanța de putere net superior Germaniei și aliaților ei.

După cel de-al Doilea Război Mondial, cele două superputeri care au dominat lumea politică internațională mai mult de jumătate de secol au construit armate și alianțe, respectiv NATO și Pactul de la Varșovia pentru cel de-al Treilea Război Mondial despre care îl credeau că se va desfășura după canoanele celui anterior. Apariția revoluției în fizica nucleară și producerea armelor de distrugere în masă au determinat cele două superputeri să intre într-o nouă dilemă a securității și să evite confruntarea directă. Pe lângă cursa înarmării nucleare, pentru a descuraja un eventual atac, se produce un fenomen nou. Apare războiul prin procură/proxy war, prin care cele două superputeri se vor înfrunta în întreaga lume, indirect prin aliați fideli, dar considerați puteri de mărime medie sau mică. Astfel, forțele armate americane

¹³ Roland Kiss (1st. Lt./Res.), *The Future of War, the Wars of the Future*, în *Defence Review*, vol. 145, Special Issue 2017/1, p. 30.

¹⁴ Brian Holden Reid, *Fuller and the Operational Level of War*, în idem, *Studies in British Military Thought: Debates with Fuller and Liddell Hart*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1998, p. 67.

¹⁵ Daniel Coetzee, Lee W. Eysturild, *Philosophers of War: The Evolution of History's Greatest Military Thinkers, The Ancient to Pre-Modern World, 3000 BCE- 1815CE*, Praeger, Santa Barbare, California, Denver, Colorado, Oxford, England, 2013, p. 316.

Apariția revoluției în fizica nucleară și producerea armelor de distrugere în masă au determinat cele două superputeri să intre într-o dilemă a securității și să evite confruntarea directă.

Odată cu încheierea Războiului Rece, teoreticienii militari și analiștii din domeniul studiilor de securitate au considerat că dispariția URSS, principalul competitor al SUA la hegemonie globală, va conduce lumea la o pace mondială asigurată și la o prosperitate economică creată prin generalizarea liberalismului economic.

care au fost construite pentru a opri o invazie sovietică în Germania, au trebuit să lupte împotriva infanteriei „pe dealurile înzăpezite ale Coreei și gherilele din jungla vietnameză, în timp ce forțele sovietice, care au fost construite pentru a invada Europa de Vest, au trebuit să lupte pe granița chineză și în munții Afganistanului”¹⁶.

Odată cu încheierea Războiului Rece, teoreticienii militari și analiștii din domeniul studiilor de securitate au considerat că dispariția URSS, principalul competitor al SUA la hegemonie globală, va conduce lumea la o pace mondială asigurată și la o prosperitate economică creată prin generalizarea liberalismului economic¹⁷. Forțele armate ale marilor puteri, și nu numai, au fost pregătite pentru gestionarea unor crize regionale, conflicte intrastatale și insurgențe¹⁸ prin operațiuni militare denumite „alte decît războiul”¹⁹. Acest tip de operațiuni specifice războiului erau văzute, în timpul Războiului Rece, ca cel mult o sarcină periferică a forțelor armate ale marilor puteri. Au venit evenimentele din 11 septembrie 2001, care au anulat frumoasele teorii ale războiului de nișă al anilor '90 și au generat alte schimbări în teoria strategică. Majoritatea specialiștilor militari au considerat că lumea a intrat în logica unui război global împotriva terorismului²⁰. Aceste conflicte, cunoscute drept „campanii pentru libertate”, „au ieșit în evidență ca fiind neobișnuite, în sensul că nu au fost războaie de supraviețuire națională, așa cum au fost cele două războaie mondiale, ci au reprezentat războaie la alegere, adică acelea pe care administrațiile politice de la Washington și Londra le-au considerat necesare”²¹.

¹⁶ Roland Kiss, *op. cit.*, p. 30.

¹⁷ Richard K. Betts, ed., *Conflict After the Cold War: Arguments on Causes of War and Peace*, ediția a patra, Routledge, New York, 2013, p. 28.

¹⁸ Bettina Renz, *Russian responses to the changing character of war*, în *International Affairs*, nr. 95, issue 4 2019, p. 818.

¹⁹ *Military Operations Other Than War. Air Force Doctrine Document 2-3*, 5 octombrie 1996, pp. 7-23.

²⁰ A se vedea Alastair Finlan, *Contemporary Military Strategy and the Global War on Terror: US and UK Armed Forces in Afghanistan and Iraq, 2001-2012*, Bloomsbury, New York, Sydney, London, New Delhi, 2014; Bruce R. Nardulli, *The global war on terrorism: an early look at implications for the Army Documented briefing*, Arroyo Center. Strategy, Doctrine, and Resources Program, RAND, 2003; Michael J. Boyle, *The War on Terror in American Grand Strategy*, în *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944)*, vol. 84, nr. 2 (martie 2008), pp. 191-209; locotenent-colonel (r.) Robert R. Leonhard, *The Evolution of Strategy in the Global War on Terror*, <https://www.jhuapl.edu/Content/documents/Strategy.pdf>; accesat, accesat la 23 septembrie 2019.

²¹ Alastair Finlan, *op. cit.*, p. 2.

După aproape două decenii de acțiuni desfășurate de marile puteri selectiv, în diferite zone unde au ființat rețele și grupuri ale terorismului global, s-a constatat că efectele produse de strategiile adoptate de specialiștii militari și oamenii politici au produs rezultate mai mult decât modeste. Unii analiști militari nu se sfiesc a afirma că „lupta împotriva terorismului global a eșuat”²², iar strategii militari din Departamentul de Apărare de la Washington „au inițiat o corecție necesară a cursului pentru a rezolva această provocare. După cum s-a exprimat secretarul Apărării, James Mattis, în ianuarie (2018, n.a.), competiția de mare putere – nu terorismul – este acum prioritatea Pentagonului”²³. Tot acest mic excurs prin istoria a o sută de ani de conflictualitate ne arată că teoria militară rămâne în urma practicii și cine pregătește apărarea societății sale pe baza experiențelor militare anterioare va eșua într-un viitor război de apărare!

Deși nu sunt puțini analiști și teoreticieni ai relațiilor internaționale care au considerat, la sfârșitul secolului al XX-lea, că un război între mari puteri a devenit puțin probabil în contextul accentuării fenomenului de globalizare și al creșterii interdependențelor²⁴, astăzi, tot mai mulți specialiști și strategii militari se întreabă cum va arăta războiul viitor într-o confruntare în care vor fi angajate state înalt tehnologizate și cu armate de masă? Specialiștii de la Rand Corporation (RAND) au încercat să dea un răspuns la ceea ce astăzi pare puțin credibil, și anume o confruntare între China și SUA²⁵, iar alți cercetători au căutat un răspuns la un scenariu al înrăutățirii relațiilor dintre Moscova și Washington²⁶ sau chiar o confruntare între cele două puteri nucleare²⁷.

²² Brahma Chellaney, *The Global War on Terrorism Has Failed. Here's How to Win*, în *Foreign Policy*, 11 mai 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/05/11/the-global-war-on-terrorism-has-failed-heres-how-to-win/>; Brandon J. Weichert, *America Is Losing the Global War on Terrorism*, în *The American Spectator*, 24 aprilie 2019, <https://spectator.org/america-is-losing-the-global-war-on-terrorism/>, accesat la 23 septembrie 2019.

²³ Elbridge Colby, *How to Win America's Next War. The United States faces great-power enemies. It needs a military focused on fighting them*, în *Foreign Policy*, 5 mai 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/05/05/how-to-win-americas-next-war-china-russia-military-infrastructure/>, accesat la 23 septembrie 2019.

²⁴ John S. Mearsheamer, *Disorder Restored*, în Allison Graham, Gregory F. Treverton, eds., *Rethinking America's Security. Beyond Cold War to New World Order*, Norton Company, New York, London, 1992, pp. 218-221.

²⁵ David C. Gompert, Astrid Stuth Cevallos, Cristina L. Garafola, *War with China, Thinking Through the Unthinkable*, RAND Arroyo Center, 2016.

²⁶ A se vedea R. Loss, L. Kucharski, A. Reddie, *Annotated Bibliography: „U.S.-Russian Nuclear Arms Control: Crisis and Collapse or Crossroads?”*, 27 iulie 2018, <https://www.osti.gov/servlets/purl/154494>, accesat la 23 septembrie 2019.

²⁷ Leonid Savin, *Is the US Preparing for War With Russia?*, în *Gheopolitika.ru*, 14.06.2019, <https://www.geopolitika.ru/en/article/us-preparing-war-russia>, accesat la 23 septembrie 2019.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

După cum s-a exprimat secretarul Apărării, James Mattis, în ianuarie (2018, n.a.), competiția de mare putere – nu terorismul – este acum prioritatea Pentagonului.

REPERE ȘI SCENARIILE GEOPOLITICE – FIZIONOMIA RĂZBOIULUI ÎN POLITICA INTERNAȚIONALĂ

Geopolitica poate să aducă noi cadre de interpretare a fizionomiei conflictualității viitorului în relațiile internaționale, deoarece explică de ce statele și actorii nestatali, ca jucători strategici, sunt interesați să controleze anumite spații (fizico-geografice, simbolic-virtuale și, mai nou, cibernetice/comunicații strategice în domeniul economic, financiar și social), considerate a fi de interes vital. Cum aceste spații se intersectează sau chiar se suprapun în funcție de evoluția intereselor politico-militare, economice și financiare ale marilor puteri, rivalitatea și conflictualitatea devin inevitabile în relațiile internaționale. Schimbările reale/percepute ale leadershipului politic, militar și economico-financiar din Statele Unite cu privire la spațiile de interes au determinat să „își redirecționeze resursele – militare și de altă natură – către Europa și Asia de Est, pentru a ne asigura că suntem dispuși să ne protejăm pe noi înșine și aliații noștri de revizionismul rivalilor noștri”²⁸. Potrivit unor recente studii făcute de analiștii militari americani, SUA ar trebui să se aștepte, de exemplu, „ca o mare concurență energetică a secolului 21 să cuprindă nu numai Orientul Mijlociu și Asia Centrală, ci și regiunile Americii Latine și Caraibelor (LAC) și Africa”²⁹. În lupta dintre competitorii SUA la hegemonie globală, China a adoptat o serie de strategii (deocamdată) specifice *soft power* în efortul de a-și îmbunătăți influența în aceste regiuni. Strategiile Beijingului sunt concepute pentru a înfățișa China ca un partener economic care nu este amenințator, ci unul de încredere, care poate oferi țărilor din regiune capitalul, tehnologia, infrastructura și echipamentele necesare pentru o mai mare prosperitate și stabilitate. China nu este ca Statele Unite, care promovează o influență destabilizatoare și prădătoare³⁰. În fața acestor tipuri de strategii promovate de liderii marilor puteri aspirante la statutul de hegemon, Administrația americană nu poate rămâne indiferentă și trebuie să își re-definească rapid tipul de reacție/de răspuns inclusiv prin elaborarea unor scenarii ale unui viitor conflict.

În lupta dintre competitorii SUA la hegemonie globală, China a adoptat o serie de strategii (deocamdată) specifice *soft power* în efortul de a-și îmbunătăți influența în aceste regiuni.

²⁸ Mark D. Miles, Charles R. Miller, *Global Risks and Opportunities. The Great Power Competition Paradigm*, în Joint Force Quarterly, Issue 94, 3rd Quarter 2019, p. 81

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, p. 82.

Marea paradigmă a concurenței de putere prezentată în strategiile naționale de apărare ale marilor puteri cu aspirație la hegemonie globală sau regională oferă o modalitate de a gândi strategic despre concurența interstatală într-o lume multipolară. Evoluțiile geopolitice actuale demonstrează că Orientul Mijlociu, Asia Centrală, America Latină și Africa vor fi spații esențiale pentru o mare competiție de putere între Statele Unite, China și Rusia. Specialiștii militari americani consideră că „puterea militară îi va asigura pe partenerii și aliații noștri, iar cooperarea militară poate cataliza o mai mare integrare regională. Într-o rivalitate în care puterea diplomatică, informațională și economică vor fi mijlocul decisiv, trebuie să ne asigurăm că puterea noastră militară este complet poziționată pentru a sprijini eforturile noastre de guvernare”³¹. În această situație, specialiștii militari și strategii marilor puteri nu se lasă pradă unei dense ceți mediatice a zilelor noastre legate de războiul cibernetic și/sau hibrid. Proliferarea și îmbunătățirea capacităților militare din spațiul cibernetic nu vor transforma natura războiului. Conceptul de bază al *cyberwar* pleacă de la premisa că trebuie să ai capacitatea de a controla/distruge infrastructura de comunicare a adversarului și fundamentele sale politice și economice. Iar în opinia specialiștilor, „această idee cu greu poate fi numită revoluționară”³². Unii experți atrag atenția asupra faptului că apariția marilor competitori ai SUA la hegemonie în diferite regiuni ale lumii conduce și la posibilitatea unei confruntări pe scară largă în toate cele patru dimensiuni ale câmpului de luptă³³. Și iată cum, în viitorul mai îndepărtat/apropiat, ceea ce numim astăzi *noile războaie* să nu aibă nicio relevanță în lupta pentru hegemonie la scară globală! Robert D. Kaplan atrăgea atenția, încă din anul 2005, că, în lupta pentru hegemonie globală, adversarul de temut pentru America nu este Rusia, ci China și că această confruntare se va duce cu toate forțele, de la cele terestre la cele navale și aeriene³⁴. În ianuarie 2019,

³¹ *Ibidem*, pp. 83-85.

³² Maxim Suchkov, Sim Tack, *The Future of War*, Valdai Discussion Club Report, august 2019, p. 8.

³³ Michael E. O’Hanlon, *The Future of Land Warfare*, Brookings Institution Press, Washington, D.C. 2015, pp. 6-8.

³⁴ Robert D. Kaplan, *A New Cold War Has Begun*, în *Foreign Policy*, 7 ianuarie 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/01/07/a-new-cold-war-has-begun/>, accesat la 12 octombrie 2019.

Unii experți atrag atenția asupra faptului că apariția marilor competitori ai SUA la hegemonie în diferite regiuni ale lumii conduce și la posibilitatea unei confruntări pe scară largă în toate cele patru dimensiuni ale câmpului de luptă.

Scenarii privind un posibil conflict între două sau mai multe puteri care posedă armate de masă, cu siguranță, există și sunt de interes atât pentru liderii politici și pentru cei militari deopotrivă, dar este greu de crezut că scopurile urmărite și, prin urmare, fizionomia conflictului vor avea multe în comun cu războaiele și conflictele din istoria universală recentă.

același analist scria: „Acest viitor a sosit și nu este altceva decât un nou Război Rece: constanța interminabilă, computerul chinezesc de înregistrări de întreținere a navelor de război americane, înregistrări ale personalului de la Pentagon și așa mai departe constituie război prin alte mijloace. Această situație va dura câteva decenii și se va agrava, indiferent de tranzacțiile comerciale dintre președinții chinezi și americani zâmbitori, într-un foto-op care trimite piețele financiare momentan spre orizontală. Noul Război Rece este permanent din cauza unei multitudini de factori pe care generalii și strategii îi înțeleg, dar pe care mulți, în special cei din comunitatea de afaceri și de finanțe care populează Davos, preferă în continuare să îi nege. Și, pentru că relația SUA-China este cea mai crucială din lume, cu multe efecte de prim rang, un Război Rece dintre cei doi actori devine un principiu organizator negativ al geopoliticii de care să ținem seamă”³⁵.

Scenarii privind un posibil conflict între două sau mai multe puteri care posedă armate de masă, cu siguranță, există³⁶ și sunt de interes atât pentru liderii politici și pentru cei militari deopotrivă, dar este greu de crezut că scopurile urmărite și, prin urmare, fizionomia conflictului vor avea multe în comun cu războaiele și conflictele din istoria universală recentă. Dacă evoluțiile geopolitice vor continua în direcția diminuării rolului jucat de actorul clasic în politica internațională, beligeranții viitorului nu vor fi neapărat „state”, ci actori nestatali cu interese care nu le reflectă neapărat pe cele ale statului³⁷. Alianța corporatistă dintre stat și industria privată are impact asupra politicii, economiei și a societății, dar în moduri care nu s-au conformat cu tiparele de comportament recunoscute asociate războiului modern³⁸. Acesta este, probabil, motivul pentru care relația război-stat, specifică epocii moderne și contemporane, să fie privită ca fiind în declin.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ A se vedea Randolph Kent, *The future of warfare: Are we ready?*, în *International Review of the Red Cross* nr. 97 (900), pp. 1341-1378; Mark F. Cancian, *Avoiding Coping with Surprise in Great Power Conflicts*, A Report of The CSIS International Security Program, Washington, 2018; James Holmes, *A U.S.-China War Scenario: How Would China's Military Attack a „Great Wall in Reverse”?*, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/us-china-war-scenario-how-would-chinas-military-attack-great-wall-reverse-49697>, accesat la 12 octombrie 2019.

³⁷ Randolph Kent, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 1355.

³⁸ Warren Chin, *Technology, war and the state: past, present and future*, în *International Affairs*, vol. 95, issue 4, iulie 2019, pp. 765-783.

În acest tip de război, scopul nu va fi obținerea victoriei, ci atingerea unor interese politice și/sau strategice³⁹, și nu numai cele ale statului, ci și ale actorilor nestatali într-o anumită regiune/zonă de interes industrial, financiar sau comercial. Katie Paul se întreabă ce fel de victorie s-a obținut în Irak și în Afganistan? Analista crede că, „La un nivel foarte minim, Irakul este o victorie pur și simplu, pentru că Saddam Hussein a dispărut. Dar, se pot întâmpla atât de multe între eliminarea combatantului inițial și asigurarea păcii. Este acel gol care a fost greu de realizat”⁴⁰. Astăzi, controlul unui spațiu cucerit militar nu se mai gestionează ca în epoca războiului clasic, când, „după ce preluai țara, nimeni nu arăta cu reproș către puterea externă. Dar, este mult mai dificil să obții victoria astăzi, deoarece puterile ocupante nu pot recurge la aceleași strategii folosite în trecut”⁴¹. Este o posibilă explicație a evoluțiilor din Irak, după victoria militară împotriva regimului Saddam Hussein. Un alt exemplu este oferit de Federația Rusă care, în conflictul cu Ucraina, soldat cu anexarea Crimeei, nu a urmărit să o înfrângă și să declare câștigarea unui război, așa cum se proceda în conflicte de tip clasic. A urmărit doar să obțină un avantaj strategic în zona Mării Negre. Acest tip de conflict pune sub semnul întrebării un element-cheie al securității internaționale, care a funcționat în deceniile trecute – cel al descurajării⁴² și conduce la apariția unei dileme de ordin strategic: Cum trebuie tratate atacurile la scară mică/limitate cu consecințe strategice mari ale unei mari puteri inamice/concurente într-o eră caracterizată de schimbări tehnologice rapide?⁴³.

Acțiunea de anexare a Crimeii de către Federația Rusă nu ar putea încuraja și China? Care va fi reacția marilor puteri care au fost/sunt

³⁹ Milena Michalski, James Gow, *War, Image and Legitimacy. Viewing contemporary conflict*, Routledge, New York, 2007, pp. 198-200.

⁴⁰ Katie Paul, *Why Wars no Longer End with Winners and Losers*, în *Newsweek*, 1/11/10, <https://www.newsweek.com/why-wars-no-longer-end-winners-and-losers-70865>, accesat la 12 octombrie 2019.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² A se vedea și Klaus-Dieter Schwarz, *The Future of Deterrence*, SWP Research Paper, Berlin, iunie 2005, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/Microsoft_Word_S13_05_swz_engl_ks.pdf, accesat la 12 octombrie 2019.

⁴³ Michael E. O'Hanlon, *The Senkaku Paradox: Risking Great Power War Over Small Stakes*, Brookings Institution Press, Washington D.C., 2019.

Un alt exemplu este oferit de Federația Rusă care, în conflictul cu Ucraina, soldat cu anexarea Crimeei, nu a urmărit să o înfrângă și să declare câștigarea unui război, așa cum se proceda în conflicte de tip clasic. A urmărit doar să obțină un avantaj strategic în zona Mării Negre.

angajate în promovarea securității regionale prin operațiuni de menținere a păcii? Ce fel de război s-ar putea naște: unul clasic sau unul specific secolului XXI?

Fizionomia războiului va fi puternic influențată de mai mulți factori, atât obiectivi, cum ar fi revoluția în cunoaștere, cât și de unii subiectivi, care țin de percepția/eroarea de percepție a unui lider al unui stat care are în potențialul său militar arme de distrugere în masă. În primul caz este foarte posibil ca, pe viitorul câmp de luptă, prezența directă a omului să fie redusă ca urmare a implicării roboților, dronelor și a altor tehnici de luptă cu inteligență artificială⁴⁴. Însă, omul nu poate lipsi. În cel de-al doilea caz, lucrurile se complică. Dacă un lider al unui stat care are în dotarea sa arma nucleară ajunge la convingerea că își poate atinge un scop politic sau strategic prin utilizarea limitată a armelor nucleare, se poate ajunge la o nouă criză pe timpul „*rachetelor cubaneze*”. În cazul crizei cubaneze, soluția nu s-a găsit în arsenalul diplomației uzuale a celor două superputeri. În opinia analistului John K. Warden de la *Center for Global Security Research*, „*Războiul nuclear limitat este o posibilitate terifiantă, pe care majoritatea americanilor preferă să o ignore. Dar, pe măsură ce Statele Unite își concentrează atenția spre concurența de mare putere, ele trebuie să țină seamă de rolul important pe care îl au armele nucleare în strategiile adverse pentru un război împotriva Statelor Unite și aliaților săi*”⁴⁵. Din această perspectivă, analistul american consideră că „*Problema războiului nuclear limitat trebuie înțeleasă așa cum există în mediul actual de securitate, nu așa cum a fost anterior*”⁴⁶.

Fizionomia războiului va fi puternic influențată de mai mulți factori, atât obiectivi, cum ar fi revoluția în cunoaștere, cât și de unii subiectivi, care țin de percepția/eroarea de percepție a unui lider al unui stat care are în potențialul său militar arme de distrugere în masă.

CONCLUZII

Războiul, ca fenomen clasic, așa cum l-a consacrat istoria militară a ultimului secol, nu mai este un instrument eficient la nivel internațional pentru atingerea intereselor și scopurilor politice din cauza creșterii capacităților de distrugere ale armelor nucleare,

⁴⁴ Randolph Kent, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 1356; Warren Chin, *Technology, war and the state: past, present and future*, în *International Affairs*, vol. 95, issue 4, iulie 2019, pp. 765-783.

⁴⁵ John K. Warden, *Limited Nuclear War: The 21st Century Challenge for the United States*, Livermore Papers on Global Security nr. 4, Lawrence Livermore National Laboratory Center for Global Security Research, iulie 2018, p. 44.

⁴⁶ *Ibidem*.

chimice, biologice. Acest fapt a determinat statele să se orienteze către mijloace nonmilitare pentru a-și supune rivalii și a atinge interesele economice și financiare pe care le au într-o zonă bogată în resurse sau eficientă din punct de vedere comercial. În acest mediu geopolitic, bătăliile se vor purta pe „*teatrele de operațiuni*” generate de competiția economică și financiară, pe cele ale rețelelor de socializare prin campanii de influențare a opiniei publice pentru a răsturna un guvern care este potrivit intereselor proprii, chiar dacă este legitim, pe cele ale spațiului cibernetic pentru a crea daune materiale și financiare, dar și pe cele ale ideologiilor politice. Toate acestea, metaforic, sunt denumite forme ale războiului nonclasic. Dar, există, în asemenea tip de confruntări, și un risc enorm, generat de percepțiile greșite asupra modului cum vor reacționa fiecare dintre marile puteri concurente la hegemonie regională/globală la atingerea unui punct critic, cel al credinței/convingerii că războiul este *ultimo ratio*! Erori de percepție generate de iluzia avantajului tehnologic asupra unui posibil adversar! În acest context, războiul clasic nu mai poate fi evitat. Istoria oferă, și în acest sens, multiple exemple. Vom aduce în atenție doar eroarea de percepție a liderilor politici și militari din tabăra Puterilor Centrale, care credeau că au superioritate tehnică și în logistică față de statele din tabăra adversă, generată de un număr superior de kilometri de cale ferată⁴⁷. Nu poate fi exclus factorul accidental generat de „*factorul mașină*”, dotat cu inteligență artificială în declanșarea unei reacții preventive a unei mari puteri asupra alteia⁴⁸. Cu toate acestea, credința că rațiunea va sta întotdeauna la baza deciziilor politice care fac diferența dintre pace și război în politica internațională nu a dispărut niciodată în istoria umanității.

⁴⁷ A se vedea mai multe în Francis J. Gavin, *Crisis Instability and Preemption: The 1914 Railroad Analogy*, în George Perkovich și Ariel E. Levite, Editors, *From Understanding Cyber Conflict: Fourteen Analogies*, Georgetown University Press, 2017, capitolul 7, https://carnegieendowment.org/files/GUP_Perkovich_Levite_UnderstandingCyberConflict_Ch7.pdf, accesat la 12 octombrie 2019.

⁴⁸ A se vedea și Eric Schlosser, *World War Three, by Mistake, Harsh political rhetoric, combined with the vulnerability of the nuclear command-and-control system, has made the risk of global catastrophe greater than ever*, în *The New Yorker*, 23 decembrie 2016, <https://www.newyorker.com/news/news-desk/world-war-three-by-mistake>, accesat la 12 octombrie 2019.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În acest mediu geopolitic, bătăliile se vor purta pe „teatrele de operațiuni” generate de competiția economică și financiară, pe cele ale rețelelor de socializare prin campanii de influențare a opiniei publice pentru a răsturna un guvern care este potrivit intereselor proprii, chiar dacă este legitim, pe cele ale spațiului cibernetic pentru a crea daune materiale și financiare, dar și pe cele ale ideologiilor politice.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, *Military Operations Other Than War. Air Force Doctrine*, Document 2-3, 5 octombrie 1996.
2. Michael J. Boyle, *The War on Terror in American Grand Strategy*, în *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, vol. 84, nr. 2, martie 2008.
3. Colonel (r.) dr. Vicențiu Cojan, *Arta militară în Primul Război Mondial*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002.
4. Fabio Andrés Díaz, *Wars Old and New: How Our Definitions Can Cloud Our Understanding*, <https://www.fragilestates.org/2014/03/13/wars-old-new-definitions-can-cloud-understanding-fabio-andres-diaz/>
5. George Dimitriu, *Clausewitz and the politics of war: A contemporary Theory*, în *The Journal of Strategic Studies*, <https://doi.org/10.1080/01402390.2018.1529567>.
6. Michael Evans, *The Continental School of Strategy: The Past, Present and Future of Land Power*, în *Study Paper*, nr. 305, Land Warfare Studies Centre, iunie 2004.
7. Michael E. O'Hanlon, *The Future of Land Warfare*, Brookings Institution Press, Washington, D.C. 2015.
8. Archer Jones, *The Art of War in the Western World*, Oxford University Press, Oxford, 1987.
9. Mary Kaldor, *In Defence of New Wars, Stability: International Journal of Security and Development*, vol. 2, nr. 1, 2013.
10. Stathis N. Kalyvas, „New” and „Old” civil wars: A valid Distinction?, în *World Politics*, vol. 54, nr. 1, octombrie, 2001.
11. Jack S. Levy, William Mulligan, *Shifting power, preventive logic, and the response of the target: Germany, Russia, and the First World War*, în *Journal of Strategic Studies*, vol. 40, nr. 5, 10 iulie 2017.
12. David J. Lonsdale, *The Nature of War in the Information Age: Clausewitzian Future*, Frank Cass, Londra, New York, 2004.
13. John S. Mearsheamer, *Disorder Restored*, în Allison Graham, Gregory F. Treverton, eds., *Rethinking America's Security. Beyond Cold War to New World Order*, Norton Company, New York, Londra, 1992.
14. Mircea Mureșan, Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului – viitorul războiului*, Editura U.N.Ap., București, 2004.
15. Ove Pappila, *The nature of war today*, în *Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift*, nr. 4, 2008.
16. Bettina Renz, *Russian responses to the changing character of war*, în *International Affairs*, nr. 95, issue 4, 2019, p. 818.
17. Thomas E. Ricks, *The Future of War (II): As the nature of war changes, the familiar dividing lines of our world are blurring across the board*, în *Foreign Policy*, 15 ianuarie 2014, <https://foreignpolicy.com/2014/01/15/the-future-of-war-ii-as-the-nature-of-war-changes->

- the-familiar-dividing-lines-of-our-world-are-blurring-across-the-board/.
18. Eric Schlosser, *World War Three, by Mistake, Harsh political rhetoric, combined with the vulnerability of the nuclear command-and-control system, has made the risk of global catastrophe greater than ever*, în *The New Yorker*, 23 decembrie 2016, <https://www.newyorker.com/news/news-desk/world-war-three-by-mistake>.
 19. Mike Wells, Nicholas Fellows, *Access to History: The Changing Nature Of Warfare 1792-1945 for OCR*, Hodder Education, 2017.

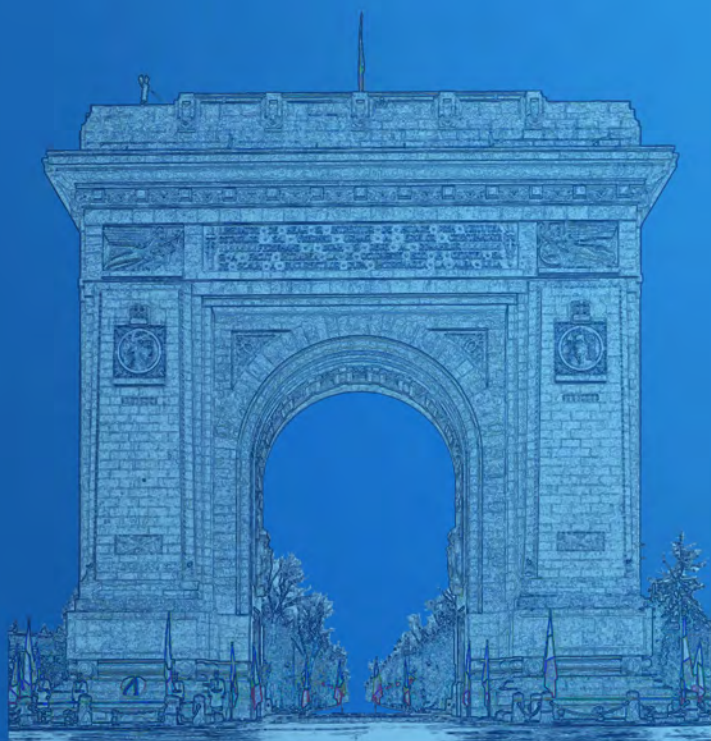

**Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Cavaler”,
categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 646
din 24.08.2004)**

**Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Ofițer”,
categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 483
din 30.06.2014)**

gmr.mapn.ro
facebook.com/gmr.mapn.ro